

МЕГАЛЯ АИТЕЙТЕ

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор.
<i>В. Я. Тернистий</i> шлях	65
<i>Д-р Й. Маркевич</i> : Студентські організації в середніх школах	65
<i>Д-р Я. Гордицький</i> : Роля мови у творчості поета	68
<i>Д-р Т. Гамартенко</i> : З філософійних проблемів	70
Лелю я у серці	73
Не лаймо їх	73
<i>О. С. Мердін</i> : Сила волі і щастя	74
<i>О. Горбатий</i> : Вражіння з побуту на великій Україні	76
<i>В. Лімниченко</i> : З весною	79
З наших організацій	80
Додаток: „Наш Прапор“	
Весняна ніч	83
<i>Й. С.</i> : Значіння й вартість молодости	83
<i>В. М.</i> : Історія мого цвікера	86
<i>В. Лімниченко</i> : Вже чую легіт	88

Ціна числа 20 Мп.

ПЕРЕДПЛАТА студентського вісника „Поступ“

за цвітень і май 1921.

Галичина . . . . . 50 м. п.	Нім. Австрія . . . . . 60 кор.
Придніпр. Укр. . . . . 800 грив.	Німеччина . . . . . 20 м. н.
Чехо-Словаччина . . . . . 25 с. к.	Швайцарія . . . . . 16 фр.
Америка . . . . . 0.50 дол.	

Для присилаючих двомісячну передплату на більшу кількість примірників на одну адресу дається опуст:

за 25 прим.	950 м. п.
„ 50 „	1.900 „
„ 100 „	3.850 „

Ціни оголошень:

1 стор. . . . . 500 м. п.	1/4 стор. . . . . 200 м. п.
1/2 стор. . . . . 300 м. п.	1/8 стор. . . . . 150 м. п.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Адміністрації.

2. й 3 число вже вичерпане. Можемо вислати лише з резерви але разом із першим. Ціна всіх 3 чисел вносить 45 марок. — Всіх П. Т. Добродіів (іюк), що беруть ласкаво часопис у коміс, чемно прохасмо вислати нам дотичну належитість до 15-го. — Грошеві посланки прохасмо адресувати: М. М о х, додаючи до цього назвиско під сподом: (для Адміністрації „Поступу“) це тому, що дехто з нечемних почтовців робить непотрібні трудноста при відборі грошей. — Адміністрація набула кількадесять примірників студентського календарця „Ідея“ в видані для „Вкраїнців-інтелігентів“. Ціна 12 М., на посинок звич. 1 м., пор: 3 м

Поширенням „Поступу“ занялися:

(кромі поданих у 2—3числі:)

А. Стасюк ст. ун., В. Ганчак ст. ун., Г. Лужницький гімн., І. Монцібович гімн., Д. Кордюк гімн., Львів. — Кружок „Відродження“, Долина. — О. проф. Д. Стек. Д-р І. Лятишевський, Станіславів. — Ст. Решетило, П. Яцишинівна Перемішль. — К. Стебельський канд. сем., В. Рабій ст. ун. Самбір. — М. Бачинська гімн., Львів — Усім складаєв Ред. щирю подяку.

На пресовий фонд „Поступу“ зложили:

Грена Собчук, Дрогобич 10мп. і кличе на цю ціль Галю Турия, Стрий. — Олена Собчук, Дрогобич 10 мп. і кличе Стефу Окана Стрий — Богдан Собчук Дрогобич 10 мп. і кличе Ніну Гречак і Костка Окана Стрий. — О. проф. Д. Стек 50 мп. — ОО. Редемтористи, Станіславів 35 мп. — о. М. Галаянт 55. — Н. Н. Бучач 20 мп. — І. Піджарко ст. бог. 1000 мп — о. Ігумен Ст. Решетило 495 мп. — Бр. Хр. Люб., Львів 100 мп. — Ю. Малий ст. ун. 500 мп — Т. Севьківський 400 мп. П. Філяк 1500 мп. — о. С. Соколовський 100 мп. — о. І. Л. 300 мп. — Й. М. 10 мп. — о. Дир. Ю. Дзерович 270 мп. — Неназваний 1000 мп. — Д-р В. Охримович 100 мп. — М. Дзерович 19 мп. — о. О. Гадаевич 100 мп. — Олекс. Стрільбицька 500 мп. о. Д. Паневник 100. мп. — Ст. Добрянський ст. ун. 100 мп. — М. Т. М. Львів 1000 мп. — Учні гімн. зі Станіславава на руки о Д-р І. Фіголя 300 мп. — о. Д-р І. Фіголь 100 мп. — Д-р Ол. Надрага 872 мп. — Разом-9056 мп. — Усім жертвадцям щире: Спасибі!

В. Я.

Тернистий шлях розлягся перед нами
І ним іти рішила нам судьба
Та терня стерти нашими стопами
Веліла нам незмінними словами:
„Один лиш вибір — Терня й Воротьба!“

Так ми й ідемо цим шляхом терціння
Та радо зносимо пекучий біль
І ноги ранимо об терня і каміння,
Бо нам сіяє мов надземське видіння
Одна, Свята, Могуча Наша Ціль!

Др. Й. Маркевич.

Студентські організації в середніх школах.

Студентські організації в усіх вищих школах мають уже за собою давню й цікаву історію. В цих стрічках однак бажаю звернуть увагу на практичну сторону організацій, які при доцільнім уладнанні мусять стати ся могутнім чинником різнородного поступу й різнородних дібр.

В середніх школах (а подібно й у найвищих) стрічаємо в нас і в культурному світі ріжні організації. Многі моменти є спільні всім організаціям, різнять ся натомиць головню своїми цілями, а в части також орудниками, яких до осягнення цілі вживають. І так одні товариства ставляють собі ціллю виробити ся усе-сторонно на знаменитих членів свого народа та всієї людської суспільности. В тім випадку їх завдання покривається з загальним завданням виховання й самовиховання. До цього рода організації належать в українських середніх школах м. і. „Марійське Товариство“, „Ліга українських студентів“, „Пласт“, „Відродження“. З цих декотрі (прим. М. Т.) узгляднюють старанно побіч інших моментів й орудників релігійні; другі (прим. Л. у. с) послуговують ся всіми орудниками, інші врешті не мають у програмі релігійних орудників, хоч їх також не виключають („Пласт“, „Відродження“)¹⁾.

Ще частіше стрічаємо в наших школах ріжні „Кружки самоосвіти“, які виступають під ріжнородними назвами: „научний кружок“, „просвітний кружок“, „кружок самообразовання“ і т. і.

¹⁾ Маю на думці програму „Пласту“ й „Відродження“ в нас — бо в інших народів (прим. навіть у Поляків) Пласт уводить у свою програму також релігійні орудники.

Притім бере собі кружок імя якого визначного письменника чи взагалі визначної історичної одиниці, особливо з минувшини. Завдання таких кружків в вже менше загальне й обмежуєь головню до розширення й поглиблення своєї освіти.

Ще більше обмеженім є завдання кружків спортових, кружків самопомочі і т. і. Їх стремління звернене головню й безпосередню до здобуття матеріяльного добра.

Побіч цих трьох родів організацій вступували нерідко в середних школах більш або менш „нелегальні“ кружки, що не могли, або й не сміли показатись на світло дня. Нелегальним в повному значінні слова були вони тоді, коли ніяк не можна було погодити приналежності до кружка з голосом совісті.

Колиб поспитати про вартість цих різнородних організацій, то ясна річ, що найвище з погляду педагогії треба поставити організації першого рода (з загальними цілями), хоча впрочім усі явні (й декотрі неявні) представляють чималу педагогічну вартість. Згадані на першому місці організації завдають найбільше праці своїм провідникам, гуртують у своїх рядах лиш ідейнішу або й найідейнішу молодь — та зате успіхи праць таких організацій найвеличавші.

Пригляньмось тепер декотрим користям, що їх приносить шкільній молоді приналежність до організації.

1. В організації молодь лекше й успішніше поглиблює науку. Інакше забирається молода людина до добровільно вибраної праці, чим до обовязкової¹⁾, охотніше й уважніше слухає відчитів та викладів у кружку, пильніше читає потрібні для кружкової праці книжки й т. д. Все те видається молоді своїм, власним, не накиненим „із гори“.

2. В організації виховується шкільна молодіж більше, як деінде суспільно. Сама організація те приносить зі собою, що працюється для загального, спільного добра, що дбається про славу кружка, що в суспільнім добрі кружка бачиться своє власне добро, що для нього жертвується нераз свої особисті інтереси, та бодай свою вигоду. Крім цього, що так скажу, мимовільного суспільного впливу кружка на одиницю грає важну ролю також кружкова дисципліна. Кружок ставить домагання, пригадує суспільні обовязки й так приневолує членів підпорядкувати особисте, приватне загальному й суспільному. Без особлившої трудности вироблюється послух, карність, точність, дух саможертви — прикмети так важні й необхідні в громадянському житті.

3. В організації впливає молодь на себе — як кажемо, додатню. Звичайно лиш ідейніші приступають до кружка — й так одиниця дістається в ліпше окруження й благороднішу атмосферу — атмосферу праці й вищих стремлінь. Крім цього більша тут, як приміром у школі увага, більше заінтересовання, тож і більше та скорше добачує одиниця й наслідуює додатні прикмети других. Врешті легко будиться в душі благородна ривалізація.

4. В організації реалізується так голосна у своїому часі автономія молоді, яка безперечно приносить визначні додатні успіхи, коли тільки розумно її примінити. Сам (*autós*) учень чи учениця зголошується до кружка, сам приймає добровільно зобовязання, сам вибирає собі старшину, сам рішає майже всі справи кружка, сам впливає на долю, чи недолю цілої кружкової суспільности. Те зму-

¹⁾ Хоч це впрочім не дуже похвальне — та проте правдиве.

шує молодого „кружковця“ поважно думати й по змозі зріло дивитись на справи. А так в організації зрівноважується молода легкодушність, а з тим оминається неодні лиха, що йдуть слідами легкодушности. Загальні етичні принципи й норми, по яким доводиться молодому студентові судити про різні справи, входять цим робом щораз глибше в душу та стають нормою поступовання й у приватному житті.

5. Ще інчим добром великим, що приходить одиниці в організації, то глибоке переняття ідею, якій служить організація. Ясна річ, що досить трудно (якщо взагалі можливо) говорити про ідею в організаціях спортових та інших цього рода, що лиш матеріяльне добро мають на цілі. Натомість більше чи менше ясна ідея присвічує всім організаціям із загальними цілями. В цьому випадкові на поглиблення ідеї впливає й само приступлення до організації й мимовільне пригадування *ipso facto* з кожними сходинами, й теми та дискусії, що їх сходини підіймаються й відзнаки, які товариство носить і врешті вся молода суспільність своєю „масою“. Інакше відчувається — так сказатиб — ідею самому, особняком — а інакше, коли „маси“ до неї признаються. В морі й мала каплина почуває себе морем. І чим вища ідея присвічує організації, тим глибше вона входить у душу. Найглибше переймають людську душу ідеї релігійні, які цюпри природні високі добра ставляють перед оком духа найвищі, божеські ідеали. — І так з високими ідеалами виростає молодь на „великих людей“ — „es wächst der Mensch mit seinen hohen Zielen“¹⁾.

Організації причинюються врешті до 6-го великого добра, що є ціллю виховання й самовиховання, а тим добром є самостійність. Все в добрій молодечій організації стремить до самостійности, це є до доброго поступовання власними силами і самостійне зголошення до організації, самостійна праця, самостійні промови в дискусіях і т. і. Очевидно, як організація не владнана розумно, або не має розумного проведу, то тоді шкодити може самостійности.

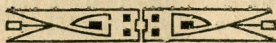
Наведені добра йдучі для студентства з благородних й добре введених організацій, то ще не всі, які можнаб навести. Подумаймо лише, скільки вищих думок піддати може молодій душі організація, скільки благородних стремлів розбудити, скільки небезпек недопустати, скільки молодой енергії розвинути й до здобуття вищих дібр скермувати! Доказом цього історія студентських організацій і щоденний досвід. І ці добра й діяльність організації переносять студенти й поза студентські круги. Просто гідною подиву буває студентська енергія, студентська ідейність і студентська підприємчивість.

Та зробім деякі висновки зі сказаного. По мойому пересвідченню: а) Старша суспільність, родичі, професори й усі приятелі молоді повинні з великою зичливістю відноситись до студентських організацій і їм усяким способом помагати.

б) Кожний студент і студентка повинні належати хоч до одной організації, що має загальну, високу ціль.

Що все вище сказане відноситься майже однаково й до студентів університету, те ясне.

(Кінець буде).

¹⁾ Kerer, Gebt mir grosse Gedanken.

Др. Ярослав Гординський.

Роля мови у творчості поета.

Недавно помер широко відомий філософ професор Вільгельм Вундт¹⁾ у глибокій старості. Голосним відгомонам відбилася його смерть в ученому світі. І в нас присвятив покійному цікаву статтю у львівському „Життю і Мистецтві“ др. Степан Балей, де виказав його заслуги для філософії.

В сих стрічках хочу звернути увагу на значіння Вільгельма Вундта в іншій області наук — в історико-літературних розслідах. Із цього боку вплив німецького вченого справді великий. Можна сказати, що він витворив цілу школу істориків літератури й потягнув за собою дослідників світової слави. Вже у своїй „Льогіці“ (W. W undt, Logik, 3. Bd. 2 Aufl. 1893—1895) подав Вундт такий поділ наук, що визначає окреме й докладно відмежоване місце історії літератури в ряді різних дисциплін. Його „Етика“ (Ethik 3 Aufl. 1903) вказала дальше шлях розвитку історико-літературних студій, відділяючи літературні (поетичні) прояви від інших душевних проявів. Тут сказано, що хоч етичні й естетичні прояви (а естетичні прояви, себто прояви з виразною ознакою почувань, передовсім характеризують літературні твори й творять найвизначнішу різницю супроти інших писань) — є тільки двома сторонами одної й тої самої душевної функції, то все таки їх належить відділити у дві вповні окремі області, яких не можна брати в суміш.

Окрім згаданих творів порушив Вундт ще історико-літературні питання й у дрібніших статях, як пр. у розвідці про Лессінґа (Lessing und die kritische Methode), у полемічній брошурі про мораль у літературній критиці (Zur Moral der literarischen Kritik. Eine moral-philosophische Streitschrift, 1887) й ін.

Та найбільше прислужився Вундт для історико-літературних розслідувань своєю кількатомовою працею про психологію народів (Völkerpsychologie. Eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythos und Sitte. Leipzig, 1900 і д.). Тут у другім томі дав він дуже основну психологічну аналізу фантазії й історію розвитку штуки, а в першій томі (дві частини, кожда по більше як 600 сторін) розвинув величавий образ психології мови.

І власне ця психологія мови має першорядне значіння для історико-літературних розслідувань і веде сучасну історію літератури на зовсім нові шляхи, що дозволяють нам заглянути глибше в єство літературного твору, зрозуміти докладнійше гадки автора й пізнати процес творчості. Сучасна історія літератури виходить із зовсім простої та справедливої засади, що свої гадки виражає поет при допомозі мови й мова є тим середником, що передає нам се, що називається твором.

¹⁾ Wilhelm Wundt, нім. психолог і філософ, ур. 16/8 1832 Neckerau (Вел. кн. Ваден), помер у Ляйпцігу 31/8 1920. Викладав на університ. в Гайдельбергу, Цюріху в Ляйпцігу. Є систематизатором досвідної психології й основником першої на світі лабораторії для тоїж дисципліни. Написав дуже много творів, головню з обсягу досвідної психоль. Знаменним є твір: Grundzüge der physiologischen Psychologie (6 вид. I—III. 1908—11). Що до напрямку раціональної філософії Вундт є неокантістом, отже субективістом (вольонтарістом) і в цьому напрямі, як слушно каже др. Балей — не приносить властиво нічого нового — а старается привернути повалені ідеалістичні системи Шеллінґа, Гегеля й др. (Ред.)

ваємо поезією, й остаточно через посередництво мови викликає автор у нас вражіння. Тому розслід мови письменника повинен зайняти перше місце в оцінці письменницького твору — вимога так дуже за-недбана в українській науці. А тимчасом уже сам розгляд будови речень письменника може довести до дуже несподіваних вислідів. Возьмім пр. хочби оповідання Федьковича. До 1867 р., коли ще його творчість була свіжа, будує він речення у своїх оповіданнях взірцево, по майстерськи, а в оповіданнях, писаних у 1885—1887 рр. речення в оповіданнях Федьковича нераз тяжкі, збудовані незручно, а то й недоладно — знак, що душевні сили автора вже сильно підупали. І справді життєпис Федьковича, написаний д-ром О. Маковеем, вповні потверджує сей вислід аналізу мови Федьковича. З того бачимо, що таким поступованням можна нераз доповнити й біографію й психологію творчости автора. А до яких вислідів довелоби прослідження поетичних зворотів і реторичних фігур даного письменника (пр. перевага порівнянь і рідше вживання метафори вказує на працю більше ума як фантазії й т. д.). До того мова письменника є не тільки мовою його оточення, але й його власною й чим більше вносить він у неї свого власного, тим сильніша його оригінальна індивідуальність. Словом, вже з тих кількох примірів бачимо, що мова відіграє таку важну роль в творчости письменника, що просто не можна належно оцінити літературного твору, не оцінивши докладно його мови. Естетична вартість літературного твору, його вартість для наших почувань може виступити що йно після розглянення мови твору.

Тому не дивно, що йдучи слідами Вундта, поставив Ернст Ельстер у своїх знаменитих основах літературних розслідів (*Prinzipien der Litteraturwissenschaft. Halle A. S., 2 тт. 1897 і д.*) розслід мови літературного твору як найважливішу частину літературних студій і присвятив сему питанню цілий другий том своєї книжки. Опираючись у значній мірі також на Вундті, пішов іще далі в розслідах мови великий граматик Карло Бругман (*Karl Brugmann*), що останніми часами дав невеличку книжечку про вплив основних душевних прояв на різнородну будову речення (*Verschiedenheiten der Satzgestaltung nach Massgabe der seelischen Grundfunktionen in den indogermanischen Sprachen. Leipzig, 1918*), підпомагаючи тим способом також історико літературні студії. Зрештою на становищі важности пізнання мови письменника для оцінки його творів стоїть не тільки німецька наука; так думають також і Французи, певно не без взаємного впливу на себе. Аджеж не даром назвав Пті де Жільвіль свою відому історію французької літератури також історією французької мови (*Histoire de la Langue et de Littérature française*), а Лянсон у праці про метод в історії літератури вважає мову письменника й критику тексту його творів першим завданням дослідника (*Laпson. La méthode de l'histoire littéraire, 1910*).

Др. Т. Гамартенко.

З філософійних проблемів.

Правда. — Її роди. — Її примети.

III.

Що це правда.

З цим питанням увіходимо в область однієї частини філософії, що називається критикою. Критика (від *κρίνειν* — судити) це частинка філософії (логіки) обговорююча правдивість людського пізнання. Ця філософійна дисципліна має також назви: ноетика, критеріологія, ідіологія, теорія пізнання (*Erkenntnistheorie*). Назву прийнято від голосного твору Kant'a: *Kritik der reinen Vernunft* 1781, — в якому він розсліджує здібність розуму до пізнання правди. Ширше критику можна здефініювати в цей спосіб: критика, це частинка філософії, яка розсліджує можливість і встановлення правдивого й певного пізнання, його джерела, критерії та межі.

Питання, чим є правда — то не лише перше питання критики, але взагалі одно з найважливіших питань філософії. Це питання — то проблем, якого розв'язка кладе найглибшу основу під будову світогляду. В усіх століттях це питання виривало, а минуле (XIX) й наше зробило його ще актуальнішим.

Що це отже правда? Найбільші думці, а крім них незагладне переконання цілого людського роду заявляються рішуче за тям, що правда (в пізнанні) це схожість пізнаючого розуму з пізнаваною речю (з пізнаним предметом), — *die Übereinstimmung der Erkenntnis mit der erkannte Sache*). Правдивим є отже пізнання, коли воно відповідає дійсності, коли представляє річ, так як вона є сама в собі, поза розумом.

Візьмім деякі приміри: суджу (= пізнаю) що Наполеон ішов походом на Москву. Чому це пізнання правдиве? Тому правдиве, бо в дійсності так було. Суджу, що цілість більша від своєї частини, що сніг білий, що Австралія встугує. Ці суди правдиві. Чому правдиві? Бо вони схожі з дійсністю, бо в дійсності (в речі) так є, як пізнаю й суджу. Моє пізнання є тут схоже з речю.

Візьміть однак протилежний випадок Суджу (й евентуально висказую), що Наполеон ішов походом на Chicago, що частинка є більша від цілоти, що Австралії нема на земній кулі. Чому ці суди, це пізнання й такі вискази є ложні (*falsch*)? Тому ложні, бо ці суди не відповідають дійсності, бо вони не схожі з речю, а що більше: вони приписують речам те, що в них нема (похід Наполеона на Chicago).

Здавалосяб, що те все занадто ясно, що не треба аж філософії, щоби те сконстатувала, що вистане здоровий розум. Так, хто лише йде за здоровим розумом, хто не впереджений пересудами, хто не викривив чи пак звихнув свого духа, — цей тільки так може думати, цей радо й непохитно заявить, що правда, то схожість, згода пізнання з дійсністю поза пізнанням.

На жаль однак найшлися в історії й знаходяться нині одиниці, — філософами їх називають і філософами вони себе вважають, — знаходяться одиниці, що на подану дефініцію правди не годяться, що дають зівсім інчу її дефініцію. Послухаємо їх пізніше. Тепер ще приглянемося на хвилю поданих дефініцій та примірам, що її пояснюють. Це позволить нам глибше вглянути в природу правди.

а) „Австралія ествує“, „сніг є білий“ — оба ці викази (їй попереджуючі їх у розумі суди) є правдиві. Що ту зайшло в розумі? Чи наш розум утворив Австралію й кинув її на води океану, — чи твій або мій розум витворив біленьке чисте покривало й простягнув його на поля й левади? Хиба ніхто здоровий духом так не скаже, винявши, як хотівби жартувати. Як розум не витворив ні Австралії, ні білого снігу, ні Наполсона з його армією — то щож сталось із розумом, що він так судить? Мусиш відповісти, що твій розум примінився до речей, до дійсности, яка була передше твого розуму (Наполсон, Австралія) й яка осталаб незміненою, хочби твій розум її не пізнав ніколи. Так отже в кожній правді розум примінюється, уподібнюється до дійсности, до речі, або речей, що знаходяться поза ним.

І не хедить у тім приміненні й унодібленні о тожсамість (хтож із нас уважатиме себе ідентичним із Наполеоном, отже Наполеоном із його генієм, його славою та його катастрофою?)

Не заходить також у правді випадок, що річ малаби ціла ввійти в розум. (Якже ввійде у твій розум Австралія?)

Не потребує також розум вийти поза себе ¹⁾ (це неможливе), щоби стрінутись із речю (прим. із Австралією). Щож отже діється з розумом, коли він ані не перекидується в Наполсона, ані не бере в себе цілої Австралії, ані не робить подорожі, щоби стрінутись із нею? Розум творить духову картину (geistiges Bild) речі пізнаваної. (Як те діється, то обговорює психологія тож на цьому місці м'якво про те говорити). Янщо ся картина схожа з речю, себто вірно предмет зображує, тоді наше пізнання є правдивим.

б) Як однак зветься функція (чинність) розуму, що має місце в правдивому пізнанні? Ся чинність розуму, то суд (осуд, Urteil, iudiciunn) ²⁾ якого зверхнім знаком є речення, (підмет, злучка, присудок). Творячи суди, розум бере два поняття („сніг“ і „білий“), порівнує їх зі собою, а видачи, що одно поняття є в другому, лучить їх у себе до купи злучкою „є“, так як вони в дійсности, поза розумом є злучені. Правда саме знаходиться в цій функції лучення або розлучування понять речей, котрі (речі) поза розумом є вкупі (згл. є розлучені). Коротко кажемо: правда знаходиться в суді (im Urteil). Всі суди складаються льогічно з підмету, присудка й злучки в теперішньому часі (praesens). Хоча форма граматична звучить інакше, то льогічно дасть перемінитися на praesens. (Наполсон побіждав = Н. є [в минулому] побіжджаючим).

Ще одно треба завважити, що впрочім яєне само собою, — що правдивим буде суд і вірною духовою картина речі, хоч вони не вискажуть і не зобразять усього, що є в речі. Ходить лиш о те, щоби це, що суд рбауму приписує речі, дійсно в ній находилось. Так прим. суд: „сніг є білий“ є правдивим, ц. є посідає правду, і схожість із речю, хоч цей суд не говорить нілки є снігу, як висока верства, як цей сніг студений і т. і., — хоч суд не подав усіх познак (Merkmale) речі.

Як зі сказаного видно, в правді треба розріжнити 3 елементи: розум, котрий пізнає, річ, яку пізнає і схожість (подібність) між розумом а речю, згл. між пізнанням а дійсністю. Напрям філософській, що основуєсь на таким понятті правди, називається (критичним) реалізмом. Є реалізмом, бо приймає ествовання речей (res) поза розумом; — є критичним реалізмом, бо (як побачимо)

¹⁾ Такого виходу домагається Ed. v. Hartmann, Das Grundproblem der Erkenntnisstheorie (1890) I. 2 с.

²⁾ Многі філософи заявляються за цим, що правда знаходиться вже у звичайному понятті (einfache Auffassung) речі. Одні з них заявляються, що правда в понятті є вже ціла, а другі що вона є лиш зародочно.

є свідомий причин, задля котрих є певний про єствовання речей поза розумом.

Та як згадали ми вище, є частинна філософів, що не приймають поданої дефініції правди і через те не приймають єствовання речей поза пізнаючим підметом. Їх головною тезою є це: „нема інших єств крім думуючих, й тому все, що пізнаємо, то лиш зображення думуючих, котрим то зображенням не відповідають у дійсности ніякі предмети“¹⁾

Цим чином по думці згаданих філософів нема нічого поза думкою: думка все в собі витворює. Нема дійсности, не світить дійсно сонце й місяць на небозводі, не кружляють зорі у всемірному просторі, нема людства з його історією; прастарі єгипетські династії й величні піраміди, всесвітна римська імперія й переселення народів, усі здобутки новітньої техніки й кровава драма всесвітньої війни — те все не єствує (цього нема) в дійсности поза думкою, те все твір твоєї думки. Читачі, не ознайомлені з філософією, ледви чи схотять повірити, що хтось так може говорити. Та, це дійсно так говорили й говорять декотрі філософи. Kant'a ми вже чули. Schopenhauer каже²⁾: „Die Welt ist meine Vorstellung... Keine Wahrheit ist gewisser.. Після Schuppa³⁾ „Der Gedanke eines ausserhalb des Bewusstseins existierenden Gegenstandes (предмет поза свідомістю, отже поза думанням) ist ein Ungedanke...“ Подібно інші, а особливо Hegel, що станує найвище в цім дивнім напрямі.

Цілий цей напрям зі своїми відтінками називається критеріологічним ідеалізмом. Його відмінами є: субєктивізм, автономізм, психологізм, кантизм, феноменалізм, позитивізм. Само собою ясно, що не приймаючи дійсности поза думкою, мусять усі філософи наведених напрямів (ідеалісти) поставити іншу дефініцію правди. Якже назвати правду схожістю з дійсністю, коли цієї дійсности не має?

Відповідно до цього напрямку виходять також дефініції правди. В Kant'a правда є: „схожість з законами думання“, або також „схожість усіх думок між собою“, (Uebereinstimmung aller Gedanken untereinander). У W. Wundt'a: „Wahr ist was mit den Gesetzen Des Denkens übereinstimmt“⁴⁾ У Hodgson'a правда є тоді, коли розум є схожий сам зі собою (не з дійсністю), „... The agreement of thought with itself“⁴⁾. І подібно в інших ідеалістів.

Врешті це один напрям треба згадати, який ще інакше розуміє правду, імено: прагматизм. В прагматизмі: правдивим є те, що є позитивним, а ложним є те, що є шкідливим. „Wahr und falsch bedeutet ursprünglich gar nichts anderes, als nützlich oder schädlich in biologischem Sinne“⁵⁾ Така дефініція правди — є справді гідна філософа з країни business'a⁵⁾ — перемінює зовсім поняття правди й її ложність занадто ясно. Колиб правдивим було лиш те, що є позитивним, то правда булаб змінна, як позитивність або непожиточність речей. Тимчасом всяка правда є незмінною, це значить, що раз є правдивим, то правдивим остане на завсігди, без огляду на те чи воно є кому позитивним, чи шкідливим.

Приміром: похід Наполеона на Москву — неволя Ірландців — дорожнеча в нас по всесвітній війні — правди математичні і т. д. — все те факти правдиві, й правдива дійсність і правдиве її пізнання, хоч вони не всі й не всім є позитивні.

Крім цього деколи заходить випадок, що неправда є комусь позитивною. В такім випадку неправда була би правдою, що є ясным абсурдом. Та що те все занадто ясно, то зайва річ ближче займатись на цьому місці прагматизмом.

¹⁾ Kant, Prolegomena §. 13. II. Anmerk.

²⁾ У творі: Die Welt als Wille und Vorstellung I. §. 1. 2.

³⁾ Sinnliche u. Uebersinnliche Welt, (1914) 269.

⁴⁾ Philosophy of Reflektion (1878) II 213.

⁵⁾ Jerusalem, Kritischer Idealismus (1905) 162.

⁶⁾ Прагматизм вдумали філософи англо-американські. До цього напрямку признаються: W. James, Ch. Peirce, F. C. Schiller, J. Dewey, Nietzsche, E. Mach, Vaihinger і i.

Питання котра дефініція правди правдива, реалістична чи ідеалістична дасть легко звестись до питання: чи нашому пізнанню відповідає дійсність поза ним, чи протилежно: не відповідає (= нема дійсности), а лиш наше пізнання її в собі творить. На це питання дає відповідь критичний реалізм тезою:

нашому пізнанню відповідає дійсність, і цієї дійсности думка не творить, — (лиш до неї примінюється).

Натомість ідеалізм відповідає: нашому пізнанню не відповідає дійсність поза думкою, а сама думка її втворює.

Так маємо дві протилежні тези (відповідає — не відповідає: творить — не творить) і на цих тезах основані протилежні дефініції правди — й даліше; дві протилежні філософії й накінець два протилежні світогляди. Лиш одна з цих двох тез може бути правдивою — за тим буде правдою лиш одна дефініція правди, одна з цих двох філософій, і оден з цих двох світоглядів. Про це ніхто не сумнівається та навіть ніхто сумніватись не в силі Доказуючи, що одна з цих тез ложна, доказуємо тим самим, що протилежна теза правдива. Котра отже теза ложна (falsch), а котра правдива?

(Даліше буде).

* * *

Лелію я у серці мому
Немов ніжний, чудовий цвіт,
Мов найдорожчий скарб, якому
Рівні немає на весь світ —
Мою ніжну любов дитини
До Ненькі рідної, Вєраїни!

* * *

...Не лаймо їх за це, що йшли
Розбіжними стежками;
Не легко й ми самі знайшли
Спільну всім путь, — між нами!

У темряві страшній ми всі;
Та правий шлях нам вкаже
Вогонь, що в нас пала в душі
Й любить нам Неньку каже!

~ ~ ~

Орізон С. Мердін

СИЛА ВОЛІ І ЩАСТЯ.

Корнелій Вандербілт бачив у пароплаванні широке поле для своєї діяльності. На превелике здивування приятелів покинув він своє корисне заняття й обняв за тисяч доларів річної плати провід першого парового судна. В тім часі держали Лівінгстон і Фултон монополію парової плавби по ньюйорських водах. Вандербілт уважав цей привілей противним конституції й так до вою проти нього борювався, доки його не знесено. Тодішнє правительство давало великі суми на перевіз європейських вантажів.

Що став уже тоді власником парового судна, згодився перевозити ці оклушки без усякої допомоги правительства й то далеко скоріше, як його попередники. Пропозицію прийнято. Невдовзі панував уже на судах Вандербілта оживлений товарний і пасажирський рух. Передбачаючи великий розвиток залізниць у Сполучених Державах, віддався Вандербілт з цілою загарливістю залізничним підприємствам і так дав почин теперішній „сіті Вандербілта“.

Молодий Пилип Армор пристав до великої валки, що йшла на Захід і разом із нею переїхав велику американську пустину. Тяжка праця й заощаджений у копальнях гріш дали йому змогу стати в шість літ опісля спільником великого збіжжєвого підприємства. В девять літ опісля було вже в нього пів мільона доларів.

Коли Грент видав приказ: „Вперед на Річмонд“, спостеріг Армор, що вже надійшла хвиля пригідна великому замірові. Одної днини з'явився у свого спільника, торговця мясом Пленкістона.

„Найблищим поїздом їду до Нью-Йорку продавати солонину“ — сказав Армор. „Грентові й Шерменові досить уже цієї домашньої війни, а з кінцем її спаде ціна солонини до 12 доларів за бочку“.

Як сказав, так зробив. Почав випродувати солонину по 40 доларів за бочку. Скоро всю солонину розхонлено. Хигруни спекулянти сміялися з недовірного (на їх гадку) торговця із Заходу й говорили, що війна нескоро ще покінчиться й ціна бочки солонини дійде ще до вартості 60 дол. Але Армор не зважав на їх балачку й робив своє. Міжтим посувався Грент усе вперед. Город Річмонд піддався, а ціна солонини впала до 12 дол. за бочку. Армор заробив 2 мільони доларів.

Джон Д. Рокфелер узявся ділянки нафтового промислу. Освітлення Америки було дуже лихе, а потреба велика. Нафти було що правда доволі, та процес її очищування був дуже примітивний.

Продукт виходив злий і небезпечний у вживанні.

Й у тім доглянув Рокфелер добру нагоду для себе. Принявши до спілки Самуїла Ендрюса, воротаря складу машин, де оба працювали, заложив у 1870 році малу дестильарню. До очищування нафти примінив спосіб, котрий винайшов Ендрюс і так пустив у світ першу бочку нафти нової дестильації. Спільники заробляли знаменито й доставляли нафту в щоразь кращому ґатункові. Приняли невдовзі й третього спільника Флеглера; а проте Ендрюс був з усього того невдоволеним і забажав виступити зі спілки.

„Кілько хочеш за свій уділ?“ — спитав його Рокфелер.

Цей написав недбало на шматку паперу „мільон доларів“. Протягом 24 годин влучив йому Рокфелер цю суму зі словами: „Мільон у всяким випадку менше, як десять мільонів“. По двадцяти роках мала рафінерія, (якої вартість при заложенні не переходила й титячки доларів), перемінилася на величезний „Standard Oil Trust“. Капітал цього підприємства творило 90 міль. доларів, а його акції дійшли до курсу 170 за 100 й мали вартість 150 міль. доларів.

Оце приклади, що доказують як доробитися майна. На щастя існує крім цих мільонерів іще цілий ряд техніків, інженірів, учених, артистів і поетів, що наводять так само потрібні пригідности осягнення благородніших цілей, як саме лише багатство. Багатство не в ще вершкю усього, до чого нам треба стреміти, а лиш орудником до вищих цілей: творення добра ближнім і собі.

Єлисавета Фрай із секти Квєкрів узяла собі за місце ділання англійські в'язниці. До 1813 р. стало глибоко кількасот пів голих жінок в одній салі тюрми New Gate у Лондоні, дожидаючи суду. Вони не мали ні ліжок, ані постелі, а спали без різниці віку серед сміття на долівці. Ніхто не дбав про них, а правительство давало їм лише тільки справи от, мовляв, щоби не погинули. Пані Фрай знайшла доступ до цієї тюрми, заспокоїла ревучу юрбу й заповіла, що бажав заложити школу для молодих жінок, хай отже виберуть одну з поміж себе на вчительку. Надивувавшись доволі, вибрали простуницю вчительку молоду жінку, увязнену за крадіж годинника. Три місяці опісля ці „дикі bestii“ (як їх прозивано) стали на диво лагідні й добрі. Реформа п. Фрай ширялася чим раз більше, аж вкінці затвердило її правительство. Проминуло 80 літ і систему п. Фрай прийняв увесь культурний світ.

Якось переїхав у Англії трамвай одного хлопчину; з перетятої бючки біла кров, а не було поміж людьми нікого, хто-б цьому зарадив, аж явився хлопець, Астле Купер, що піднявав рачу хустиною й так спшив кров. Похвали, котрі його за це діло стрінули, заохотили його посвятитися медицині. Пізніше став він одним із найкращих хірургів свого часу.

Отворені очі завжди знайдуть нагоду. Отверті вуха завжди почують зазив помогти цим, які потребують помочі. Отверті серця завжди знайдуть таких, що серця потребуть. Готові руки завжди знайдуть благородне діло до сповнення.

Немає чоловіка, який не бачивби, що вода підноситься, коли до посудини, в якій є вода, кинути якусь річ. Одначе ніхто перед Архімедом не дійшов до того, що вода, витиснена якимось предметом, має такий сам обєм як і це тіло. Архімед перший potwierдив те і дав людям науку до означування обьому предметів без огляду на їх форму.

Не було в Європі моряка, який не був би застановився над тим, що за океаном може бути суша. Однак шойно Колумб пустився на незнані води й одкрив новий світ.

Везліч яблук спало на землю і враз ударювало в голову недумаючих людей, неначе бажаючи змусити їх до думання. Але шойно Нютон перший stwierдив, що яблука підпорядковані під той сам закон, який приказує планетам начеркувати свої дороги в просторі і перешкоди частинки повернути в безладді.

Блискавиця осліплювала а грім лявав чоловіка з давен-давна, надармо змагаючись навести людську думку на слід тої великої сили, якою є електричність. Грім наповнював людей лише страхом аж до часу, коли Френклін¹⁾ не доказав простим досвідом, що грім це лише простий обьав непогамованої, але підлягаючої обчисленню сили, так у природі розповсюдженої, як вода або воздух.

Людей цих уважається великими лише для того, що вони знали вихісновувати нагоду, приступні впрочім для кожного. З життєпису кожного з великих людей пливе наука, яку два тисячі літ тому виголосив Соломон: „Бачите цього чоловіка, як він обізваний у своїому званні — він стане перед лицем царів“. Ці слова potwierджуються в житті Френкліна, який був у п'яток королів, а двох принімало його як гостя.

Хто вихісновує нагоду, цей сіє зерно, яке принесе буйний овоч для нього самого тай для других. Здібний і відважний механік чи загальнообразований молодець, склеповий помічник чи хлопець до посилок — усі знайдуть сьогодні більше шляхів до щастя, ніж могли їх знайти давніше. Давніше було три або чотири звання, сьогодні є їх десяткі. Де давно була одна робільня, там сьогодні рахуємо їх до сотки.

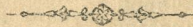
Нагода має волосся на чолі, та з заду вона ліса — говорив один римський письменник. Зловивши її з переду, так задержши її в руках; але як вона вихопиться, то навіть і сам Юпітер не задержить її.

1) Венямин Френклін, найвизначніший змериканський політик та письменник, уродився 1706 р. в Бостоні як піснацата з ряду дитина одного мільяра. Батько призначив був його зразу до духовного стану, але що не мав звідки посилати хлопця до латянських шкіл, то в девятому році відібрав його зі школи й мав намір учити його свого звання. Але Венямин не мав до того охоти; отже батько віддав його на науку друкарства до свого родича. Малий Венямин не гайнував ані хвилини, але образувався читаючи пожиточні книжки. А небавом узьвся писати книжки. Зачерез непорозуміння з родичем приневолений був покинути Бостон і перенісся до Філадельфії, де губернатор Віліям Кейт приобцяв йому підмогу на поїздку до Лондону, щоб закупуити там потрібні прибори до друкарства. В Лондоні понехав ту думку і вступив як помічник до першорядної печатні Тут познакомився з многими визначними людьми, від яких багато дечого навчився. А що пенсильванський книгар Денгам зеднав його для себе, то в жовтні 1726 р. покинув Лондон і вернув до Америки. Цей книгар

небавом помер і Френклін став знова до друкарства. Пробував сам вилити собі черенки і створив справді деякі уліпшення при печатанні сталеритів. У 1728 р. отворив свою власну печатню, яка небавом гарно розванулася. Опісля відчинив книгарню і торгівлю паперу і заснував товариство для вишколу торгівлі і ремесла. При тім сам учився нових і старих мов. Від 1736 р. був секретарем кольоніяльного пенсильванського парламенту, а в 1737 р. іменовано його начальником почт. урядів у Пенсильванії. Тепер став іще більш як передім працювали для суспільности. Причинився до заведення мліції, утворення рятуноквого пожарного товариства, академії для виховування пенсильванської молоді і т. і. В 1743 р. поручено йому начеркнути план філософічного заведення для Америки, в якім опісля став головою і був ним аж до смерті. Винайшов спосіб стганання дротом блискавки та грому (громозвід). Цей його винахід не найшов з початку відгуку, шойно як Біфон, французський природник, переказав на французську мову його твір: „New experiments and observations on electrinity“ (Нові дослди та

спостереження в електриці), чим причинився до поширення його по цілій Європі, тоді щойно королівське товариство в Лондоні іменувало його своїм членом. Від 1757—1762 рр. заступав американські справи в Лондоні. Опісля вернув до Філадельфії, де вибрано його членом конгресу. Тут брав він величезну участь у проголошенні 4. липня 1776 р. независимости. Опісля вислано його до Франції, де прийнято його з великими почеснями. А по підписанні союзу Америки з Францією 1778 р. іменовано його уповноваженим міністром 13 злучених провінцій (стейтів). Коли опісля вернув до Америки, нарід привитав його вистрілами

з гармат та дзвонами. Трьома наворотами вибрано його губернатором Пенсильванії. Був великим прихильником та ширителем свободи. Ще перед смертю, як голова протиневільничого товариства, підписав пропамятне письмо до конгресу за знесенням невільництва. Оден французський поет написав у його честь вірш, в яким каже: „Він вирвав небу блискавку і тиранству свитр“. Помер 1790 р. Конгрес з великої пошани для найбільше заслуженого горожанина запорядив народну жалобу на цілий місяць. Місто Бостон виставило йому величавий пам'ятник.

Осип Горбатий канд. уч. сем.

Вражіння з побуту на Великій Україні.

(Докінчення).

Успокоївши хлопця, дідусь розпочав з нами розмову, в якій брав участь і його син та сусіди, що саме надійшли. Розмовляли ми про відносини в нашому війську, про большевиків та про це, чи наша армія зможе опертися большевицькій навалі.

Це останнє питання грозою проймало їхні душі, бо большевики чимало накоїли були лиха нашому народові в тих сторонах. Вже тоді большевицькі теорії находили попертя лиш у тих, що не вмели відрізнити гарних слів од діл, котрі не знали, що від теорії до практики дорога важка, а може й неможлива. Вони не знали, що перше й головне правило у большевиків звучить: „Що твоє, то моє, а що моє, то до цього тобі засі!“ Та люди, що власною шкурою відчули односторонність їх гарних кличів — в розчаруванні сокотились їхньої облуди і ждали на хвилю пімсти.

Тому то й на Вкраїні воєнна завірюха не втихне, доки всі чужосторонні зайди не помандрують на свої попередні місця, доки по широких просторах буйної країни вкраїнського люду не прогомонить рідна пісня вольного народа.

Та під той час не всі ще знали про це лихо, лише лівобережні Вкраїнці закоштували цей їхньої „свободи“.

Тому нема дивоти, що тамошні селяне з переляком гляділи на закрату книги своєї будучини та страхались, щоб ми не лишили їх на поталу „товаришам“. Ми втихомирювали їх, кажучи, що хоч тепер нас небагато, то невдовзі надійде підмога з Києва і з її поміччю відженемо большевиків на давні становища. А що наша частина складалася виключно з добровольців, котрі перед переважачими силами ворога уступали лиш з колючости—ми мали повну надію на перемогу.

З ворожої сторони заслуговала на увагу жорстокість Китайців, що ніколи не бачили боевої лінії. Ці „герці“ заїляли знущалися над нашими раненими та полоненими. Зачерез це можна сміло твердити, що кожний стрілець котрий борюся на тому фронті, це справжній герой, гідний наслідник своїх предків-козаків!

В особливому поважанні були тут Галичане, переважно з бригади У. С. С., які го владкові царату творили тут окрему боеву формалю, знаву під назвою „Е. С. С.“ Їхні ряди побільшали значно київські студенти, реміснича молодь та селяне. Ці селяне на зріст високі, плечисті, зі здоровими, інколи сонцем обгорілими лиями. Як усі селяне й інших країв, привязані вони до своєї рідної землі, що їй над усе люблять і за кофру готові віддати й життя. Для приятелів, здається, й серця не пожалувалиб, та зате ворогам загодяної кривди ніколи не подарують, особливо тоді, коли це ходить о землю та волю! О тім переконалися свого часу Німці, Денікінці та інші заволоки, що гурмою надтягали на Україну, а розбитими гуртками опісля втікали.

Наддніпрянські селяне хитріші, завязатіші за наших і в тому саме являються справжніми потомками буйного козацтва! Їх життя просте, але все таки у всі мясні дні побачаш у них на столі ковбасу тай солонину. Вони не вдовольняєш пісною бульбою та кулешею нашого галицького мужика. У товаристві вони веселі та свєбідні, хоч у приватному житті сідній у них вплив 300-літньої неволі.

В Полтавщині сліди московської неволі мало що замітні, бо між полтавськими селянами національна свідомість велика. Ту переховались усі давні звичаї та обичаї. Тут можна стріннути найкраці народні строї по наших гуцульських. Вишивана сорочка в них, з високом ковніром, а широкі шаравари, прудержувані невузким поясом, запаняються з боків. Шапки носять високі. На ноги обувають постолі. Та в новіших часах замість постолів щораз більше вживають чобіт. Дівчата й молодці носять теж вишивані сорочки з широкими рукавами, а з верха рівном вишиваній шердак без рукавів. Шв'я й груди в них окриті густим намистом. Дівчата влітають у косу різнобарвні стрічки. На собі мають по кілька сідниць, дуже напрохмалених, щоби сідньо щедестіти. На ногах носять високі черевички, або чоботи, звичайно жовтої чи червоної краски.

З їх уст пісня ніколи й не сходить. До забав і танців (танцюють по мистецтви) дуже охочі. В тихі, погідні вечорі при звуках музики парубки з дівчатами заводять таку гульню, що й не опам'ятаєшся, де эси, чи на весіллі, чи на вулиці... Хоч потомлені цілоденною працею, вечером витинають гопака, аж земля гуде! Гей, гей! — Нема то на світі нічого кращого над літа молоді! — І старий дідуган, дивлячись на веселі забави молодого парубочтва, пічне й собі підтудувати, спомінаючи буйнієш своєї минулої юности. А нераз неоден крадькома й заплаче... В Галичині таких вечірніх забав не побачиш, а й галицькі танці куди то не дорівнюють танцям Наддніпрянців! Сказано: наша хата з краю...

Милій відпочинок перервали грізні вісті про наступ большевиків. Сумно нам було покидати веселе й гарне село, щирі вкраїнські серця.. Та невмолима доля, що загнала нас з однієї сторони України в другу, вела нас наперед в обійми незваної будучини...

Молоді душі одначе не довго журбі піддаються. Попрацювавши, ми відїхали в Харків, а відсінь ще й далше й по дорозі загріті надїєм кращої долі й забули про наше страждання.

Переважаючи большевицькі сили й повстання харківських робітників-Москалів, що сиріяли большевикам, приневолвили нас до відвороту. По трьох днях ми опинились знова біля того села, в якому так гарно жилиєш! Та тепер всі сідні в вагонах на залізничному пристанкові, готові на приказ. Лиш моя сотня вїїхала на полеву сторожу на козачі могили, звідтіля розтягався далекий вид. Могили находились поблизу будки залізничного сторожа, при якій наш поїзд задержався. В тій поганій, невеликій будці ми й заквартирувались.

Хлопці розложили вогонь і грїлися при ньому, оповїдаючи собі притім усілякі веселі й сумні епізоди військового життя. Мені призначено третю стїйку о півночі й останню ранком. Оповїдаючи всячину ми й не счулися, що вже надходить пора змінити товаришів, котрі десь порядко померали. Зібравшись пішли ми на означені місця, а змінені товариші вернули до вогня. По двох годинах ми знова вже були при вогні й обгорнувшись шинелею заснули, моз дома на мягкому ложі під теплою чериною. В шестій годині ранком нас розбудили й ми мовчки подалися на вершок могили. Цім разом зі мною був оден Галичанин, земляк, що походив з одного підольвїського села.

На дворі царювала ще ніч, але ясна, погідна.. Бїлдолицьїй блєстїв на спньому небї й бїлдими проміннями цілував біє доно снігів на широкому полі. Як далеко оком глянеєш, усюди біла рівнина, лиш за нами темєє село, а з боку, гей чорний вуж ветьє залізничий шлях.

Опернієш на крісі, ми балакали про цю частину України, в котрій нас мати на світ привела. Важко було її гадувати, бо й у нїй багром блєстїла кров, бо й там тихим шмотатанням умучених крилець зривався невольний Орел до вольного легу в погідні блакити, — та хмари дорогу заступали... Наші думки линули в цю сторону, де пробували наші любєнькі. Чи живуть ондї ще? Чи не позбавила їх жити ворожая куля? Чи здобули вже галицькі орлята город князя Льва?

Оттякі то важкі питання роїлись у нашій уяві й не було кому на їх відповісти. Й ми тяжко задумались... Тимчасом на небї почало аоріти. Сонце марєво темної ночі помалу зникало, аж докїли на обрію не показалося сонце. Рівночасно побачили ми на овідї дам, що виходив із якоїсь чорної маси, що помалу, та що-раз ближче посувалася в нашу сторону.

З трївожним серцем слїдили ми большевицький поїзд, боже це вже не підлягало найменшому сумнівові, що проти нас їхала передня сторожа большевиків. На наш алярм ціла сотня зривалася готова до бою. Всі сїдали на своїй місцях, не знаючи, що принесе найблища хвилина. На привітання перші обїзвались

большевики. На щастя їхні гранати миналися з їх цілпо й нікому з нас не шкодили. В тім часі надїхали й другі частини нашого куріня.

За першим большевицьким поїздом надїхав другий і третій. Большевики висипалися з возів, як пчоло з улья, тай із криком підходили до нас. Рівночасно ще душе загомоніла їхня артилерія. Їх гранати зі свистом перелітали понад нашими становищами й падали побіля залізничного шляху. До нас прилучилися ще й другі сотні і ми спільними ситами почала наступати на ворогів.

Під градом наших куль мегушилися „червоні“ сіромахи, гей галушки в окропі; одні клонилися тихо до землі, щоб на віки спочити, а другі кричали, бігали, стріляли. Починало вже ставати горячо. Большевицькі стрільна находили вже й жертви. Крикам та зойкам не було кінця, а санітетам спочинку. Та деякому стрільцеві не стало часу й на останній крик життя! Лягав, гей колос, серпом підтятий, без гомону, тихо, самітно. Й ніхто не займався ним тоді, щоб улєкшити біль смерті! Не клонила над ним свою голову старенька матуся, не припадала любая дружина!..

Тимчасом большевики щораз блище! Серце в груди бється, гей увязнена птичка в клітці, та це не зі страху. Бо свист стрілен та крісових куль і крик ранених перестають ділати на нерви. Не з розвагою живої, розумної людини, а махінально набивав я кріс, прикладав до рамени, потягав за язичок та знова набивав...

Та оце в одній хвилі ми набираємо отухи. Кулі ще свицуть, та большевики потику відступують. У наших серцях родиться завяття. На даний приказ вискакуємо зі своїх крівок та біжимо вперед...

Тепер відзиваються й большевицькі скоростріли, та це не здержує нашого нестримного походу. По короткому часу надїгнали ми „червоне“ лицарство й грімо закричали: „гурра!“, а в відповідь почули тївожні оклики „товаришів“: „здаюсь — помилуй!“ Борня на укінченні; большевицьких полонених умістили ми до ешелону й відставили в запілля. Другі два большевицькі поїзди цезли, як камфора.

Оглядаємось навкруги себе й числимося. Три четверті нашої сотні в той день лягло спочивати, а лиш одна четвертина остала між живими, щоби кривавими слідами своїх убитих товаришів прямувати у країну незнаного майбуття. Чогось сумно стало на душі, якесь невгомоне чувство жалю почало душу гнітити... Дивимось оден на одного й мимоволі на вії слєзю виступають! Нічого й казати: чеж Смерть! Наша тогоднішня перемога коштувала чимало крови, бо з куріня сєтала лєдві сотня, та волю кровю здобувається!

На борзі побіля кєзачих могил викопали ми свіжу могилу новим героям, помолилися за їхні душі, трошки посумували тай дальше до праці! На даний приказ посідали ми до поїзду й відїхали...

Місце нашого постою заняв Запоріжський курінь, а ми справчилися їхати в Київ. У Києві можна було відчути деякий неспокой з приводу большевицької грози. Та мимо цього місто приготовлялося до величавого свята, про яке вже давно говорилося. Дня 22. сїчня по святотнім богослуженні в Софійському Соборі відбулася торжественна виміна грамот між представниками урядів обох українських держав. По богослуженні всі члени Директорії й представники Західньої України при звуках українського гамму вийшли з церкви. Перед церквою й на площі сотні С. С. держали шпалір. По відспіванні гімму і по врочистій обмінї грамот голова Директорії В. Винниченко відчитав Київлянам універзал, в якому оголошено злукку всіх частей української землі в одну Соборну Україну. На цю вістку присутній народ захлилював, мов розбурхане море, а окликам: „Слава, слава Директорії, слава Україні!“ — не було й кінця.

В серцях присутних Українців запалилось багаття радости. Здавалось у той мєнт, що й на Україні зійшло вже сонце щастя та долї! Взаважні укр. діячі та рєчники оден по другім забірали голос і вказували користь об'єднання обох українських держав.

А за кожною їхньою мовою греміли оклики піднесеного на душі, загрїтого надїєю народа. Часто можна було почути голоси: „не пустимо большевиків, не віддамо рідної землі на поталу непрошеним зайдам!“

І здавалось тоді, що ніяка сила не зможе відобрати тим людям рідну землю, рідні загощи... Незнані собі люде, що себе ніколи не бачили, взаїмно обіймалися і спискалися, а з їхніх очей плили слєзю, горячі слєзю радости! Мимо кількократних накликувань люде не хотїли розходитися. Щойно тоді, як холодві вітри дєщо оступили великий запад учасників цього торжественного свята, на площі щораз менш оставало людей. На приказ Верховної військової власти цей день урочисто святкували всі частини наддніпрянської і наддністрианської армії на фронтї та в запіллі.

Тимчасом большевики скорим кроком прямували на Київ. З великого загалу Київлян і слїду не стало. Мимо гарячих зазивів ставати з крісом в ряди

борців за волю України, — вони остали дома, поховались у темних закутинах великого міста.

Моя частина, доповнена новобранцями, оставала в Києві до останньої хвилини. По невдачній обороні під Києвом — ми відступали на Хвастів. Тоді то почалася сумна довга мандрівка потомлених військ у безнастанних боротьбах зі змінним щастям, у боротьбах, що їх треба було зводити не тільки із зовнішнім ворогом, але частенько й з унутрішнім..

У тій то безустанній мандрівці я разом із мсею частиною блукав по широких полях Поділля аж до хвилі, в якій Галичане віднесли знаменну перемогу над більшовиками під залізничною станцією Сарни. В цій перемозі довелось і мені брати участь і з неї вивезли мене мої товариші без пам'яті. На два тижні після цього я прийшов до себе вже в Кам'янці-подільському в літниці.

По выздоровленні обізвалась у мене туга за рідним містом та за любимими сторонами тої Країни, де я виріс і де проживала моя рідня. Користаючи з від'їзду одного транспорту в Галичину, я приїхав із ним до Золочева. Саме в той час одходила звідсіля похода сотня під Львів, до якої прилучився і я — та від того часу ділив долю й недолю Галицької армії.

В. Лімиченко.

З ВЕСНОЮ..

Проломилась леда на ріці, попили каламутні води... Тихий легіт тепла ходить блудом з вітрами по полі й над шумною рікою тремтять сльвом проміння, що в ясноту днину кладеться на тафлі сповійного плеса... В широких просторах залунав вольний гомін життя... Затремтіла безлиста тополя в городі, а самотня смерека коруною шепче вітрам тиху мову про вольні сніви, про чар, про нове життя!

Розковані думи буйної душі молодої лотом вольних орлів линуць у погідні блакити, де барвами дуги міняться сльвом незнамого неба... Пречисті бажання хвилюють в розбуханім серці, що радеб візнати ті хороми щастя, краси й райовання, де болю й горя не має... Розбиті надії вертають на лоно душі, в якій займається багаття любови та віри.

Хочеться йти в обійми незнамої долі, що рокотом громів вітала нас недавніми часами. Хочеться привітати життя вольною душею, хочеться жити, страждати, до дна пити чашу терпіння і до дна пити з чаші того райовання, що завітте на зарінках із польними квітками, захвилює в літі золотом колосся, що дримає в тіни гордої смереки, миготить у барвах зоряного неба, що криється в храмі Великого Бога..

Хочеться жити правдивим життям!..

Чи чуєш — друже — легіт весняних вітрів? Чи чуєш рокіт бурливих каламутних вод, що понесуть у розбухане море все, що лишила по собі непривітна зима? А пусте сумовате поле покрив зелений килим зі шовкових трав, мережаний барвними цвітками, пахучим зіллям тканий. У городі астри забілюють, рожі розвіються, зацвітуть лілеї. Їхні аромати дістануться вікном і у твою хатину разом зі щебетанням соловейка, що в погідні ночі в саді залацить, защебече... І твоє серце живіше забеться, в душі обізветься хіть радіти щастям німої природи, вдовіллям нерозумної пташини! Во між людьми в теперішню пору не чуєш слів щастя, щіру мову правдивих радощів... не порадієш красою чистих душ, їх не легко найти!

І вийдеш у садочок весну зустрічати! Вийдеш привітати рай на землі, уготований Богом для тебе! Співці весни проснуться в діброві, розімкнуть уста похилені цвіти, щоб тебе привітати!..

...Вечірній туман лягатиме на стомлені села, а задумане небо замерехтить ясными зірками..

А ти глянеш на зоряне небо, повіте таємним сльвом світів й оманами незнамого щастя, глянеш на срібні зірки, що шляхами небес верстують невідому путь у безвість весівта — й у твоїй молодій душі залебедять тихе квіління туги... Ти залужиш за красою чарівних хоромів Великого Бога, за щастям, за Правдою... Бо на нашій кривавій землі Правдою торгують, немитими руками сягають по жемчуг туземного й вічного щастя, грішною душею Правду вбивають! Твоя молодесенька душа слабкими крильцями розбивається по теремах життя цілого людства й даремно шукає Правди! Правдою в світі торгують! Красою мінються, добро призабули!..

Тиж Правдою збираєшся жити!

Друже!

Чи на розсвіті твоєї душі сіяє ще зоря? Чи не примеркла надія? Чи розжевіє ще заграва сподівання?

Кріпнися духом — друже! Розпали у своїому серці вогонь любови до всіх безталанних цього світа, розігрій молодесеньку груди теплом віри на крашую долю!

Бо Правда не загине!

Чи ж не чуєш, що в блинтах зоряного неба гомонить величава піма пісня Херувімів, що сявом вірок пливе на покрівавлену землю? Чи ж не чуєш вечірньої години тихі свіви чудових, чарівливих вір, що маревом задуми кладуться на розлогі поля? Чи ж не чуєш скорбної акорди далеких, неловимих слів, що своєю силою розбудили життя у всесвіті?

Чуж гомін величавої пісні сиючовничої Правди — Великого Бога!

... Вийди — друже — на розділля, де хрести на могилах видніють, де в темній почі вігають духи забутих героїв, що лягли головами в борні за волю України, — а почувеш німеє зітханьня гробів, в яких гниють людські тіла, трупніють кости.. І відчуєш у той мент огненний біль душі, несамовите страждання зродиться у твою серці, бо зрозумієш життєве завдання цього світа, відгадаєш Твою долю туземцу...

І розкриються очі твоєї душі! Повстанеш до нового життя, воскреснеш духом! І підеш тернистими шляхами цього світа мандрівки, попрямуєш скалислими стежками на... двитарище!

Але не охлялайми ногами, не стомленим духом!.. Ти летом свобідного вірла поплинеш на зустріч позагробовому життю!

Бо вірою на кращу долю твогою народа оживши дрімливу душу героїськими ділами самопоєвати, бо в стражданні й терпінні для ближніх пайдеш тую міць, що кріпила колієс у муках перших християн.

І не поклоннися пустий мамоні, не зігнеш коліно перед золотим тельцем, не переймеш самими радощами цього життя, не порадієш марною славою — як це діється в нинішньому світі.

Ти поклоннися лиш одному Богові! Бо ніхто інший не розвіє чорні думи твогою народа, не прояснить хмарне небо туземного життя, не поведе тебе простижними шляхами...

Без Нього не знатимеш — хто ти й де ти?

Без Нього не знатимеш — пощо тебе мати на світ, на недолю привела?

Без Нього Правди на світі не найдеш, краси не зрозумієш, добра не відчуєш!

Лиш Він оден Весну твогою життя крилатим духом оживить, святим завзяттям запалить, обміє з пороків гнилі, невинністю оздобить!

І без Нього в весняній ночі не розвицнутья крила Твоєї душі до зоряного неба, не зашевелить у далеких просторах всесвіта, не вознесуться понад землю туманом повіту, не ворухнуть під близитом пречистої хмари...

Без Нього Весни не зазнаєш, не відчуєш величі краси в чарівній природі!..

З наших організацій.

Укр. народна секція „ДОМАГОЈ“
Загреб. — Редакція „Поступу“ одержала слідуюче письмо:

Ч. 40 — 1921. Загреб, 4 березня 1921.

Хвальна редакціє!

Вістка в „Ниві“ про часопис „Поступ“ дуже нас утішила. Їого потребу можемо явраз відчувати ми, Вкраїнці в Югославії, зорганізовані в „Укр. народній секції“ при Jugoslavensko katoličko akademsko druzstvo!) „Domagoj“ в Загребі. Це товариство стоїть на моральних і етичних принципах християнської віри, а гаслом його є: „Omnia instaurare in Christi-

sto“¹). Воно є тільки одним членом UKKD (Jugoslavenska katolička d'ačka Liga)²) — центра численних цього рода організацій академіків й учеників середних шкіл хорватського та словінського народа. Тому поздоровляємо вісник „Поступ“ і бажаємо найліпшого успіху — а надіємося, що праця перенесеться й на організацію, (— в тім можемо багато помочи —), котрої основа вже покладена на недавнім конгресі „Кирило-Методійської унії“ в Празі.

1) „Весь відновити в Христі“.

2) Югославянська католицька студентська ліга. — В Югославії є три славянські народи: Серби, Хорвати й Словінці. Серби визнають православну віру, а Хорвати й Словінці католицьку.

(Р е д.)

1) Югославянське католицьке академічне товариство.

Подрібніше про тутешні організації пізнаєте, а так само й про цілі та працю секції, — а тепер спішимось поздоровити „Поступ“ і просимо вислати нам по два примірники всіх чисел, а ми будемо вислати Вам у заміну орган „IKDL“ (в копрім і самі дописуємо про українські справи).

Гр. Шевчик, студ. мед.
голова

Ілько Крайцар студ. прав.
секретар.

Адреса: Пјко Крајсар, iur.
Zagreb, Rejacevicev trg 15/1.
Jugoslavija.

„Ліга українських студентів“

Львів. „Завязалася заходами ідейних студентів в початках 1920. р. й перед фєрїями числила 176 членів. Сходини (окремі для старших і молодших членів) одбувалися кожного тижня. Їх предметом були відчити, реферати й дискусїї, звязані з цілями й діяльністю Ліги. — До свого вжитку мала Ліга добірку бібліотеку, що числить около 1.500 томів всестороннього змісту. — Забавова секція Ліги владила кілька прогулок.

§ 1. Ліга є групою всевітнього товариства „Apostolat de la priere“¹⁾ (з осідком у Тулюзі) і підлягає законодавству вселенської Церкви.

§ 4. Завданням Ліги є: спільними силами причинитися до поширення Правди, Добра й їх цвіту; Краси — як поміж собою, так по змозі в як найдальших кругах, головню молоді. Цим робом бажає Ліга причинитися до скорого, всестороннього поступу українського народа.

§ 5. Зокрема старяться Ліга: 1) плекати поміж собою благородну приязнь і товариські прикмети; 2) усунути в себе поверховність у думанні й науцїй працї, висвободитись із неволї фраз, виробити критичий змісь, поширїти й поглибити своє знання; 3) зазізватися по змозі докладно з основними для добра народів питаннями релїгїйними, філософїчними й суспільними; 4) працювати успішними орудинками над виробленням сильного та постійного характеру; 5) згуртувать ідейних товаришів до ширїй працї над поширенням вищих правд і над всестороннім поступом та добром народа.

§ 6. Найважнішими орудинками вважає Ліга: 1) теоретичне і практичне поглиблення релїгїйности по нормам все-

ленської Церкви; 2) зазізнання себе й дальших кругів із емпірївно-ідейною філософією; 3) відповідну приватну лектуру; 4) сходини загальні хоч раз у місяць і кружкові (приватні) привнайменше що другий тиждень з рефератами, лектурою й дискусїєю; 5) приватну працю членів, про яку орієнтує звітвий листок „добрих діл“¹⁾.

Діяльність, особливож приватна, по устає підчас фєрїї.

Організація. § 7. Всі частини в краю й заграницю творять одну цілість, задержуючи в прочому автономію.

§ 15. Нема причалєжности до Ліги без злуки із львівським осередком.

§ 11. Членами Ліги стають усі українські студенти, що приймуть на себе „основні обовязки“.

§ 16. Членом-прихильником Ліги вважається кожна інтелїгентна людина, що прийметься хоч одного з основних обовязків.

§ 18. **Основні обовязки.** Кожен дійсний член Ліги:

1. придержується принципів вселенської Церкви й визнає їх рішуче, якщо цього вимагає потреба;

2. присвячує кожного тижня хоч пів години на релїгїю-етичну лектуру;

3. бережеться небезпек для свого духа й характеру, злих і безвартних театральних і кінових видовищ і злої лектури;

4. словом, приміром та іншими способами перепинює зло й поширює правду та добро;

5. сам (або спільно) передплачує й читає орган Ліги;

6. хоч двічі в рік (перед 15/II. і 15/VII.) віддає згл. вислає звітвий листок з діяльності без своєї підпису“²⁾

Адреса (часова) Ліги:

Львів, ул. Копєрника ч. 36.

* * *

Як довідуємось із приватних інформацій, Ліга числить під хвїлю у своїх рядах біля 140 студентів унів. й понад 500 учеників середних пікл. Окремі частини, кружки, або поодинокі члени находиться (поза Львовом) у Станиславові, Коломиї, Чорткові, Бучачі, Снятині, Жовкві, П. Савчї, Перемислі, Кракові й і. м. До Ліги приступають що ідейніші й поважно думаючі одиниці зі студентського світа. (Реф. П. Ток.)

Кружок самообразовання ім. Бориса Грінченка при державних, українських, коєдукаційних курсах у Львові

¹⁾ „Це товариство поширене по цілому світі числить 25 мільонів членів. Має також назву: „Ligue de la priere et de zele“. Приналежність Ліги до нього з неодоого погляду є вказаною й під хвїлю конечною“.

¹⁾ Бльочки звіт. листків можна набути в книгарні Ставроп. Інст. в Львові й у складівні Ліги; ціна 6 м. (поштове: 1 м.)

²⁾ Відомість узято зі „Студентського калєндарця „Ідея“ на р. 1921 Львів, виданого заходами Л. У. С.

засновано за почином Впр. о. Директора Юліана Дзеровича дн 14. грудня 1919 року. Дня 19. грудня 1919. відбулися перші загальні збори, на яких вибрано слідуєчий виділ: Тов. Володислав Полянський голова, тов-а Володимира Дудрик заступниця голови, тов. Осип Баланчук писар, тов-а Ольга Ломага бібліотечарка, тов-а Константина Шанковська скарбничка. До виділу крім них увійшли: Голояд Іванна, Турянська Марія, Герчук Іван, Вінчура Олена і Мельник Ольга.

Виділ проявив вельми оживлену діяльність. Його заходами відбулося 12 відчитів, на слідуєчі теми:

14. I. 1920. тов. Осип Баланчук: „Звідки взяли ся назви: „Русь і Україна“.

17. I. 1920. тов-а Володимира Дудрик: „Про красу української мови“.

26. I. 1920. тов-а Стефанія Дудрик: „Про значіння й діяльність Лесі Українки“.

1. II. 1920. тов-а Софія Чучман: „Про значіння й діяльність Бориса Грінченка“.

8. II. 1920. тов. Степан Кліщ: „Про літака“.

4. III. 1920. тов-а Марія Павенцка: „Україна з географічної точки погляду“.

15. III. 1920. тов-а Юлія Крива: „Що таке антропология?“

18. IV. 1920. тов-а Іванна Голояд: „Про примінення кар у вихованні“.

25. IV. 1920. тов. Володислав Полянський: „Що думає семінарист про колективізм“.

3. V. 1920. тов-а Іванна Петрівська: „Світ перед чоловіком“.

Крім цих відчитів, виголошених ученицями (-ками) семінара були так добрі виголоси дуже гарні відчити слідуєчі Вп. Панове:

18. V. 1920. Радник двору Др. Олександр Барвінський: „Шевченко як педагог“.

6. VI. 1920. Дир. „Націон. Музея“ Др. Іляріон Свенціцький: „Про музейні збірки“.

На кожнім відчиті був присутній о. Дир. Дзерович, а крім него займався кружком в тім шкільнім році Др. Роман Цегельський. Оба забирали дуже часто голос у загальній дискусії, яка велась по виголошеним відчиті. З засідань виділу, відчитів і дискусій провадився дуже точний і подрібний протокол, який обняла по виїзді тов. Баланчука до Ужгорода товаришка Софія Сабатівна.

При кружку була заснована також каса „Самопоміч“, яка підпомагала не раз у скрутну хвилю потребуєчих чле-

нів, а яка обертала за рік 1919/20 капіталом 1056 марок.

Рівнож була при кружку й бібліотека, котра збрала зараз у першім році понад 400 томів добірної здорової лектури.

З кружка самообразовання вийшов також почин відсвяткувати пам'ять генія України Тараса Шевченка музикально-вокальним концертном, який відбувся в битком набитій салі музичного товариства ім. Лисенка. Вступну промову виголосила прегарно тов-а Софія Сабат, а декламацію „Розрита Могила“ тов. Волод. Дудрик. Професор Амброзій де Андрохвич закінчив свято промовою до молоді, ставлячи їй Шевченка як вітр до наслідування.

На шкільний рік 1920/21 вибрано слідуєчий виділ: тов-а Антоніна Пастернак голова; тов. Володимир Мурський заст. голови; тов-а Юлія Крива секретарка; тов-а Конст. Шанковська скарбничка; тов. Осип Горбатий бібліотечар; тов. Салик Степан голова ревізійної комісії.

И у тім році шкільнім відбулося багато інтересних відчитів, а саме:

10. X. 1920. Антоніна Пастернак: „Будова зоряного світа“.

1. XI. 1920. Юлія Крива: „Глибока північ—батьківщина людства“.

7. XI. 1920. Дарія Гриневич: „Дитячі домі Д-ра Марії Монтессорі“.

30. XI. 1920. Волод. Мурський: „Тіла небесні і їх оборот“, з демонстраціями при скіоптиконі.

15. XII. 1920. Наталія Тузак: „Про воздух“.

23. I. 1921. Марія Павенцка: „Про еманципацію“.

24. I. 1921. Ірена Сабат: „Як виробляється характер“.

2. II. 1921. Марія Стебельська: „Як повстала старинна поезія“.

Крім сих відчитів товаришок, виголосив дн 14. XI. 1920 з питомою собі красорічівістю відчит запрошений П. Директор Др. Михайло Галуциньський: „Чи і як можна приложити засади виховання Пестальюція до нинішнього часу“, а Др. Роман Цегельський мав 7. X. 1920. незвичайно інтересний виклад про „Сонце, його природу й тіла небесні“.

Кружком сього року займається попри О. Директора і Дра Р. Цегельського також Др. Микола Чубатий.

Одним словом: кружок живе, розвивається і дуже хосенно впливає на доповнення шкільної освіти, а також на вироблення характерів і гарту духа—серед сих аліднів, які приходиться нам переживати. (Реф. член кружка):

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Василь Л.

ВЕСНЯНА НІЧ.

Лягла темінь на світ... В самоті
Я клопився зіркам у блакиті
І снував в душі сни молоді,
Зібрав сльози проліті...

Впала срібна роса на траву...
Я приляг до землі пригасити
Жар розкутий палкої душі,
Що рванулася жити...

Зазоріло... Рухнулось життя,
Нісся гомін поранного гамну —
Я ж у серці відчув міць життя
Невгомонну, нестримну!

Й. С.

Значіння й вартість молодости.

Називають молодість весною життя. Але, на жаль, нам дітям 20. віку цей оспівуваний молодечий вік не видається якоюсь соняшною, райською країною молоді радості, бо ж бачимо, що ця веснонька життя у многих zagrożена. Незлічені тисячі не проведять цього золотого часу радо й весело, інші знова тисячі гинуть — марнуються. Жахом переймає, якщо зачнеться переходити статистику молодечих промахів. Всі сьогочасні круги займається велитенським зростом скарж, що напливають із усіх усюдів на тему здичіння й занедбаня молоді.

Лишим однак ці сумві картини. Маємо прецінь і другі, кращі та веселіші. Розгляньмо й провірмо як одні так і другі бо ж ми привикли в усім питати за вартістю. Чи знаєте, що ви варта, що ви потрафите, чи старанно провірили ви свою здатність, снагу, хист, свій наклін, спосібність, талан?

Отсе якраз бажаємо поговорити про значіння й вартість молодости та молоді.

Що ж це таке молодь, чим є кожен із вас?

Молодь це підпора й надія майбутности. Весь народ, батьківщина, громада, ваші родичі дивляться на вас з великими очікуваннями, покладають на вас красні надії. За 10, 20, 30 літ уступлять мужі, що в силі віку заходяться нині біля відбудови національного,

---

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді виділових шкіл. Рік I. Ч. 4.

господарського й політичного життя держави й громади. Їхнє місце й праці з конечности перейдуть на нивішню молодь. Батько й мати теж по 10, 20 літах зложать свої обовязки на вас. Молода надіє, памятай на задачі й відповідальність, якими дарить тебе невеличкий тривок часу. Памягай на надії, які вже сьгодні мають на тебе батько, мати. Не вноси ніякого розчаровання, бо воно моглоб нанести загладу народові, моглоб передчасно зломати батьківське чи матерне серце! Тебе, молоде, чекають великі задачі й тяжкі обовязки. Будь-жеж свідомою своєї вартости, цінности!

А тепер переходжу до дальшого питання: Що є вашим майном? Не шукаю при вас ні дому, ні двора, ні поля ні ліса, ні злата ні срібла. Однак ви багатші за неодного, якому отся земелька не поскупила в цих земських багатствах. Маєте пять здорових змислів, ясний розум у голові, серце в тілі, силу в членах, зручність у пальцях. Це оборотний капітал, вихіснуйте його а придбаєте доволі всего, чого вам потреба до життєвого щастя для себе й других. Ваша вартість, це вартість нешлифованих діамантів, що не ясніють ні не виліскують, що позістають незавважаними.

Ваш талан, ваша здатність дримають іще й замкнені як кільчик у зерні, або теж вони цими силами природи, яких ніхто не використовує. Яка користь із земних скарбів, із золота чи срібла, заліза й вугля, коли віхто не спуститься в нутро землі й їх не добуде? Який хосен із переможних водяних сил, коли ми їх не впрягаємо до роботи, аби ними гнати млини та машини? Ніякий. А щож дасть вам ця ріжнородна ваша здатність, ці коштовні ваші талани, як ви їх не виробляете, не видосконалюєте й не вихіснюєте? Теж ніщо.

Ніякий рокіт не розбудить ваших дримучих спосібностей, ніяка сила світа не цїрве кайданів, що вьажуть вашу здатність і хист, ніякий учитель і ніяка школа не розвине вашого талану й наклонів, якщо ви самі не приложите руки до діла. Ваш оборотний капітал зложений у вас самих. Тільки сильна, незломна воля й непохитна витревалість можуть розвинути ваші дані й ваші спосібности.

Але не обманюйте себе. Ніякий мистець не сходить із неба. Ваша велич і придатність не витрисне як вода зі жерела, ні не поплине як дощ із хмари. Віра на легке жниво й на дешеві вінці побідні, це молодеча мрія. В кождому молодому серці дримають високолетні надії й пляни. Зі знамям майбутньої величі на чолі й зі світляним огнем одушевлення в очах молодець глядить у будучість, його манить чарівний промінь надії...

Нумо назад із царства мрій до холодної, шорєткої дійсности! Міліони молодих рук сягали по рожі, але зранили себе на тернах. Ідіть до великих, до могутніх, ідіть і спитайте, як вони добилися на верхи науки й слави. Всі вони оповідати муть вам про численні труди, зусилля й недостачі.

Славний мистець тонів, Джардіні, дав знамениту відповідь одному молодцеві, що питав його, як довго потрібувати ме часу, щоби стати скрипарем-мистцем. „Учися, одказав він, кожного дня 12 годин і то через 20 літ, а діпнеш своєї цілі“. Відповідь славного віолініста відноситься не лише до учеників штуки й науки, вона доброю й для цих, що займаються ремеслом, господарством, вона доброю для всіх праць і для всіх станів.

Попрацювати кожного дня 12 годин протягом 20 літ, то очивидячки набереться знання в голові, сили в руках, зручности в пальцях, очивидячки розбудиться приспаний наклон і талан і придбається запасного капіталу, що родить щастя й внутрішне вдоволення.

Радісна праця, охота працювати й сила до праці скріплює тілесні й духові сили, приносить похвалу й шляхотство молодому й старому. Пильність і працьовитість це одні з кращих чеснот, які повинні ціхувати всяку молодь. Бо тільки працьовита молодь дає повну заповуру за свою будучість. Якраз входите в боротьбу о ествування. Та ніхто не проходить крізь життя осібною, саітно. Родина й громадянство впливають на біг життя кожного з окрема, і для многих цей вплив приносить благословенство, а для многих знова руїну, загибіль.

Мусите жити в світі й з людьми приставати. А світ великий і на причуд гарний, але чейже не розкішний рай. Подає вам скарбів доволі, але має він теж пропасти і пустарі, а густо-часто напоює вас із пишних пугарів смертоносною отруєю.

А люде? Вони говорять вам красні й гіркі слова, вони люблять і ненавидять вас, вони творять вам добре й зло. Вони ревню піклуються вами й направляють вас на тверду дорогу чесноти, але між ними доволі є без совісти і чести, що спокійненько вишихають вас на шлях промахів та злочинів, а там лишають вас самих на поталу душевних мук, терпівня. Тому пильно глядіть на своє оточення, на товариство. Стороніть від ледащих одиниць, лучіться з добримі й совіснимі, бо інакше зійдете на манівці, зачнеєте блудити й ваша велична ціль зникне вам із перед очей! Майте отворені очі й уха, але не йдіть за кожним, що вас кличе! Наша доба повна кличів і фраз: театр і кіно, книжки, часописи й образи схлібляють вашим наклонам; ложні пророки звіщають вам догідне, але в основах ложне евангеліє; приятелі й забавові місця накликують вас кинутися в обійми розкішного вживання й гріха. А в цих маркантно віддаваних кличах і фразах, в т. зв. „легкій“ літературі, й у многих звичаєвих розривках криється отрута, що хоч поволі, але мало що не з математичною точністю робить своє.

Вачите, молоді приятелі, що світ і люде грають у ваших очах двоюку роль, показують перед вами своє дволичча. Стоїте отже на розпутті. Дороги діляться й перехрещуються. Одна йде на право, а друга на ліво. Ця що на право, це дорога обовязку. Вона вузка й саітна, стрімка й прикра, терне й будяче по обох її боках. Серед праці, труду, холоду й голоду мандрує нею кожний, хто вибрав її. Але чим ближче мети, тим відрадніше на серцю й веселіше на лиці. А як дійдеться до ціли, то вдоволення й щастє захоплюють душу й дають їй зажити правдивим життям.

Гляньте також на дорогу, що веде на ліво. Вона широка й рівна, вигідна, хороша й розкішна, а веде прямісеенько до пишного городу. Тут найдете гурток веселих, що танці виводять, там знова побачите велитень-стяг золотої свободи. Проворний дух часу відразу кине вам перед очі золотом мережану свою програму: Більше права, менче обовязків, уживання до схочу світа й безмежна свобода. Карти й кругольня прохають хвильку відпочати, музика й жаріючі очка манять до танцю, забавові місця всякого роду й крою накиднуються зі своїми веселощами та забавами. Цілий рік — свято, цілий рік — святкується. Хто входить, не находить відтам виходу. Що раз то нове вживання показується йому, як у скіоптиконі все міняється й тягне від одного вчинку до другого, від одних любощів кидає в другі. На ошоломлення зміслів тратиться дні, цілі тижні, найкращі літа молодости. З розстроєним серцем, порожною кишенею йдеться так саітно далі, тратячи чим раз більше свідомість своїх зміслів і вчинків.

Показав я вам обі розбіжні дороги. Не моє діло ввести вас на цю, що йде на право, і не мені здержати вас, щоб не йшли цєю, що тягнеться на ліво. Ви самі вибираєте. Кожен бо сам кує своє щастя і свою долю.

Ваша дорога далека й небезпечна, а вашому цілому багатству, вашому доброму йменні, вашій славі й честі, вашим ідеалам, творчій силі грозять нахабні вороги. Тому візьміть собі підпору, розгляньтесь за керманичем!

Як трівожно шумить буря, як миготять у повітрі лискавки, як заливом грозить вода — шукаємо безпечного місця-прибжища, тікаємо від небезпеки. Так теж як серцю грозить небезпека — відзивається в нашому нутрі благальний, остерігаючий голос, голос совісті. Миттю несеться по нашій голові десятигнне „не будеш! — будеш!..“ Отсей то голос совісті, голос заповідей, що його не в силі придавити хоч як мінливий дух часу й дух моди, що його не може зчести ніякий народ, ніякий парламент, ніякий параграф, це та доконечна підпора, якої ніколи не вільно вам випустити з рук. Тримайтесь отже кріпко, будьте все сильної, рішучої волі, будьте вірні обовязкові, а чисті в діланні, бо так маєте підпори, що їх ні буря не зломить, ні ворог не вирве. Вони вирятують вас зі всякої небезпеки, що грозять вам на дорозі життя. З ними ви готові до дороги, готові до борні, якої годі оминати.

В. М.

Історія мого цвікера.

Роскажу Вам малу подію мого студентського життя. Склалася вона тоді, коли я був ще гімназистом VII-ої класи філії акад. гімна. у Львові. — Гей, гей — недавні це часи, а якій вони привабливі та любі! Бувало заложив шапку „на бакир“, заціпнеш пасовану блюзу з трьома золотими пасками на ковнірі — та як підеш крутами вулицями Львова, то аж трюгуари дріжать.. І кожен, кого стрінеш, малий чи великий, молодий чи старий, бідний чи багатий, належно тебе вшанує, інколи ще й з дороги вступиться. Та й не диво! Цеж золоті паски знаменують твою гідність та достоїнство.

А тепер ідеш вулицею — й сам себе стидався. Глянеш на кельнера з ресторану, чи на субекта, чи на якого там іншого писарчука — всякий із них елегантно прибраний, а в тебе подерті лікті в плащі, обглодані штани при самому споді, а бриль зі спущеними крисами давно вже вийшов з моди!

Гей, гей — добре було жити за студентських часів! Тягнувся чоловік — що правда — по тих станціях, що місяця мандрував з одної на другу, що місяця господина робила езекуцію на мої студентські манатки — та всеж таки тоді чогось відрадвіше було жити. Прийде — бувало — субота, зійдуться до тебе товариші, поговорити із ними, засмієшся, заспіваєш.. Як затагнемо бувало — „Розвивайся, ой ти старий дубе!..“, як утнемо „.. а ми твою червону калину підіймемо!..“, то аж плакати хочеться! Так чогось сумно тобі стане на серці, так гірко зробиться в душі, що ледві стримаєш у горні сльози! Народе мій, брате мій бездольний, темний — квиліло серце в той мент — пролля свою кров до останньої краплі, життя своє зложу у твоїх стіп — лиш розвийся, піднесися, встань! І без вагань, без дрібки жалю був би зложив тоді життя за Правду, за щастя моїх ближніх.

Тепер же боюся, чи життєві турботи не придурять у мені це почуття Правди й добра.

Боюся, бо у світі йти їхніми шляхами треба одинцем, самотою. Бо на дорозі до Правди багато путників не найдеш..

Бувало приїде до мене стурбована мали, приголубить, пригорне мою голівку до грудей, як це робила й тоді, коли я ще був малим хлопчатком, погладить буйні кучері та й пожалує, поплаче над моєю молодю долею, мережаюю

зливнями. А потім поблагословить твердими, мозольними руками на дальшюю путь... тай від'їде.

Минули тії хвили..

Тепер уже самотою шукаю щастя на світі: А світ широкий, великий.. чи найду в ньому долю, чи знаю радіщів правдивого щастя?

Гей, гей! — як би вернули ще хвили мого студентства, як воскреслиби мов молоде життя, проведене на шкільній лавці, — я найшовби те, чого шукаю! Я роздобувби з нетрів могого духа силу, таку силу, що ніщо її не зломало! Бо знавби якими стежками повести молоду душу, на які шляхи пустати буйне життя!

Та --- минулося!

А оце хоч споминами хай відтворю в душі картину тієї безжурної юности, що цвіла колись і під небом могого життя, та вже зівала, на віки зівала...

* * *

Ще змалку мав я слабії очі й часто радили мені знайомі придбати собі окуляри. Слово по слові і врадив я з моім Дмитрувом (з ним мешкав я на одній станції) купити собі цвікер. Тягла мене до нього не так хіть зарадити слабості очей, як радше ця обставина, що чоловік годі --- рахувати --- споважніи.

Давайже --- думаюа --- піду снершу на клініку по „рецепку“, а там десь і грошей роздобуду на сам цвікер. Розпитав я де та клініка, тай одної зімової днини рушив у дорогу. Прийшов я на відділ очних недуг, труся, мнуся повід сірі стіни, а лікаря все ще немає. А мій плащ --- мовляв --- вітром відшитий! Пам'ятаю, як нині, що коштував усього дванацять шісток. Його купив мені батько „на зріст“ ще в четвертій класі. Промерз я, зголоднів, ледві з трудом прибився на обід до дому. Та в кишені була вже „рецепка“.

Читаємо її вкупі з Дмитрувом, а там якісь мінуси та плхиси написані. Міш-тигуємо, що воно малоби значити, аж ту вбігає до нас товариш Блоха:

— Знаєте що --- браття! В мене були нині батьки й лишили дещо гроше-нят, можеб мн..

— Знаменито! — перебиваю йому — мені саме треба їх на цвікер! Позич — будь ласка — язк невдовзі з процентом оддам!

Нічого було йому робити! Рад не рад витягнув він карман та позичив мені вісім шісток на цвікер. У два дні опісля під вечір я приніс у червоній коробочці цвікер од оптика до дсму.

Накладаю його перед зеркалом на віс, оглядаюсь через нього по кімнати — а в ній все стає до гори ногами! Тарілка з „гальпокою“, що її господиня при-несла на вечеру, видається якоюсь перекирвленною й так малою, що не дай Гос-поди з такої їсти, а то вскорі присохлаб утроба до кости, гей шварок. Нещас-ливий підручник математика, котрий лежав на столі, видається мені таким малим та тонким, що я мало не заплакав із радості. Мій Дмитруньо, що стояв під вік-ном, виглядав на ліліпута з покривленими ногами!

Передімною розкрився цілком інший світ... Пересидів я вже до самої ночі зо цвікером на носі та з журбою на серці. І пригадалась мені в той час наша народня пословица: „не мала баба клопоту й купила собі теля“. Чиж це не біда? За вісім шісток купив собі чоловік клопіт на здорову голову! Всі речі довкола мене якісь покривлені, покручені та малі.. Еге --- думаю собі --- не даром то на рецепті були якісь мінуси!

Другого дня рано пішов я до школи. Ходжу з цвікером по класі, дивлюсь на моїх товаришів, а вони всі гей варлики попри землю бігають.. Ігі, --- думаю --- та цей воно й не таке велике лихо! Ходитиму по класі безпенно, нікто не чіпа-тме (а те за моїх часів любили хлопці дещо й полобитись). Та бо не минуло хвилини, а вже присунув до мене найдужчий з товаришів, Слов, і давай зачіпа-тись. Дивлюся на нього, а то з давнього слона зробилось таке мале слонятко, як заяць. Ні --- говорю до себе --- дам йому ще нині спокій, а то як полавби в злість, то одвою рукою задавивби..

Задзвонив дзвінок. Почалась година греки. На мов нещастя питає мене старенький, любий професор першого. Отвиряю Плятона й намагаюсь читати. Дивлюся на букви, а вони, мов мурашки, по книжці бігають. Приглядаюсь бли-ще й уже розпізнаю деякі слова, та наголосів не втну! „Акут“ перекидується в „гравіса“, то знов в „акута“, а „діркумфлекс“, гей переломаний двячок скаче по самих омегах. Скинувби цвікер, та якось ніяково, бо професор на мене глядить, а ту час не жде... Почав я читати, а радше „шлябізувати“ поодинокі слова, а могого професора на кріслі аж підносить.. Нічого дивного, що тої години обір-вав я двійку, а професор мало не вигнав мене з класи..

Щоб забути студентське горе, вибрався я на третій довгий павзі на двір --- закурити. (Курення --- це оден із головних приводів могого студентського го-

ривання. Зачерез нього був я що року чотири рази поданий з математики, бо нікотина одурманювала мою голову, а її запах уводив професора в лихий настрій. Через курення відсидів я в гімназії кругло дві доби карцеру, а три рази мав відповідне поведіння на свідочстві. Курення --- це найбільший ворог мого студентського щастя).

За моїх часів „курительним місцем“ гімназистів із філії була Скарбківська вулиця, напроти молочарні під фірмою „Цьоца“. Там то молодшим курцям (пятакам і шестакам) збиралося часто на рвоти, а старшим нероз повертався світ у голові. А щоби забезпечитись перед ординам зором професорів --- з обох сторін зазначувано по черзі варту, себто одного з нас. Саме в той день довелося мені бути таким варгівником.

Станувши на означеному місці, закурив я папіроску з золотом обвідкою. (Гей, гей --- минули ті часи, коли чоловік покурював папіроси з золотими обвідками! Тепер і в газеті куривби, та тютюну немає... А інколи як притисне, той й під ліжком шукаєш недогарків). Стою я на тій варті, стою --- аж ту --- даруйте за слово --- якийсь маленький панок суне просто на мене (я аж по голосі пізнав, що це мій професор математики, бо через цвікер і на два кроки не міг розпізнати обличчя) тай мене за потилицю й у школу...

Слідуючого дня господар кляси призначив мені п'ять годин карцеру, які я в найближню неділю мав одендіти. Зате старенький професор греки дивувався мійому вмінню лекції (цього дня я прийшов до школи без цвікера) й по годині з добродушним усміхом сказав мені ось-що:

--- „Знаєш Васильку, ти без окушарів у десятеро кращий, ніж з нимв.. А це тому, що вони поганили твою душу гордими думками, а людина лише тоді у світі варта доброго слова, коли в неї душа чиста а серце незвинне..“

На моїх очах забігли слюзи, а коли я підвів голову, щоби подякувати дорогому вчителю за цінну увагу, його вже в клясі не було.

Тогож таки дня я вложив цвікер у червону коробочку й поніс до оптика продати коли не цвікер, то хоч цю коробочку, бо --- бачите --- хотів я позбутися цього клопоту, а вдруге: забракло мамони! Від ньогож довідався я, що він чимало клопотав собі голову з моїм цвікером, бо минулого разу через помилку вручив мені цвікер якогось панка, що мав цілком відмінний тип очей.

У неділю рано сидючи в карцері --- почав я дещо глибше вдумуватись у слова могого доброго вчителя, а тишина самотности леліяла мої нові думи сумом та печаллю. Я ввійшов у себе й пізнав, що я --- „побілений гріб“, що я зверхніми ознаками вкривав платкість і цуетку моєї душі. Я пізнав сам себе.

А на тому пізнанні виросла пахуча цвітка нового життя, в якому покинув я моїх давніх товаришів, з яких більша частина проганяла день у безділлі, а вечорі в темних закутках міста, --- а прихилився до тих, що одинцем ходять, що ніколи їх у клясі не чути, що по сутеринах коротають своє молоде життя в праці над людськими дітьми --- та проте алмазним сійвом любови й Правди повивають всяке діло, до якого беруться...

В. Лімниченко.

ВЖЕ ЧУЮ ЛЕГІТ...

Вже чую легіт весняних вітрів
І перших цвітів аромати...
Весно, весно! Спини чудовий спів,
Скажи твоїм цвітям віррати!

Бо аж тоді мої чудові сни
Поринуть в край могил на віки,
Як мрії, що ростуть в часах весни,
У собі втоплять бистрі ріки!

Най з лона твоїх веселючих сил
На світ мороз і холод війне,
Бо аж тоді піде у край могил
Моя тоска: скорбот знамя незгійне.

Тодіж сказавби до життя: засни! ---
Сказавби легко, без жалю, без муки...
А так не зможу призабути сни
Весняних днів... й ридатиму з розпуки!

Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати свій студентський часопис „П о с т у п“.

Видає: Редакційний Комітет.

За редакцію відповідає: Д-р Ол. Надрага

Печатня Ставропигійського Інститута під управою Ю. Сидорака.

ТРИ ПРЕМІІ:

1000, 500, 250 Мп.

Жертвувала тутешня Ліга у. с. редакції „Поступу“ за три найліпші змістом і формою дописи на слідуючу тему: Як ідейний студент (-ка) найкраще переведе фєрїї.

Подаючи це до відома Товаришів і Товаришок, додаємо від себе деякі пояснення і умовини. Найкраще перевести фєрїї не значить лише найприємніше, але також і дещо інчого. Речинєць присилання дописей: 15/5 ц. р. — Величина дописей = приблизно 8—15 сторінок IV-ки (зошита), хоч не хочемо впрочім вязати дописувачів. — Дописувати можуть учени и (-ці) гімн.; кандидати (-тки) вчит. сем.; студенти (-тки) унів. й техн., що не записані на . . . унів. Дописуючі підписують праці криптонімом, а в окремії коверті запечатаній подають своє імє etc.; також заведення й адресу; студ. унів. подають виділї число індєксу. — Про вартість праць рїшатимє комісія, запрошена редакцію. Найгарніші праці (преміювані й непрєм.) помїстимо в „Поступї“.

Редакція.

Переписка Редакції.

Товаришам згуртованим в Українській Нар. Секції „Domagoj“ Загреб (Югославїя). Щиро дякуємо за теплий привіт і бажання. Хай Ваш побут і Ваші праці на гостинній землі Югославїї вїнчаються як найкращими успіхами й для Вас і для Нєньки-України. Передайте від нас привіт товаришам і товаришкам у Празї, Ліберці, Відні, Римі, Швайцарїї й дїйте по широкому світі. Часописи і листи до Вас вїслано. Прохємо відомостей із Вашого життя, як теж відомостей з інших місць побуту нашого студентства. — Всім Товаришам і Товаришкам, що надїслали до Редакції свої праці. Будте терпєливї. Ми вповни розумїємо Ваше бажання чимскорше побачити вїпечатаним свій перший твір. І в нас те бажання ворушиться в груди. Та те не все можливо, хоч надїслана праця добра. Раз тому, що часопис мусить бути редагований із раціональним, певним пляном. Крім цього буває, що кілька надїсланих праць є того самого змісту. Сподїємося, що нас зрозумїєте.

Тов. гімназістам Самбір. Писано нам про ідейні стремління многих із Вас. Щиро радїємо й бажємо як найкращих успіхів у праці. — Тов. гімназістам Станїславїв. Ви незабаром перевїсите рухливїстю всі наші середні школи й усім станете взором. Одна-друга сер. школа в нашім краю (попїна odiosa), здається, ще дрїмає, а нам усім не пора на дрїмку. Гаразд! — К. Р. Перемишль. Відповідь на анкету (ч. 1, стр. 16) можна висилати до 15. квітня. — Цїкавий, Станїславїв. Ваше питання про початки вкраїнського народа передали ми одному вченому й письменникові в наших городі. Відповідь у 5. числі. — І. М.-ий, Тернопіль. Чому боїтесь, чи там стидатись відповісти на анкету? Чи ж каже Вам хто підписуватись повним назвїском? Отже до діла! Анкета вїпадає цїкаво й повчаючи, лиш не спускатись оден на одного, як тїї жиди, що складаючи рабїновї гостинєць із вина, наливали кожний від себе до бочки мїрку самої води. — Американські долєри (й інші заграничні гроші). Хто їх одержав од крєвних і не обертає на яке корисне передерївство, най дасть до наших щадниць, особливо до „Днїстра“. Вельми небезпечно переховувати їх денебудь або носити зі собою. Тєсаме треба радити громадянам на селах. Близші пояснення дасть радо й безплатно адмїністрація „Поступу“ листовно. — К. Т., Коломия. „Вїсник“ чи „Вїстник“? Заки дали ми робити кїдїку, радїлися звачїв. Має бути „вїсник“, хоч у 2-му відм. є „вїсти“ — подїбно, як „злїсник“, „чесний“, „корисний“, „невїсний“ — хоча є: злостї, чести ітд. А чи знаєте птїцю з над Чорного моря, що „буревїсником“ (же „буревїстником“) звєвсь, хоч бурю звїщає? — Тов. гімназістам, Перемишль. Чому не пишете: на що ждати? Гаразд! — Любомир Г., Станїславїв. Одна точка ошпобачно вїдгадана. Дякуємо сердечно за зичливі слова. — Р. Ж., Чортків. Важаєте короткої відповіди що до статейки Вїшпера, яку Ви читали. На цю тему одержала ред. від поважного вченого, образованого на кількох унівєрсїтєтахї слідуючу відповїдь: „1. Погляди Вїшпера не є новими, але протївлю перестарїлим, закїненими вже на заходї. 2. Дотїчна статейка не є ні обєктивною, ні научною. Це лише збїрка фраз без нїяких доказів, обчислена хїба на безкритичних читачів. 3. На панванїлонські теми є велика лїтература. Цїкавим можна поручити особливо Kugler'a Im Bannkreis Basels (XX+165 ст.) Verl. Aschendorff, Münster. Автор званий у вченому світі зі своїх основних праць із

обсягу Вавилонської астрономії, метеорології, хронології й астральної мітології, подає много подрібного матеріалу й освітлює критично численні культурно-історичні й релігійно-історичні факти. Крім цього узяглядно відносини не лише вавилонські та асепрійські, але теж хінські, індійські, єгипетські, грецькі, римські, старогерманські й старо-мексиканські". Крім Kuglera поручаємо Вам од себе, як у Вас є охота студіювати, також і ці твори: Dr Paul Karge, *Babylonisches im Neuen Testament* (Münster, 1913), Dr. J. Nikel, *Der Ursprung des Alttestamentlichen Gottesglaubens* (ibid.), Dr. E. Krebs, *Das religionsgeschichtliche Problem d. Urchristentums* (ibid.), A. Kirchner, *Die babylonische Kosmogonie u. der bibl. Schöpfungsbbericht* (ibid.), F. Vigouroux, *La Bible et les decouvertes modernes* (I—IV. Paris). Із наведених праць побачите, що значить критично обговорювати якесь питання. Здоровимо щиро.

За цю часть Редакція не відповідає.

ВИДАВНИЦТВО „ДОБРА КНИЖКА“

поруває такі новини:

1. Сміх, дотепи й жарти . . .	20 Мп
2. Другий Міх Сміху	20 „
3. З. Лягерлеф: Різдвяна ніч . . .	10 „
4. К Май: Проклятий	20 „
5. В. Лімниченко: З війни	20 „
6. Правила нового правопису . . .	3 „
7. Полянський: Дядько Тарас . . .	15 „

Ладиться до друку:

В. Лімниченко: Хуртовина
К. Май: Воскресення й інші твори.

Замовлення просимо слати на адресу:

М. МОЖ. Львів, ул. Содова 4.

На посилку від книжки 4 мп.

Подані ціни можуть бути змінені.

„Світ Дитини“

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЧАСОПИС

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІЖІ

виходить

у Львові 1. і 15. кожного місяця.

Місячна передплата . . . 40 Мп.

Поодинокє число . . . . . 20 Мп.

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“

Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

КНИГАРНЯ Староніпійського Інститута

Львів, вул. Руська ч. 3.

Має на складі: всякі церковні книги; друки церк, поодинокє і оправлені; великий вабір молитвеників власного видання й ОО. Василяна; образці; книжки до народ. шкіл. На замовлення висилається відворотно за посліплатою.

ПАПЕРИ всякого рода, ПРИБОРИ шкільні і канцелярійні, ВИДІВКИ власного і чужого накладу, ГУЦУЛЬСЬКІ ВИРОБИ з вовни, дерева і майоліки

продає найдешевіше найбільший у Галичині Український Гуртівний

Склад Паперу

СОЮЗНИЙ БАЗАР

у Львові, вул. Руська ч. 20.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!

Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як найкраще розвивався.

МЕГАЛЯ АЙТЕЙТЕ!

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	стор.
П. Ісаїв: Гуртуємось	89
* * * Наші недомагання (Анкета)	90
Й. Скрут: Жіноче питання	94
Д-р Й. Маркевич: Студентські організації в середних школах	97
В. Ліжниченко: Молодий герой	100
О. С. Мердін: Сила волі і щастя	101
Бібліографія	103
Додаток: „Наш Прапор“	
В. Я: Весна на чужині	105
о. Он. Гадзевич: На могилі Тараса	106
Марійка Я.: Весна йде...	110
І. Пархацький: Добрі діти родичам вінець	110
Франко Романюк: Поворот Стрільця	111
В-ко: У сумерку осінньої ночі	111
В. Я.: Моїй неньці	112

Ціна числа 25 Мп.

ПЕРЕДПЛАТА студентського вісника „Поступ“

за червень і липень 1921.

Галичина	50 м. п.	Нім. Австрія	60 кор.
Придніпр. Укр.	800 грив.	Німеччина	20 м. н.
Чехо-Словаччина	25 с. к.	Швейцарія	10 фр.
Югославія	25 к.	Америка	0.50 дол.

Для присилаючих двомісячну передплату на більшу кількість примірників на одну адресу дається опуст:

за 25 прим.	950 м. п.
" 50 "	1.900 "
" 100 "	3.850 "

Ціни оголошень:

1 стор.	700 м. п.	1/4 стор.	300 м. п.
1/2 стор.	500 м. п.	1/8 стор.	200 м. п.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Адміністрації.

Наших П. Т. Передплатників просимо вирівнати негайно довг за всі дотеперішні примірники. Слідуюче число вишлемо лиш тим, що приймуть передплату й тим, з котрими маємо окреме порозуміння. Точність у сплаті в знамам вищої культури й тому також для неї, не згадуючи вже за адміністраційні труднощі, мусимо бути вимагаючими. — П. Т. Добродіїв(-йок), що беруть ласкаво часопис у коміс, прохаємо дати нам знати, скільки примірників посылати й окрім цього до 15-го кожного місяця висилати нам дотичну належність на наш кошт. Це в інтересі адміністраційного ладу й посередньо в інтересі доброї справи якій служимо. — 2. й 3. число вже вичерпане й тому не можемо його нікому окремо вислати. Вислаємо лише всі дотеперішні числа „Поступу“, але разом всі числа. Ціна всіх чисел (від 1—5 включно) виносить 105 марок. — Грошеві посилки прохаємо адресувати: М. Мо х, додаючи під сподом: (для Адміністрації „Поступу“). Повідомляємо всіх інтересованих П. Т. Передплатників, що ми вислаємо точно кожного місяця замовлені примірники і нічого не в змові ми зробити, щоб вони не пропадали.

Поширенням „Поступу“ занялися:

Впр. о. Дир. Ю. Дзерович, Львів. — М. Ю. Кутівна, Стрий. — Д-р І. Цегельський, Городок Ягайл. — В. Мельник, Небилів. — о. Он. Гадевич, Новий Санч. — М. Тисовська, Калуш. — о. ректор І. Бучко, Львів. — Р. Барановський, Бучач. — о. В. Ладица, Edmonton (Canada). — о. Др. М. Конрад, Тернопіль. — І. Крайцар, Загреб. — о. дек. Ст. Мохнацький, Тереховля. — о. проф. М. Лада, Долина. — о. проф. Д. Паневняк, Чортків. — о. Ю. Фіцалович, Липаця. — Др. В. Левицький, Бережани. — Вр. Древно, Перемишль. — Т. Сеньківський, Тернопіль. — О. Вислоцька, Перемишль. — Всім П. Т. Приятелям молоді наша щира подяка.

На пресовий фонд „Поступу“ зложили:

Броніслава Древно 50 мп. — ОО. Редемитористи зі Збоїск 5 мп. о. В. Курчак 100 мп. — І. М. Львів 20 мп. — о. І. Лихицький 75 мп. — К. Шевчик 15 мп. — о. Д-р Горникевич 20 мп. — о. О. Герчинський 200 мп. — о. Гнатів 200 мп. — Ф. Романюк 30 мп. — о. Сов. А. Добрянський 200 мп. — о. С. Решетило 704 мп. — о. І. Ваган 200 мп. — о. Ігумен А. П. 1000 мп. — М. Середицька 5 мп. — о. Т. Реслер 10 мп. — Ю. Редко 5 мп. — Неназваний 4000 мп. — Р. Барановський 20 мп. — Моцак Д. 10 мп. — Вілінський 10 мп. — М. Ю. Кутівна 100 мп. — Чабан Н. 10 мп. — Кижевська 5 мп. — Ільціана О. 10 мп. — Клебович С. 5 мп. — Рубльовська А. 10 мп. — Укр. Секція „Domagoj“, Загреб 10 динарів. — Разом 7019 мп і 10 динарів. — Усім П. Т. Жертоводавцям щире: Спасибі!

Гуртуймось!

(Присвячується Студ. Вісникові „Поступ“).

Ми молодь юная, ніжна,
Великого народа діти,
Прибиті тьмою лихоліть,
Без сонця вяли наче цвіти.

Розсіяні мов мак в степу,
У пітьмі світової ночі,
Не знали як до Правди йти,
Куди звертати свої очі.

Аж тут у тьмі нам засіяв
Наш „Поступ“ наче ясне сонце,
Благим нас сьйвом привітав
Крів тьмою вкритес віконце.

І приєднав теплом всіх нас;
Просвітлює нам всім дорогу,
Щоб ми на вій, як прийде час,
Братам здобули перемогу.

І вказує як стати нам
Неустрашимими борцями
За щастя-долю всіх братів,
Під Правди ясними стягами.

Велить нам нести Правду цю
Від Дову, аж по Сяя, Карпати,
Щоб і найменший всіх нас брат
Знав чий він син, хто його мати.

Лиш ми гуртуймось під його
Могутні, сильні крила!
— Жадає в нас не слова він, —
А рук — героїв діла!

Зачнімо працю брата всі
Найперш од себе, від самого,
А як поборемо себе,
Берімо труд народа свого!

Наші недомагання.

Анкета „Поступу“.

1.

Зачинаючи печатання анкети, зробимо від себе деяку заввагу. Ми свідомі, що подібні як ми, а то й більші недомагання терпить студентство неодних інших народів. Та це ніяка потіха. Нам доконче стреміти до ідеалу. Немногі літа минуться, а ми станемо на чолі нашого народу. Куди поведемо наш великий народ, як самі будемо невидючими? Як зможемо виховати народ, як ми самі без викінченого характеру? Як потрапимо влити в народ силу, коли самі будемо безсильними? Це ясне. А крім цього не одні недомагання загрожують нашому власному щастю. Не вилічиш їх, то пропаща твоя доля, радість і щастя в житті. Врешті ми, Галичани, від віків духовим „Піємонтом“ для цілої України й ним останемо а бодай остати можемо. А як так, то від нас, майбутньої галицької інтелігенції, зависить у великій частині доля й недоля цілої України. Досить рацій, щоби рішучою ходою зближатись до висоти ідеального студента і студентки.

Анкети не печатаємо на разі цілої — а також рішилися ще її не замикаючи. Тож допаяси на цю тему („Поступ“ ч. 1. стор. 16.) можна посилати дальше. Очевидно виключена на тепер полеміка з оголошеними поглядами. Полишаємо впрочім дописуючим їх погляд звичайно без наших завваг. Свій погляд викажемо при кінці.

При цій нагоді прохаємо з'окрема П. Т. старших громадян, які бажать нашого поступу, висказати також свої погляди. Ми певні, що загал наших товаришів і товаришок буде за це щиро вдячним.

РЕДАКЦІЯ.

Прощу ласкаво помістити слідуячу статейку, якщо вона годиться в нашому часописові. Візьміть також під увагу це, що пише її студент невеличкої освіти, отже годі вимагати від неї якоїсь учености. Відповідаючи на анкету маю на увазі лише львівське студентство, головню гімназіяну молодь.

Передовсім застерігаюся, щоби хто не прикладав моїх слів до цілого студентства. Не хочу також нікого образити, а коли може і скажу за гаряче слово, то це буде від молодого, щирого серця, якому багато прощається. Не боюся розкрити наших хиб, хоч це, як кажуть деякі, використають наші вороги. Ворог знає наші хиби, між мало над їми застановляємося, натомість зі смішною мегальманією стаємо до критики старших громадян. — Коли образ вийде може чорно, то прошу також не кидати камінням на статтю: я не пишу про добрі і злі боки студентства, а виключно про його злі сторони. Впрочім тямте на слова Rückerta: „Dein wahrer Freund ist der, der dich die Flecken zu sehen und zu tilgen hilft, eh Feinde sie entdecken!“

І. Недомагає наше студентство щодо освіти у двох напрямках: 1) не вміє як слід а) самостійно, б) критично думати; 2) не має потрібної освіти у сфері а) філософійного, б) соціального, в) релігійного знання.

1) Приміри цього нераз просто клясичні. а) Задачі до матури, а то й шкільні, пишуть учні не самі, а дуже часто відписують один од другого, чи дають собі вироблювати (головню товаришки). Читати письмєнні задачі нераз просто сором; немає в них ні льогіки, ні ерудичії, ні поезії. Кружки не розвиваються як слід, якщо не візьме в них ініціативи котрий з професорів. Шкільні відповіді разять нераз неучтвом і т. д. і т. д. б) Брак усякої критики в думанні це друга хиба. *Inure in verba magistri* правило, хоч ті *verba* бувають нераз не дуже то критичні, або за критичні. Не читавши чогось, видається вже осуд на нього, бо так сказав тов. М., голова Х. чи У. Мені трапилося, що один з тов. дався так „узяти на бас“ професо-

рові, що повторив за ним буцім то Гуса вкинули в діл з негашеним вапном! Або клясичні слова з викладу тов. Ф. про астрономію: „Але Галілео Галілеї на кострі кричав ще: „а все таки земля крутиться“ (всякий знає, що Г. Г. ніколи на кострі не був!). Відміною такого „критичного“ думання є гіперкритицизм. Є товариші, що вважають соціалізм дурницею, бо читали про це 16 сторінок у якимсь календарі. Другі знова женуть геть релігію, бо (як говорила мені одна товаришка) ще в III-тій ліцея читала по німецьки Канта (!) і переконалася, що Бога нема.

2) Погляди, світогляд (якщо такий є) сучасного студента переважно дуже заскоружлі. Школа не дає потрібного йому до життя, до світогляду знання філософії, релігії й соціології. Коли в сучасній молоді Заходу повстав живий рух у напрямі самоосвіти в цих ділянках, то в нас його тепер не слідно. Здавши матуру, опинюється учень гейби в зачарованому крузі: скрізь галасяють про соціалізм, про Маркса, історію палів, монізм, модернізм, про теперішних провідників Х. і У., про меркантильний систем. Що це все за „дива“? Чує їх у перше. Він знає, хто був Алькібіяд, та не знає, хто такий О'Коннелль, Гарсія Морено; знає що таке секта Альбігенсів, та не знає, що це модернізм. Знає, що а то належить до I. конюгації, але що таке большевизм, оскільки він добрий, оскільки злий — де він мав усього того навчитися? І от береться він до „освіти“: купує кілька аркушевих брошюрок і „просвічується“. За два місяці він певний, що Бога нема, що большевизм єдиноспасаємий, що в ньому „свобода“ і т. д., — або, що всяке поліпшення долі трудового люду непотрібне, що всякий поступ дурниця і т. д. І або спонуканий провокаторами йде до вязниці, або стає на сторону блазнів, що дбають лише про вечерки, котиліони і т. і., а на суєшльність... начхать їм. Або переходить до „політиканів“, що беруть усяку справу поверховно, матеріялістично, і декламує дурним філістрам про зелені надії з Відня, Варшави, чи Харкова.

II. Оце булиб ті хиби освіти. Головна їх причина в а) теперішній школі, яку одначе вже в дечім реформується. Школа повинна рішучо більше давати практичного знання, головном із цієї ділянки, що торкається світогляду; повинна стоять у звязи з сучасним життям і дучити його вміло з історією. Замість 13 год. клясичних мов краще булоб присвятити частину їх на філософію, соціологію й релігію. (Може не булоб тоді нарікань на „смаркачів атеїстів“. Кожному ясне, що 2 год. рел. тижнево не може дати глибшої релігійної освіти, а тим менше зробити людину релігійною).

Дальшою причиною недостачі освіти укр. студ. є брак відповідних бібліотек та хоробливе читання белетристики, яке не дає часу на научну лектуру. Треба також згадати про майже ніяке знання чужих мов, що при вбогости укр. научної літератури є рішучою перешкодою справді научної праці.

б) Внутрішніми причинами, що їх може само студентство усунути, є українська байдужість та лінєвство. Коли праця над собою піде в нас дальше так, як іде, то можемо сподіватися України на Марсі. Берім собі за приклад ірландську, німецьку та фінляндську молодь. Що зробила вона? Піднесла народ з упадку не критикою старих, а працею і критикою себе самих, молоді. Не поваленням дряхлого, а будовою нового йде світ вперед.

III. Як зарадити? Відповідь проста, коли вглянемо в хиби: усунути причини злого. Лиха сучасної школи не рухаймо, це річ „старих“.

1) Учімося самостійного думання: пишім задачі самі; пишім реферати з книжок, а так поспробуємо робити й відчити; не критикуймо нічого, не пізнавши його як слід: вправляймося в дискусіях по кружках, учімося льогіки, уладжуємо за приміром наших націй дискусійні сходи і т. д.

2) Стараймося доповнити своє знання в ділянці філософії, соціології й релігії, читаючи відповідні до того книжки ¹⁾.

3) Закладаймо бібліотеки, згідно користаймо з уже існуючих. Кожний гріш оцадім: купимо за нього книжку; так допоможемо собі й незрячим братам. Хто не курить, хай не малпує старших і не вчиться курити та пити!

4) Записуємося до кружків, головнo до кружків із загальними цілями Л. У. С. і Пласту: вони збільшають самоосвіту, дають їй спромогу розвинутися.

5) Вироблюймо характер! Без його неможлива жадна праця над самоосвітою, без його людина не-чоловік.

6) Загально поставмо собі кличем: жаден день без одної годиної поважноі лектури. Дурних горожан Україні не треба! Покиньмо вже раз дряхле рутенське ледарство; підім за словами Франка: „лиш в праці варто і для праці жить!“

О. Миколин,
уч. VIII. кл., приватист.

* * *

НАШЕ СТУДЕНТСТВО.

2.

Отсе на сторінках цього органу бажаю поговорити про одну з пайголовніших наших справ, про справу студентства середніх шкіл. Во кожний хйба знає, що маючи добре зорганізоване студентство маємо добру інтелігенцію, а маючи її можемо бути певні своєї будучини.

* * *

Гімназія це інституція, що приготує суспільности провідників, котрі моглиби попровадити її ясними шляхами до мети. Отже це неначе міст, через котрий мусить перейти всякий, хто хоче ввійти в суспільність як провідник, як піонір її майбутности. На мості розставлено вісім сторожей, перед котрими він мусить виказатися, що є відповідно приготуваням до завдання, яке йому призначено.

Інституція ця ділється на два степені: низший і вищий. На низшій, коли ученик звичайно ще нездібний до самостійного думання, повинен він як найбільше набувати відомостей, бо це неначе насичування рілі, на котрій засіватиметься зерно науки, що в свій час дасть ооч суспільности. Вправді і на пісній рілі можна засіяти зерно, але воно як зійде буде марне й при несприяючих обставинах загине, не принесе плоду. Отже ученик, як не полпрацює й не збере як найбільше основного знання на низшій степені, коли прийде вищий і вічне самостійно думати й розумувати, не знайде підкладу, на котрім опертиб йому своі розумування.

¹⁾ Спис літератури з цих ділянок подаватимемо в „Поступі“ (прим. Редакції).

На вищій степені не досить, щоб ученик тільки вчився. Він повинен старатися передовсім про плястичність думання, кожную найменшу відчитану думку повинен аналізувати й вичитати з неї всі можливі висновки. Повинен пізнати життя, котрого й сам є учасником, а пізнати його може найскорше з книжок. Отже повинен читати як найбільше; та не читати їх от так для збуття часу, а застановлятися над найменшою гадкою й примінявати її до свого життя.

Пізнавши хоч троха життя, повинен найти в ньому ціль. Бо чоловік без цілі не много ріжниться від звіряти, котре руководиться своїм інстинктом і живе з дня на день. Ціль ученика повинна бути висока, знесла; до неї повинен достудати правими дорогами й не подаватися навіть перед найбільшими перепонами. Так само ученик повинен читати поезію, бо вона вишкілює душу й робить її чутливою на людську долю.

От як пізнає уже життя й вибере в ньому для себе дорогу, є він приготований до іспиту зрілості й після нього входить у життя і своїм набутих знанням готовий приносити користь суспільности. Якжеж увійде в нього недозрілий, небавком побачить свій промах, та вернутись уже буде пізно. Та на жаль у нас дуже мало людей виходить із гімназії приготованих до самостійного життя. Більшість виходить неприготованих до нього і хто знає, чи це не одна з причин нашого національного нещастя. А першою й найбільшою причиною, за котрою поступають усякі менші, є незрозуміння завдань гімназії. Більшість уважає її неначе вісімлітною неволею, котру треба перебути, щоби пізніше можна зайняти якась становище. І тут — так як у житті, коли хто що робить для себе й із власної понуки, то старається виконати як найкраще, якжеж примушений щось зробити, то робить от, щоби тільки зробити й не турбується як воно випаде. Як отже ученик розуміє, що він учиться для власного добра, тоді він запалиться великою жадобою знання, а щоб його добути, не страшні йому будуть ніякі противности. Навпаки, коли він бачить лише конечність, примусе, то з тої понуки не много винесе. Той запал, ту жадобу знання треба збудити в ученику на самім початку, що залежить од професорів. Ученикові, котрий щойно прийде до школи, треба відкрити скарби науки в відповідній формі, обходитись з ним не строго, а по сатківськи, то він мимо волі буде нею захоплений, а через захоплення до науки прийде жадоба пізнати її. Як пізнасть її вагу, буде вглиблюватися в ній чим раз дальше.

Отсе буде перший і найголовніший спосіб зарадити нашим студентським недомогам. Недостаток любови до науки, то одна з найважливіших причин лиха, а за нею йдуть інші. Усунути цю першу, може бути досить на низшу гімназію, але на вищу цього за мало. Коли ученик піде в гору, коли зачне поважно думати, йому за мало лиш хотіти та вміти вчитись, йому треба зачинати на підставі набутих наук самому щось творити, а принайменче вправлятися в уживанні набутих наук. До цього потрібно товариств, де моглиби сходитись, спорити і розбирати всякі точки науки. Вправді у нас є ті товариства, та тільки всего що є, а роботи майже не слідно піде. Отже засновувати як найбільше товариств, на провідників товариства вибирати людей енергічних і відповідних до цього завдання.

Дальше у многих разить якась, мовляв, аристократичне почування й погорда до селян, робітників і т. д. Це не ворожить нічого доброго, бо такий чоловік як дістанеться на якась становище, більше шкодить як pomoже. Тимто такі людці повинні взяти собі під

розвагу, що тамтой також чоловік, не гірший сього й що тамтого робота не менче вартна, як і його.

Ще много дрібніших недомагань між нами, та усунувши головні, усунемо менчі. Тож не буду на цьому місці про них зокрема говорити. Згадаю лише, що не пора нам опускаати руки й думати, що вже запізно, хай молодші так поступають. Ні — ще не пізно, тільки візьмімось енергічно до праці, з повним запалом, а лихо минеться. З повною молодечею силою йдім до мети — стремімо до ідеальности. А ідеальне студентство дасть своєму народові запоруку на краще завтра.

Станиславів, дня 25. III. 21.

Ното.

Й. Скрут.

Жіноче питання.

(Продовження).

Дальшою другорядною причиною, а властиво безсумнівною нагодою, що викликала жіночий рух і зродила жіноче питання, це научно-освітній поступ нашої доби.

Вже минули ті примітивні часи, в яких школа, наука й образування належали до привілейованих одиниць. Рівнож і середовіччя типи „шкіл визших“ і „шкіл висших“ зі своїми „зверхніми“ та „внутрішніми класами“ належать сьогодня до історії. Постепенно наступала зміна, бо поступенно кожного дня збільшалась міра людського знання. А це знання треба було немов розкладати на часті, розчленовувати, щоб так загал людей не то що не тратив дещо з придбаного, але навнаки його поглиблював і видосковалював. Потворились отже ці різноманітні нормальні, виділові, семінарійні, середні, університетські школи, а за ними з конечности зродилася ця дробинна класифікація наук зі своїми, в подробиці йдучими, плянами, на яку глядимо своїми очима. Загальне образування людства зросло, а научно-просвітний рух став приспішатись нестримною ходою. Вроджене вже змагання людини поширити й розвивати свої духові власти святкує сьогодня свою побіду й у господарстві й у науці й у мистецтві й у техніці.

Зі зростом загального научного урєвня мусіла й жінка забажати достроїтись до инчих, такихже людей як і вона. Кажу „мусіла забажати“, бо чейже й у неї озвався питомий всім людям накліє активувати духові сили, котрі прецінь давні людські на ділання. І хочаб матеріяльні потреби чи там инчі зверхні обставини не заставляли поступати все вперед, то він, цей всерухливий людський дух, дрімати не буде, тільки ділати.

Однак треба признати, що такі зверхні обставини на научно-освітнім полі, були теж сильною нагодою, котра разом із инчими започаткувала жіночий рух. Скажу більше! Нині ціле майже жіноче питання це *κατ' ἐξοχήν* питання про освіту й науку жіноцтва¹⁾.

¹⁾ Цими словами не кажу, що жіночий рух в инших напрямках устає, або що жіноче питання є тільки питанням їхньої науки й освіти, та що жінка менче пристрасно побивається за свої соціяльні чи там політичні права, але на це лише звертаю увагу, що сьогодня найбільше актуальною й пекучою справою жіночого питання являється їхня освіта, а передусім їхнє академічне образування.

Нечуваний переворот економічно-суспільний, що витягнув її з домового затишша, змусив її також подбати про зовсім инчу освіту й науку від цьої, що вона мала до тепер. Якщо до вайменчої технічної зручності вимагається точно означеного научного вишколення, то щож мала вона робити, як не просвічуватись, як не вчитись, щоби заховати життя собі й другим? Якщо нинішня супруга бажає на все прикувати до себе свого нинішнього академічно-образованого співсупруга й посісти повсягдашню любов і пошану його серця, щож має передтем робити, як не просвітитись, як не вчитись? Щож має робити ця нинішня мати, котра хоче бути й повинна бути певним і вповні гідним прибіжищем для нинішніх своїх синів і доньок як не просвічуватись і вчитись? А навіть і тоді, колиб не мала вона нинішніх співсупругів і нинішніх дітей, чиж не краще і щасливіше булоб життя, чиж не частіше перещіплюваноб у душу дитини шляхотві, повні полету й ідеалу зародки, якби так сама душа жінки й матери була дозріла через науку до духової творчости?

Колиж обставини примусили жінку вчитися, то очевидно примусили її також записуватись і ходити до школи. І як переворот економічно-суспільний вложив в руки жінки різнородне завяття й примусив її посвячуватись висшим званевим фахам, так і цей научно-освітний впровадив її з конечности до всіх досі ествующих научних заведень, а навіть сотворив для неї окремі огнища науки. Дійшло до цього, що сьогоднія построюються не лише жіночі семінарії та гімназії, ба навіть ествуют жіночі університети. Так отже отворилась жінці університетська брама, і жадні науки й знання ващадки цариці Сабї, що тужила за соломововими мудрощами, кинулися до науки, так що не найдеться факультету, деб їх не було.

Треба однак зазначити, що по це золоте руно науки вибираються не юрби жінок, але вибранці природи й долі. Рішається на цей крок тільки мала частина правдиво-способних, сильних і здорових дівчат, що не граються з наукою й що поклали метою своєю життя не живоїти, але працювати й ділати. Теж нема обави, що жіночі студії стануть масовими, або що докторський капелюх, чи перстень стане колись між жіноцтвом модою.

Третю нагоду, що стала приводом до жіночого питання, назвав я духовою або ідеологією. Називається вона духовою або ідеологією тому, що починається ідеєю-думкою в умі, що злучена або розділена від инчої творить конкретне повяття, а ціла низка понять дає людині світогляд. Ним людина руководиться, в його світлі видає нові суди, на він оперта розумує, словом світогляд не то що впливає на діло, але його робить добрим або злим, рішає про вартість зробленого. І на який лад цей світогляд утвориться, то про це становить закраска основних ідей і понять. Якщо вони годяться з правдою, то і світогляд буде правдивий, якжеж відбігають від неї то й світогляд буде розбіжний із правдою.

От і причина чому жіноче питання виринуло з такою небувалою сплюю на денне світло і то в так ріжноманітних видах. Кажу отже, що духованаанархія,¹⁾ яка захопила широкі верстви, розхвилювала ці філії, що дали нам жіночий рух. Духова анархія світоглядів філософійних і духованаанархія світоглядів релігійних, це два поіменні конкретні джерела, з котрих пливуть струї, що вдаряють об жінку, її права й обовязки.

¹⁾ Так називає сучасні світогляди філософ Р. Еаскен.

Духова анархія світоглядів філософійних! Так, вона єствує, вона спричинила, вона й підтримує аномальний жіночий рух.

Подайте двох людей нинішнього вченого світа, що руководясяб цими самими засновками, що виводалибиз з тих самих передсланок те саме заключення. Поперечитуйте твори нинішних князів науки, а зчудуетесь. Кожен з них „построїв“ собі свою мораль, свою релігію, свою філософію, свій світогляд; кожен з них готов це все „перестроїти“, якщо „навчитися“ иншого „переконавання“. Творять собі, сердешні, цих „правд“ тільки, що й Плятон своїх окремих ідей та ідейок і торгують правдою, як їм гумор скаже. Нема одноцільного, правдивого філософійного світогляду, анархія й хаос увійшли в область духової продукції, а відси перенеслись до науки¹⁾.

Щож дивного, що підчас такого стану виринають „нові“ погляди, нові кличі й нові домагання й для жінки. Щож дивного, що „оригінальні світогляди“ поставили для жінки „оригінальні теорії“. Яєних і правдивих понять про свободу, рівноправність і рівність вони не набрались, чули лише про щось подібне і — нумо голосити про розв'язку жіночого питання. А новість усіх манить, усіх тягне, всіх навіть бавить. І так починається цей жіночий круговорот, і так підсичується його все новими „спробами“, „домаганнями“, й так тягнеться він раз сильніше то знов слабше, а кінцевої розв'язки не має.

Ще яркїше ділає на жіноче питання духова анархія світоглядів релігійних.

Не знаю, чи це належить до новітньої моди, чи так вже люде, захоплені ненастанним поступом на всіх полях, рвуться всюди, де тільки вдається, аби поступати, хочби й на сліпо, досить, що на полі релігійнім, більше як деїноді, панує горячковий поступ. Переглядаючи літературькі появи наших днів зустрічаємо тільки нових релігій, що можнабиз з них майже окремий словар утворити. А кожна з них — якаж сороката! Яка дивовижна й противоречна в порівнанні до другої й до всіх!.. Сотворитель і сотворіння, душа й безсмертність совість і позитивне право так оброблені в руках цих поодиноких людей, що не вгадаєш у чім вони годяться, а в чім від себе відбігають. Словом — анархія.

„Сумно, — пише фаховець у цих речах²⁾, — що так поважний предмет, від якого залежить усе добро людства сучасне й вічне, береться очевидячки тільки за предмет жарту або й зухвальства“. В особливий спосіб злощасною стає ця духова, релігійна анархія для жінки. Релігійний культ і віра, це її ратунок, без того, вона без дороговказу на духовій області, а у своїй скрайности і радикалізмі перевисшає чоловіка. Тож коли поступенний релігійний заколот висував деякі жінчині мнми чи й правдиві упідлення, коли світляними красками малював її роль, покликаючи в обох разях на волю Творця, ця нова проповідь припала їй до серця, хочби й те серце було рівнодушне для релігійних святощів. Своє дотеперішнє звання й становиско називає від тепер назадницьким, або пережитим і старомодним і з цілим зусиллям кидається до боротьби, творить рух, домагається його розв'язки.

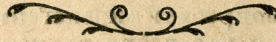
Як видно зі сказаного, жіноче питання не є виключно питанням заробкування, ні теж виключно питанням науково-освітним, але в ве-

¹⁾ Гл. Fr. Paulsen, Die deutschen Universitäten u. das Universitätsstudium, Berlin 1902.

²⁾ A. M. Weiss, Die religiöse Gefahr. 1904. 179.

ликій мірі є воно питанням релігійним і обичаєвим. Значить, що воно не лише входить в духову область релігії і моралі, але в тій же є його основи й тому повну і властиву його розв'язку може дати ясний і певний релігійно-філософійний світогляд.

(Дальше буде.)

Др. Й. Маркевич.

Студентські організації в середніх школах.

(Кінець).

Щоби однак організації принесли для студентства наведені добра, мусять вповнити деякі умовини. Важніші з них наведу на цім місці; за подробиці годі розводитись.

1. Молода організація мусять мати старші особи до помочі. Чи ті старші, себто дорослі особи грають роль дорадників, чи провідників, чи врешті „ветеранів“¹⁾ то все одно, якщо лише щиро відносяться до молоді. Ніяка організація зі самої молоді зложена не може розвинутиись гаразд, нидіє скоро й розв'язується або що найбільше гарненько животіє. Й не дивниця. В молодецькій організації безустанна флюктуація, справдішне *l'anta dei*; заєдно змінюються думки, почування, тенденції, припливає новий матеріал, уступає старший. На те повинні тямити з однієї сторони „старші“, що від них залежить доля й ведоля організації, а з нею теж велика частина долі й недолі молоді. З другої сторони, коли ініціатива до сотворення організації виходить зі сторони молоді, то вона повинна сглянутися за совісними й зичливими „старшими“, щоби їй служили радою, поміччю і щоби свою вироблену постійність переляли на організацію. Самостійність молоді нічого на тім не стратить; а без вповнення тієї умовини — марні зусилля. Про це навчив досвід великих і напрямом ідеальних організацій університетського студентства на заході.

2. Кожна організація мусять мати статут. Чам він коротший та яснійший, тим лучше. Статут зображує в теорії ідеального члена організації. Стремлячи до точного заховання статута, стремить студент чи студентка до ідеалу — взагалі, або бодай в одній-другій справі (якщо організація не має загальних цілей). Статут повинен кожен член кружка добре зрозуміти, а в сій цілі потрібно час від часу якусь важнішу його тояку пояснити й розвинути її вартість та вагу для членів кружка. Як твориться зовсім нова організація, якої ще ниде не було, то є вказаним начеркнути пробний, тимчасовий статут і щойно по його випробуванні протягом хоч одного року дати до печатання. Ясно, що так управа, старшина, як і увесь „народ“, що належить до організації повинні домагатись од усіх членів точного зберігання статута. Це великої ваги — для вироблення карности й суспільного ладу так на час молодости як і на будуче.

3. Кожна організація повинна старанно обдумувати план праці на цілий рік, а по крайній мірі хоч на півроку. Ся праця залежить від цілі, яку має організація. Звичайно ввійдуть у цей план відчити, виклади, дискусії, прогульки, яка добродійна чи просвітна акція

¹⁾ Бувші члени організації. (Ред.)

для суспільності поза організацією і т. д. При обдуманні плану належить узяти під розвагу ті чинники й орудники, що є можливі і що найскорше й найпевніше ведуть до досягнення цілі, чи цілей, які має організація. При тм не забувати на якусь ріжнородність і взагалі на веселість, яка додає охоти до праці. Також заздалегідь треба попросити прелегентів і т. і., якщо на них рефлектується, щоби мали час добре приготувити свій виклад. „Für die Jugend ist nur das Beste gut genug“; цей висказ практичних Німців повинен тут бути нормою всіх праць, яких піднимаються старші для молоді.

Обдумання плану праці аж до подробиць не є легке й вимагає чимало досвіду. Все тут треба взяти під увагу. Крім згаданих моментів (ціль організації, ріжнородність, прелегент) важну роль грають також духові й матеріальні потреби нашої молоді, льокальні відносини серед яких живе молодь, наукові орудники, якими організація може розпоряжати, вік молоді, степенъ заітересовання, який дотична праця може досягнути в молоді; дальше час який позістає молоді поза обовязковою працею і т. і.

При відчитях і викладах повинно датись по змозі все нагоду до дискусії, запитів, то що. В початках буде добре приготувити дискусію, ц. є. порозумітись із одним-другим членом, котрий опісля поставить питання, сумніви, то що. Це осмілить і заохотить інших. Дискусії приносять ріжнородні користи, заострюється увага, вияснюється дотична тема всесторонно, є нагода для молоді виступити прилюдно зі „словом“, а крім цього висказувати коротко і звязко свої погляди. Ця смілість, а при тм легкість слова ще більшу роль грає сьогодні в демократичних суспільностях, чим давніше й тим більше потрібна, тому що з плянів гімназійних наук і взагалі зі середних шкіл усунено науку вимови, що давніше була увінчанням гуманістичного образування. Те все, що тепер поволи вводиться до середних шкіл вивчення вимови зовсім не вистане, щоби виробити бесідників.

Що до научних тем то ясна річ, що перше місце повинні займати ці, які для життя сучасного інтелігента є більшої ваги, а яких або не подається в середних школах, або подається по мачошиному. Тут належать відповідні квестії права, соціології, філософії, релігії. Це тим більше, що дотичні області наук найбільше впливають на вироблення світогляду, який із укінченням сер. школи повинен бути в молоді усталений і заокруглений, якщо не має, як звичайно, входити в життя без ясных провідних зір. Цілі фоліянти подробиць з ріжних природних наук, які ми потрафимо вложити в память нашої молоді не заступлять своєю вартістю ясных і певних принципів, що відносяться до світогляду, а також що до політики, суспільної економії й т. і. Це доволі ясне. А саме в цих областях вельми недомагають неші середні школи. Намагаються дати доволі много подробиць, а й те не вдається, а як навіть в одиниць вдається, то по укінченні сер. школи таки зістає менший чи більший хаос в душі й на найважніші питання людського розуму й серця не має молода людина заспокоючої, ясної й певної відповіді. Та над цим не слід нам довше розводитись. Усякий це добре знає.

Подібно як плян научних праць, належить облумати в організації плян інших праць: для вироблення волі й характеру (як це організація має спеціально на цілі), акції просвітної, добродійної чи іншої. ~~и~~ тут узгляднюється ті самі норми, а головно ціль, успішність та придатність орудників і потреба молоді. До праць в орга-

нізації належать також сходи́ни кружка. Ті́ї не повинні відбуватися за рідко. Раз у місяць, це мінімум для молоді. Як норму треба поставити: чим частіше, тим ліпше.

4. Щоби організація приносила бажані успіхи доконче потрібно, щоби кожний член щось діла в для організації, або в її імені, для її провідної ідеї. Як члени є лише „статистами“, отже пасивними видцями, то вони не много хісна винесуть із приналежности до кружка. Це ділання не може бути точно одвакове у всіх; на те не позволяють фізичні і духові сили, а також матеріальні засоби, скількість свобідного часу, домашні відносини й т. і. Кожному одначе можливі якісь діла: то зложення вкладки або добровільні жертви, то якийсь реферат із перечитаної книжки, то дискусія, то добродійне гуманне діло і т. д. ¹⁾ Чим більше хто для організації ділає, тим більше її любить, тим більші його власні користи з приналежности до неї; і противно — коли нема діл, то за цим йде байдужість а то навіть і неохота до організації. Неодні організації (в нас Л.У.С.) ведуть списи своїх добрих діл і задля перегляду і задля заохоти членів.

5. Врешті як студентська організація, або взагалі організація молоді хоче молодь приєднати й задержати в своїх руках, мусить її щось потягаючого дати. Таку потягаючу силу мають м. і.: відповідна бібліотека, інтересні виклади, уладжування час до часу товариських забав, чи прогульок, гарний льокадь на сходи́ни і т. і. Зокрема потягаючу силу має ідеальна ціль організації й принцип „еліти“ ²⁾ прийнято у декотрих товариствах. Приєднують також молодь деякі більше чи менше матеріальні користи: грошеві допомоги, безплатні лекції і і. м., які може дати організація побіч духових ідейних дібр. Коли організація обіцює лише матеріальні користи, то вона ідейної молоді ві трохи не потягне за собою й противно, що благородніші відвернуться від неї. Така вже вдача студентської душі; ідеалістичне тай годі.

Бажаю ще по цих кількох рефлексіях, що відносяться рівно до нас „старших“, як і до молоді, подати одну-другу зичливу раду для самої молоді, для наших молодших братчиків та сестричок, яким потреба ще довгі літа сидіти на шкільних лавках.

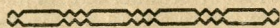
1. Кожний студент і студентка най приступить хоч до одної організації.

2. Не вступайте ніколи до організації, до якої вступити не позволяє голос совісти.

3. Не приступайте до організації, якої ініціаторами або членами є жи́ди. Історія, що тягнеться аж до останніх днів учить, що дивним дивом жи́ди майже все ширять ріжнородне зіпсуття й моральну гниль межи не-жи́дами.

4. Поводися в організації так, як колиб уся її слава та її доля від тебе залежала.

5. Всі, панство студенти і студентки сотворить одну велику організацію, ³⁾ як її мають інші верстви нашого народа й як її має студентство інших культурних народів. Тоді з гарних молодих літ винесете інші спомини, як Ваші попередники й інакше як вони вступатимете „в життя“.

¹⁾ В імя цієї норми „ділання“ завела в себе Л.У.С. бльочки зі списом діл. Спис обіймає доволі вичерпуючо всі області ділання інтелігентної людини. Ціх бльочків можна вживати в кожній організації. (Ред.)

²⁾ На основі цього принципу декотрі організації приймають у свої ряди лише найлучші поведенням та успіхами в науці учнів і учениць. (Ред.)

³⁾ Про це надійшли до редакції дописи, які оголосимо. (Ред.)

В. Лімниченко.

МОЛОДИЙ ГЕРОЙ.

Зоріло. На обрії займались огні. Над полями хвилювала імла й лягала на пусті, почорнілі лани. По долині й по під сонним віттям смерік тулилися тіни ночі й помалу конали під сяйвом поранньої зорі. Дрімливе гилля дерев, що стояли одинцем при дорозі, покклонилось заграві білого світу й затремтіло від вольного вітру, що нісся в далекі простори з убогих, зруйнованих сіл львівського повіта.

Над селом М. нависли чорні хмари диму. По його садах та городах блукали борці України, вдягнуті у сірі шавелі. А на кінці села, де тліли останки мужицьких хат, що нічку погоріли, лежали в безладді покривлені тіла людей, а коло кожного з них холодний, тихий кріс. На битій стежці чорніла калюжа запеклої крові, а в ній лежало дволітнє, столочене диття. На згарищах над якими гомонів німий гимн скарги та болю і клубами диму нісся в далекі блакиті, чорніли обгорілі тіла невинного люду, загірті теплом грані, червоної гей кров.

На дворі царювала гроза тишини

З останніх мужицьких хат дихнуло пусткою. Лиш о городах та садах тихо снувалися люде у довгих, сірих шивгях... Інколи виривався з грудей одного з них придавлений звук, гей останній стогін уміраючого й тоді клялися вони всі на землю, гей тіни.

Чутно було слабе ридання жінок, що в ямах голосили над недолею рідного села.

А коло церкви, на цмянтирищі, квилів, ранений у груди, молодий студент... Свіже обличчя потемвіло, помарніло! Засягли спрагнені уста, засохли молодю кровю, примеркли чорні очі. Буйні кучері пилком запорошилились... Ослабілі білі скрані, заникла міць у жилах, безсилля огорнуло його цілу істоту. А в тій клітці, де бється живчик людського життя, у нього рвались життєві струви, мов слабе павутиння... Лиш інколи в кривавому тілі будилася ще молодая сила до борні з чорним духом смерті, до лету в країну безсмертя й на блідому обличчі сідала птахою надії...

І в той мевт росли в його душі спомини з недавніх днів, проведених між гуртом товаришів на шкільній лавці, під стріхою рідної хати, під теплим крилом матерньої любові... Линув до нього теплий спогад недавніх днів ранньої юности, коли то в темних казаматах студентського горя ціло товариське життя й лезило його молоду душу до райських снів щастя, снувало в ній надії, загірвало до прямивання по шляху Правди й Добра. Ставали перед очима його душі ті всі товариші, з якими діляв долю й недолю студентства. І благословив він ту хвилину, в якій довелося йому стрінути тих, що були підорою його молодих стреміннь та поривів...

Небо кривавилось луною. Бліді соняшні проміння силою вдиралися на Божий світ і тремтіли над стрільнями поритою, могилами покритою, трупами засітною, пожку повитою землею...

Незбагнута сила поранньої пісні піврвала душу вміраючого студента-героя ще раз до надійного лебедіння... Потомлені очі зайшли останньою слізкою, а знеможені думи полинули під стріху мужицької хати, де його вена збиралася йти на воскресну утрєню до церкви... І в останнє покклонилися тій, що дала їм життя, що пустила їх буюти в широкому світі... й потемніли, згубилися в чорних хмарах, вертаючи до свого пана.

А вкраїнські жовнярі уступали з села, втікали з рідних осель, покидали свою землю, бо за ними гався воріг... На розсвіті помянули вони, що в той же день припадає свято Христового Воскресення й із кількох сотень грудей піврвалася до вольного лету могутна воскресна пісня:

„Христос воскрес із мертвих“...

Громом ударила пісня в останні мужицькі хати, прізноу потугою понеслася до стін замкової гори князя Льва, могильним гомоном заговорила до полятих борців України...

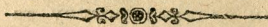
Й заридали в хатах українські селяне, застогнали здавленим стогином туги за рідними, що кидали свою землю та йшли в світ за очі...

Ще раз, в останнє, рухнулося тіло вміраючого студента-героя, ще раз заясніла його душа слабою свідомістю. Останком сил ловив кожне слово воскресної пісні, а болем сточена груди важко відітхнула:

„Прости мені, Милостивий Боже, мої беззаконня! Прощай ідная Вираїно! Я вже не встану, не піду за звуком цієї пісні будити

братів із мертвого сну до нового життя... Прощай рідний Краю! Чи довго чекатимуть потомлені брати на твоє воскресення? Пошли їм, Боже, Твою ласку!"

Над селом гомонів останній акорд воскресної пісні: "...і сущим во гробі живот дарував" — а на цвинтаріщі, коло церкви, молодий студент-герой, осяяний соняшним промінням, попрощався з життям..

Орізон С. Мердін

СИЛА ВОЛІ І ЩАСТЯ.

Але чим станеться хоч би й найліпша нагода для цих, що не вміють або не хочуть нею користуватись?

"Якось зустрівув я на своїй дорозі нещасливий корабель „Central America" — оповідає один моряк. Надходила ніч і море було збурене. Я подав знак питаючись, чи не потрібують помочі".

"Потопаємо" — відповів капітан Гервзон.

"Чи не ліпше булоб висадити по дорожних на беріг?" — спитав я.

"Будьте ласкаві зістати при мені до ранку".

"Спрібую, але чи не ліпше булоб таки зараз відіслати подорожних?"

"Зістаньте, зістаньте, прошу вас, до ранку".

Я прибував держатись близько зі своїм кораблем. Але в ночі море так розхвилювалось, що я мусів плисти даліше.

Більше вже не побачив я нещасливого корабля. Лише пізніше довідався, що саме в тій хвилі як капітан Гервзон сказав до мене: Зістаньте, прошу вас, при мині до завтра — пішов його корабель з цілою залогою на дно моря.

Капітан Гервзон тоді щойно оцінив вартість нагоди, яка йому накидалася, коли не міг уже з неї скористати. Кілько то осіб стратило життя лише зачерез легководушну певність себе? Подібні до того капітана: слабі, ліниві і не маючі перед собою цілі, дуже часто не розуміють цілого значіння, яке має добра нагода, аж доки на своїй власній шкурі не пізнають старої правди, що млинського колеса ніколи не оберне вода, яка вже відпливла.

Люде того рода завсіди спізнюються або занадто спішяться в усім що значуть. Вони мають три руки — як каже Іван Б. Гу: праву, ліву й одну з заду. Ще хлопцями спізнюються завсіди до школи і зле вчатья. Так стається в них легковаженія обовязків налогом, а коли прийде час, що зтяжжить на них відповідальність обовязку, то вони жаліють: ох, колиб ми були зробили це вчера, то сьогодні були-б панамі положення — та будь хоч і як, вони стануть ними завтра. Біда лиш у тому, що все став їм на пе-

репоні те прокляте „би". — „Був би певно зробив те, як би не так було склалось" — говорять звичайно. Вони памятають дуже много нагод, коли можна було много заробити, знають як робити в будучині — лише не сьогодні. Дуже добре знають як будуть робити пізніше, або як помогати другим, але не знають як його те пер зробити. Вони завсіди є над купіллю, але в хвилі, коли ангел порушує воду, нема нікого, щоби вкинув їх до води. Ці люде не зуміють скористати з нагоди.

Джо Штакера, залізничного послугача, дуже любили всі його товариші, бо був чемний і завсіди готов давати всякі пояснення. Одначе не розумів одповідальности обовязку, який лежав на ньому. Все брав лгкз, а коли хто звернув йому де в чому увагу, то він завсіди всміхався і так лагідно відповідав, що попіраючий думав: „Е, це я хіба перецінив безпеку". — „Дякую, я роблю своє, будьте спокійні" — відповідав звичайно Джо.

Одного вечера підчас заметілі спізнилися поїзд. Джо жалувався на надмір праці а при тім потягав собі трохи горівки. Невдовзі вже добре й підхмелився. А старий кондуктор та машиніст чували та непокоїлися. Нагло поїзд станув серед дороги, бо тріснув толок при машині. Тою самою дорогою о тій самій годині мав переїздити поспішний поїзд. Кондуктор пішов до посліднього воза і казав Джо'ві вивісити червоний знак як пересторогу. Джо всміхнувся і сказав: „Нема чого спішитися, зараз це зроблю, лише надіву плац на себе". Але кондуктор таки з притиском одізвався знов: „Не зволікай ані минути, бо поспішний поїзд уже надходить". — „Дуже добре" — відповів Джо знов усміхаючись. Кондуктор відійшов.

Джо однак не пішов зараз. Насамперед надагнув на себе плац, потягнув іше горівки, щоб не змерз. Відтак витягнув ліхтарю і посвистуючи пішов її повісити.

Але не уйшов навіть десять кроків, як почув соніння поспішного поїзду. Підбіг наперед, та вже було запізно. В мент наїхала льокомотива на задержані

воай — відізувались розпучливі крики подорожних помішані з сичинням пари.

Довго шукали Джо. Щойно другої днини найдено його на якомусь горіщі, де він збожеволілий вимахував порожню ліхтарню перед увленим поїздом і заодно кричав: „Ах щоб я був!“...

Взяли його до дому, а там оддали до заведення божевільних. Годі представити собі щось сумнішого на той безнастанний крик: „Ах колиб я був!“ — крик чоловіка, що своїм недбалством спричинив смерть стільки людей.

Багато сердць роздирає такий крик, а неоднй дуже радо посвятив би й життя своє, щоб лише направити свій давний простунок.

Є в життї хвили більшої ваги, чим цілі літа — говорив Дін Альфорд. На те не можемо нічого порадити. Вартість обсягів часу немає нічого спільного з їх розлогістю. Похибка одної секунди відбивається не раз в цілому життї. А хто-ж годен одгадати, коли надійде та могутча хвиля, від якої все залежить?

Те, що називаємо зворотною точкою, є звичайно наслідком нашого попереднього ділання. Догідні обставини мають вартість лише для тих, що приготувались відповідно на їх прийяття. Нагода, до якої ми не приготувані, виставить нас лише на глум.

Найгірше є те, що постійно вичікуємо нагоди, щобі збогатитись або осягнути славу та значіння. Хочемо стати майстрами, не будучи передтим челядниками; хочемо набудити знання не вчившись; хочемо заблагати кредитом.

Бувають нагоди до підкупства або ошуки — цих треба стеретись як зарази. Здається тобі, вони спочивають на кріпкій основі, а однак ведуть до неслави, до злочину, до кривди суспільности а навіть до самогубства.

Пословиця каже, що „кращий лут щастя, ніж хунт розуму“. Але є це засновок грача, девіз божевільного.

Молодіже! Чому так марнуеш свої дні на безділлі? Чи-ж не було вже місця на землі, як ви прийшли на світ? Чи може земля стала неплідна? Чи всі славовища вже заняті? Чи країна не потребує вже ніяких сил? Чи всі тайни природи вже просліджено? Чи не можна-б тих хвилин, що їх марнуємо, вжити з користю для себе або для хісна других? Чи боротьба о буття тепер така безглядна, що треба вже радити з чесно здобутого заняття? Чи на те обдарено вас життєм у теперішнім віці поступу, коли досвіді минулих поколінь дають змогу до дальшої праці, щоб ви жили

як звірята, які живють лише з ласки природи?

Все старе уступає місця новому. Машини зперед десяти літ треба продати на перетоплення, а на їх місце поставити нові — ліпші. Методи наших батьків мусять уступити місця новим методам. Ті, що ціле своє життя посвячують ділам поступу та праці, гинуть — на їх місці мусять стати нові борці і дальше вести непереможну боротьбу за правду, добро та красу.

Чи ви, що вродились у тім віці, де знання й догідні обставини зустрічається скрізь, чи ви можете сидити з заложеними руками, вичікуючи Божого змилування? Ви, яким Бог дав потр бну силу й талан?

Коли український нарід задержався був над Червоним морем і Мойсей благав у Бога помочи для народа, Господь Бог відповів йому:

„Чому простуеш до мене свій голос? Скажи синам ізраїлевим, нехай ідуть вперед!“

Світ повний праці, жде лише на її виконання. Нераз одно звичливе слово може врятувати ближнього або втворити йому дорогу до щастя. Наш організм є так уладжений, що витривала, мужня та безнастанна праця дає нам найвище вдоволення. Безліч примірів захоочує нас до діла і кожда хвилина обдаровує нас новою нагодою. Ніколи не чекай на пригідну хвилину! Сотвори собі її сам! Сотвори собі її так, як сотворив пастушок Фергусон, що зі шнурком скляних кораликів у руді обчислив віддаль поміж звіздами¹⁾. Сотвори собі її так, як Юрко Стефензон, що на стінах зчорнілих возів переводив крейдю математичні докази. Сотвори так, як Наползон, що зі соток „неможливих положень“ виходив завсіди побідником. Сотвори так, як творили собі завсіди проводирі людства підчас війни чи в часи мира. Сотвори так, як творить кожний чоловік, що хоче чогось доконати.

Найліпша навіть нагода не принесе хісна ледарству. Але пильність перемінює навіть звичайні події на жерела щастя й успіху.

(Кінець глави I.)

¹⁾ Фергусон Яків, англійський механік і астроном, уродився 1710 року в Кейт. З початку був пастухом, а відтак маляром. Пізніше віддався науці й від 1743 р. жив у Лондоні, де займався природознавством. Умер 1776 р. Написав багато астрономічних творів.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Чому я навернувся до християнської католицької віри, або як я віднайшов Бога й душу, Христа й Церкву. — Прилюдна сповідь д-ра Володимира Охримовича. Львів 1921. Стр. 48. Ціна 20 Мп.

Автор цієї „прилюдної сповіді“ оден із видніших наших діячів на народно-політичній арені. Виступав у політичних партіях, які ворожо ставились до християнської релігії. Ще як студент втрапив віру і перебував у тім безрелігійнім (духовім) хаосі через довгих 30 літ. Кажу в „хаосі“, бо до сього автор сам признається.

„І так я, по трицятьлітній душевній боротьбі з атеїста став віруючим християнином-католиком“. І не лиш повернув шановний автор до Христа, але й набрав стільки духової сили, що не завтався явно висповідатись перед цілою суспільністю. А це велике діло як для нього самого, так для всіх нас, вірних Христові. Автор про це так висказується: „Перш усього бажав я хоч у часті направити мій гріх давнішої безбожності та переблагати за нього милосердного Бога й подякувати Йому за дану мені ласку навернення. Також бажав я дати сим свідочство правди та допомогти тим моїм товаришам гріховної неволі, що війшовши на манівці невірства не можуть віднайти дороги правдивої віри, — бо думаю, що той, хто сам блудив по тих манівцях, легше може перед ними остерегти других тай і повинен се зробити“. Ось нове свідочство живе а поважне, що без Христа нема правди, ні душевного спокою.

Сказав я, що атеїзм се „хаос“; автор висловлюється, що атеїзм безустанна „душевна боротьба“. Воно дійсно так. Душа в атеїзмі не є на своїм природному місці, вона заедно чогось нового шукає, що раз змінює свої погляди — як той муляр, що заедно будує, та знова розбирає що збудував — бо бачить, що воно якос не кміється. Ось так то воно: неправдою можна довго воювати, та не можна нічого сотворити. Коли душа, що стратила віру, вже з природи зрівноважена так, що любить правду та чесноту й готова для правди понести всякі жертви, то вона скорше чи пізніше навернеться до Христа. Ось тому й авторові легше було повернути до Христа, як іншим „його товаришам“ (про котрих він сам і гадує). Він завсіди відзначався природною любовю, чесноту та правди. Віддавши від віри, став зразу матеріалістом соціалістичною покрою. Одначе як думаюча людина та ширий любитель правди, небавом відкрив, що в тім світогляді не все кміється. „Щире, завзяте стремління

до пізнання правди, — студіювання поважних наукових творів з обсягом філософії, фізики, біології, економії й права, — критичне оцінювання й порівнювання всіляких наук і поглядів, всіляких системів і теорій довело до того, що в одноцілній будівлі мого атеїстично-матеріалістичного світогляду появилися виліми, а відтак захиталася підвалина, аж нарешті з часом ціла будівля розпалася й завалилася“. Так автор переходив від одного світогляду до другого — від матеріалізму до моністичного пантеїзму, відтак до деїзму, відтак до позитивної об'явленої релігії християнізму, від модернізму до католицизму, від котрого первісно відпав. А це все діялось в його душі під тим напором, що „дух упімнувся за права духа“ (стр. 17) й усі духові будівлі (світогляди), в яких права духа не були належимо пошановані, западалися.

Автор, син священника, відпав від Христа не зза того, що не був виховуваний у Христовій вірі й не зза гріховних пристрастей (гордості, то що) але зза через льогічні труднощі, які тут і там являються непознакомленим у християнському світогляді; які труднощі тодішня „поступова“ атмосфера (Драгоманів, Павлик, Франко), котра так притягала нашу молодь, вишукувала, натягала, осміщувала, (так як колиб в інших світоглядах не було сто разів більше подібних трудностей!) Отже атеїзм захитав не так серце автора, як його розум. Ось тому він у своїй „прилюдній сповіді“ голосно снує льогічну нитку християнсько-католицької віри (а не наводить своїх унутрішних переживань у часах тої своєї 30 літньої душевної боротьби).

Спершу се було дивне для автора, що на всі свої труднощі він уже знайшов готову відповідь у книжках християнських учених. Нині се вже для автора певно не новина, як воно не є новиною для всіх тих, котрі хочби лиш трохи ближче пізнали католицьку літературу. Адже католицький світогляд зі всіх світоглядів найбільше одноцілний й (його внутрішня льогіка найконсеквентніше розвинена) й науково найкраще опрацьований. Се не лиш тому, що він давний, але головню тому, що він не дозволяє на різні виліми в ньому, й тому тисячі й тисячі вчених розвивають його як оден муж. А кожний инаший світогляд накручує кожний приклонник на „своє копито“; — тут паує тільки вічна сварка, а не суцільне будування. Ясна річ: Правда є тільки одна і хто хоче остатись при ній, мусить словнати її вимоги; а ложей є, скільки хто хоче...

В дійсності нема так закукурічених людей, нема таких невірників упередження, як загал атеїстів. Они з великим криком і беззастанно причіпають ці епітети нам, віруючим, — однак лише з таким правом, як н. пр. большевики кричали, що вони приносять волю, добробут, — спасення. Але ж їхні діла щось иншого говорять. Загал атеїстів ні в руки не візьме католицької наукової книжки, він із гори уявляє собі „це дурне!“ І так судить, чого належить не провірити. Ось саме в тому найбільша сила атеїзму — в тій диктатурі в області правди. Однак — в області правди не може бути диктатури. Ми віруючі, читаємо всьо, про що пишуть атеїсти. І відповідаємо на всьо. Наколи отже якийсь атеїст дійсно цинить вільну думку, хай бере в руки книжки католицьких учених — а там знайде, що знайшов вже не оден, як от і д-р В. Охримович.

* * *

Брошура д-ра Охримовича невелика (48 стр.), однак на кожній її сторінці видно, що автор (хоч він не є заводоючий учений — д-р В. Охримович із заводу адвокат) своєю логічною, невсипуною працею опанував великий науковий матеріал і легко та вміло ним оперує. Ціле представлення предмету складне, інтересне, легко зрозуміле навіть для студента з вищих клас середніх шкіл. Це особливо цінне для такої брошури, бо в той спосіб знайде вона більше читачів.

Тяжко видвинути щось нового в таких речах, бо — як сказано — католицький світогляд з усіх світоглядів найкраще опрацьований. Переважно ходять у таких нових творах лиш о краще зіставлення, відсловлення звісних уже правд. Брошура автора під тим оглядом без сумніву визначається. Але стрічаємо в ній навіть декотрі нові речі (докази). Таким уважаю доказ про неможливість загальної „природної релігії“, введений з того, що навіть „система природного права“ показалася „нездійсною утопією“ (стр. 31).

Ми можемо бути глибоко вдячні шановному авторові, що він опублікував ці свої визнання. Великий це й могутий доказ для католицької віри, коли за її правдою свідчать не лиш ті, що ніколи не відступали від неї, але й ті, що були відступили й навіть проводили в рядах безбожників, а відтак по совісім розважанні речі знова повернули до Правди, до Христа.

(Реф. Д-р Гавриїл Костельник).

Книжки для дітей.

Вільгельм Буш: „Максим і Марко“ або яка кара постигла двох збиточників. На українську мову перелицював Я. Вільшенко. Ціна 40 Мп.

Книжочка славного німецького гумориста Буша в гарному перелицьованні д. Вільшенка — це справді великий вклад у нашу диточу літературу. Гарна мова, пресмішні образки числом 95, й моральна тенденція — все те повинно причинитися до скорого поширення цієї книжки серед української молоді. Книжку прочитає з вдовolenням навіть старший читач, стільки в ній веселих і різьчасно цікавих сценек. Молодий читач знайде в ній і деяких своїх знайомих зі „Світа Дитини“.

Схожа на вище згадану книжочку є друга її товаришка п. з.: *В. Буш*: „Нечестіме Вороня“. Переклав на укр. мову Ю. Шкрумеляк. З образками. Ціна 60 Мп. Розказує про пести нечестіме вороняти і кару, яка його за це зустрівала. Хто візьметься до читання котрої небудь зі згаданих книжочок, цей уже певно не встане від стола не прочитавши її до кінця.

Білоусенко: „Пригоди вовка неситого“ з образками Олени Кульчицької. Ціна 60 Мп.

Маленька епопея про вовче життя, до сього чисто на лад українських байок. Вовчик неситий, його родина, молоді літа, наука, проступки та смерть — усе те зображене справді по диточому, гарною мовою, прикрашене відповідними образками. Автор зібрав, наче пчілка мід, найкращі байки про вовка й із усіх їх збудував зовсім нове, цікаве.

Гайльд Оскар: „Зоряний хлопчина“ оповідання для молоді з ілюстраціями Олени Кульчицької. Ціна 20 Мп.

Прегарне оповідання про хлопчика-самолюба, його гріхи й навернення на добро, на канві прецікавої казки ваяшите. З усіх видань тут наведених (всі вони належать до видавництва „Діточа бібліотека“) найкращою буде, бодай для мене, „Зоряний хлопчина“. Гарний стиль, розуміння диточої душі, а голововно моральна вартість самого змісту ставлять її на першому місці серед інших творів нашої диточої літератури. До книжочки гарне придане — образки Олени Кульчицької.

Всі наведені книжки можна сміло поручити нашим молодим читачам. Дістанете їх у наклядні проф. Михайла Тарацька, Львів, ул. Зіморвича ч. 3.

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

В. Я.

ВЕСНА НА ЧУЖИНІ.

Як радо Тебе я,
Весно, все вітаю,
Весно благодійна,
Ти земський мій раю!...

Бувало, весною,
Маленьким хлопцям
Піду я з батеньком
У зелень гуляти.

А совічко сля,
Теплесенько гріє,
Цвітенька пишаєсь,
Трава зеленіє.

Щебечуть пташата
В зеленому гаю,
Рибонька іграєсь
В хрустальнім ручаю.

Пчола між цвітками
Жвавенько працює,
Метелик — пустунчик
У сонці гарцює.

А сніг, блакитне
Те небо, голубе
Веміхається світу,
Привітняє та любе.

Проснулась земляця
Зі сну зимового,
Розкулась з оковів
Снігу холодного.

Воскресла із мертвих!
Життя побідало!
Завмерле природи
Серденько ожило! . . . .

Вітай-же і нині
Мені в чужім краю
Весно благодійна;
Зі серця вітаю!

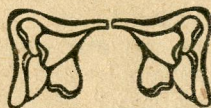
Хай подих Твій збудить
Зі сну зимового
Мою бідну Неньку,
Зі сну вікового!

Овіяна духом,
Що всьо оживляє,
Життям буйнесеньким
Вона хай засяє!

З неволі хай стане,
Кайдани розкує
є у сяві слави
Хай нам запанує!

Хай винищить, здавить
Погану гадь, люту,
Що лагодить скрито
Смертельну отруту.

І вольна хай стане
Між вольні народи
Під ясным прапором
Братерства і згоди.

---

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодшому студентству й молоді видінових шкіл. Рік I. Ч. 5.

в. Он. Гадзевич.

На могилі Тараса!

(Сценічний образець в одній дії.)

[Декорація: Вільний вид — оподалік відко могилу в Каневі над Дніпром.]

Особи:	1) Оксана	5) Козак
	2) Орися	6) Кобзар
	3) Мотря	7) Дитина
	4) Марійка	8) Дівчата — козаки.

Заки піднесеться куртина, чути за сценою спів:

Засвітали козаченьки — хлопці о півночі,
Заплакала Марусенька свої чорні очі.
Не плач, не плач Марусенько,
Не плач, не журися,
Лиш за свого миленького
Богу помолися.

К о з а к: Прачайте дівчата! Йдемо за Україну боротись — а ви не забудьте на вас!

О к с а н а: Помагай вам Боже їй волі добути — прачайте — прачайте, козацькі сини.

Д і в ч а т а: Ми не забудем на вас. Щаслива вам дорога, а ми йдемо на могилу Тараса!

Співають: Ой гук мати гук,
Де козаченьки йдуть.
Щасливая тая доріженька,
Куда вони йдуть.

(при повторенню послідної стрічки виходять дівчата на сцену а куртина відслонюється.)

О к с а н а: Ось пішли наші соколи у кривавий бій. Не оден з них покладе там свою буйну голову, не оден осиротить батька матір, не оден задасть рану... Ах чому це люде такі недобрі. Чиж не краще булоб, колиб усі жили мирно, в згоді між собою і кождому віддали, що його а тоді не булоб тої різни, бо усі жилиб побіч себе як добрі сусіди-приятелі.

М о т р я: Певно, що тоді булоб найкраще на світі — та щож робить, коли люде ненаситні і чужого бажать, на чуже добро чигають і з того виходить кривава драча — бо кождий боронить свого.

О р и с я: Кольж так, то треба в тяжку годину станути кождому до оборони загального добра! А то одні йдуть і на полі гинуть, а другі лиш ждуть, щоб опісля чужими руками винимать печені каштани з розжареного вогню; крикється воза плечі героїв, а опісля чваняється чужою славою.

М о т р я: Чи знаєте дівчата, яб вам щось сказала!

Д і в ч а т а: Ану, аву, кажи!

М о т р я: Коли хто не хоче станути в обороні своєї батьківщини, то такого треба п'ятувати!

Д і в ч а т а: А як се зробити?

М о т р я: Козак, котрий відтягається від оборони загального добра, хай буде нам чужий! Ні одна з нас хай слова до нього не промовить і оминеа його з далека неваче заразу. А тоді, кажу вам, побачилиб ви, як би кожда жінка так зробила, то мущина став би иншим.

А то біда — що чар очей, усміх уст, буйне волосся потягне не одну і за бісурманом а не то за страхолудом. За волю народа всім нам треба жертвуватись. Від того не вільні і дівчата!

Марійка: Та вжеж годі нам брати саблю і кріс і йти в кривавий бій.

Мотря: Борои Боже, я сама тому противна. За те в нас є друга робота, не менче важна як сабля і кріс.

Марійка: А яка?

Мотря: Яка? Нам би викресати у дітей любов до України, а тоді вониб у тяжку годину не відтагались від оборони загального добра. Нам би приготувляти в запілля все, чого треба борцям у полі. Ей дівчата, чи можна вечерниці з хлопцями справлять — як другі у полі за волю народа гинуть? Чиж можна серце чужому віддати — як серця своїх за Україну горять? Чиж можна тоді закон свій за чужий мінять? Ні! ніколи! так не повинно бути! краще в самоті жить, увесь вік дівувать як з чужим жить і розкошувать! Ні! ніколи!

Оксана: Твоя правда Мотре, їй Богу, твоя! Вже то не дармо панотець говорять, що Мотря щира патріотка. Всна серцем і на ділі відчуває і розуміє любов до України. Справді, дівчата, святі її слова.

Мотря: Годі, дівчата, годі: нам треба гартуватись і над собою працювати, до боротьби в життю готуватись. Не бути нам цяцями, але щирими робітвицями, бо лиш тоді Україна стане на волі.

Оксана: Знаєш Мотре! як стану вчителькою то займусь щирою нашою дітворою, бо це на мою думку найкраще діло. Від них треба зачати роботу.

Мотря: Це дуже гарно, але чи аж тоді, як станеш учителькою, будеш працювати для народа? І тепер можнаб багато зробити.

Оксана: А як?

Мотря: Як? Чиж не знаєш, кільки то нашої молодіжкі не вміє по українськи писати, читати, ба навіть говорити. А хто з поміж неї знає про рідний край, про дідів, прадідів, котрі боролись за волю України. Ось збери її, та посвяти для неї хоч одну годину в тижні — а це буде велике патріотичне діло.

Орися: Подруги, а ми забуваємо на наші дівчата у наймах. Ось і тих би нам до себе пригорнути! Вониж тинаються в наймах у чужих і густо часто пропадають для народа. Забувають свою мову, свій закон. Їх би згорнути коло себе. Навчитиб їх читати, писати, пісню українську з ними заспівати, розказати про рідний край, до церкви стягнути, а тоді булиб ми як одна українська родина, де кожде має свою роботу, а любов до України лучилаб нас усіх в одну семью.

Одарка: Гарні, дівчата, ваші слова, треба лиш їх виконать. А тепер нумо до діла, між прийшли на могилу Тараса. Ось глядіть, яка гарна ніч, слухайте, як Дніпро шумить, а он там могила. Ходім віночки на неї зложити, бо він оспівував серце й очі дівочі.

Оксана: О! великий це був дух, що обнімав серцем цілу Україну, а слово його розірвало кайдани неволі. За те він терпів і в неволі сидів. Під тягарем псляг і тут його поховали. Того він собі бажав: Як умру — то поховайте мене на могилі

Серед степу широкого на Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі і Дніпро і кручі
Було видно, було чути, як реве ревучий...

Він тут спочиває і надслухує, коли весь народ зірветься, коли Україна встане!

О д а р к а : Так! так, сестрички, найстарші люде розказують, що він був характерник. При світлі місяця могила рознімається і він з неї встає. Сяде на березі Дніпра й на кобзі грає. Тоді русалочки з води виходять, раду з ним радять, пісні співають, а голос тої пісні такий могучий, що від неї всі мерці на Україні оживають та між людей розходяться.

М а р і й к а : Та деж вони є, хто їх бачив?

О д а р к а : Їх бачить не можна. Вони живуть у людях і ждуть на цю хвилю, коли нарід підніметься, а тоді й вони з ним підуть до боротьби за волю України.

М а р у с я : Сестрички, я боюсь, мені чогось лячно! Може він де тепер вийде з могили?

О д а р к а : Не бійся, сестричко, не бійсь, а хоч би й вийшов? Він не страшний, його дух живе між нами. Ходім, сестрички, ходім на могилу помолитись і зложить на ній віночки.

(Дівчата зближаються до могили, клякають і співають на арію: „Гей на Івана — гей на Купала“)

Та серед ночі — в самій півночі гей, гей, гей!

(Кидають віночки)

Кладуть віночки Україночки гей, гей, гей!

Тобі Тарасе на могилоньку гей, гей, гей!

Вставай Тарасе, співають пісоньку гей, гей, гей!

Голосом своїм наш соловейку гей, гей, гей!

До України загрій серденько гей, гей, гей!

(Підчас того дитина впроваджує кобзаря на сцену.)

Д и т и н а : Ось тут його могила!

К о б з а р : А це ви, дівчаточка, на могилу прийшли!

(Дівчата перелякані встають.)

М а р у с я : Може це він?

К о б з а р : Ось дочекавсь одної слези з карих очей — і пан над панами. Вовиж прийшли в темну ніч за душу його помолитись і віночки на могилу зложити! Гарно, дівчата, гарно!

О к с а н а : Дідусю! Ми все раз у рік тут приходимо відвідать його могилу — віночки йому зложити, бо він за нами заставлявся.

К о б з а р : Так, дівчата, так! Ось сяду, бо стояти не здужаю.

Д і в ч а т а : Сідайте дідусю, сідайте, а розкажіть нам дещо про нього.

К о б з а р (сідає, а хлопчина коло нього): Розкажу, розкажу! Часто я тут у ночі приходжу на цю могилу, щоби з ним порозмавлять. Він усе про вас ізгадує та питає, чи держаться українські дівчата свого закона, чи не дураються України.

О к с а н а : О! скажи йому дідусю, що ми вірно держимось його заповіту.

К о б з а р : Він каже, що від вас залежить, коли Україна встане. Коли май зацвіте — діброва в цвіти прибереться, а дівчина побідну пісню заспіває — тоді й він до вас прийде.

О д а р к а : А коли се буде?

К о б з а р : Не людське це діло, знати. Та незабаром тота весна прийде, чарівні цвіти принесе. Ви лиш пісню його в народ несіть, щоб був готовий на його прихід. А тепер заспівайте мені його пісню „Як реве ревучий“, щоб душу скріпить, бо не хотів би я замкнути очей, доки не побачу вільної України, в семі вольних народів.

Дівчата: Добре дідусю, добре, заспіваємо.

Слівають: Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердито вітер завіва,
До долу верби гне високі,
Горами хвилі підійма.
Ще треті півні не співали,
Ніхто віде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались
А ясень раз у раз скрипів.

(За сценою чути гук армат і бряскіт сабель)

Дівчата: Що це таке?

Кобзар (встає): Успокійтесь, це гартується залізо в кровавім
огні. Ось воля встає! Вже сонічко сяє. На Україні дзвони голосять
побідну пісню! Україна воскресла!

(Світло паде на сцену і серед того вбігає козак зі саблею в руках.)

Козак: Дівчата, й ви тут коло його могили? Чи ви його тут
не бачили?

Дівчата: Кого? кого?

Козак: Тараса.

Дівчата: А що такого, — що сталось?

Козак: Україна наша! Ворог подався. Полягло правда чимало
й наших, та правда побідила!

Дівчата: Слава! слава борцям і вам козакам!

Одарка: І ви дали раду переможним тиранам?

Козак: А вжеж ніяка темва сила не переможе живого духа
народа!

Оксана: А якже це сталось?

Козак: Ах! досить вже було неволі та наруги над народом!
Кождий сміявся над нами, що ми не народ, що ми Чингісхана та
Тамерлана сини, що слово наше гідке, просте к' нічому не при-
датне, як лише для пастуха і жebraка. Ніде не було нашої правди.
Ми чулись чужими на своїй землі, а чужі були над нами панамі.
Не видержав довше народній дух — повстав і розірвав вікові кайдани
й ми всі пішли до бою!

Всі: Слава, слава, слава, українським борцям!

Козак: Від Сяну до Дову піднявся народ! Та ворожа навала
натиснула з усіх сторін! Спершу ми подались і аж над Дніпро при-
йшли. Вже приходило всім нам в ньому потонуть, бо сили й духа
не стало! Аж тут із Канева могила рознімається, а з неї великий дух
Кобзаря встає і могутнім голосом до нас гремить: Українські вір-
лята! Чого завагались! Держіть кріпко! Ми несем вам поміч.
І зараз велика хмара духів з усіх сторін стала і наші ряди збіль-
шила. І було чути, що це народня сила, народній дух! А її
Кобзар вів!

Кобзар: Так, так, це був він, Тарас!

Козак: В одну мить вступив у нас непоборимий дух! І знов
забряцали саблі — розгорілась боротьба! Ворог подався — розси-
пався, за ним гнались наші соколи! А горою летіли духи й побід-
ний стяг несли і громом шуміли. Наша побіда! Ворог не верне, —
Україна воскресла!

Всі: Слава, слава, хай буде йому! { Козак підняв саблю в гору.
Слава, слава, козацькі сини! }

Кобзар: Так! так дочекався я тої хвилі — спокійно очі можу замкнуть! Нумо лиш до праці всі — а скоро загояться рани! Праці лиш, праці — а зацвітуть наші поля, покрийтяться ішевицею лани! Праці лиш, праці — а Бог допоможе! Господи слава Тобі! Україна воскресла!

(Усі співають народній гимн, а опісля заслона паде.)

Марійка Я. канд. уч. сем.

ВЕСНА ЙДЕ!...

Весна йде. — Леди і саїги всі розливаються в бистрі, шумлячі ручаї. Від їх шуму будяться з просоння луки та гаї. Весна йде... в яснім сонця промінні, неначе гарна богиня-діва знімає з голови віночок з цвітів, розлітає його та розсіває з нього насіння куди тільки рукою сягне... І покриваються левади цвітом, ліси прибираються в листя, вся землянка набирає принади, весняного чару й краси. Богиня цим ділом радіє... На крилах вітру летить, щоби всю країну розбудити до життя... А слідами за нею, як за ньєюю, тягнуть птиці з вірою до рідних гніздочок-хат. Понад широкі моря, високі гори, бистрі ріки вертають з далекої чужини, ведені невтишною тугою за рідною країною... Кілько їх загинуло на чужині й кілько їх впало знеможених у довгій, тяжкій дорозі?...

Приїтають. — Витають рідний край радісним щebetанням. І бузьок прилетів. Знайшов рідну стріху, влекотом витає її, питає як жилось, як велось, оповідає всі свої пригоди, нещастя й долі. А висока тополя біля хати шумом відповідає йому... — Ластівки звиваються попід стріхи, ліплять собі гніздечка і цвірканням розвеселяють світ. Як любо, як мило на цьому світі!

А сонічко сяє й гріє, будить природу до життя.

В полі зачинається праця.

Весна йде! — Яка-ж радість і надія! —

Кілько-ж то дітей ждало на сонце!

Діждалися! — Гуляють і радіють. Воскресла природа й утомлене серце людини неначе воскресає. І нова радість, нова надія всгунає в серце: Весна йде!

А. Пархацький.

Добрі діти родичам вінець.

Я переїздив біля міського цвинтаря. Гострий вітер нетерпеливо тряс деревами й віттям, бився об тверді кам'яні, дерев'яні, а то ще й останкові залізні хрести. Час від часу свистав він у воздуху, наче заводив над мерлими.

Нечаяно впав мені з цвинтаря в очі такий образок: На гробі, біля дороги, клячала дівчинка. Зложила свої рученятка, очі впилила в Розп'ятого, а вустами шептала якісь слова. Молиться, біднятко — подумав я.

Кові станули. Я зліз на землю, підійшов до малої, а вона ні порушилася. Клячить і молиться. — „За кого так щиренько молишся?“ — питаю по хвилі. — „За маму, за мою добру маму“ — відказало мені тужливим голосом дівчатко. — „Видно любила ти їх дуже“ — докинув я. — „Во й добрі були й доброго мене навчали. Якжеж не відплатитися за це добре, що його мені передали“. — І очі зайшли сльозюю, — вона заплакала тихесенько...

Я не надіявся почути таких слів із уст малоцо не дитини. — У мене пішли думки, одна за другою... А всі вони казали, що справді добрі діти своїм родичам вінець...

Франко Романюк, літн.

ПОВОРОТ СТІЛЬЦЯ.

Ішов стрілець із України,
На тілі знищений і на душі,
Забутий може і своїм,
Бо довго вже скитавсь по чужині.

Гарячими сльозами умивався.
Зі служі лютої увесь тремтів;
Однак щасливим він домів вертався:
За України діло він терпів!

Здоровля він для Неї стратив,
Грудь в обороні Її наставляв,
Життя за Неї був готов віддати,
Лиш щоб Її Бог доленьку послав!

В—ко.

У сумерку осінньої ночі.

Опустілими, широкими полями скрадався сумерк осінньої ночі. Під його сірою опоною розпливалася, никла мов у тумані довга смуга окопів, обвитих рудою, хижі, сталеві кіхті шкірячою, гадюкою засіків.

На сірому овиді затиралися зариси самотньої, лагідним стійком чорних хмар сягаючої гори і лячно пригорненого до її стін гóрода¹⁾.

Важка сутінь грізної, бурливої ночі залягла й поля й гóрод і укритий на його краю, — там, де горда остриця гóтицької святині високо, високо стріляла в небо, — віковими тополями, та густими смереками зарослий, старий, забутий цвинтар.

Сумно і лячно шелестіло останнє листя високих тополь, а їх верхи, колісані вітром, здавалось, тремтіли з ляку перед огненними зміями, що до недавна ще зі страшним свистом і шумом перелітали над ними, отрясали їх буйне листя, ломали віти та сипали довкруги вогнем і залізом.

Смереки-жалібниці маяли безпомічно широкими вітами, наче благальною простигненими руками, зітхали з болю, а з їх пораних грудий спливали каплями живиця-кров на мохом порослі, в землю позападані плити гробниць.

А сумерк повзав поміж ними та огортав у що раз то густішу, темнішу поволоку тьми й їх і затоптані, старі могили і похилені та поломані хрести.

Усе потонуло у тьмі. Лиш довго виділо ще між смереками невеличке ясне пятно свіжої, без усякого старання висипаної могилки, яка стояла без хрестика, сумна, мов злою мачухою опущена дитина.

І її покрила тьма...

Вітер змагався.

„Смерррть!“ — скрипіла найвища тополя жорстоко надломаною галузею...

„Пробили грудь!“ — зітхала ледви чутно над свіжою могилою ранена смерека...

„Гууу!“ — незамовитим реготом вив вихор...

„Смерть!..“

„Гууу!..“

„Смерть!..“

¹⁾ Цей гóрод, то Львів. (Ред.)

„За що? За що?“ — жалісно лебеділо останнє листя..

„За що? За що його поклали тут в могилу в весні життя?..“

„Пробили груди!“

„За що? За що терпів невольні муки, живим в огні горів,
а у хвилині свого конання — наругу та сміх терпів?..“

„Пробили груди!“

„За що? За що пробили груди, в ній серце щире, чисте, пала-
юче Великою Любовю до рідної країни?..“

Він так її любив! Як вістуньку почув, в орла крилець добув,
соколом линув із далекої чужини, щоб Долю вибороть для Неї!

Боровсь як лев! Львине гніздо — добував..

І перший вдерся крізь огненне море і перший впав на самому
його порозі. За нього буйну голову поклав..“

Сумно лебеділо останнє листя, жалісно зітхали смереки-жа-
лібниці.

А похилений на старих могилах хрест, у темі здавалось, ще
більше нахилився, наче хотів широкими раменами пригорнути до
себе опущену могилку героя-мученика..

В. Я.

Моїй Неньці!

Поклалось братство спочивать,
Мене сон не береться.
Як цвіт із цвітом у вінець,
З думою дума веться.

Забув я горе днів моїх;
Як люблю серцю мому
Снувать, пестити думи ці,
Мабуть й не знать вікому!

До Тебе, Нене, лину я
В тих думках безконечних!
Сія, радіє вся душа
У споминах сердечних.

Живі стають мені в очах
Минулих днів картини,
Що врилиє в душу аж на дно,
Маленької дитини.

Як милий, любий, тихий сон
Вертаються до мене
Прожиті в щастю тихім дні,
На Твоїм лоні, Нене!

Як милий, любий, тихий сон!
Минулося. Не верне!

.....
.....

**Кожний ідейний студент і студентка повинні передплатувати
свій студентський часопис „П о с т у п“.**

Видає: Редакційний Комітет.

За редакцію відповідає: Д-р Ол. Надрага.

Печатня Ставропільського Інститута під управою Ю. Сидорака.

ТРИ ПРЕМІІ:

1000, 500, 250 Мп.

Жертвувала тутешня Ліга У. С. редакції „Постуцу“ за три найліпші змістом і формою дописи на слідуючу тему: Як ідейний студент (-ка) найкраще переведе феріі.

Подаючи це до відома Товаришів і Товаришок, додаємо від себе деякі пояснення і умовини. Найкраще перевести феріі не значить лише найпримітніше, але також і дещо іншого. Речинець присилання дописей: 25/5 ц. р. — Величина дописей = приблизно 8—15 сторінок IV-ки (зошита), хоч не хочемо впрохати вязати дописувачів. — Дописувати можуть учени и (-ці) гімна.; кандидати (-тки) вчат. сем.; студенти (-тки) унів. й техн., що не записані на . . . унів. Дописуючі підписують праці криптонімом, а в окремій коверті запечатаній подають своє ім'я etc.; також заведення й адресу; студ. унів. подають виділ і число індексу. — Про вартість праць рішатиме комісія, запрошена редакцією. Найгарніші праці (преміювані й непрем.) помістимо в „Поступі“.

Редакція.

Переписка Редакції.

Деко́трим наймолодшим Товаришам і Товаришкам із низших клас). Що „Наш прапор“ менший, чим „Поступ“ то віщо дивного нема. Таж і Ви менші. Правда? А хоч „Поступ“ призначений для старших і більших, то таки много Ви в ньому розумієте: й опевідання і поезії й іншого досить. А якщо не розумієте, то запитайте добрих Товаришів чи Товаришок старших або пп. Професорів. А впрохті за рік-два вже всьо потрапите розуміти й радо читатимете річники „Постуцу“. Лише складайте старанно число за числом, щоб усі були разом з окладинкою в добрім стані. Працуйте, а пишіть нам іще, чого бажаєте. — Хто дописує до „Постуцу“? Найбільша часть дописувачів, то студенти (-ки). Так приміром на 2—3 ч. склалися праці 23-ох осіб. З того є лиш кілька осіб старших; прочі студенти. Для 4. числа працювало 12 осіб. Із цього числа половина студенти. Найбільше дописей (покищо) прислало студентство зі Станиславова. — „Молода Муза“, Перемишль. Щирий привіт од нас усіх і бажання як найкращого розвитку! Радино щиро не ждати а приступити до спільної праці. В єдності сила. Гаразд! — Цікавий, Станиславів. На жаль відповіді іще не написла. Сподіємось, що за се буде ще солідніша. — П. Іс. (ibid.) Видно в Вас не малий талант і ідеальне стремління. Лиш так дальше вперед. — Наталка М. Перемишль. Ми вельми вдячні за Ваші теплі слова й благородні діла. Помістимо що кращі праці. — Марійка К. Львів. Дякуємо щиренько за так зичливий лист. Годимось на Ваше бажання. Ваша поміч буде вельми цінною. Більше в окремім листі у своїому часі. — І. Р., Коломия. Ви цікаві, скільки коштує видавання часопису. Дуже много. З випуску (чч. 1—4) коштують у круглий сумі 60,000 (пістдесять тисяч) марок польських, а видання 4. числа (за цвітень) коштувало на і примірник біля 19 марок. Як бачите, ціле видавання не обчислене на зиск. Ціни постійно, мов автоматично йдуть до гори, це вартість

гроша спадає. І так од 15. січня ц. р. ціна печатання вже трчі підходила в гору. Тому дальше потрібні жертви на пресовий фонд, а в кожному разі павильна плата за надіслані числа. Ходить о ідейну й ідеальну справу. Здоровлю щиро. — Гімназійний Інститут, Крехів, монастир. Дайте, Товариші, молоді Василяне, дещо про себе знати. Ви қрісьте поруч нас до праці для народа. Й ми й загал студентства цікавий довідатись, який плян і розклад Ваших студій, яка метода, іспити і т. и. Працуйте! — І. Т. Сокаль. Книжечку „Голос Ісуса“ (Львів, 1921, ціна 10 м. п.) видало тутешнє „Марійське Тов. молоді“. Треба признати, що вражіння, яке вона робить на читача, остане незагладним спомином у душі. Хто интересується, може набути книжечку у Книгарні Шевченка (Львів, ринок 10), а також, як бажає, через нашу адміністрацію. — Укр. Секція „Domagoj“, Загреб. Посилку враз з листом і жертву на пресовий фонд „Постуцу“ отримали. Велике Спасибі! Дещо використаємо в найблизшому часі. Очікуємо подрібних відомостей і еwentуально дописей. — Ю. Сабат, Станиславів. Загадки при нагоді надрукуємо. Дякуємо за ласкаву память і прохаємо спробувати відповісти на нашу анкету. (Гл. „Поступ“ І. 16). — Виділ Кружка „Самообразування“, Перемишль. Зробили Ви нам велику прислугу своїм листом з 22. двітня ц. р. Пишіть більше на такі теми, — а памятайте прислати нам теж звіт із діяльності кружків. Наперед дякуємо Вам за поширення нашого орґану й приєднування нових передплатників, як також жертвованийців на пресовий фонд. Ми віримо, що Ви багато можете нам помочи. „Сильно, весело, вірно!“ наперед, хочаб прийшлось перебоєм ломати труднощі. Великого бажайте! а заволодієте над всіма... — О. М. Львів. Цим разом не могли ми помістити звіту зі „з'язочних сходнів платових полків львів пл. Коша“. Помістимо в 6. числі.

За цю часть Редакція не відповідає.

**ВИДАВНИЦТВО
„ДОБРА КНИЖКА“**

поруває такі новини:

1. Сміх, дотепи й жарти . . .	20 Мп
2. Другий Міх Сміху	20 "
3. З. Лягерлеф: Різдвяна ніч . . .	10 "
4. К. Май: Проклятий	30 "
5. В. Лімниченко: З війни	20 "
6. Правила нового правосуду . . .	3 "
7. Полянський: Дядько Тарас . . .	15 "

Ладяться до друку:

В. Лімниченко: Хуртовина
К. Май: Воскресення й інші твори.

Замовлення просимо слати на адресу:

М. МОЖ. Львів, ул. Содова 4.

На посилку від книжки 4 мп.

Подані ціни можуть бути змінені.

„Світ Дитини“

ІЛЮСТРОВАННИЙ ЧАСОПИС

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІЖІ

виходить

у Львові 1. і 15. кожного місяця.

Місячна передплата . . . 40 Мп.

Поодинокє число . . . . . 20 Мп.

Для Америки й Канади 1 доляр на рік.

Замовлення слати на адресу:

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“

Львів, ул. Зіморевича ч. 3.

**Краєвий Союз Торговельний
„Народна Торговля“**

у Львові, Ринок ч. 36 (власний дім)

Організує споживчі спілки. — Переводить фахові ревізії в них. —
Доставляє товари для Спілок і Крамниць через свій відділ
„Посередництва“.

Удержує у своїх складах у ЛЬВОВІ, СТАНИСЛАВОВІ, ПЕРЕ-
МИШЛІ, ТЕРНОПОЛІ (вл. дім), ДРОГОБИЧІ, КОЛОМИЇ,
СТРИЮ (вл. дім), СНЯТИНІ (вл. дім), САМБОРІ (вл. дім),
РОГАТИНІ, БРОДАХ, СЯНОЦІ (вл. дім), ГОРОДЕНЦІ, БОР-
ЩЕВІ, ЗОЛОЧЕВІ, ЗБАРАЖІ, КОСОВІ, МОСТИСКАХ (вл.
дім) і СОКАЛІ (вл. дім)

товари кодьоніяльні і споживчі.

„НАРОДНА ТОРГОВЛЯ“ приймає також гроші на вкладкові
книжочки.

Присипайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як
найкраще розвивався.

МЕГАЛЯ АЙТЕЙТЕ!

ВЕЛИКОГО БАЖАЙТЕ!

ЗМІСТ

	СТОР.
М. Мох: У 5-ті роковини смерти Ів. Франка	113
З. Лишкевичівна: На весну	115
Д-р Р. Ковшесич: Juris ignorantia nocet	116
В. Л.: По дворі ходить сон	125
Й. Шляф — І. Л-о: Дощ	125
Н. de Régnier: З модерних франц. поетів	125
* * * Наші недомагання (Анкета)	126
Д-р Т. Г.: З філософійних проблемів	129
Л. Верховинка: Сонце	137
П. С. Мол: Як ідейний студент найкраще переведе ферії	138
І. М.: Роздума	142
Д-р Г. Костельник: Пісня Богові	143
М. Вільшина: О. Новаківський	144
* * * Думки сімох мудрців	145
І. Стефанів: Гетьмани В. Хмельницький і І. Мазепа	146
Г. Костельник: Де рожі цвітуть	148
В. Я: Ферії	149
Г. К-о: Знайшов себе	150
В-о: Спомин	151
Зі студентського життя	152
Додаток: „Наш Прапор“	
Й. С.: Читайте	163
Ко. О.: Думка	164
М. Ю Лермонтов: Ашик-Керіб	164
О. Маковей: Тайна у флашці	168
І. Шевчик-Лукав: Грай, бандуро	171
Й. Залчківський: Смолоскипи Назорея	172
Г. Костельник: Три серця	176
І. Шевчик-Лукав.: Сважи! чи бачиш	176
І. Л-о: Під цвіт вишень	176

ПЕРЕДПЛАТЯ

на 8 і 9 ч.

в Г а л и ч и н і оголоситься в журналах.

Придніпр. Укр.	800 грив.	Нім. Австрія	60 кор.
Чехо-Словаччина	25 с. к.	Німеччина	20 м. н.
Югославія	25 к.	Швейцарія	10 фр.
Америка річно		2 дол.	

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, ул. Содова ч. 4, партер.

Від Редакції.

Товариші й Товаришки! Після перебутих у шкільному році трудів, зачинаєте заслужений відпочинок. Хай він вийде Вам на скріплення фізичних і духових сил, щоби з новим роком зі збільшеною різкістю й запалом продовжати освіту й діждатися хвили, в котрій через Вас освічених, самостійних та характерних одиниць увесь Український Народ стане скорим ходом зближатися до вершин культурного поступу та всестороннього добробуту.

Тому, що шкільний рік кінчається загально в місяці червні, до цього числа долучаємо й 7-е, за липень. Подаємо теж до відома, що з причини ферій чергове число 8-е „Поступу“ появиться з початком шкільного року. — Ласкаві звідомлення, запити й дописи приймаємо й підчас ферій.

*

Заки роззираємося з Вами на час ферій, бажаємо ще звернути Вашу увагу на підпольну роботу наших противників. Бачучи, що наша молодь гуртуючись довкруг сильного органу, скоро піднесеться до вищої культури та характеру, як це діється в інших народів, бажають ослабити його вплив і зменшити, як удасться число передплатників і покущів. І в сій цілі нерозумні одиниці (відай не gratis, бо nemo gratis mendax) розвивають у деяких містах агітацію проти нашого часопису, розсіваючи, не лише брехливі, а то й противречні поговірки. О скільки самі з ними стрінетесь, вискажіть свою погорду для їхньої нечесної роботи; як ні, то старайтеся довідатись точно, від кого виходить агітація й подайте назвиська. Долучимо їх до деяких назвиськ, уже нам званих і прилюдно оголосимо. Най заслужене пятно, якомуць носити, буде осторогою для інших.

А на їх визов відповідajte протиакцією. Хай кожний з Вас, Товариші і Товаришки, отворить очі тим, що вже може впали жертвою обману, а крім цього приєднайте нових передплатників як із поміж молоді, так із поміж старших громадян. Одно й друге найде легку нагоду підчас ферій. Покажіть свою самостійність і силу в обороні власних студентських інтересів. Най Ваша акція звінечить безкритичну й злобну роботу! Того самого сподіємося й від цих старших Громадян, що є справжніми „приятелями молоді“. Число передплатників повинно у відповідь зрости в трое-четверо! — Ще раз, Товариші й Товаришки бажаємо Вам як найкращих ферій. Працуйте!

Від Адміністрації.

2 й 3 число „Поступу“ прохаємо не замовляти окремо. Натомісь можна поодинокі замовляти всі інші числа. Комплет (1—7 вкл.) коштує з поштою 165 Мц. — Грошеві посилки прохаємо адресувати: М. М о х, додаючи під сподом:

Микола Мох, студ. філосо.

У 5-ті роковини смерти Ів. Франка*)

Минає п'ять літ од часу, як сумно заграли дзвони й понісся жалібний спів над могилою заснулого борця. Минає п'ять літ, а які вони багаті змістом воплощення Франкових ідеалів, перетворення його слів у діло. Не стало поета, заснув струджений борцем, спочив далеко від нас, так далеко...

І хоч ділять нас нічим не пробуті простори, хоч горами стали між нами й ним величні події 1917-20 року—що творять із тих трьох літ три століття — то ні той світ, ні цей час не зірвали між нами звязи, не остудили сердець: ми не забули про нього!

Ми знаємо, що він один із перших кинув у нашу суспільність життя, що він був її мотором через довгі роки. І хоч нераз ставав у розріз із нею, то й це йому проститься, як проститься багато всякому, хто багато полюбив.

А він так полюбив свій нарід! Україна була для нього всім у сьому житті:

„Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава!“

— каже він устами Мойсея. А хоч бачив красу й велич стражданья закутого „наймита“, то проте не могла його палка душа німо на це дивитись. Знав, що цьому „наймитові“ судилась інша доля: запанувати над своїм вольним ланом од Кавказу аж до Сяну. Він вірив у це, але й знав, що

„воля, слава, сила
Відмірюються мірою борби;
Лиш в кого праця потом скрань зросала,
На верх той вибеться із темної юрби“.

Розумів Іван Франко це, але й бачив як мало тих робітників у нас, які їх труди...

Та в цейже мент вагання почув він Голос, що кликав його на поле народньої праці. Й молодий Іван послухав.

„Я ниць упав. „О чую, Пане, чую!“
І серп я кинув і пшеничний стіг
І батьків дім, невісту молодую“ —

*) Поміщуючи на сторінках нашого часопису вдячний спомин Поетові, знаємо, що в неодніх читачів викличемо невдоволення. Покійний Ів. Франко, як за життя, так і тепер має противників. Причина: відмінний напрям політичний і ще більше, відмінний релігійний світогляд. Хочачи вірно з програмою нашого часопису служити лиш об'єктивній, дійсній правді, свободній од всяких односторонностей у якомубудь напрямі, прохаємо наших П. Т. літературних критиків подати в нашому органі для загалу молоді вірну картину діяльності І. Франка, відповідаючи по змозі зповні вимогам строгої критики. — *Редакція.*

щоб піти за Голосом, і щоб стати голосом зовучого до праці та борні.

Ціле життя тужив він „до світла“, знання, правди. Бачив, що перш усього треба було народові освіти, треба було поставити укр. літературну мову на міцній ґрунт, розширити обрій української науки. Робітників було мало, а як і були, то рутенське ледарство не давало їм змоги якслід розвинутися. Та Франко не глядів на суспільність (не хтож інший, а вона сама навчила його тії, гордої самопевности); держався клича сильних духом :

„Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт!“

„Лиш у праці варто жити“ було його боввим гаслом. І прийнявши раз на себе обовязок працювати для міліонів, Франко достояв при ньому „usque ad finem et ultra“.

Коли вглянемо в діяльність Франка, то передусім здивує нас многосторонність цієї праці. Зазрів лише, що денебудь у будові української культури недостає звязкості, так зараз старався закинути цю щілину цементам свого знання. Збогатив нашу поезію силою гарних творів, з яких декотрі (Панські жарти, Мойсей) стали перлинами вічної вартости. Виробленість поетичної форми віршів Франка та його розвідки про поетичну творчість, як також велике число критик літературних творів послужать цінним матеріалом для будучих укр. поетів. Не забував також і про молодіж, якій дав такі непроминаючі в часі речі, як „Лис Микита“, „Дон Кіхот“, „Коли ще звірі говорили“ т. і.

Велике число добірних оповідань і повістей (а кожний із тих творів служить якійсь вищій ідеї) та драматичних творів Франка — це знов його вклад у скарбницю нашої культури. А вартість їх тим більша, що всі вони писані гарною всеукраїнською мовою. Франко, один із перших Галичан, зрозумів, що осмішуваний „діалект“, це тільки неопліфований діамант. Узяв його у свої руки і зумів надихать „міццю духа й огнем любови“ й записати його нестертий слід у культурі людства.

В научних своїх творах по історії літератури, літературної критики, етнографії, чи в перекладах із чужих мов (Гете, Шеллі, Данте, Пушкін, Гоголь, Міцкевіч т. і.) показав він усю гнучкість і придатність цього „діалекту“, виказав культуру духа народу, з якого вийшов, дав — поруч праці в організуванню Наукового Тов. ім. Шевченка — тривкі основи укр. новочасної науки.

Чуткий публіцист познакомив нас із важними питаннями часу, познакомив інші нації Європи з нами.

Один із перших рушив стерно нашого полігичного життя, ввів у нього рух, боротьбу. Не помилюсь навіть, коли скажу, що релігійна обнова, якої обяви зачинають тепер у нас проявлятися, що й вона почаста ділом Франка. Він воював із християнством, отже й мусів викликати до боротьби, внести рухливість, запалити смолоскип борні й у християн!

Один із перших поширив Шевченковий ідеал самостійности України, прироровивши його до даного моменту. Його це вина, коли Галичанам іще

„і досі сниться,
І досі маниться,

Влакитнього того Дону
Шоломом напиться“.

Франко, це одним словом, чоловік праці й руху, любови до народу й великих амбіцій. Він же сам закликав себе у свої твори і з них живий для нас нині зпоза гробу. І хоч життя не дало йому щастя, ні лаврів, хоч скінчив він, як і рідився, матеріально вбогим, то духові вартости, що їх нам оставив, нині й по довгі віки сятимуть блиском жемчужним, просвічуючим путь народові. Хоч християнський загал української нації позабуде ті твори Франка, в яких він ставився ворожо до цього, що християнам дороге, бо „не слід усякове любити без розбору“, — то мимо цього ніхто не буде недоцінювати його значіння посеред нас.

Пять разів цвила вже калина від часу, як зашуміло її листя над його могилою. Здавалось час, щоб хитке людське серце позабуло цю могилу, щоб доріжка до неї терном заросла.

А проте й нині йде український нарід зі словом щирого привіту на Франкову могилу. Йде зложити вдячну пам'ять сплячому, втомленому.

Й вертає домів не сумний, не пригноблений, не ридячий серцем. Ні! Іде боротись з ворогом правди й волі, сильний! І тамить слова борця:

„У славнім поході своїм
Не питайте за мною.
Наперед хай йде ваш похід
Наче бистрії ріки!“

В. Липкевичіна.

НА ВЕСНУ.

Весняну пісню тьохкають пташки,
Зеленим ковром стелиться травиця,
Розтулюються тужні берізки,
Дзюрчить зі стоків гір водиця.

Скрізь на горбах ліси вже зеленіють,
На нивах же пишається озимина,
Далеко сині гори маячіють —
Усе-ж співа', радіє все: Весна!

Д-р Роман Ковшевич

Juris ignorantia nocet¹⁾

(Від Редакції). Для неурявників і ширшого загалу читачів дозволяємо собі подати короткий хід думок у цій научній статті.

Впов. автор звертає увагу на велике значіння правознавства для суспільностей та держав і заявляється рішуче за цим, щоб уже в середній школі дати загальні відомости юриспруденції, щоб цим чином лиш такі п'ятому званню посвячувалися, що до нього справді надаються.

Хід гадок є такий:

Новітнє законодавство стоїть на основах середньовічного законодавства. Не будь славних правників середньовіччя, то не було б і нових, — а так не було б і новітнього державного ладу й через те — не було б умовин новітньої цивілізації.

В новітніх часах не розвивається далше законодавства подібно як у давніх — ватомість плекається природисні науки і техніку. А хоч їхня вартість незаперечна, то однак наслідком одностороннього заняття ними умів прийшов матеріалізм, а з матеріалізмом обниження етичної культури широким мас.

На етичну²⁾ культуру народів і держав мають безперечний вплив правники. „Які закони, така держава“.

Не можна однак сподіватися корисного впливу від правників, що а) низько стоять етично — (якимже старшиною буде в армії такий, що є з переконання антимілітаристом); — б) від правників без замилювання.

Щоби отже могла молодь переконатись, чи надається до юриспруденції й чи матиме замилювання, треба їй уже перед університетом заізнатися загально з юриспруденцією.

Це тим більше: що по всесвітнім катаклізі треба надіятись (як і в минувшині) більшого розвою і більшої потреби правознавства;

що загальне знання законів усім, а найбільше інтелігентам є необхідне;

що нема що боятися перетяження молоді при примінненні відповідної методи;

що така „пропедевтика права“ вельми інтересуватиме молодь, як повчив досвід зі спорідненими предметами (фільос.);

— А як так, то дати молоді загальне знання прав — „et luceat lux in te-nebris“.

*

Зазначуємо також, що відсилачі в тексті статті й заваги під текстом походять од нас. Одвак із множества наведених імен вибрали ми що цікавіші.

* * *

Tis de koronla φωτι προς σκοτος;
Якаж спільність світла з темрявою?
(II. Кор. VI. 14).

В середніх віках, коли кладено підвалини під будову новітніх суспільностей, юриспруденція належала до цих галузей людського знання, які найбільше культивовано. Коли славні середньовічні юристи поклали тревалі підвалини, на яких оперто відтак цілу конструкцію новітніх законодавств і суспільних уладжень, — вже легко було на теренах, давніше безпросвітних Кельтів, Герман та Леттославянських племен збудувати велитню будівлю новітньої цивілізації.

¹⁾ Незнання законів (і прав) шкодить“. Старинний правничий аксіом.

²⁾ „Етичним“ — або „моральним“ є це, що є гідним розумної людської природи.

Не будь у своїм часі Ірнерія¹⁾, Аза, Дуракта²⁾, Іоанна Андрее³⁾, небудь Сікула Панормітана⁴⁾, Бартоля⁵⁾, Вальда — не моглиб розвинути своїх систем ні Гуго Гроцій⁶⁾, ні Лейбніц ні Montesquieu.

А тоді не тільки ні Savigny⁷⁾, ні Ерінг'ів, — але не моглоб бути й мови про „Moderner Rechtsstaat“⁸⁾ — та взагалі умовин для здвиження будівлі модерної цивілізації. Але характеристикою новітніх часів — це як раз не якийсь дальший імпазантний розвій почування права і справедливости, не дальший розвиток юриспруденції. Вже від т. зв. доби „просвічення“ доби Вольтера, Руссо, та французьких енциклопедистів, зачався переважаючий вплив наук природних, а протягом XIX го та на переломі XX-го ст. великанський розвиток техніки.

Ніхто з культурних людей не перечить ваги ні вартости цих здобутків людського духа. Але як віодна людська річ не може бути досконалою, як кожна мусить мати свою відемну сторону, так і тут треба завважити деякі наслідки, що некорисно вплинули на загальну ціль людської культури, якою є та мусить бути щастя люدتва.

Нема сумніву, що найкращі продукти людського духа носять ятно недосконалости, бо ідеал на землі не є в цілій повні достижимий. Тому вільно нам сказати, що звернення майже найвизначніших, найдіяльніших людських умів у сторону природознавства й техніки кромі пожаданих і цінних наслідків, принесло зі собою також і неодні лиха.

Не тут місце, в тій статті широко розводитись на тему, чи тези Molleschotta⁹⁾, Büchnera¹⁰⁾, Häckel'a¹¹⁾ піднесли етичну уroveň

1) Правник Італієць, що жив на прикінці XI. і з початком XII. в. Основник систематичної правничої школи. Його Summa Codicis це перший середньовічний підручник римського права.

2) Каноніст XIII. в., що займає видне місце в історії розвою науки про процесу.

3) * 1272 † 1348. Професор церковного права; іза своїх надзвичайних успіхів, названий „жерелом і трубою права“.

4) * 1386 † 1445. Каноніст, що вславився своїми поясненнями папських декреталіїв.

5) * 1314 † 1357. Професор права. Його пояснення Юстиніанових законів одержали правну санкцію й стали обовязуючими в Еспанії та Португалії.

6) * 1583 † 1645. Первісно гагський адвокат, бистроумний юрист, властивий основник державного й міжнародного права, творець філософії.

7) * 1779 † 1861. Визначний і вельми впливовий професор права, котрий одян із перших провірив німецькі і французькі бібліотеки та архіви й видобув із них неоцінений матеріал до історії права. Писав много, а його правничі монографії майже не мають собі рівних.

8) Лише на справедливих законах вибудувана держава дає змогу розвинутиса цивілізації. Несправедливі закони приводять руїну цивілізації й тим самим руїну держави. Доказів подостатком дає історія аж до останнів днів.

9) * 1822 † 1893. Фізіолог, що стоїть мало що не в першім ряді найбільше безоглядних представників крайного матеріялізму.

10) * 1824 † 1899. Дослідник природи, знаний научному світові тільки як популяризатор-нефілософ новітнього матеріялізму. Мимо своєї часенької нелюбкі, а навіть безглуздя, находить неабиякй попит у кругах мрійної, та непривичаєної до думання, молоді.

11) * 1834 † 1919. Природник, фанатичний приклонник т. зв. теорії еволюціонізму, переведеної до крайности (м. и. приймає й боронить звіраче походження чоловіка). Як ворог усякої метафізики, старається на основі дослідів природи узасаднити моністичну філософію природи, причім поповняє такі противоречности, що й власні його старонники стають його ворогами. У своїх научних працях не лякається навіть брехні — фальшування фактів, щоби тільки діпняти свого. За це й дісталася йому сумної слави назва „наукового дури-світа“, „фальшівника“, „соромітника новітньої науки“.

широких мас. І не місце в загалі на наведення всіх рефлексій на зазначену в горі тему. Але місце зазначити загальними чертами бодай такі гадки:

Якщо вже Hobbes¹⁾ звернув людські душі в тім напрямі, що все право це виключно твір людської психе, що неначеб не було ніяких абсолютних норм права й слухності, а це тільки є правом, що силою законних чинників може бути в людській суспільності ввекзеквуване — та до чого далше завели научні здобутки Чарльза Дарвіна? Подані ним закони природи про struggle for life, „боротьбу за естнування“ довели по їх спопуляризуванні в широках масах без сумніву до погляду, що мов то по правам природи: „Macht geht vor Recht“²⁾.

А популяризація Спенсера³⁾ довела до того, що серед широких сфер розлюзнилися вязи, які накладала позитивна етика позитивних релігій. Люди, котрих зір за слабкий, щоб додивитись дійсної вартости научних дослідів, добачили тільки саму зверхню окладинку. А з тої окладинки вичитали, що всяка релігія це твір, що є тільки більш або менш благородною еволюцією мітів, персонафікуючих природні сили. Колиж усяка релігія та її догми — се міт-казочка для малих та великих дітей, то яку основу має оперта на догмах — етика? Пощо взагалі шукати слухності; справедливості — це річ суб'єктивна. Най жив... утилітаризм! Такі то висновки зробив загал із теорії Спенсера.

Та скажімо ще кілька слів на тему розвитку техніки. Її здобутки в значній мірі влекшили світовий оборот („Weltverkehr“). Він став прямо горячквий. Люде, що в ньому беруть участь, увесь вік не мають часу. Вони спішаються! „The time is money“. Не мають часу навіть оглянутись поза себе, бо їхні очі звернені все вперед, як у божевільній їзді самоходом. Не мають часу застановитись над собою; активність не допускає рефлексії. Не мають часу й подумати, чи оборот та багатіння є цілє сама в собі, чи тільки орудник досягнення цілі — та якої?

* * *

Але що для нас, юристів, найважніше: Звання юриста, це звання того рода, що в ньому ні самі запаси знання та його уняття — юриспруденція як така — ні рутинна й пізнання способу вихіснувати знання — правнича техніка — це самі не вистарчають.

Яким чоловіком є інжинір, що збудував прим. добру парову машину, або що виставив прим. добрий міст, се може бути й рівнодушне, коли ходить о оцінку твору.

Але яким чоловіком є священник, яким чоловіком є вчитель, яким чоловіком є офіцер, ба яким чоловіком є артист, се не може

1) * 1588 † 1679. Англійський філософ, матеріалістичної закраски. У своїй філософії державного устрою (De cive, Leviathan і и.) оправдує й боронить безмежний деспотизм. Тільки самолюбство провадить людей, воля пануючого-деспота є одним джерелом права й моральности, а державний закон — це совість громадянина виявлена в речах світських або релігійних.

2) Так кожда ложна або ложно людьми понята теорія приносить послідовно лихі наслідки.

3) * 1820 † 1903. Філософ - Англієць, що належить до дарвінської школи. У філософії самовільний і дилтант, за це більше річевий у біології й соціології. Але й тут слідуєть фатальні висновки, тому що цілє соціальне життя, на його думку, це тільки невастанне приспособлювання людини до свого окруження.

бути віколи рівнодушне, коли ходять о оцінку вартости плодів їх особистої діяльности для суспільности¹⁾.

Так само не є рівнодушне, яким є етично юрист. Його звання то без сумніву також „*Persönlichkeitsberuf*“, це є: звання юриста вимагає етично доброї особи.

Крім цього, щоби бути добрим юристом, треба побіч високої етичної культури мати ще предиспозицію, треба ще мати уподобання й охоту до юридичної праці. Яким малярем, яким музиком мігби бути цей, хто не почувавби замилювання до малярства, або хто не мавби слуху та відчуття для гармонії? Яким офіциром мігби бути той, хто з перековання є антимілітаристом?²⁾

Добрий юрист — це неначе віртуоз у своїм фаху. Це той, у кого теоретичне знання юриспруденції лучиться з предиспозицією, з уподобанням, замилюванням — із набутою наче технікою юристичної праці; технікою, яка розвивається гаразд саме наслідком вищого замилювання. Добрий юрист — це артист, артист „з Божої ласки“.

* * *

Та чи в нашій добі є такі артисти? Є, та не так багато, кільки требаб? А розмірно менче їх у нас, аніж колись було в давнині. — Подумаймо лише, якими шляхами йде сучасне законодавство. Чи воно сповняє якслід свою задачу?

Може як раз у світі тільки песимізму, тільки плутаних проблемів, тільки невдоволення серед широких верств і культурально вищих і культурально визчих тому, що законодатні чинники не стоять оддавна вже на висоті свого завдання.

Придивімся дальше, якими способами ділають законодатні чинники³⁾ та яке є завдання й яка місія правничої доктрини.

Склад законодатних тіл — це можнаб сказати — вислід припадкових відносин⁴⁾.

На дневний порядок приходять одначе справи, які вже давно обговорює доктрина „*de lege ferenda*“⁵⁾.

Так було однак і в часах розвитку римського права, так було перед віками, так є й тепер. І кожвий юрист може мати, подекуди навіть вельми значний, хоч тільки посередний вплив на легіслативу дорогою теоретичної праці.

А тепер приходить знова дальша фаза. Справа, яка станула на дневному порядку, набирає конкретних форм законопроєкту. І знова поле до попису для юристів. Усіх юристів, — бо нетільки тих, що засідають у кодифікаційних комісіях та укладають проєкт літери нового, проєктованого закона, а й тих, що беруть, зглядно хочуть брати участь у критиці, в прилюдному обговоренні поставленого законопроєкту.

Пригляньмося тепер плодам юридичної праці за останнє XIX. століття. Поставмо паралелю між, прим., *Code Napoleon*⁶⁾, або зна-

¹⁾ Це значить: чим вища етична вартість особи священика, вчителя, артиста, правника-юриста, тим ліпша, вища, успішніша й цінніша їхня діяльність.

²⁾ Подібно, чи може бути добрим юристом цей, хто не має замилювання до справедливости, слухности й загалом до інших вимог етики, хто є противником етики?

³⁾ Прим.: сойми, парламенти.

⁴⁾ Так на жалє є; а прецінь, як великої ваги для долі, або недолі народів є той склад законодатних тіл.

⁵⁾ Про творення законів.

⁶⁾ Наполвонова книга законів.

менитою австрійською „книгою законів цивільних“ із початкових літ XIX. століття, а юридичними творами fin de siècle¹⁾ та найновішими законами, повними неясностей, неконсеквенцій, невичерпучої й запутаної казуїстики.

Це порівняння мусить випасти доволі некорисно для новішого покоління юристів (із останніх десятиків літ XIX. ст.).

А знов у дальшій ретроспективі гляньмо на муравлину працю середньовічних глосаторів, про яких ми згадали на вступі. Кілько там прецизії. Кілько інвенції, які конструкції, що збуджують подив. А все те в „темній добі середньовічній“²⁾.

А коли поглянемо на цілий легіон правничих письменників XVI. та XVII. століття, ось хочби теоретиків формального права як Paolo Lancelotti³⁾, Menochius, Rebuffus⁴⁾, Scaccia, Maranta, Rudolphini, або каноністів⁵⁾ як Reiffenstuhll, Schmalzgruber, Pirhing, Pichler та на їх муравлину працю — якеж узнання збудиться в грудях безсторонного критика!

Не даром італійське правительство, що в часах найбільшого заострення відносин межі Ватиканом і Квіриналом збудувало монументальний „Palazzo di Giustizia“⁶⁾ поставило поміж коштовними пам'ятниками фронтону — поміж Ульпіяном⁷⁾, Палініяном⁸⁾, Гаїом⁹⁾ також статую кардинала De Luca. Ці величезні фоліяли, сі кольосальні томи Райфенштуля або De Luca мусів чейже хтось тоді читати, бо інакше й друк (тоді ще дорожчий, аніж навіть сьогодні) не виплативсяб.

І дійсно в премного свідочть, що голосом минулих віків кличуть до новітніх юристів наших днів гірке та грізне memento: — „Інакше!“

„Інакше ми працювали, інакше ми трудилися. Пора вам інакше поставитись до юриспруденції!“

„Бо як ні. як ні, то впаде юриспруденція, впаде наука про умовини симбіози¹⁰⁾, впадуть умовини цивілізації, та впаде цивілізація, плід праці цілих століть!“

* * *

„Und wer zu spät einsieht, dass er zum Juristen nicht taugt, hat seine besten Jahre schlimmer verloren als jemand anderer“. [Dr Theodor Sternberg: Einführung in die Rechtswissenschaft, Leipzig, 1912, I. p. 189]. Так каже — і то ще в передвоєнному часі вчений син нації великої та багатой.

А що ж сказано ми? Що скажемо в це время люте, коли кожна одиниця, тим більше одиниця інтелігентна полишає по собі близну болючу, що тяжко заростає, коли страчений час, побільшає дійма-

1) З кінцем XIX. ст.

2) Панувало до недавна досить широко розповсюдене розуміння, буцім то т. зв. середні віки, то доба темряви. Тепер по критичних історичних розслідах це поняття майже зникло з овиду й остало лиш у мало освічених людей.

3) * 1522 † 1590. Проф. прав, що вславився своїми Inst. iur. can. писаними на подобу Юстиніанових Inst.

4) * 1487 † 1557 Проф. права на французьких університетах.

5) Що писали про церковні закони.

6) „Палата справедливости“.

7) Славний римський юрист. † 228 р. п. Хр.

8) Римський юрист, визначний казуїст. † 212 р. п. Хр.

9) Римський правознавець. * 117 † 180 р. п. Хр.

10) Співжиття (в суспільности).

юче всі наші дефіцити, коли кипить так тяжка боротьба за наше ествування!

„Dass er nicht stumpf ins Rechtsstudium hineingleitet“ — „weil man ja nebenher alles mögliche tun kann“ — so viel Ehre sollte jeder der Rechtswissenschaft und... sich selbst erzeugen“. Чи не потрібно нам інженірів, промисловців, агрономів, гірників, технологів, лікарів і взагалі так багато вишколених сил у різних галузях, — щоб ми мали ще збільшувати баласт через те, що посвячувалися у нас студіям права одиниці, які на правників зовсім не кваліфікуються? На це, як хто, та ми собі позваляти не можемо.

* * *

Які держава має закони — такою сама є; яких має юристів — таких має взагалі людей.

* * *

Крім цього треба вказати, що більший розцвіт юриспруденції виринав в історії все по катаклізмах, які стрясали суспільно-стями до самих основ і по яких розвиток кермувався на зовсім нові шляхи. Коли класична культура старинного світа лягла повалена під ногами варвар, у добу мандрівок народів, тоді виростає як фівікс із попелу новий центр культури — Візантія. І під кінець сеї доби доконується величаве діло: юстиніанська кодифікація. Тоді ясніє стаття Трибоніана¹⁾.

По хрестоносних походах під кінець сеї доби, що знов значно переобразувала відносини народів, наступає величавий культурний розцвіт італійських міст, а з ним на віки славна праця правників Болонії, Падуї, Сієни.

По кривавих розправах з кінцем середніх віків, коли починається новітня доба історії, наступає славне прийаття римського права цивілізованими народами. Тоді виступає Hugo Grotius з вічнославним твором, що поклав підвалини міжнароднього права.

По тридцятьлітній війні, вестфальським мирі й англійській революції являються Leibnitz, Herman Konring, Samuel Puffendorf, Christian Wolff, Justus Hennig, Böhmer, які дають свідоцтво нового розбудження інтересу культурних націй для юридичних студій.

Це доба в якій писали Justel і Baluze, Pierre Coustant і Bossuet, та рівночасно снував свої філософійні теорії Malebranche. В цій добі пише De Luca і Prospero Fagnani, а на піринецьким півострові Barbosa і Gonzalez Tellez.

В Голяндії пише каноністичні праці Van Espen — а Spinoza свій „Tractatus theologico-politicus“.

В Англії рівночасно з ними появляються твори Thomas'a Hobbes'a, — Bentham — та ділає голосний John Locke („on government“).

По переображеннях, що їх за собою принесла довголітна війна за еспанську судцесію, по Давиді Hume й George Berkeley, коли щораз більше зясовуються нові гадки, находячі вислів у творі енциклопедистів, виступають: Jaques Rousseau — а відтак у звязи з ним праці Іммануеля Канта, з яких для юристів найбільше інте-

¹⁾ Славний римський юрист, член і провідник комісії для кодифікації рим. права.

ресу представляють „Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre“. Дальше йде ціла плеяда різної ясности й... вартости звід, як Herder, Schelling, Feuerbach, Hegel, Bergbohm.

А які переображення принесла доба великої французької революції та який умовий рух викликала пореволюційна доба у світі юридикнім, про це й згадувать окремо не треба.

Цим чином, як історія, так і актуальні теми дня переконують нас, що стоїмо безпосередно на почині нового переображення деяких понять у почині нового устрою умовин співжиття, та що по перебутих катаклізмах наступить безумовно нове виладування енергії духа у творчих працях, до яких юристи є покликані в першій лінії.

Чи наш народ, а спеціально наші юристи до цього приготівані? — Час подумати вельми інтензивно над проблемами нової доби. „Вльте“, — бо не знаємо дня, ні години.. Час покласти вже край легенді про звісну „improductivité slave“¹⁾ й берегтись, щоб зайвий раз не здійвилася алегорія про „пізного Івана“. Во пора це справді велика!

* * *

„Vor allem muss man sich gegenwärtig halten, dass Rechtswissenschaft nichts anderes ist als das Studium der sittlichen Kultur der Menschheit und sich die Frage vorlegen, ob man sich zu diesem Studium ernstlich hingezogen fühle“. З вище наведених уваг про се, що юристи найновіших часів не видержують порівняння з юристами минулих століть, виказується наглядно потреба реформи й то основної — як колись перед Tridentinum оказувалась у церкві потреба реформи „in capite et membris“. Реформу зачівати найлучше від самих основ, отже від молоді — а іменно молоді ще перед студіями на факультеті права, отже такої, що ще не покінчила середніх шкіл.

Змістом правничого образування є крім набуття так сказати, правно технічних відомостей — це, що згаданий автор називає „Studium der sittlichen Kultur der Menschheit“. Заітересування кожної одиниці цим предметом зростає в геометричній прогресії в міру його пізнавання. А з чимже запізнається загалом молодь у середніх школах, як не з проблемом етичної культури людства? Бракує тільки як раз цих моментів, які творять — що так скажу — зверхню форму правознавства. Отже попри квестії, які згаданий автор називає влучно „Manipulationen der subalternen Rechtstechnik“ цікавитись мусить спеціально юрист проблемами етичної культури людства. Треба отже признати, що така правнича пропедевтика не тільки не виходилаб поза рами науки шкіл середніх, але навпаки, позіставалаб із цілим прочим науковим матеріалом в органічній лучности. Таким належить тямити зміст справді слушної французької пословиці: „L'appetit vient en mangeant“²⁾.

* * *

Коли хто по пробі переконується, що находить у тім інтерес, що становить основну суть знання юриспруденції — а при тім: „wenn ihn die Verhältnisse der Menschen zueinander

¹⁾ „Славянська непродуктивність“ — цеб то: бездіяність і ліниство, за якими вона йде.

²⁾ Смак приходить серед їдження.

mehr interessieren als die Dinge — der ist der geborene Jurist“.

Є отже бесіда — про „уроджених юристів“.

„Wer keine Geschäftstätigkeit besitzt, kann nie ein tüchtiger Jurist werden. Ästhetisch-traümerrische — oder zur reinen Forschung (як у науках природничих) geneigte Naturen müssen davonbleiben“. Це говорить Німець, для тамошнього загалу. На наші відносини дода-тиби треба ще таке: відступити від наміру віддатися правничому званню повинні ті, що не здають собі справи, як високу й важку місію мають перед собою юристи серед нашого народу в грядуче время, як важкою наукою є юриспруденція та як всеціло сій науці треба посвятитися, щоб бути дійсно хосенним членом суспільности, а не балястом і галапасом. Із традиційним уже — на жаль, легким трактуванням цієї дисципліни треба в нас зірвати раз на завсиди!

* * *

„Die Grundlagen für die Frage ob er sich zum Juristen eignen werde, muss bereits der Mittelschüler sich beschaffen“. Отже приходимо врешті до головної для цієї статті kwestії: чи введення в науковий плян середних шкіл „пропедевтики правничої“ — або „енциклопедії¹⁾ права є конечне? Відповідь є ясна — вже в горі, з тим, що повинна бути введена енциклопедія права й суспільних наук.

Перш усього вже виказано, яку шкоду приносить факт, що студіям права посвячуються люде, що не мають уздібнення, ні покликання до них студій. А якжеж буде міг зорієнтуватися вже учень середньої школи „ob er sich zum Juristen eignen werde“? В середній школі при науках природничих, особливо соматології орієнтується безсумнівно цей, хто сотворений на медика. Години математики, вичеркової геометрії вказують майбутніх інжнірів. Пізнають себе та пізнають другі люде будучих літератів, учених, публіцистів, професорів на годинах клясичної та новітньої філософії, або філософійної пропедевтики. На годинах релігії мож уже перечувати майбутніх священиків.

Майбутнього юриста ледви іноді пізнати можна на годинах історії.

Але щоби сам ученик зорієнтувався подібно, як будучий медик, літерат або теолог, про це нема й мови. Бо з чогож він довідасть про те все, що до орієнтації потрібне?

* * *

Говорили ми до тепер тільки про об'єктивну сторону kwestії.

Об'єктивно називаємо її тому, що об'єктивно константуємо: в як великій мірі на загал і для загалу потрібно добрих юристів; що до цього потреба, щоби це були юристи з покликанням і щоби уже задалегідь відпали ті, що до цього не надаються. І це по нашій думці найважливіша сторона справи!

Але до того приходиться іще й друга сторона справи, яку можемо назвати суб'єктивною. Іменно мігби запитатися кожний, хто правом і юриспруденцією не интересується: до чого мені цей пред-

¹⁾ Розріжнюємо двояку енциклопедію: матеріальну, цеб то: зіставлення різних предметів побіч себе, як у словарі, хоч сі предмети зі собою логічно не лучаться — й енциклопедію формальну, яка обіймає льогічно цілість одної науки (прим. права, філософії і т. д.) Така енциклопедія представляє коротко: поняття дотичної дисципліни, її поділ, історію, джерела, методу і т. и. Автор говорить у статті про енциклопедію формальну.

мет придається? Я й так ніколи юристом не буду, а буду священиком, інжиніром, професором, отже пощо мене таким предметом обтяжати?

На те вже вельми легка відповідь. Як суспільности потрібні юристи а юристам знання юриспруденції, так знову цілій суспільности, а що найменше інтелігентним людям конче потрібне знання права, хочби найзагальніших чертах. Такого, хочби дуже загального знання права немає в нашій інтелігенції й немає навіть відповідного твору, звідки такого знання можна набрати. Дещо лише давав „Правотар“ Д-ра Ф. Євина.

Чому бодай для інтелігенції є необхідним хоч загальне знання права, не будемо над тим довше розводитись. Знають це гаразд юристи. Пригадаємо лише, що на те проголошується закон, щоби вони були знавими та щоби були нормою постановлення. Коли закон проголошений, то загально кажучи, він уже всім знаний і при його переступстві не можна виправдуватися, буцім то його не зналось. І тому теорія права ще в часах старинного Риму поставила загальну максиму: „*ignorantia iuris nocet*“.

Натомість можна толкуватись незнанням фактів і тому дає вислід принцип: „*ignorantia facti non nocet*“.

І тому, хто не запізнається з законами, сам собі мусить приписати всі відемні наслідки свого незнання. Кожній отже одиниці в суспільности є цінним знання приписів закона, а принайменше знання, де дотичної, потрібної постанови закона треба в данім разі пошукати.

Не згадую вже за те, що таке знання потрібне інтелігентній одиниці також із огляду на гармонійне заокруглення загальної своєї освіти. Тож вложений на це труд і час оплатяє сторично.

Впрочім молодь середних шкіл і так на загал із великим заінтересуванням, більшим як до інших наук відноситься до філософійної пропедевтики. А коли вже наука логіки служить для т. зв. гімнастики ума, то чи в подібній мірі не послужить до тої самої ціли також наука „приміненої логіки“, якою є право?

Для будучих юристів матимуть такі енциклопедичні відомости неоцінену вартість. Предмет у головних чертах буде їм уже звісний перед переступленням порогів факультету.

А там — там уже будуть по словам Ульпіяна образоватися на правдивих „єреїв“ своєї науки: „*nos autem quasi sacerdotes sumus aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes*“ (Digesta L. I. Tit. I. De jure et iurisprudencia). А відтак можуть статись дійсними лікарями суспільних недуг, філософами суспільної гадки; там виобразуються на інжинірів, механіків, що кермують величезними, хоч невидимими колесами машини суспільного ладу, та піонірів нових доріг поступу; конструкторами мостів понад пропавні глибини світових пересилень.

Покінчена середня школа дає досить широкі права одиниці, якій дано дотичний патент.

Цим правам відповідають однак по засадам слухности, це є засадам загальної рівноваги, відповідні обовязки. Цілковита ігноранція права в особи, що скінчила середню школу, може не тільки відбитися вельми шкідливо на долі самої дотичної одиниці, але й других осіб, які входять із нею в яку стичність, прим. просять її о пораді.

А що до науки цього предмету (очевидно в найвищих класах) можна вжити форми чисто акроаматичної, та лиш декуди (при по-

даванні примірів) послужитись формою гевретичною — то перетяження молоді нема що боятись. Противно це буде для неї радше милим відпочинком і розривкою по інчих, більше напружуючих годинах науки.

Дайтеж отже чим скорше цю нитку Аріядни, щоби майбутні інтелігенти не блудили в лябіринті державних і суспільних обовязків — *et luceat lux in tenebris.*

В. Л.

* * *

По дворі ходить сон... До мого вікна
Зазирає страхіття понурої ночі.
В моїй хаті панує сумна тишина,
Що рве душу мою, що засльозує очі.

А я сам одинокий, самотний — мов тінь
Похилюся на стіл... і нікому
Запитати мене, що у мене болить,
Чом вдирається туга до мого дому!

З модерних німецьких поетів.

Й. Шляф.

Д О Щ.

Крізь ліс, крізь тихий ліс
іде людина, сірий дід,
і сіру пісню плаче світ,
і никнуть птахи в лоні гнізд.

У сні німім та парнім,
важкі верхівям, пні стоять сосон...
Далеко, небом хмарним
клекаче громів смертний тон.

Переклав І. Л — о.

З модерних французьких поетів.

Н. de Régnier.

На мотив з „Les Odelettes“.

Про це, що люблю я,
ніхто не знає...
Лиш річенька одна,
що тихим гаєм рине,
шовковим мохом устеляє
камінчики круглаві ріни,
зелені, з краю дна —
вона одна
те знає.

Про це, що люблю я,
ніхто не знає...
Одна вітрів
бурливих рать,
як буря в ніч кругом гуляє,
таємно дерева шумлять
казочний ночі спів,
їх рать —
вона одна
те знає.

Переклав І. Л — о.

Наші недомагання.

(Анкета „Поступу“).

(3)

(Продовження).

У нас так водиться, що ученик по VIII. класі стає в ряді народньої інтелігенції, народніх робітників. Так було в часті перед війною, а в часі війни, в часі змагань до утворення самостійної держави, цей звичай став майже загальним, бо з konieczности много людей з недокінченими студіями стає в ряди народніх борців. — Супроти цього незаперечного факту є річчю konieczною, щоб ученик, лишаючи гімназійну лавку, входив у суспільність якщо вже не з досконалим характером, то бодай з горсткою засад, принципів, що в короткому часі змоглиб утворити з нього величний, досконалий, гарний характер.

Якщо бесіда про характер, то про нього можна тільки там говорити, де є сила, рішучість, відвага, стійність, непохитність. Люди, — що поводяться раз так, другий раз інакше, що наче очерет за кожним подувом вітру, під впливом кожної бесіди, грізьби, моди, чи струї часу хиляться то на цю, то на інчу сторону, — такі люде не мають тої сили, певности, та постійности, що належить до сути характеру. Характер мати — це те саме, що не знати страху перед людьми, не уступати ніколи перед пустою наругою чи насмішкою. Характер мати значить панувати над собою в повнім значінню цього слова, це значить панувати над своїми думками, бажаннями, словами, це значить: не бути дитиною ані хирляком, тільки мущиною.

Що до утворення гарного характеру конечні філософійні принципи, засади — про це розводитись не буду, а тільки хотівби я сказати кілька слів на тему беспринципійности, себ то недостатчі засад посеред дозріваючої молоді.

Чому брак великих характерів? — На це складається кілька причин, але одною з найважніших — це недостача засад, безпринципійність, що родиться з поверховности в думанні, з недостатчі льогіки та критики. Тому, маючи на увазі перш усього Товаришів VII. та VIII. класи гімназ., дуже поручаю виучування льогіки. Предціль льогіка — це наука, що подає правила, після яких людина має думати, розумувати, щоб дійти до правди, це наука про основи правильного думання, це наука, що контролює наші суди й заключення в слідженню за правдою, це наука, яка рішучо забороняє з непевних передсланок робити певні заключення, або з гіпотез висновувати певні тези. Вона якраз ставить непорушну засаду: а posse ad esse non valet illatio¹⁾. Предмет льогіки так важним, а мимо цього чимало учеників його легковажить, на останньому місці ставить. Де брак льогіки, там нема бесіди про засади і за цим й про характер.

На святині Аполльона в Дельфах були написані слова: *Γνῶθι σεαυτόν*; яких зміст дається виразити цєю українською приповідкою: „Пізнай себе, буде з тебе“. Таку засаду виписали собі старинні Греки на тій святині, до якої річ-річно сходились путники з цілої Гелляди на прощу. Видко, як велике значіння привязували до цих слів, яку вагу клали на їх зміст.

¹⁾ Це є: Не можна так заключати: Щось може бути, отже є. (Ред.)

Про людське „я“ повстали різні науки, але між ними либонь найважливіша психологія. Чому? — Бо вона найбільше має приношення в практичній житті всіх людей, усіх станів. Новітня культура покинула культуру духа, а розвинула свою діяльність на тлі матерії й видимого світа. Живемо в часі машин та експанзії. Тому й теперішня культура заслугує радше на назву культури матеріальної, як духової. В науці психології на велику скалю розвинулася психофізика, психологія емпірична, а впала психологія раціональна, що була улюбленим предметом роздуми посеред ученого світа в давну давнину. — Нинішній світ покинув раціональну психологію, сплекався її. Тому й не дивно, що оден медик по докінченні самої тільки психології емпіричної в начерку, зібрався шукати душі при допомозі хірургічного ножа. Річ явна, що при таким стані неможливі тривкі засади, сильний характер. Тут конечно психологія раціональна, що є частиною філософії емпірійно-ідейної.

Пробою на якість характеру — це терпіння.

Наш час стоїть безрадний супроти проблему терпіння, тому що йому брак терпеливості, а брак йому терпеливості, бо нема в нього моральної величі та досконалості, нема знова моральної величі, бо недостає йому сильних характерів та образування волі.

В як сумнів положенню модерна мораль, якщо ходять о проблем терпіння! Як великі ридання, голосіння, що за тривожна, боязлива уступчивість, яка непорядна зневіра й безнадійність посунена аж до самобийства, яка трусливість та відречення в етично-релігійних переконаннях навіть там, де ще з далека грозить утиск, пригніт, нехтування...

Чому це так?! — Бо модерна мораль, етика спекалась, відцуралась релігії, а етика без релігії не є правдивою етикою. Як релігія без етики не має зміслу, так на виворіт: етика без релігії не має ані підстави, ані цілі, ані загрози (санкції). Декотрі з новіших філософів повідумували багато всяких системів т. зв. „незалежної етики“, себ то етики без релігії: одні з тих системів є релятивні, другі абсолютні, одні автономні, другі гетерономні, алеж усі ті системи суперечать один одному і збивають себе взаємно. Кожний із тих системів має сповидно дещо за собою, та ні оден з них не дає вдоволяючої відповіді на питання: чому й для чого ми повинні боротися зі злом, стреміти до чесноти, берегтися злочину, сповняти обовязки. Ні оден систем „незалежної етики“ не спромігся дати на це питання такої відповіді, яка моглаб вдовольти наш розум, наше серце, нашу совість. Оттим то ні релігія без етики, ні етика без релігії, одна без другої не може обійтися. (Взаємини між релігією й етикою подібні, як між розумом чистим або теоретичним і розумом приспособленим або практичним). Релігія отже конечно для етики¹⁾.

Розум мимовільно ставляє собі питання: який змісл нашого життя? Звідки цей світ, та в якій цілі ествує? Що нас чекає в будучности? Яка ціль нашого життя? Як її осягнути? Порішити ці питання можна різно, але якось порішати їх мусимо, бо конче потребуємо директиви для практичного життя. Ось тому всякий чоловік мусить обчислитися з Абсолютом, мусить знаходитись у пізнаній залежности від нього. А це значить, що всякий

¹⁾ Пор. Д-р В. Охримович: Чому я навернувся? Нива 1920, ч. 5-6, стр. 119.

чоловік мусить посідати якусь релігію. — Якщо так річ маєтсья, то кожен при формуванні свого духа мусить конечно на це звернути увагу, мусить релігійно виобразуватись, щоб стати людиною засад в цім напрямі. А чи воно так справді дієтсья? Знаю на певно, що річ зовсім противно маєтсья. Много учеників вищої гімназії трактує релігію як предмет останній, на годині не то книжки, але навіть уваги не має, перед катехитом удає побожного, щоби двійки не дав, а коли прийде який сумнів, то неоден з них за лінивий й його собі розв'язати не тільки солідною та доброю книжкою в цій матерії, але навіть рзспитанням катехита: бояться „підозріння“ та „злої опінії“. — І так релігійний світогляд у них не розвиваєтсья в тій мірі, що світський світогляд. Нема тут гармонії й тому світський світогляд, як суб'єктивно в них сильніший, поневолює релігійні поняття та й сам релігійний змісл. У новітніх інтелігентів світський світогляд виспеціалізований довголітними фаховими студіями, читанням газет, наукових та белетристичних книжок, — а релігійний світогляд позостає на тій висоті, що був у школах нормальних або середніх, без розвинення, без науковости, бо в середніх школах наука релігії лише сумарична. Крім цього до книжок, які розвивають або боронять релігійний світогляд, нинішній молодий інтелігент не дуже охочо заглядає. Така вже нині мода. І що з того всього виходить? Інтелігента є односторонніми, скривленими щодо загального світогляду. В їхніх душах релігійний світогляд зачинає нидіти, а на його місце приходить у душу атеїзм. Не опанувавши логіки релігійного світогляду, як належить, нинішній інтелігент мвогі речі приписує християнській релігії зовсім фалшиво; релігію понимає так, як її собі представляв, коли ходив до нормальної або ще до середньої школи. Й тому, буває, смієтсья з релігії та церкви, бо приписує їй це, чого вона не вчить і не вчила ніколи¹⁾.

Якщо в душі запанує атеїзм, тоді приходять до неї також і „незалежна етика“, як невідлучна його товаришка. А хто руководить „незалежною етикою“, в того не можуть розвинутися тривкі засади, як основи сильного, великого, гарного характеру.

По цім розважанні ставлю наступаючі заключення, як резолюції на проблем недостатчі засад у витворенні характеру:

1) Основне вичування філософії емпірійно-ідейної, головно: а) логіки, б) психології емпірійної а ще більше раціональної.

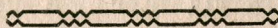
2) Щоби це осягнути в теперішних обставинах по змозі легко і скоро, є майже необхідним приступити до „Ліги українських студентів“, бо лише ця організація ставляє поміж найважнішими орудниками запізнання себе й дальших кругів із емпірійно-ідейною філософією.

3) Для студентів-християн, а ними є загал нашого студентства, конечно є поглиблення етики, апольогетики, догматики та історії вселенської Церкви.

* * *

Ми, українська молодь, це ціла надія, ціла будучність Неньки-України. Якими в гарних та цінних літах молодости будемо ми, та кою буде Україна!

М. Лютак.

¹⁾ Пор. пр. Г. Костельник, Границі демократизму, Львів, 1920. ст. 198—201.

Др. Т. Г.

З філософійних проблемів.

Що це правда; — ідеалізм чи реалізм.

(Дальше).

Про цей першорядний проблем, ідеалізму та реалізму послухаймо розмови двох молодих філософів із „філософського кружка“ при однім академічним товаристві.

І (деаліст) до **Р** (еаліста): Дивуюся, що так завзято воюєш проти таких філософів, як Кант, Фіхте, Гегель та інші.

Р (еаліст): Amicus Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica Veritas¹⁾. Воюю за правду і світло проти ложі та темряви.

І. Я думаю, що ідеалізм, то одинока філософія, гідва ідейної людини. Ось що найважливіше, вбиває раз на все бездушний матеріалізм та й високо підносить прапор духа. Чиж цього не добачуєш?

Р. Вбиває — признаю — матеріалізм (робить це бодай не одна відміна ідеалізму), та при тім убиває правду, а саме правда є добром розумної людини й правди людина шукає незагладною тенденцією свого ества.

І. Безперечно, що до правди безустанно стремимо; але чиж дійсно думаєш, що ідеалізм є зовсім ложний?

Р. Думаю? Ніхто зі здоровим іще розумом та з якоюсь логікою не може інакше думати. Ідеалізм у всіх одмінах є ложним.

І. Ти дуже смілий напроти Кантів та інших світил філософії. Хотівби я знати, чому то так ідеалістичне повимання світа й буття взагалі мав бути ложним?

Р. Ходить нам о ідеалістичне повимання правди, або інакше кажучи: чи наша думка, наше пізнавання, наш розум творить дійсність, чи противно не творить, але до неї примінюється. Ти кажеш, що твій розум витворює дійсність, я кажу що ні, але що він до дійсности примінюється.

І. Ну, вжеж що о це ходить.

Р. Отже памятай це добре, — а тепер подумай трохи, славетний ідеалісте. Дам тобі деякі докази, що зможуть тебе вилічити раз на все з твого ідеалізму.

І. Я дуже цікавий.

Р. Тож слухай. Перший доказ такий. Не може бути правдивою філософія, котра приписує природі нечувану жорстокість. Чи так?

І. Тут нема сумніву, бо природа, або кажучи по „клерикальному“ — її Творець, усе намагається викінчити й довести до досконалости. Але...

Р. Знаю, що хочеш сказати своїм „але“. Зажди однак трошки й лишімося при тім, що признаєш. Природа, кажеш, все викінчує так, що калцтво є виїмком. Дійсно так. І тому прим. не лиш у світі ростин і звірят, але й у цілім людстві загал є видючий, а сіпими лиш одиниці; загал простий, а одиниці горбаті, загал людства здоровий, а одиниці хворі, загал має вживання розуму, а лише маленьке число в порівнанні до цілого людства є божевільне. Навіть пошести та зарази, хоч велику скількість людей навіщають, належать до вельми скоро проминаючих виїмків. І ті всі виїмки так дрібні —

¹⁾ Люблю Платона, люблю й Архстотеля, та більше люблю правду.

помимо цього, що людскість сама їх на себе приводить через свою злобу та глупоту, через всякі надужиття, невміренність, через лихі суспільні відносини, які сама спричинює.

І. До речі балакаєш покищо.

Р. Добре. Коли однак природа в усім каліцтва бережеться, то ще більше повинна берегтись його в найблагороднішій та найвищій людській силі, себ то в розумі і в його діланні, іменно в пізнанні.

І. Певно що так, так щож із того?

Р. Що з того? З того слідує, що твій ідеалізм є безглузний.

І. Ого! Щось за скоро.

Р. Не за скоро. Твій ідеалізм заявляє, що розум не пізнає дійсности. А що це значить? Це значить, що приписує природі, або як хочеш, її Творцеві найбільше, загальне, невідчличне й невлічлиме каліцтво. А як так, то насупереч універсальному досвідові й універсальному діланню правди — обвинює її о страшну жорстокість.

І. Деж ця жорстокість, бо її не добачую.

Р. Не добачуєш? То отвори ширше свої вічі.

Чи ж людський дух не стремить безустанно до пізнання дійсности? Ціла людскість, усі народи, всі освічені й неосвічені верстви, всі науки й усі научні експедиції, всі наукові подорожі та наукові товариства прямують до цього, щоби пізнати як є в дійсности; як є у світі матерії, як є в дійсности зі світом духа, як загалом є дійсно з цим, що студіюють та роздумують.

Тимчасом в теорії ідеалізму ніхто, й то безоглядно ніхто не пізнає дійсности, це є не пізнає, як оно є в дійсности. Отже: сліпою є вся людскість, сліпою й окалічилою в найблагороднішій своїй силі, в розумі, сліпою через усі століття й на всі часи. А це булаби безперечно більша сліпота, як сліпота зору й страшніша жорстокість зі сторони природи, як колиб усе людство через усі віки було позбавленим очей. Чи ж не так?

І. Признаюся, що я ніколи про це не подумав.

Р. Мені здається, що ти взагалі не много думав. От „імпонують“ тобі деякі імена й упередження, для цих імен корисні, а забуваєш, що у філософії не звучні імена, але докази рішають.

І. Твій доказ маю силу, нема що казати. Навіть читав я раз і затамив висказ J. G. Fichte'я ¹⁾ що тут належить. Він каже: „Wenn es zum Handeln kommt, drängt sich der Realismus uns allen, und selbst den entschiedensten Idealisten auf“. Цей висказ давав мені дещо до думання, тим більше, що у щоденному житті ніколи не беру, наприклад осіб, предметів, та загалом зверхнього світа за твір мові думки.

Р. Цей висказ однак наводить мене на інший доказ, якого не наміряв я наводити, та натякну його коротко, лиш скажи, чи перший доказ тобі вистарчає.

І. Годі мені щось проти нього закинути. Що природа всюди з дивною старанністю уникає каліцтва й хирляцтва, то видно також і з цього, що навіть малі зранення намагається сейчас загоїти; але радо послухаю дальшого доказу.

Р. Заки наведу тобі другий доказ, то міжтим верну до наведених слів Фіхте'я. Справді, не буде правдивою філосо-

¹⁾ Philos. Journal V. 4, §22.

фія, яка для людства є неможливою. А саме ідеалізм є неможливий.

І. Щось цей доказ не заповідає особливої сили. Як ідеалізм є неможливий, коли були та є ідеалісти? А що було та є, то є можливе.

Р. Не так скоро, друже. Були та є хвилеві ідеалістичні химери й тії у хвилях думання, доки не достережеться противречностей і не розважиться противних доказів, досі є можливі. Але подумай трохи:

Чиж можливо сказати, що твоє тіло, то твір твоєї думки, що його в дійсності нема, а є тоді, коли ти про нього думаєш? Певно що ні. — А як це ні, то яким правом можна сказати, що нема в дійсності інших тіл та інших зверхніх предметів. Таж їх пізнаємо з такою самою ясністю, конечністю як і своє власне тіло. Отже пізнаємо дійсність поза думкою.

Дальше: чиж можливо сказати: що $1+1$ не є в дійсності 2; що цілість не є більша від частей, що щось під тим самим оглядом є й не є і т. і. Ніхто не в силі заявити, що ці закони буття його думка творить. Кожний наглядно бачить, що тут лише пізнає, що воно так є, а дальше що так було та буде дійсно, хочби ніякий людський розум цього не пізнавав.

Що з того виходить? З того виходить, що розум у тих та інших численних випадках не в силі бути ідеалістичним — але є реалістичним і признає дійсність. А як так, то ідеалізм є розумному єству неможливим — а як є для розумного єства неможливим, то є також неправдивим.

І. Воно трохи так виходить. Це що є противним, ба й неможливим для настроєного для правди розуму, то ніяково назвати правдивим.

Р. Та й самі ідеалісти те бачать. Говорять що треба виречися для правди своєї природи й т. і. А інші щиріші кплять собі з других ідеалістів, наприклад Hegel із Schelling'a. А Schoppenhauer раз говорить, що таку філософію можна найти „allein im Tollhause“, ¹⁾ отже виключно в домі для божевільних. Та забувають ці панове, що вони в тім самім блуднім крузі.

І. Як бачу, то ти також ідеалістів читав.

Р. Менше те. За неможливістю ідеалізму натякнув я лиш мимохідь. Наведу тобі другий доказ, що ідеалізм, то бредня.

І. Добре, буду терпеливо слухати.

Р. Отжеж кажу: не може бути правдою філософський систем, що в собі заключає противречности.

І. Це бувби дуже сильний доказ.

Р. Так. А якраз ідеалізм заключає противречности.

І. Які?

Р. Всілякі. В 1-шу контрадикцію зараз сам впадеш. Ти, як строгий ідеаліст заявляєш, що нема дійсности. Питаю тебе отже: чи так є дійсно, як говориш?

І. Певно, що так є дійсно, інакше я не говоривби цього.

Р. Добре кажеш і це вистане. Коли кажеш, що дійсно так є, як говориш ти (та ідеалісти), то вже маємо контрадикцію. Не бачиш?

І. Ні.

Р. Щойно сказав ти, що нема дійсности.

¹⁾ Die Welt als Wille u. Vorstellung I 2, 124.

Тепер кажеш, що так є в дійсності.

Говориш отже що нема дійсності й рівночасно кажучи, що так є, заявляеш, що є дійсність. І так в однім реченні те саме заявляєш і те саме перечиш — а це глупота само в собі.

І. Справді; ніколи мені це не прийшло на думку. Але як так, то не треба дальших доказів. Таж теорія, котра те саме рівночасно твердить і перечить є наглядно абсурдом.

Р. Ясно, що є абсурдом і тому є абсурдом ідеалізм а ще до того строгий ідеалізм, званий solipsism'ом. Та я тобі покажу одну-другу дальшу противречність.

2-о. Ідеаліст заявляє, що дійсно що іншого правда — а що іншого лож. Чи так?

І. Таж так.

Р. Отже знова признає дійсну різницю між правдою а неправдою, — а тим самим признає дійсність, яку рівночасно заперечує.

3-о. Ідеалісти майже всі признають і мусять признати, що коли думають, то вони є думаними, а як вони є думаними то вони є (ствують) у дійсності. Отже знова є дійсність, яку заперечують своєю теорією, — дійсність кромі акту думки.

4-о. Тії ідеалісти, котрі правдою уважають схожість думок зі собою, — хоч воно якоесь звучне для вуха — впадають у іншу контрадикцію, та таки контрадикцію.

І. Яку?

Р. Який ти недогадливий. Своім поглядом признають найперше, що правда (бодай по їхньому понятя) є можливою. Рівночасно однак своєю дефініцією роблять усяку правду неможливою, себ то всяку думку неправдивою.

І. Чому?

Р. Подумай. Коли правдою нає бути схожість думок людини зі собою, то перша думка людини, будучи хоча хвилину одинокою, самотньою, не буде правдивою. А як перша не буде правдивою, то й друга схожа з нею, теж не буде правдивою на основі несумнівної математичної й метафізичної аксіоми: $a = z$; $b = a$, отже $b = z$. А як так, то й третя й четверта й усяка дальша, отже ніяка не буде правдивою. Як $a = z$; $b = a$; $d = a$, то й $d = z$. Отже неможлива ніяка правдива думка, або іншими словами: неможливе пізнання правди. А проти цього, проти загального скептицизму¹⁾ всі твої ідеалісти протестують, видячи його абсурдність. Отже, — повторюю: правдиве думання є можливе для людини; — правдиве думання не є можливе для людини. Це логічний висновок наведеної вище дефініції. Гарна теорія, нема що й казати!

І. (зі злістю): Деж до ч... вони поділи свою логіку!?

Р. (сміючися): Ти хочеш найти логіку в нелогічній, абсурдній системі? — Та йдім дальше. 5-а контрадикція...

І. Досить мені цих контрадикцій.

Р. Я однак мавби охоту показати тобі контрадикції інших одмін ідеалізму, особливо контрадикції позитивістів, себ то агностиків.

І. Що під тим розумієш?

Р. Розумію цих ідеалістів, що не приймають дійсності, себ то реальности правд метафізичних та загалом усіх надзміслових.

¹⁾ Загальний скептицизм є теорією, яка в сьо уважає непевним. (Ред.)

І. Не маю приємности слухати контрадикцій. Коли основне заложення й речення ідеалізму є противречне й абсурдне, то такими мусять бути всі його відміни. Коли розум не творить ніякої дійсності, то не творить також метафізичної. На стільки логіки маю.

Р. То правда: я уважаю однак, що це тобі придасться.

І. Не хочу слухати; я бачу, що можеш мені навести цілу літанію контрадикцій, бож они плывуть з одної ложної основи. Їх більше число не робить ідеалізму більше абсурдним.

Р. Може; але більша скількість контрадикцій більше, цеб то ясніше виказує його абсурдність. А до цього маю охоту.

І. То скажеш мені колись інде.

Р. Чи ж так тобі дорогий ідеалізм, що боїшся його більшої компромітації?

І. Ні, але мушу йти, а хочу почути ще новий доказ.

Р. Добре. Заключаю цей доказ у сильогізм *ad perpetuam rei memoriam*.¹⁾

Не може бути правдивою теорія чи філософія, що собі противречить.

А що критичний ідеалізм у всім собі противречить, тож не може бути правдивим.

І. Щось це пахне середновіччям.

Р. Ні, друже, то так щоб ти не забував цього, що раз признав.

І. Ну те, давай уже раз дальший доказ.

Р. Спокійно, буде дальший. Ти клерикал?

І. Що цим хочеш сказати?

Р. А ти що під тим розумієш?

І. (трохи нетерпеливо): На що того твого питання? Як хочеш знати, чи я християнин, то очевидно, що так і християнство цінує як правду й як могутню культурну силу.

Р. „Як правду“. Гарна це правда — ідеалістична — а ще культурна сила й гарний із тебе християнин.

І. Говори к речі, бо піду геть.

Р. Зажди хвилю. З твого наголосу слів „по клерикальному“ на початку нашої розмови я зрозумів, що тобі християнство не байдуже. Й тому тепер, ось так для *intermezz'a* хотів тобі натягнути, що ти в суперечности зі самим собою. Ось ніби свідомий християнин, отже приймаєш християнство за дійсність. З другої сторони ти ідеаліст, а для такого нема дійсности. Все а все є витвором думки, що їй ніяка дійсність не відповідає. Деж ту місце для християнства, де логіка, де консеквенція гідна інтелігентної людини?

І. Сховай собі проповідь. Як схочу почути проповідь, то піду до церкви.

Р. Не хочу проповідати й не хочу также давати лекції апольгетики. Але не люблю ніякої неконсеквенції, а на жаль такої неконсеквенції стрічаю подостатком у нас. Одні, ніби свідомі християни, отже свідомі божеської правди християнства, а рівночасно цікаються теорій, що логічно зівсім християнство виключають. Інші, ліберали, чи як їх хто хоче назвати, не увірять ні Томі, ні Альбертові, ні Pasteur'ові ні Leibnitz-ові, що християнство боронять, зате вірять безкритично найдурнішій брошури, найдурнішим фразам *à la Wipperfurth'skym*, коли лишень ті брошури чи фрази стають супереч із християнством. Що вартна така логіка!

¹⁾ Для постійної памяти.

І. Нема ні льогіки, ні критики, ні філософії, ні здорового розсудку; ось причина. Колиж зачнеш раз свій доказ!

Р. Най буде доказ, уже лишу твое християнство на боці, бо я ні богослов, ні апологет.

Мій третій доказ на це, що ідеалізм є ложним, то такий:

Не може бути правдивою теорія й філософія, що веде до за непаду цивілізації й послідовно до варварства. Так, чи ні?

І. Ясно, що так. Всякий знає, що цивілізація, то досконалість гідна розумного, людського ества. А досконалість гідна розумного ества, то досконалість за помічку правди й у правді. Що отже усуває, чи зносить цивілізацію, зносить правду. А що правду зносить лише лож¹⁾, тож і теорія, котра зносилаб цивілізацію, булаб ложжу, отже неправдою.

Р. Най буде й так, хоч я волівби сказати інакше. Отже як раз ідеалізм у всіх одмінах веде наконечно до варварства.

І. По тім, що ти щойно про мое християнство натягнув, то вже сам те бачу.

Р. Що бачиш?

І. Що ідеалізм веде до варварства, а як так то не є він правдою, бо ця велаби до цивілізації, або була хоч її частиною.

Р. Ну, ну, чомуж ідеалізм веде до варварства, я цікавий.

І. Чому? З ріжних причин. Наперед усуває, ц. є робить неможливою релігію, або релігійну правду. А усуваючи релігію, усуває найсильніші чинники цивілізації. Усуває справедливість, ощадність, працьовитість, поздержність, милосерде, безкорисну приязнь і згоду, а в їх місце очевидно приходить, несправедливість, ліниство, розпуста, захланність, рабунки, війна всіх проти всіх; — а затим занепада і культури й цивілізації. Десь читав я висказ Emerson'a, що не може впасти на нарід більше нещастя як утрата релігії, що тоді слідує руїна духової культури, отже цивілізації.

Р. Туди зміряєш? Таж релігія, то річ серця й Paulsen так каже й інші. А як річ серця, ц. є почувань, то на щож релігійної правди. Ідеалізм усуває лише правду, але не усуває чуття серця, отже не усуває й релігійних почувань.

І. Такий аргумент сховай собі для гімназистів і гімназисток з V. і VI. класи, але не виїзджай з ним перед мене.

Р. Для гімназисток ніяких аргументів не потрібую а для наших пятаків і шестаків вистане за аргумент найбільша дурниця, кимнебудь, або й ніким не сказана, коби лише була заправлена неклерикальним сосом²⁾. Релігія, кажу, річ серця й баста; а зі серцем критичний ідеалізм нічого спільного не має.

І. Хіба ти кпиш собі з мене. Як релігія річ серця, то тим самим річ фантазії. Може ні?

Р. Ну, так, та що з того?

І. А як річ фантазії, то в людини розважної та статочної, що ніколи, або лиш деколи хвилево йде за фантазією, у такої людини ніколи або ледви коли буде релігія, а це значить, що її властиво не буде. Це й сліпий бачить і тут нівчим твій Paulsen, Schleiermacher чи Kant.

¹⁾ Здається нам, sit venia, неточно. Правду усуває, чи її не допускає також не знання. Та це не шкодить аргументові, бо хіба ще гірша для розумного ества лож, чим незнання (Ред.).

²⁾ Може трохи за загально. Думаємо, що так але не є. (Ред.).

Р. (Киваючи головою): Яка сміливість; Paulsen, Kant, Schleiermacher! Ну, признаюся, що мене твій аргумент переконує. Релігія серця й фантазії булаби справді лише для дітей вповні можливою, деколи для молодих дівчат і збалих хлопців, а для розумного людства ні.

Тимчасом — ніде правди діти — до релігії признаються й її переконанням і ділом показують першорядні гевії в історії, не виключаючи корифеїв¹⁾ у всяких природописних і подібних науках, як це вказали твої клерикали й особливо Kneller²⁾.

Отже мушу льогічно признати, що релігія не є річ серця, але бодай головню річ розуму. А як так, то ідеалізм усуваючи дійсність, нищить також релігію. Але ти хотів ще щось сказати, бо сказав „наперед“.

І. Я хотів сказати й у часті сказав, що ідеалізм, зносячи в людини релігію, нищить також і етику, це є поступовання, обичаї, життя гідне розумної людини.

Р. (іронічно): Що за праведник! Таж цілий культурний світ знає, що є свобідна мораль, не вязана релігійними пересудами й цю мораль голосить і у школах навчає. Таж у цивілізованих державах аятаги вже давно усунено релігію зі шкіл і заступлено світською мораллю. Таж і ми, хоч пізні Івани, піднеслись уже на цей ступінь поступу і за нашої влади у Станиславові Др В...³⁾ вніс законопроект за усуненням релігії, як непотрібного баласту, а за введенням світської етики. Таж це все всім знає. Деж ти, хвільсофе, обертаєшся? Хіба в етеричних імлах свого, чи кантівського ідеалізму!

І. (з видимим обуренням): Світська мораль! Заїхала Франція й антанга з твоєю мораллю аж над беріг пропасти! Заведено у школах світську мораль, і рік за роком веде Франція десятки тисяч цвіту молоді з безрелігійних шкіл у тюремні мури! Чи ти знаєш, які цифри подає урядова статистика шкільних злочинців?

Р. Ну, які?

І. На 100 дітей, дітей-злочинців, що ставали перед судом, 89(!) було вихованих твоєю світською мораллю, а 11 походило з католицьких, релігійних шкіл. Нечувані впередше й найпоганіші проступки, тепер на днешньому порядку, а оден із суддів, Бонжу, заявляє, що Франція йде до гибелі й що цьому здичинню й цій дегенерації очевидячки винна безрелігійна, світська етика! А як хочеш, то тобі позичу дальших, ще драстичніших статистик професора ун. Garofalo на Італію й „Laacher Stimmen“ на Пруси чи інші краї. Будеш мати з такої молоді цивілізацію індіан, розбишак та людодів!

Р. Ну, ну, як я бачу, то ти справді клерикал.

І. Говорім поважно. Не клерикал, але релігію та христіанство трохи старався пізнати, бо не люблю поверховности.

Р. В релігії, може, — але з філософією відай слабше йде.

І. Або жартуємо, або говоримо поважно!

Р. (трохи іронічно): Алеж розуміється, поважно. Якжеж іще, по твоїй думці веде ідеалізм до варварства.

І. Чекай. Я ще не скінчив. Місто многих статистик можна те саме осягнути простим помічаням: Чим більше релігії, те є релігійного звання й релігійної практики, себ то життя релігією — тим краща етика. Мало релігії — мало етики. Зеро релігії — то майже зеро етики. Доказом села і міста, а кромі цього монаші новіціати.

¹⁾ Проводирів, найвизначніших учених. (Ред.).

²⁾ Christentum u. die Vertreter d. neueren Naturwiss. Herder. (Ред.).

³⁾ Позволяємо собі скоротити імення, бо ми тої думки, що nomina odiosa. (Ред.)

Василіянський новик більше має етики, характеру, внутрішньої сили й унутрішнього вдовілля по 7-ох місяцях релігійного життя, чим наші а-релігійні, хоч не антирелігійні пластуни й відродженці по 7-ох роках пластових праць чи іграшок. Ось маєш реалістичний та експериментальний доказ.

Р. Агаа! То відай ти у василіянським новіціяті такого клерикалізму набрався. Ти ек-новик?

І. Знова комедіянство. Чи говоримо поважно, чи ні?

Р. (новажніючи): Отже, висновок: ідеалізм забиває та нівечить етику, отже нівечить умовини цивілізації, чи там саму цивілізацію. Так?

І. Ще не бачиш?

Р. Маєш іще що сказати?

І. Лише натякну. Як усувається релігію, то усувається характери. А чи можлива цивілізація в якій суспільности, коли в ній не має характерів, коли виростає кодло низьких, підлих, рабів своїх забаганок і пристрастей, егоїстів, які не кланяючись Богові, стеляться у стій ідолові свого самолюбства, якнебудь його назвеш.

Ні-вчим тут категоричні імперативи й з ними я ніколи не міг погодитися. Як Бог не є дійсністю, то не Бог розказує, отже я сам. А я сам те собі розказую, що мені подобається й тоді, коли мені подобається, або ясніше кажучи, роблю те, що мені хочеться, без ніякого розказу. А так слідує неможливість постійних норм етики і звідси постійности, цього невідкличного елемента в характері й взагалі: також і звідси неможливість етики. Але досить того. Слушно каже світославний історик Масаулеу: „Хто щонебудь робить, щоби понизити християнство, той поповнює злочин головної зради (Hochverratsverbrechen) проти цивілізації людства“. Коли я отже раз зрефлексував, що ідеалізм руйнує релігію, то мушу оскаржити його о злочин проти цивілізації. А що правда не може бути злочином проти цивілізації, то ідеалізм не є правдою й тому признаю твою низшу премісу.

Р. Славно! Маємо філософічного конвертита! Хай жів реалізм! Ганьба ідеалізові, далой!

І. Вже сказав я тобі, що над висновками ідеалізму я не думав, аж ти мене на це навів.

Р. Гаразд! — Лише, що не я дав тобі третій доказ проти ідеалізму, а ти мені.

І. Най буде й так. А чи ти хотів дати інший?

Р. Трохи інший, або стисліше кажучи: інакше я хотів перевести своє заложення.

І. Або мій доказ лихий?

Р. На твій доказ пишуться навіть неклерикали й не католики. Логіка в ньому є, — й факти теж евідентні є. Нема що закинути.

І. Як так, то треба гарні зделки записати між заслуги ідеалізму:

закидає природі жорстокість,
є для розумної людини неможливий,
собі самому противречить,
християнство й усяку релігію зносить,
гибель цивілізації й варварство,
на людскість наводить.

А що така філософія не може бути правдою, отже пек ідеалістичній критиці.

Р. Я те з гори казав. А мігби я те доказати також з історії.

І. Не маю часу. Послухаю іншим разом.

Р. Добре. Останній висновок: Як не ідеалістична дефініція, то реалістична; отже правда, то схожість думки й пізнання з дійсністю.

І. Ет, ти влізливий. Гаразд!

Р. Гаразд!

(Дальше буде).

„Або смерть або перемога —
Се наш оклик боєвий.
До відважних світ належить
Киньмо боязнь навісну,
Тільки кров і труд здвигне нам
Нову, кращу вітчизну“.

„Непобіджена злими ворогами
Україна встане.
Встане славна мати Україна
Щаслива і вільна —
Від Кубані аж до Сяну
Одна нероздільна“.

І. Франко.

Леса Верховинка.

С О Н Ц Е.

На небозводі сходить сонце,
Цікаво дивиться на світ —
У кожне загляда, віконце,
Що саме робить людський рід.

Ох, сонічко моє прекрасне,
На нас вже краще й не гляди!
Померкне твоє личко красне
Від тої людської біди.

Вразить тебе тут кривда люта,
Почуєш зойки та жалі,
Бо правда світом позабута,
Бо гріх панує на землі.

А сонічко на небі сяє —
Та сумно дивиться на світ
І очі свої відвертає:
Який страшний цей людський рід!

Петро С. Молодий.

Як ідейний студент найкраще переведе фєрії.

(Лист до ідейних студентів — у відповідь на поставлене Л. У. С. питання).

Відповідь пряма. Ідейний студент переведе найкраще фєрії тоді, коли якнайбільше зробить для своєї ідеї, коли найбільше викаже праці для добра загалу, яку ми називаємо ідейною працею.

Це коротко й звичайно.

А подробиці?! — Вони такі:

Найперше й то передусім кожний ідейний студент мусить здати собі справу з цього, мусить звернуть увагу на це, на кілька він є вивінуваий у якомусь напрямку талантом. По друге чималої ваги є ту річ, як почуває себе даний студент на здоровлю. Во якщо якийсь студент є хорий, то безперечно він тоді переведе фєрії найкраще, коли буде старатися знайтись у такому положєнні, щоби міг прийти за час фєрії о кілька можна до здоровля. Зрештою це як може перевести хорий студент найкраще фєрії, це полишимо на кінець нашого писання.

А перейдемо тепер одразу до обговорєння, які можуть бути способи найкращого перевєдєння фєрій. Представмо собі насамперед час тих фєрій. Це липєнь і серпєнь. Пєкуче сонце..., — чарівне, добродїйне літо.

Подїлім собі тепер для лекшого думання нашу відповідь на двї частини: 1) фєрії в місті, 2) фєрії поза містом — на сєлі.

При самому обговорєнні питання, будемо брати під увагу всякі житєві обставини, ріжні стєпені духового розвєсю студєнтства, ріжні вроджені й набуті здібности.

Вїзьмемо в першу чергу фєрії на сєлі, а це тому, що відповідь на наведєне в наголєвку питання, в примїненні до „фєрій на сєлі“, вийде бїльше зложєна та ширша, як у примїненнє до „фєрій у місті“. В місті нема таких змін у щодєнному життєю, як на сєлі. В місті життє бїльш одноманїтне, на сєлі ріжноманїтне.

Коли вимовляємо слова: фєрії й сєло, то відразу стають нам перед очима всі подїї сїльського життєя. Вони наступають по собі по черзі, правильно кожного року. Приїзджаємо на сєло з початком липня. А воно, разом зі своїми колосистими полями та хвилястими левадами та луками вітає нас чарівним усміхом зеленї, — Зелєнь, зелєнь і зелєнь перетикана ріжноманїтними квітками, а від неї бє чистий, здоровий воздух повною струєю: та зелєнь і приковує, причаровує нас на декїлька днів. Ми приїхали з міста і вдихаємо з роскїшшу сїльський воздух, переповнений сїльським ароматом, брєнєчий живим життєям. Так дєнь..., два...; — а потїм?

Скучно стає за працею.

До якоїж праці братись?! — До такої, що цікавить, що несе розривку й розраду, а заразом користь і нам і другим, користь і людському загалові. Треба користати з кожної нагоди, щоби збїльшити своє знання, бо все нам у життї придасться, нам і другим. Вратись до такої праці, що відповідає і скріплює сили в нас і в других.

Спитаєте в який спосіб. Способів є безліч.

Коли ви, побувши день-два на селі, відпочили вже трохи по трудах, коли ви вже надихалися розкішним свіжим воздухом, — підіть у село, підіть у поле.

Там і стрінете людей, ваших найблищих ближніх — Українців, що в кєрвавім поті чола працюють для нас усіх; і для міських і для сільських. А при нагоді завяжіть з ними розмову. Побачите, яку приємність зробите їм струдженням фізичною працею а бажаючим також і духового корму!

Роспитуйте одних і других про всьо, що є в селі. А повернувши до хати, роздумайте, чи не можете ви зарадити злomu, чи не маєте ви змоги й нагоди внести чого доброго?

В будні дні ви не подасте тим умученим людям більше духового корму поза такою доброю розмовою-балачкою, бо вони не мають на це часу. Виж за той час обдумайте як їм у неділю чи в свято подати такий корм. І так зайдіть у неділю в читальню, коли є, а коли нема, то так і підійдіть до більшого гуртка людей. Селяне незвичайно люблять, коли з ними побалакати про всьо, що торкається їхнього буденного, а злиденного життя. А поговоривши про це, розкажіть їм, що діється в світі. А до того, що діється тепер, наведіть дещо з нашої історії. Заповіжте їм на другу неділю чи свято відчит з історії, чи який инший повчаючий, та не читайте, але таки розповіжте, а коли читаєте, то ніби яке оповідання, чи що иншого для розривки, або щось таки дуже поважного. Так і через усі вільні дні старайтесь подати селянам цей духовий корм, старайтесь подати їм приступно всьо, що лише доброго знаєте, або попробуйте влаштувати аматорську виставу, а колись і побачите, як багато тим зробите й для тих людей і для цілого народу, бо ті люде цеж одиниці, що складають оден великий нарід, бо всі вони складають одно людство, одну Україну, вашу влюблену мрію, ваш ідеал!

Є знов у деяких селах звичай, що люде сходяться працювати до когось толокою; от коло кукурудзи чи що иншого. Так ви й там якось зайдіть. Почуете анекдоти, пословиці, легенди, чи перекази з того села — спішіть це всьо. Навіть і спеціальні слова та звороти списуйте. Воно вридається навіть вам, а коли не вам то другим певно. Тим збогатите не одну галузь науки на полі українознавства, тим ви влекшите його розвиток, бо подасте письменникам і дослідникам багато потрібного матеріалу. Зробивши це ви причиняетесь до поступу й зросту культури, ви працюєте для ідеї, для загалу, хоч і безкорисно може!

Або знов підіть оглянути яке стародавнє місце, таємну могилу, розвалений замок, чи підземний перехід. І всьо, що бачили — спішіть. Міркуйте при цьому, по теперішних признаках, як воно могло виглядати колись і також — на папір свої завваги!

А коли ви вже на стільки умово розвинені, коли вже маєте на стільки знання, що й самі пишете оригінальні твори, то студійте це, що найбільше любите. Можете, пр. на основі рїзних матеріалів зібраних по околиці, або про околицю, де ви будете перебувати, написати неодно. А з того користь, хосен великий для вас і для других, прибуток для Неньки-України!

Та розсліджуйте не лише звичаї народу, його історію, село й тим подібне.

Студійте також, особливо коли ви старші, душу народа, душу того простолюдина, що на його плечах спочиває будучність народа й будова нашої держави!

Вгляньте в усю, що він любить, а чого не любить, чого хотівби, а чого не хотівби або боїться.

Як завважите в кого щось злого, старайтесь по змозі поправити. А передусім вишукайте між народом дорогоцінні перли. Не ті перли, що нас притягають, що очі в себе беруть, не ті що чарують змисл зору! А ті, що криються нераз під курною селянською стріхою, що валяються під сільським тином!

Колиб ми знали нераз, що криється під убогою свиткою малого хлопця або дівчати, що блукає без опіки й приюту під тином!

Пригадайте лише, як малий обдертий Шевченко рисував раз у парку, а малляр Сошенко підглянув його й потім заопікувався ним. Хібаж Сошенко подумав тоді, що в тім малім задріпанку криється пізніший чоловік світової слави, будучий геній нашої любові України, чоловік, перед яким тепер увесь культурний світ клонить свою голову! Таких дітей по наших селах безліч, лише ніхто не звертає на них уваги, лиш нема тепер у нас добросердних Сошенків.

В інших народів воно йнакше й тому в них тільки вчених, так високо піднеслася культура, розцвітають усякі галузі наук!

Тож як побачите коли в такій дитині вдаряючі здібности, зверніть на це увагу їхніх родичів, або кого иншого з поважаних ідейних інтелігентів. Ручу вам, що коли хоч одного направите, або коли хоч одній такій обдертій дитині отворите світ, „пустите на добрі руки“, до шкіл, будете мати більше вдовolenня, як колиби ви ціле життя бавились по кінах, театрах, карнавалах!

Оттакі різнородні способи гарного переведення фєрій на селі. Та тих способів, — як сказано, — є без ліку! А тих кілька моїх думок, якими ділюся з вами, други-студенти, це лише вказівки, яких мета спрямувати ідейного духа вашого високого людського ества, друга сторона бодай одної з тих вказівок.

А перейдім тепер коротко, — як можна найкраще перевести фєрії в місті? Ту треба зазначити, що є два рода студентів. Одні не люблять міста, а другі його люблять. А все таки можуть одні й другі перевести фєрії навіть у місті, справді гарно!

Лише подумайте!

Наука покінчена. Ви дістали свідоцтво, що вповажює вас учащати на науку до вищої класи, або й іспит, який дехто з вас зложив. Щож робити далше? Хібаж місто не має змоги відсвіжити та скріпити в час фєрій ваші фізичні та духові сили?! Через цілий рік ви мусіли вчитись десять або й більше предметів. Та ви мусіли. Тепер не мусите. Тепер можете лише якийсь предмет виучувати, а саме той, у якому ви почували себе найслабше. Або коли чуєте особливше замилування, коли почуваете в собі незвичайні здібности до якогось предмету, чи якоїсь галузи знання — так віддайтесь уповні в той свобідний од примусового заняття час фєрій студіюванню тої своєї спеціальности. Старші можуть частенько заглядати до різних научних бібліотек, можуть викінчувати початі твори, приготівлювати реферати, записи до преси, а вкінці викінчувати та вигладжувати твори до печатання.

Скажете: досить уже тої книжки було через десять місяців. Хочеться розривки, свіжого воздуха.

А все таки в усю тому, про що була бесіда, нема таких труднощів. Можна час так поділити, щоб можна було й розважитись і щонебудь хосенного зробити.

Коли вже не хочете йти до бібліотек, так ідіть з книжкою за місто, в поле, в міські городи. Там і розірветесь і знання набудете.

Або хочете самої розривки, так улаштуйте разом зі своїми найближчими прогульку або фестин, драматичну виставу в якійсь читальні чи руханкову забаву на свіжоїм воздусі.

Та при цьому стережіться видавати надмірно таї непотрібно гроші. Не так, як це в зимі було, що деякі „добродії та добродійки“ видавали десятки тисячів (sic!) підчас забав на добродійні... сукні та декорації, а бідному стрільцеві, що мучився за це, щоби тим „добродіям та добродійкам“ було добре, що зрештував своєю мученичою кровю розлогі землі України — або сиротам по вправшому в бою борцеві за волю України перепало... двацять (20!) мп., або й то навіть ні!

Або не хочете собі завдавати фізичного труду, який конечний при влаштуванні фестинів чи різних інших розривок, так потрудіться для добрих товариств. Посвятить декілька хвилин на навязання переписки чи зносин з ріжними людьми, які моглиби прийти якому доброму товариству чи видавництву з матеріальною чи моральною помічу.

Або знову вчіться чужих мов. Були люде, що за протяг двох місяців добре ввучували мову, а тепер воно так придалось би! А вкінці самі роздумайте над тим, як можете найбільше зробити й для себе й для рідні, для України, для цілого людства, бо ту на тих кількох сторінках годі вичерпати всі засоби.

Тепер іще поділюся кількома думками з тими товаришами, що не почувують себе на тілько на здоровлю, щоби могли інтензивніше працювати.

Такі товариші не потрібують варікати, що їм по неволі приходиться ніби „гвилою колодою“ лежати. Вони також мають чимало способів зробити за час ферій не одво ідейне діло.

Візьмім пр., що не можна комусь нічого робити, хіба ходити по проходах. Таж ті проходи можна преріжно використати для ідеї! На селі чи в місті, в горах чи на рівнині. У таких саме товаришів память сильніша, бо відпочиває, уява буйвіє, одним словом усі духові сили душають. Йдучи на селі полем чи лісом, або знов у місті по городі, або й поза містом, вони мають змогу ліпше затамити все, що спостережуть. Ріжні прояви суспільного, громадського, народнього, вкінці й господарського життя вони повинні тим лекше „закарбувати“ собі в памяти, щоби як прийде час їхнього подужання, використати їх у письмі, в слові чи в ділі.

Або знов таки нехай постановлять собі через цілі ферії причинитися до збогачення наших українських, убогих на всякі засоби, фізичних, зоологічних та ботанічних кабінетів.

А то знов нехай збирають усякі документи теперішньої хвилі: часописи, затрачені, а рідкі документи, то що; часом попадеться під руки яка памятка старини, забутої бувальщини. Можуть і не впорядковувати того всього, а так лише складати, а колись подужають то й упорядкують.

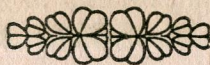
Навіть хочби й такі товариші були, що мусілиби лише в хаті сидіти то й тоді час там переведений, можна використати. Розуміється, що передусім вони мусять уважати, щоби їм що не пошкодило. Але серед звичайних дозволених їм занять, або роздумуючи на самоті можуть зробити багато влучних та корисних спостереженів про світ і життя, що їм і придасться. З власного досвіду знаю, що на самоті уява буває, память набирає сили й одзискує свою свободу. От тоді то можуть такі товариші уложити ріжні пляни будучої праці, ба, можуть навіть збудувати плян неодного письменницького

твору й передвидіти, розумуючи, розміри і вклад, потрібної до вкінчення цього твору, праці.

Тоді з тими товаришами, коли вже подужають, буде подібно як з багатством, яке скидаємо до купи, а коли його підпалимо, то воно вибухне відразу великим полум'ям, що нищить усе протилежне.

Так то буде і з ними, коли по видужанні їхні фізичні та духові сили відзискають усе свою меткість, живучість та свободу. Вони відразу по видужанні виллюють повну струю ідейної праці, заливаючи по дорозі всяке зло, а пориваючи та забираючи все добре.

Тоді й ті хорі поки що товариші будуть почувати, що вони не лежали „гнилою колодою“, не втратили часу, не спроневірилися ідеї, а внесли в людство, в Україну, в свою душу велику кількість праці й поступу!

І. М. студ. ун.

Р О З Д У М А.

Чогось так сумно...? самотина
Сповила душу, а сльоза
Тремтить на віях, як перлина,
А я так гнуся, як лоза,
Куди похилить доля.

Не знав мене ніхто ніколи,
І друга в мене не було.
Минали дні, літа, поволи,
І плуг журби з'орав чоло
І борозда осталась.

Ніхто в життю не правив мною —
Шляхами ріжними я йшов,
Шукав я щастя все з тугою,
Шукав його та не найшов —
Його нема на світі.

Нераз мене недоля била,
Та злові я не спротивлявся,
Надія все мене пестила,
І так дівчак розвеселявся
Чимбудь, коли попало.

Не вчився жити я на світі,
Шукав перел я на сміттю
І тратив час.. і на приміті
Не мав я ціли у життю —
Її й не думав мати.

Минали так літа поволи,
Весна минула... літо йде
Нічим не сіяв своє поле...
А якже в осені буде?
Зима на це що скаже??!

Повинув я самообману,
Гляджу в життя... оден пустар
Як був де двіт який, — зівянув,
І зник весь життєвий той чар,
Що так манить все очі.

І так на серці стало сумно,
Сумний життя могого зміст,
І сам собі говорю глумно:
Модерний з мене песиміст...
Нікчемне я ледащо.

Др Г. Костельник.

Пісня Богові.¹⁾

В тім наша сила й у тому наше знамя, що ми з Тобою боремося, о Таємний! Отче життя й сили! Від Тебе хочемо видерти Твою славу й силу. Тому й шукаємо за Тобою! Ти наш Господь — Ти й слуга наш, бо Ти наш учитель і скарб наш! Тим ми й подібні до Тебе. Твоя вічність — а ми, ми боремося, щоб у ній мати участь! Твоя безсмертність — вона й нам потрібна! Хочемо Тобі дорівняти, богами стати!.. Чиж од цих слова: „створив Бог чоловіка на свій образ і подобу?“ Отворив Ти нам безконечний шлях, щоб ми росли в безконечність. Вістка про Тебе, це ключ, що відчиняє браму життя, дорогу-путь у безконечність. Без цього ключа — ми замкнені в темниці нашої звичайної скри, на віки вічні. Ми не журилисяб далекими зорями, лиш голосом нашого черева, що кормиться землею, а не світилами на небозводі. Почин і кінець, проходжість і вічність, передсвітне й позагробове — ось це той безконечний шлях, що його Ти нам отворив, що ним нам пускатись. Все те дорога до Тебе — почин і кінець, проходжість і вічність, — тим ми журимося, бо журимося Тобою, Отче життя!

Відчинив очі перший чоловік, чоловік без сміття в душі, без більма на оці, чоловік чистий і непопсутий, як вийшов з Твоїх рук, відкрив він свої очі без скази і кликати став: „Він! Він! Він живе! Він володіє! Він Господь і Творець! Він створив зорі на небі, рибу в воді, цвіти на землі! Він дав мені очі, щоби бачити, ухо, щоби чути, язик, щоби говорити, зуби, щоби їсти — хтож це зложив? Він Господь і Творець! Деж Він пробував? Яке Його ймення?...“

І дрожала душа чистого, непопсутого чоловіка, як він відкрив сліди тайн буття, дрожала наче потручена струна на музичному приладі — душа „богоборця“. І був цей крик крик душі сильніший над усі крики...

О Таємний! Як іно чоловік довідався про Тебе, так уже не сходиш йому ні з душі, ні з серця. Пісня богоборця, пісня чоловіка, відвічна пісня в людському родові:

О зорі на небозводі, скажіть мені про Творця!
Скажіть, скажіть, бо Його шукає моя душа!
Ясне сонце, око небесне — чи ти Його бачиш?
Де Він живе? Яке Його імя? Яка Його воля?
О, зрозумій мою журбу!
Я загубив перлу вселенної, і шукаю її!
О місяцю — князю ночі, чи ти Його не бачиш?
Який Його двір? Яке Його Царство?
Зелений гаю! Темна печеро!
Чи Господь туди не ходив? Чи тут не спочивав?..
Відвічне джерело! Бурливе море!
Чи ви не чули Його голосу?
Чи не перекажете мені ого слів?
Прохожий вітре! Понеси мене на своїх крилах до Нього!
Дрібненька порошок! Тебе Він створив!
Тебе Він дотикався — ти знаєш про Нього!
Ти знаєш тайну мого життя!
Скажи мені слово — скажи хоч слово!
Бо тужить за Господом моя душа...
О, вічності, де ти? Прохожості, що ти?
О, передсвітне! О, позагробове — які ви?
О, обізвіться, я вас заклинаю,
Хай вашу й свою тайну знаю!..

І всьому приглядається чоловік, богоборець, все досліджує від зір на небі до порошоків на землі — за Творцем шукає, від кожної речі радби щось довідатися про Нього.

О, Господи! всі дороги ведуть нас до Тебе — на таке місце Ти нас поставив.

¹⁾ Заспів до цієї праці автора подали ми на стор. 39 сл. нашого органу, а тепер подаємо цілий четвертий (IV) відділ.

М. Вільшина.

Олекса Новаківський.

(З приводу виставки).

Якраз десять літ тому з'електризувала українську публіку вістка, що в мурах краківської академії та в затиші підкраківського села Могіли виріс і змогутнів серйозний малярський талант уроженця українського Поділля — Олекси Новаківського. Коротка інформативна стаття д. Нестора (Б. Лепкого) в львівській „Неділі“ (1911 р.) була обявленем в своїому роді. Мимо участі „відкритого“ тоді маляра в багатьох польських а навіть українських виставках (Тов. для розвитку руської штуки) імя і творча фактура О. Новаківського стояли в більш чим приличному віддаленню від круга заінтересовань нашої публіки. Але з того моменту імя Новаківського заграло усіма красками таємного лаворотин-цвіту. його передавано з уст до уст таємним шепотом, перед ним поблідло не одно з тих імен, що належали до „шлягвортів“ нашого культурницького лексикону. Небаром розійшлася чутка, що Новаківський їздить до Львова. А коли зіхав, „Ілюстрована Україна“ (1913.) поспішила з циклем статей про артиста і рядом репродукцій з його творів. Але артист приїхав і замкнувся в палаті Стики на плсці св. Юра; хто не мав легітимації „втаємниченого“, мусів задоволитись тим, що час до часу, в формі статі чи привагідної ревелаяції продерлось до загального відома. Через те протягом кількох заледви літ виробився свого рода „культ Новаківського“. Молоді адепти мистецтва ішли до нього з поклоном, старші, по мірі особистої культури — заздрили.

Остання виставка 1919 р. в залах Національного Музею у Львові, на якій псявилося ледви кілька картин Новаківського, зродила в публіки непереможне бажання — познайомитись з цілістю малярської фактури Новаківського, при чому з однодушного табору прихильників незнаной музи артиста поветало два, з яких один поставив Новаківського на чолу українського сучасного малярства без застережень, другий, більш критичний, старався вайти належне йому місце дорогою порівняння з мистецькою фактурою коли вже не Європи, то бодай наших найближчих сусідів.

І сталося добре, що артист, який впрочім слабо визнавався в на строях і бажаннях профанів, устроїв тепер збірну виставку картин.

В історії нашої мистецької культури стала вона зразу виїмковим явищем. Про цю виїмковість свідчать хочаб голоси цілої польської преси, яка не зважаючи на національні антагонізми, поспішила з об'єктивною оцінкою мистецького надбання нашого артиста. Справді історія останніх десятиліть не записала ще такого явища; вистане, коли з голосів усієї польської преси Львова наведемо відзив найбільш в справах мистецтва авторитетного критика В. Козіцкого в крайно шовіністичному „Слові Польск-ому“:

„Ніхто — думаю — не подивується, що я — польський націоналіст, на шпальтах польського націоналістичного часопису висловлююсь з подивом про мистецтво людини, яка належить до народу, що відмежувавшись від нас перед двома роками морем крові, далі стоїть на становищі бойкотування польської держави: я вважавби себе кепським брехунцем і варваром і зложивби доказ безвіри у високу вартість польського мистецтва, колиб я хотів зігнувати, затаїти чи обнизити дійсний талант артиста-Українця.

А таким істотним, свіжим, буйним, дійсно з Божої ласки таланом є Новаківський в цілій повні. Його картини належать якраз до категорії, супроти якої кінчиться мій індіферентизм, а починається глибоке переконання, оперте на сильному і пережитому естетичному зворушенню.

Поруч Івана Труша, це перший відомий мені український маляр, який не потребує лякатися безоглядної оцінки. Одначе Новаківський має ширші крила і висший лет". (W. Kozicki — *Życie sztuki we Lwowie* — „Słowo Polskie“ — 17. V. 1921 ч. 218).

Справді такого тріумфу не пережив ще ні один український маляр на галицькому ґрунті, навіть Труш ні, якому польська артистична критика ніколи не щадила компліментів.

Бо в обличчю картин Новаківського чуємо, що стоїме віч-навч справжнього, великого мистецтва, яке не має нічого спільного зі злобою дня і людей, виростає високо понад не тільки особисті анімозії і упередження, але й глибокі національні антагонізми. І тому Новаківський займе колись одно з перших місць в історії українського мистецтва наших днів.

Колиб ми хотіли характеризувати його малярську фактуру, то сказали би коротко — Новаківський це кольорист. Ученик Матейка (якому завдячує опанування рисунку) Станіславського (що втаємничив його в чари кольористичного багатства вільних просторів), Вичулковського і Меґофера (які навчили його орудувати кольористичними цінностями на рівні з музичними акордами), остався Новаківський рішуче собою, протягом довгого шукання себе не пожертвував нічим для дешевого ефекту чи скороспішного тріумфу. І в цьому великість його мистецтва.

Та крім маляря-кольориста живе в Новаківському поет і своєрідний ідеолог з містичною закруткою Божого післанця, що хоче не тільки радувати очі свого консулента: він хоче його вчити і переконувати, зворушувати не тільки естетичними вальорами. І в цьому, на мою думку, слаба сторона творчости Новаківського, який родився вітхненим поетом сонця і краски.

Львів 19. V. 1921.

Думки сімох мудрців.

Σοφῶν τῶν ἐπτά ἀποφθέγματα.

Сольон з Атен: *Γινῶτι σεαυτόν.* Пізнай себе, (буде з тебе).

Хільон з Лякедаймону: *Τέλος δεῶν μακροῦ βίου.* Гляди, який конець довгого життя.

Піттак з Мітилены: *Καιρὸν γινῶδι.* Знай свою пору.

Віас з Прієни: *Οἱ πλείονες κακοί.* Лихих усе більше бува.

Періандер з Коринту: *Μελέτη τὸ πᾶν.* Зусилля все перемаже.

Клеобуль з Лінду: *Ἄριστον μέτρον.* Добре все по мірі. (Номис, Укр. приказки. № 5865).

Талес з Мілету: *Ἐγγύα, παρά δ' ἄστα.* Хто ручиться, той му- читься. (Номис 10.661).

І. Стефанів.

Гетьмани Богдан Хмельницький і Іван Мазепа.

Скорою ходою посіпилися та перейшли ці дні та часи, в котрих жили люде, що тужили за долею рідної країни. Минулися ці герої, що глибоко відчували безправство, несправедливість і неволю братів великого народу. Не чути вже ні воєнних зойків, ні воєнних страждань, що виривались колись із грудей люблячих неньку - Україну, тому що „вона обідрана сиротою понад Дніпром плаче...“ Однак пам'ять на ці великі душі, що за весь мир горювали, не повинна ніколи вигаснути, а діти цього народу повинні клонити голову перед такою благородною душею, що всіх замикала в собі...

Двіста сімдесят кілька літ минає, як на землі, на котрій панувала „кругом неправда і неволя“, виринула стать незабутнього Б. Хмельницького і проймаючим голосом закликала всіх до всенароднього повстанчого руху, Народ, як оден муж, відгукнувся. Вийшов напроти, станув при нім як при своїм „Мойсею, хранителєві, свободителю“.

Особа Хмельницького припала до вподоби цим масам, що пішли за ним. Припала до вподоби, бо зобачила в нім рухливого ініціатора й спосібного організатора.

До ненастанної ініціативи приспособила Богдана його бутна вдача. Як надто амбітний не може дарувати, що його, заслуженого козака, не пошановано. Цеж прецінь глум і сором для його особи. А ще далі спали на нього: наїзд, убийство сина, арешти, наставання на життя. Цеж знова всякого дразнить, це родить конфлікт, визиває до борні. І счинилась вона — люта, завзята. Але спершу йшла вона не за ці маси, що билися під його проводом, — йшла за Богданову кривду, за власну його особу. Аж небавком надали їй оборот ті, що з близька гляділи на гетьманські подвиги й тайком відгадували, що ним руководить буга, власна амбіція. Тож наступили на неї.

Був час торжественного візду й привітання. Київська старшина, з цілою товпою народа, вмілим, похвальним словом вимірила в сам центр амбіцій гетьмана. „Podniosła się tem bestya“, — каже наочний свідок і від цього часу змінилися його пляни. Боротьба ведеться тепер за вселюдову, українську справу. „Досі воював я за свою шкоду й кривду, тепер буду воювати за нашу православну віру...“¹⁾ — повторяв він з унесенням. „Я ставши над Вислою, скажу дальшим Ляхам: сидіть і мовчіть, Ляхи! І дуків і князів туди загоню, а як будуть і за Вислою брикати — найду я їх там певно!..“

Крім цієї бутної пружистости, що ненастанно кидала його у вир борні, не давала йому спочати й котра то тримала біля його зорганізований люд, видно ще в нього неабиякі спосібности адміністратора, а навіть зручного дипломата. Що ціла тзв. хмельниччина розвинулася й так довго поретрєвала, це чейже не дасться пояснити самим одушевленням і кріпкою організацією. Впрочім це ясно підчеркують історіки наші й польські.

Однак ці так красні дані Богданової особи принеслиб були о много кращі успіхи, якби він був вглибився в душу широких народніх мас і добачив там їхні властиві потреби. Треба сказати,

¹⁾ Віра лучилась тоді, і більше як коли, з національністю.

що Хмельницький цих потреб не знав. А ще одно. Хоча прикував він до себе много людей, хоча віддались йому тисячі рук, мимо цього він не знав потреби щиро опертися на цих народних масах, та для них і з їхнього становища будувати суспільно-політичний устрій. І це також причина, що майбутність одурила його й нераз навіть остро докорила йому. Яркий вислід цього осудження находимо в наших піснях, як також у деяких письменних творах польської літератури¹⁾.

Неподібний до Хмельницького характером, вдачею та й цілим своїм гетьмануванням це Іван Мазепа. Ставлю їх обох поруч себе, щоби стать одного й другого яснішою стала.

Вже що до власної його особи, то ледви чи „доведеться знайти в історії котрого-небудь із українських гетьманів більш контрасти світла й тіни, чим в історії особи гетьмана Івана Мазепи“²⁾. Це чоловік, що скривав свої пляни, нерадо питає поради у второпніших, наївно спирається, а в дечім то й на сліпо вірить Ф. Орлякові, котрий будь що будь, із своїм образуванням, на такого дорадчика не вистарчав. У народніх масах Мазепа ніколи не був популярний, як гетьман старшинський і вірний прислужник московського уряду, пильний виконавець царських приказів. За це старшини, духовенство, вищі круги цінили його й розсипали на його адресу щедрі похвали. Колиж виявилось його рішення перейти на сторону Шведів, тоді чимало з цих його дотоперішних поклонників перейшло на ворожу сторону й такими остали до смерті. Він і його ймення осталося у вирі простих, глумливих порівнянь. Мазепа стає завдяки церковній анатемі проклятим, превражам, псом..., і таким остається в народній традиції.

Можна спитати, чи загал у цих своїх назвах заняв справедливе становище зглядом особи й гетьманування Мазепи? Ніде правди діти, на це запитання не годиться притакнути. „Суспільність, народ не здобулися на відповідний критицизм супроти всіх заходів для дискредитування й огидження мазепинщини“³⁾. І можна сміло сказати, як завважує Б. Барвінський⁴⁾ що ні оден із українських гетьманів не досвідчив на собі так дуже змінливости людської природи, як гетьман І. Мазепа.

Бо й хочаб прирівнялось його до Хмельницького, у котрого значно чистіший характер, то такої до надто низшої людини від старого гетьмана не слід його зачисляти. Скажу більше! Під зглядом орієнтаційним та розумного розкладу своїх плянів, Мазепа стоїть вище Хмельницького. Впрочім у обох однакові високі думки, завдання. Оба змагають висвободити Україну з під чужої, ворожої жормиги — хоч заходять до цього відмінними стежками.

Хмельницький смілою ходою прямував зірвати в Польщу, а до цього навязує зносини, де лише вдасться. Не вагається навіть подати руку венецькій республіці. Його заходи вінчаються успіхом, бо для здійснення своїх плянів дістає поміч зза границі, чого не досягнули наші козацькі проводирі. Мазепа навпаки мало має свого. Це однак признається йому в заслугу, що чи то своїм союзом зі шведським жоролом, чи в інших змаганнях не відбігає від традиційної полі-

¹⁾ Гл. Антоновичъ и Драгомановъ. Истор. пісні малорусскаго народа II. 1875. і 161 сл. — Зап. Н. Т. ім. Шевч. XXIII/XXIV. 57 сл. 64 сл.; LX XIV. 133.

²⁾ Зап. Н. Т. ім. Шевч. СХХІХ. 123.

³⁾ М. Грушевський, в Зап. Н. Т. ім. III. ХСІІ. 10.

⁴⁾ Зап. Н. Т. ім. Шевч. СХХІХ. 123.

тики української старшини і стає її вірним репрезентантом та виконавцем.

Хмельницький весь народ мав за собою. А щоби його позискати, він, по правді кажучи, не потребував робити ніяких заходів, — досить було, що усунуено всякі перешкоди й селянин ненадійно звільнився від економічної та правової залежності від пана й урядника. Це однак безтурдне опанування люду, зродило в Хмельницького звихнене поняття, іменно, що народ, це орудник в руках козацтва. Мазепа супроти народніх мас стоїть здалека, бо він пан, „Ляхъ оказачившійся“, або „Козак оляшившійся“. При переведенню загальних плянів назначує їм шлях, що сприяє його власним інтересам. Хоча робить деякі зміни (пр. впроваджує оренди), то однак вони стають для народа тягарем, камінем, що кожної хвилини тисне на долину. Але й це народ дарувавби йому, якби був побачив у нього більше воєнного запалу за народну справу, якби був стрічався з особистими гетьманськими жертвами в користь загалу. Цього, на жаль, не було.

От і за це так відмінно записала історія пам'ять цих двох гетьманів на своїх сторінках. Хмельницький іще нині жив, іще нині горі підносить серця, іще нині навіть з гробу грозить, як виражується Поляк Кубаля. А Мазепа — буденний, біля котрого переходиться рівнодушно.

Гавриїл Котельник.

ДЕ РОЖІ ЦВІТУТЬ.

Де рожі цвітуть, я там хочу сісти,
Де рожі цвітуть —
Чи схочуть вони мені розповісти:
Як цвіти живуть?

Чи схочуть, чи ні, — я там хочу сісти,
Де рожі цвітуть —
О, рожі! я вам бажаю повісти:
Як люде живуть?

Весна чи зима — весь вік не зникають
Колбочки — весь вік!
А цвіти лиш раз у рік виростають,
І вянуть рік в рік!

Хай буде і так — о, рожі пахучі!
Блаженний це час,
Що всього життя всі рани болочі
Сціляє нараз!

В. Я.

Ф Е Р І І.

Надходять літні ферії. Кілько чару крилось у цьому слові мені, в моїх безжурних дитячих, молодецьких студентських літах! Як любово була мені сама згадка про них, що додавала сил і заохоти до праці, до науки перед нами й як милими були мені спомини по них!

Бувало тяжко діждатися їх — а й не оглянувся — вже й проминули мов гарний сон!

Чимось невисказано любим, вимріяним, гарним, був мені все той двомісячний протяг часу, прожитий у малому, підкарпатському сільці, серед пишної чотиєї буйним роздвітом природи й щирих людей!

Неописану роскві справляло все мені, малому хлопця, вдихати в груди чистий, гірський воздух, бальсамний запах буйних нив, сінокосів-лугів, прислухуватися таємному шелотаві потічка, сумним думам-пісням шумлячого ліса.

Діточе серце, перенате величною красою природи, линуло, ген, понад синючі в далечі гори, рвалося у безмежний, соняшний простір і розпливалось щирою, тихою молитвою подяки до Того, що велів світити сонцю, цвісти цвіткам і розсвітати пахощі полям, шептати потічкові серед нив шодючих і співати думу-пісню старому лісові...

А жива, — кілько то радощів справляли вони мені! З якою втіхою брався я до важкої праці хлібороба й зовсім не відчував її тягару! З якими гордощами глядів я на перший мій сніг зіжатиї і звязаний невправною рукою!

Сонічко ясне світило — всміхалось із синього неба, вітрець колисав під тягаром колосся похилене збіжжа, серця щастеліа, а з грудий жєнців, старцях і молодцях, хлопцях і дівчат лунала весела пісня ген, ген, широкими полями й наче гономом відбивалась із другої ниви, трєгьої, десятої...

Прийшлося азвити збіжжа з поля, ось і нова радість! Не було щасливішого над мене, як вдалось випросити, чи ріжними обіцянками спонукати стрийкового старого наймита, щоб повірив моїм рукам віжка. Цей позваляв поводити кіньми мені самому лише в порожнє. Пустига мене самого з навантаженим снопами возом бодься, бо я раз, везучи фіру сіна вивернув її в глибоку калабаню при дорозі, так що аж добрі люде мусіли помогти нам обом, обліпленим болотом по вершок голови і відвигнули віз на дорогу.

Одєю хвилиною, здавалось, минав день, сонічко ясне клонилось на спочинок, кінчалась праця, жєнці вертали до дому. Наступала коротка, зоряна, повна глибокої краси, літня нічка, якою не одєн раз любувався я, як із наймитом водив коні в поле на пану. Нєраз уже великий віз високо, високо підїхав на небо, а я ще вдвлявся в яснї зорі, підслухував таємну мову ночі, або розмовляв із наймитом. Він цікаво, страх як цікаво роспитував мене про що я вчує у школах, що чувать у світї, які люде по инших краях і як живуть та як перше в нашому краю бувало. Я радо росказував усе, що знав про широкий світ і про бувальщину нашої країни. Нєраз зворушувало мене це, що він, старший чоловік, бо вже й сивів, з такою пошаною й довірям прислухувався мені, молоденькому студентові, з такою вірою приймав правду моїх слів. Це спонукувало мене всі його запити вяснювати йому, по змозі, найточніше і його знання жаждучій душі подавати напій із чистого, нескаламученого джерела.

Я розумів його важке зітханнє, що нєраз підчас наших розмов стрясало його груди. Це жаль стаскав тоді його серце, жаль за його, в наймах, у тьмі нецтва страченими літами. — А він так рвався до Світла-Знання й не було кому послати його дитяною у школу, подати цього Світла його душі!...

Так працею й радощами, будєнними клопотоми й роскошуваннєм чарівною природою плєдєса дні тижня.

Прийшла неділенька — й нова картина відкривалась у сільському життє. Вранці, на покляк дзвонів поспішани люде святочно прибрані, молодші причєдурєні до церкви, що стояла під величавим скєпіннєм столїтніх, цвітучих лип, на горбку, серед села. Гарна, деревляна церковця, дуже старєнька. Таких уже немого є в нас.

З усіх сторін села сходились народ до своєї старєнької церковці зложити у ній Всевишньому подяку хто за ласку-врожай, хто за своє чорне горе.

Церковця-мати єднала всіх під своїм покровом; і щасливих і горєм прибитих, і багатих і бідних.

Ясно горіли свєчі, а дим кадила з мольбами панотця й вірних уносився високо. Кінчалась відправа. Народ лавою виходив із церковці; хто з благим спокоем у душі, хто потїшений, із надїєю в серці. Росходились. Дєкто оставав ще на двитарі, в тїні лип, щоби погуторити зо сусїдами, знакомими, порадились, довідатися що нового чували. І ту нєраз сивоводосї старці, найповажнїчі

в громаді питали мене, студентика, що чувати у світі, що пишуть часописи та питали в чому моєї думки-поради.

Дізнавшись, що в мене дома в деякі часописи, приходили не в одну неділю-пополудні до мене, щоб їм дещо перечитати. Я деколи й книжечку якусь цікавіщу привозив на ферії і тую перечитував їм; вони слухали й наслухались не могли, а як відходили дякували так, що мені аж стидно нераз було.

Та ж не моя це була заслуга, що батенько покійник посилав до школи і що я знав читати!

А труд мій невеличкий стрічався з такою вдякою щирих людей!

Це рідне, писане слово, закрите й неодному з моїх слухачів, так велику вартість мало в них!

Мимоволі насувалась думка: Як велику прислугу своїому народові може зробити кожний ученик, кожний студент, як у час ферій, у свобідну хвилину підійти між нього з часописом, з пару позиточними книжками, зі щирим, привітним словом!

Народ наш, якому доля наче мачуха поскупила і Світла-Знавня, Освіти, — радо горнеться до неї, а того, хто принесе йому хочби й найменчий її проміничик — уважає за найбільшого добродія.

Нам уважати тільки, щоби народові замісто ясного Сонця Правди — не викресати блудного Вогника Ложі, не подати вбійчого трійла!...

Справді гарними, мабуть і найкращими були ці короткі хвили, які провів я серед моїх слухачів, особливо молодших! Ах, ці були б день і ніч слухали як став я їм снувати чудову казку нашої славної минувшини!

Здається, ніколи не забуду тих, запалом жевріючых, з напруженою увагою в мене виявлених очей діточих, тих у німому подиві розхилених усточок!...

Снуючи низку цих любих сердешніх споминів, переконуюсь, що ферії не стратили й вінні, по тільки літах, своєї привади, чару! А нині ще манять мене так як і перше манили! А тепер, з усмішкою виволобую себе на дьому, що мрію про них, як колись мріяв малим хлопцем!...

Вже літ вілька не їздив на ферії. Восенна хуртовина метала мною, наче осіннім листом по далекій чужині. Аж цього року, дасть Бог упоратись з іспитами, поїду на село спочити по злиднях бурі-хуртовини, віддихнути воздухом любих, рідних вив, відвідати тих, що все мене так щиро вітали між собою.

Та много з поміж них уже не застану! Не оден поляг на далекій чужині, в боротьбі за несвою справу, не оден спочив у рідній землиці, за яку життя своє віддав. А много, много померло й від недуг!...

Ох! Неодна там мати виплакує очі, надармо вижидаючи сина з війни! Неодна сиротина тивається по бурянах, обдєрта й голодна й немає нікого, хто пригорнувши її до себе, теплим словом хоч на хвилину прогнав із її серця смуткогоре, поміг забути, що воно сиротина!

Одно, одніське ласкаве слово — а вчинить більше, чим найбагатший дар! Та вже й найтїще, як не почувеш його від нікого!...

А в кілько то грудях втомлених болем, зневіра серце точить?

І в кількох то душах, закамєнєлих із горя кривди й насильств, страшна тьма панує?...

Піду поміж мій бідний, покривджений народ із теплим, щирим словом радости, надії.

І як зумію осушити хоч одну слезу горя, скресати хоч одному зневіреному серцю іскорку надії і одній пїтьмою одчаю огірченїй душі подати проміничик Сонця — буду щасливий!...

Львів, для 22. квітня 1921 р.

Г. К—а.

ЗНАЙШОВ СЕБЕ.

Ліщук був на Шевченківському святі. Думав віддатись неподільно знеслому настроєві, якого надіявся серед зібраної публіки. Це силувалась у нього на боротьбу пересїчна, чоловіча душа з непереможним духом якоїсь парафрази, критицизму, що втручувалась нахабно в його мрії та підглядала в них дисонанс самодурення. Вона відбирала йому всяке вдовільля, всяку охоту до праці, відкривала в похвалах глум, зависть у радах. Хоч друга, понехувана гордою сестрицею, половина душі бажала за всяку ціну відкрити вартість буття, знайти мету...

Але й ту, на роковому святі, не бракло води на лотоки його скептичного думання. Перед ним держався зиритовано за крісло невдоволений добродій, що мусів піднести свій дорогоцінний корпус при словах „Заповіту“, біля нього мо-лода жінка вклдала на кріслі загортку, відвернувись зовсім від сцени. Сопучи та тручаючи кріслами, шукали місця якісь два панове. Ліщуківі відхотілося слу-хати мелодії та тулити до серця могочі слова поета.

Став вже картати своє пересічне „я“, що то горнулося до всього, до чого люде прикладають вагу, коли на сцені обізвалась тремтячим голосом молада де-клямаюрка. Білий одяг додавав непорочности її словам:

„... на обновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати
І будуть люде на землі“.

А що, як він перейнявсяб цією вірою? Чи вога не оживилаб його, чи не кинулаби перед ним світляного пляху, що слявсяз у вершини Ідеалу. Працю-вати, буті борцем за „обновлення землі“ . . .

І передсмак кращого життя зродився в його душі.

Ліщук почав обнову від себе...

Що де дали йому грубі томи книг, це засіяли в ньому від серця пливучі слова віри та любови. Він знайшов у собі — людину, що відсунула зперед очей понурій серпанок безвиглядности.

В—о.

СПОМИН.

Ранішнє сонце виглянуло ізза рожевої хмари.

Золотом залились могутні верхи гір, вишними самоцвітами роси заблестіли їх стоки порослі травюю, мохом та гірським зіллям.

Хрусталиий потічок, що бистрим водопадом спадав на біле каміння, мчався дальше вниз цвітистою долиною, тремтів живим сріблом, шумів шовковою ліною, над якор уносилася внижній млі із розпоршених частиць чистої як сльз за води, дуга-веселка. Гарні, великі альпейські фіялки, що росли край потоку, цікаво вихиляли головки зпід широких листів, до сонця, до світла.

Нічва мряка розпливалася, опадала, скривалася на дві глибокнх яруг, стрімких пропастей, та відкривала вигляд на чудовий краєвид білих, свігом вкритих шпшиці під якими смарагдом свіжої зелени сіяли денеде цвітисті до-линки, обняті золотом залитими скелями, а над котрими розпростирався чудовий сафір неба, яке рогідне і ясне, немов всімалося любо на вид цієї краси.

Край сірою злему скали, притулений до неї, лежав за скарловатілем корчем смерекн чоловік і пильно вдивлявся в даль.

Чудовий вид не мавив його зовсім. Він вплявив свої очі в одну лиш сторону, в одно місце, там де стоки протилежної гори перетинав рудий вал поплутаного пошарпаного дртту; всю своєю увагою звернув він там, де всю красу природи абещестили людські руки.

Пильно водив зором по порізаних у скалі ровах, по розбитих стрільцями скалах, по видертих з корінням кущах, по білих, ясніючих у сонці плямах свіжо порозриваного каміння.

Довшу хвилю задержав він свій зір там, де під самими дротами лежали два людські трупи. Засягла кров творила темне пятно на білім камені. Один лежав звернений лицем до неба, з отвореними счима, які виявляли невясказаний жах і страшний біль. Другий, біля нього, був звернений лицем до землі. Здава-лось в'ївся він зубами у сіру скалу, вплявився в неї нігтями чорних, широко розки-нених рук.

А чоловік глядів дальше, чи не заврушиться що в пошарпаних ровах, щоб у сю мить дати знак, на який сотня спіжевих пащек укритих там ген далеко за скалою, заревь громом і сотня огнених зміїв з страшним свистом перелетить йому над головою і впаде там, де він тепер глядить, щоб шврити смерть і за-гладу.

А сонце здіймалося у гору все вище та вище і своїм благодійним, золотим сьайвом заливало ці гори сніжноверхі, ці пошарпані скелі і ці дві жертви нічної стези...

Касіно 11. I. 1920.

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ¹⁾

Дописи. — Звіти. — Оповідання.

А. З життя академічної молоді.

Галичина.

Зі стану хаосу, боротьби, руху перейшли ми до сучасних днів нервозного сунопою, т. зв. миру. По всюдах кидала нас лиха доля, багацько ми пережили і здається, дійшли до цієї межі, де зачинається вже апатія, а це й агонія. Мов перекотиполе скиталося наше студентство по всіх просторах України, де йшла боротьба, де викувувалась наша краща майбутність.

А це розбита молодь знова прокидається до життя — та кволе якесь це життя, а злидні й недомагання націковують його. Мимо цього ми щиро бажаємо вести нашу працю по давнім традиціям. Сучасна академічна молодь має дуже а дуже тяжке завдання гуртуватися на провідників до боротьби за культурну самостійність. Та студентство само розбите й розсіяне по краю, а й за кордоном стічає непереможні перешкоди на шляху до цієї мети. Під пестуком . . . . реакції стогнано українське життя. Сам факт, що нам зборонено університетські й технічні виклади говорити усе. Ніякі протести, ніякі меморіяли до властей не змінили „dictum aeternum“ опікунів, що так довго — як чваняться — впоювали в нас свою культуру. Це діявся нагло, бо знають добре, чим може стати студентство в боротьбі за культурну самостійність. В тій цілі подоптаю на нашій землі наші святі права, замінено утравквістичний університет на польський, наших професорів усунено. Щоби здеморалізувати й розбити спершу нечисленні ради нашого студентства, обуслівлено прийняття українців на вищі школи клявзуюми, які понижують нашу національну честь.

Накинено боротьбу прийнято. Ця боротьба о наші набуті права триває вже три роки. Не буду вчисляти всіх безуспішних заходів по різних центральних урядах, не буду вчисляти всіх снарг перед антантою; нам важніше, як молодь

сама прийме цей визов. Із приємністю слід ствердити, що молодь стала твердо й непохитно в обороні подоптант прав. Баучи безуспішність всяких прохань, молодь звернулася до громадянства о допомогу, а наші наукові інституції організували виклади, щось в роді свобідного університету. Власті знова негативно поставились до прохання о позволення таких викладів. Боротьба знов триває далше. Ряди побільшилися, студентські організації одна по другій відновили свою діяльність і стали поширювати свої впливи на весь загал студентства. Відновлено „Академічну Громаду“, „Академічну Поміч“, „Студентський Союз“, що згуртував в собі всі студентські Секції на провінції. За старанням „Студ. Союзу“ відбулися в 1921 р. два студентські зїзди, перші по світовій воєнній заверюсі. Теперішні обставини, серед яких живе студентство, не могли знайти повноговиразу зі зрозумілих причин. З ухвалення на цих зїздах резолюції бачимо, що студентство непохитно стоїть при своїх правах, які йому прислужували на львівському університеті перед доконанням фактом. А супроти цього, що становить властей є непримириме, ухвалено не вдаватися із ними в жащі переговори. — Науку на університеті рішено заступити самообразуванням, чи то приватними лекціями¹⁾.

З обох зїздів слідий цей корисний вплив, що студентство знає свою провідну лінію, якої має триматися, що студентство почнає братися до серйозної праці. Зїзд вилігнував у себе некарні одиниці й проголосив їх бойкот. Коли впливи „Студентського Союзу“ стали поширюватися, власті завісили його діяльність. Як життя студентства уложиться на далі, не знаємо, бо й воно має свої недомагання, про що буде в дальшому дописі. (Реф.: *Nemo*).

Станиславів. Загальні збори Секції „Українського Студентського Союзу“ відбулися 10. IV. ц. р. за письменним дозволом староства в домівці т-ва „Українська Хата“. Протяглися від 5. год. з полудня до 8 ввечері,

¹⁾ Замкнені кордонами й цензурними обмеженнями, не могли ми в минулих місяцях одержати ніяких вісток зі студентського життя за границею. Перша майже ластівка то короткий лист товаришів із Югославії. Дочерва в останніх тяжнях роздобули ми змірку вістей, які тут подаємо, просячи всіх товаришів товаришок, щоби нас, о скільки позволять відносини, інформували й у власнім інтересі й в інтересі тутешнього студентства. Наш вісник доходить до рук яких 10,000 студентства й молоді сер. шкіл (Р.)

¹⁾ В розмірно відрадніших обставинах найшлася частиня тт—ів богословів, з яких сто й кількадесять слухав цей рік викладів у всіх трьох духовних семінаріях у Львові, Перемишлі та Станиславові. Та семінарії остаяють без державної дотації — а львівський досі до половини займає польське війське.

(Реф.)

хоча присутніх було всього 13 люда. В В дискусії над майбутньою діяльністю товариства, заініційованій головою зборів, тов. І. Ставничим забрала голос товариші: Іл. Семянчук, І. Фенношин, Яремич, Навроцький і др. Завзивається всьо студентство повіту до приступлення до Секції, до продуктивної роботи самоосвітньої між собою й культурної серед громадянства, до покінчення епікурейського принципу: уживай світа, довжя служать дітя“. Вибрана секційна Рада така: т. М. Загайкевич голова, тов. Ів. Яремач писар, тов. Ор. Радловський скарбник, тов. В. Завлиньський контроль. тт. Фенношин Ілько й Борис Осип заступники членів Ради й тт. В. Мурин й З. Вірстюк члени провірної комісії.

(За глян. „Укр. Життя“).

— Народний університет в Ланцугі. В перших днях травня с. р. у таборі в Ланцугі відкривається для інтернованих козаків і старшин армії У. Н. Р. Народний університет. З початку буде заснований гуманістичний факультет з відділами — економічним та історико-філологічним. Літній семестр розраховано на 4 місяці. Лекції будуть викладатися київськими, львівськими та кам'янецькими професорами. Для слухачів інших таборів в Ланцугі влаштовано інтернат. Впис слухачів буде провадитися до 1. червня с. р. Адреса університету — Ланцуг, табор інтернованих Українців, Блок А, Барак 12. — Комісія по влаштуванню вищих та середніх шкіл по таборах. З прыводу того, що відкриваемий у Ланцугі Університет не має зараз, як для професури, так і для слухачів необхідної бібліотеки, комісія звертається з проханням до всіх українських Товариств і окремих осіб прийти в цій справі на допомогу. Книжки можна надіслати на всіх мовах. Назвища всіх Товариств і окремих осіб, які прийдуть на допомогу Університетові, будуть оголошені в часописах. Комісія.

(„Укр. Віс.“)

— Секція Україн. Студ. Союзу в Стрию внесла до староства Стрию в квітні ц. р. прохання о дозвіл на провадження лекцій, підготовляючих до іспитів зрілості для екстерністів. Староство одначе не дало дозволу, тільки відіслало цю просьбу до міністерства освіти у Варшаві до порішення. Тимчасом на домагання виділу секції староство казало внести другу просьбу, в котрій треба було подати назвища прелегентів і учасників. У відповідь на останню просьбу секції розпочала поліція дня 14. ц. м. арештовання. Переведено ревізії. Опісля стягнуто протокол із п. Посацького і інших; Ямницький Орест складав протокол цілу добу в поліції в Стрию.

Велика Україна.

Радянське правительство рішало перенести кам'янецький університет ура з бібліотекою та архівом до Винниці.

(„Мол. Життя“).

— Університетське життя йде слабим темпом. Професорів мало, а ще менше студентства, якого число ледви сягає сотки. По аудиторіях студій,¹⁾ світла не має; професори на університетському подзвірю рубають дрова, замість приготвлятися до лекцій... Адміністрація в українських руках і маєть вражіння, що живеться в українському центрі. Тут багато Галичан. Часописи галицькі не доходять.

(„Укр. Життя“, з листу переданого 13. I. 1921.)

В листі 1. II. ц. р. сказано м. і. так: „Життя на Україні примердо. Старий суспільний лад повалений, а новий родиться серед мук і страхів. Матеріальна нужда обхоплює всі верстви й можна сміло сказати, що під матеріальним оглядом усі рівні. Страх перед контр-революцією обхоплює провідників нового ладу й через це терор ту значний. Кожної хвилини ніхто не має певности, чи не потягне його „чека“ за будь який брехливий донос. Колиб не терор, новий суспільний лад та державний устрій найшовби більше прихильности. Професорів мало, та ще менше студентів. Лекції зза браку світла майже не читаються. Читальня ввечері замкнена (брак світла). Галичан тут багато. Багато їх і по Україні, перед усім в Одесі, Києві, Харкові, Кам'янці. В Умані ще начислюють загін до 6,000 люда“.

(За „Укр. Життям“).

К и ї в. Київський університет, політехніку й комерційний інститут радянське правительство закрило, а натомість відкрило „Інститут Народного Образовання ім. Драгоманова“, „Робітничо-Селянський університет“ та „Робітничу Техніку“.

(„М. Ж.“)

Всіх професорів і працюючих у сфері освіти й мистецтва взято постановою раднаркому У. С. Р. на особний список, під нагляд, одним словом закріплено. З хвилиною оголошення цієї постанови „всі належні робітники освіти й мистецтва залишаються на своїх посадах і не мають права покинути місця свого перебування без дозволу місцевого уряду Робсилу“.

Для характеристики відносин приводимо два приклади: Якось на лекції, — оповідають студенти, — нам кинулася

¹⁾ Відомість із листів з одного університетського міста за Збручем, присланих до Галичини ще зямою.

звічі особлива блідість професора О. Грушевського (брат М. Грушевського). Він сидів мовчки, лекції не читав. В аудиторії був страшний холод. Потім ми довідалися, що він вже три дні нічого не їв. Зараз же студенти зібрали між собою невелику кількість харчових продуктів і відправили їх до помешкання професора Грушевського. Професор всю зиму ходив майже босий і в осінньому пальто. Професора Данилевича можна було щодня, коли він не лежав хорий, бачити в довжезній черзі біля совітської їдальні, де він по 3 — 4 години простоявав, щоб добитися обіду.

Як і професор О. Грушевський, професор Данилевич ходить без черевиків і цілком обдіраний. Більшість студентів служить у совітських установах. На лекції ходять неакуратно, бо їх майже немає. Зате реєстрація студентів переводиться майже щотижня, а часом раз на місяць, крім того їм роздають анкетні з величезною кількістю різноманітних питань.

(„Укр. Трибуна“, ч. 16. з 24. V. 1921).

Одеса. Студент мед. одеського університету, який весною ц. р. перейшов з Бруч, оповідає про тамтешнє життя студентів. Студент університету одержує пайок червоноармійця, себ то фунт хліба, обід і вечерю денно й 3000 совітських рублів на місяць. За це кожний студент мусить оддати одну годину в день радянській республіці, т. є: медик мусить працювати одну годину в шпиталі, правник у канцелярії трибуналу й т. д. — Іспити існують і то навіть дуже строгі. За невдержання іспиту відправляють кандидата на літо на поліві роботі.

— Як зачувати, також „Українську Колегію“ в Римі хотіли забрати опіку на свою непрошену опіку. По приїзді Експ. Митрополита до Риму, св. Отець у теплі і повним співчуття для нашого народа листі, запрошує вкр. богословів до приїзду на студії в Вічне Місто. Незабаром вибирається гурт т-пів богословів у соняшну Італію, щоб у серці християнства, в Римі на одному з тамтешніх міжнародніх богословських факультетів продовжати свої студії. (П. Т.)

Польща.

— Рада студентських представників Великої України, що перебуває тепер на еміграції в Ченстохові, вживає всіх способів, щоби дати змогу студентству, перебуваючому в Польщі, вибратися за кордон на студії.

— При 2-гій волинській дивізії, що знаходиться в даний мент в Каліші, утворилася Студентська громада, в склад Радя якої входять: В. Кульчицький, голова та Ів. Драбатиї секретар.

Чехія.

Прага. В Празі на університеті знаходиться біля 1000 укр. академічн. молоді. Майже вся зорганізована в тов. „Академічна Громада“. З починку шкільного року мала Громада чимало клопотів із введнуванням дозволу на вписи й правом побуту в Ч. С. Респ. Прохання о дозвіл на приїзд напливають дальше сотками.

Товариство складається з фахових секцій, помічних комісій і кружків.

Для несення матеріальної помочи членам товариства утворено „Студентську Поміч У. А. Г.“, яка в міру засобів уділювала грошевих підмог 165-ом найбільшим студентам у висоті від 78 — 400 К ч. місячно. Згадана „Студентська Поміч“ веде академічну мензу при допомозі південно-американського фіантропійного тов-а „Методистів“, де харчується 165 студентів.

Заходом У. А. Г. видано 1 ч. „Укр. Студента“ (літографоване) й 1 ч. сатирично-гумористичного часопису „Віхоль“.

В У. А. Г. є біля 40 Придніпрянців. Із почисм шк. року повстав конфлікт між їми а Галічанами. Утворилася навіть окрема „Наддніпрянська секція У. А. Г.“, яку однак постановою загальних зборів У. А. Г. 3. І. 1921. зліквідовано.

Розводі товариства стоїть на перешкоді недостача відповідного локалу¹⁾.

Товариство одержало запрошення на „Міжнародний Студентський Конгрес“, який одбувся в Празі від 23. III. до 6. IV. На конгресі були представники: Англії, Бельгії, Данії, Еспанії, Франції, Фінляндії, Югославії, Люксембурга, Норвергії, Голяндії, Польщі, Румунії, Швайцарії, Швеції, Чехословаччини, України. Склад укр. делегації був такий: Федів Ігор голова, Паньківський Кость місто-голова, Рубін Юрій секр., Віханський Евг., Лопатинський Святослав, Слабченко Евг., члени делегації.

На заг. зібранню, 5. IV. прийнято Союз Укр. студентства до міжнародної конфедерації. Зі сторони нашого студентства вислано сотки інформаційних матеріалів до студентства цілого світу.

(З Бюлетину Всеукраїнського Студентського Союзу з 15. травня 1921.)

Українськими делегатами на Міжнародний Студентський Конгрес закладено Всеукраїнський Студентський Союз із тимчасовим осідком у Празі, завдання якого є репрезентація перед чужиною українського студентства, інформація та пропаганда у справах українського студентства. До Союзу приєднались

¹⁾ Так було ще в лютні ц. р. Чехіє нема локалу, не знаємо. (Реф.).

УАГ. в ЧСР., „Січ“ у Відні та т-во Українців Студентів в Німеччині. До всіх інших студентських українських організацій буде надіслана разом зі статутом Союзу пропозиція вступити. В склад Виконавчого Комітету, який буде вести працю до загального з'їзду українського студентства, що мав бути скликаний наприкінці літа 1921 р., входять: д-р Домбчевський як голова та Євген Слабченко як секретар. Адреса Союзу: Union Nationale des Etudiants Ukrainiens, Praha III., Serikova, 4/III.

— Дня 7. мая відбувся в Празі в Сметановій салі (Обесні дům), святочний концерт в 60 роковини смерті Тараса Шевченка, уляштований Українською Академічною Громадою. В концерті взяли участь гом. Менцівський, співак стоцьгольмської опери, гом. Любка Колеса, Шакова Фільгармонія, мужеський та мішаний хор. Публіка надзвичайно шпиро вітала гом. Менцівського, який артистично виконав „Гельмани“, „Дума“, „Ой, Дніпре“, „Минають дні“. Велике вражіння зробила гра гом. Колеси „Концерт g moll“ в супроводі Шакової Фільгармонії. Хор проспівав: „Косар“, „Іван Гус“, та „Заповіт“, який випав надавичайно величаво та вислухано його стоючи. Гостей, як Українців так і чужинців було дуже багато.

У звязку зі святом всі пражські газети помістили статті про Шевченка та значіння його як для українського народу так і для всього славянства.

(„Вперед“).

— В останніх часах почало наше студентство живо інтересуватися також культурною роботою, яку там веде югослав. катол. академічне тов. „Крек“ і інші кат. чеські організації.

На католицьких¹⁾ привічках уформувалася секція укр. студентів, яка числить около 20 люда. Відвідують часто „Крек“ і живо також інтересуються „Кириво-Методійською Лірою“ („Zora-Luce“, XXIII. 238. — Загреб).

— Кількість укр. ст-ва в Чехословащині вносить біля 1800. Прага — 10000, Пшибрам — 28, Брно — 9. Ліберець — 126, Німецьке Яблівне — 110, Братислава — 3. В загальн. числі були (до марта ц. р.) 23 студентки. — Територіальний розділ був (до марта) приблизно такий:

¹⁾ Дня молодших читачів Придніпрянської України подаємо до відома, що „католицький“ не значить ні „польський“ ні „латинський“, а значить „вселенський“, „всесвітній“. Так розуміє це слово цілий культурний світ, крім гериторії давньої Росії, де в части панувало баламутство. „Католицькі привічки“ — значить: „принципи, яких придержуються „вселенська Христова Церква“.

(Ред.)

Сх. Галичина — 600, Велика Україна — 100. Буковина й Бесарабія 30, Кубань — 1, Америка (сини вкр. емігрантів) — 2. Приблизно 40% із усієї кількості були техніки, 30% медики.

Австрія.

Відень. Заходами „Колегії Українських Професорів“ та „Союза Журналістів і Письменників“ заложено „Вільний Український Університет“. Це, як здається, перший того рода факт в народніх еміграціях, сирачинених зверхними політичними відносинами. Цей факт має безперечно велике значіння в развожу української культури.

На В. У. У. має студентство змогу доповнити тії недостачі, які привносять зі собою студія на німецьких університетах Відкриття ун. відбулося 17. І. ц. р. Відкрито покищо: відділ права й суспільних наук, де викладають: Д-р Дністрянський, Д-р Лозинський, Д-р Старосольський, сенатор Шелухин, Д-р Лисяк (?); — й відділ філософії (історико-філологічний та природописно-математичний), на якому викладають: Д-р Колеса, проф. Антонович, Д-р Артемович, Д-р Рудницький, Д-р Сабат і інші. —

Президія Укр. Ак. Громади в Ч. С. Реп. віднеслася до В. У. з пропозицією перенести його до Праги. III. Професори прийняли цю справу зичливо й тому можливо, що вона здійсниться літом.

— Більшість нашого студентства у Відні гуртує Укр. Академічне т-во „Січ“. Перервану світовою війною діяльність оновлено з почином шкільного року 1919/20. Невеличке спершу число студентів (20 збільшується в січні 1920 р. на 50, а при кінці жовтня 1920 на 80. Головою тов-а в р. 1919/20 був т. В. Ломінський. Життя тов-а в цьому році йде діяльно; з кружків ні один не проявляє діяльності крім гуртка комуністів (около 10 членів). Уладжено чайний вечір (грудень), спільну св. Вечерю для студентів і укр. емігранції, концерт Т. Шевченка з укр. Жіночим Комітетом і 3-місячний курс укр. стенографії. З рамена Тов-ва відбулися 2 відіти. З часописів були в тов-і: „Вперед“, „Наша Мета“, „Укр. Голос“, „Укр. Прапор“, „Воля“, „Arbeiter-Zeitung“, „Укр. щоденні вісті“, „Робітничі вісті“, „Лікарський Вістник“ і др. — Що до політичного „сredo“, то воно амівалося в міру цього з якого напрямку прибувало чи убувало товаришів. Замініші течії були: націоналістична, комуністична, соціально-демократична.

В р. 1920/21. життя йде живішим темпом. Напливають тов-ші з Галичини й ріжних військових таборів. 1. II. 1921. Тов-во числить 141 членів, перебуваючих у Відні (крім цих, що виїхали, а мають

вернути). З цього числа: 23 „експортативців“ себто слухачів „Вашої Торговельної Школи“ (Hochschule für Welt-handel), 23 філософів, 19 правн., 17 мед., 15 лісн., 14 техн., 13 агр., 11 торг., 6 муз. акад., 1 ветер., 1 акад. мастец., (7 рівночасно на 2 факульт.). Наддніпрянців 3, Буковинців 23, Галичан 115. Головою Тов-а т. Ігор Федів.

Основою більше кружків. Замітніші з менше, або більше рухливо діяльністю є: „Драмат. Кружок“ (20 чл.) дав кілька вистав; „Хор“ (25) а крім цього мішаний хор (ок. 40 осіб), „Музичний Кружок“ (4), „Просвітно-наукова секція“, якої найважливіше завдання: відчити й дискусувати вечері; „Драгоманівська Громада“ з метою: „гуртування соціалістичної молоді, ознакомлювання та поглиблення соціалістичних наук, плекаання та розвивання драгоманівського соціалізму“ і т. д. Членів др. гр. є 23 й діляться на дійсних і тільки симпатизуючих із духом громади; що до соціалістичних настроїв, на загал переважає елемент лівий. „Секція чужоземних“ зносин (ще молода) з метою навязати зносини зі студентством інших націй. — Студенти експортної академії згуртувалися в секції експортативців. Метою: поглиблення та поширення фахового знання. Членів 46-ох; адреса: Vereinigung ukrainischer Hörer d. Hochschule für Welt-handel, Wien XIX, Hochschule f. Welhandel. 8. III. 921. зорганізувалися наші слухачі віденської техніки, як член тов-а „Січ“ в окрему „Секцію техніків“ (14-ох). М. і. виринула в секції думка збирати матеріали до „Української технічної термінології“. В сій цілі просять усіх тов-ів техніків, які денебудь студіюють, щоби записували в якійсь мові терміни, подаючи рівночасно українські вже існуючі, або новоутворені з їх нюансами. Зібраний цим способом матеріал передається в одні руки й так використовується працю многих одиниць до технічного словаря. Секція жертвує по змозі свої услуги та інформації про відносини на віденській техніці. Адреса: Bohdan Prustaj stud. techn. Wien, IX, Nussdorferstrasse 84/13.

Хоч так товарицьке життя трохи в цьому році оживилось, то однак матеріальні відносини вельми невдрані а й „еміграційна психіка тяжко нудна“ й „побут у Відні рожево не представляється“, так пише „Молоде Життя“, місячник, видаваний „Просвітно-науковою секцією тов-а Січ“. Цей „орган не є провідником ідей якої небудь укр. політичної партії“, „Наш ідеал.. бути конструктивним цементом при будованню Великої Української Суспільности“ (програмова стаття). Що до напрямку світогляду

то орган (о скільки можна зняти з 1. 2 3 ч. які маю в руках) є: ліберально-соціалістичний й і через те носить у часті п'ятно назадняцтва. Місцями зневажливо виражається про християнство, що побільшує всьпятицтва, бож кожна освічена людина (чи їй симпатичне християнство, чи ні) добре знає, що християнство, то найбільший культурний чинник у світі. Це шкода, бо орган не найде глибшої сампалії читачів, які майже без виімку є християнами. Думаю однак, що тут більше винуваті дописувачі, чим товариші редактори¹⁾.

— За почином укр. студентства у Відні завязалося „Товариство Прихильників Освіти“ (7. III. 1919). Його ціллю: матеріальна допомога нашому студентству. В Тов-і беруть участь старші громадяне як із Галичини так і з Вел. України. У виділї засідає більшість представників студентства (7 на 12) по нормам статута. Контролю веде Ревізіійна Комісія, провірюючи що 3 місяці рахунки й подає вислід до загального відома. Товариство завдяки своїм заходам і американській щедроті придбало поважні суми. І так од 22. III. 1920 до 31. XII. 1920. сума прибутків виносилася 434,593 кор., видатки в тому ж часі 322,978-80 к. Підмог уділило Т-во в тім часі 450, позичок 45. Поміж жертводавцями читаємо також імя Ексц. Митрополита Шептицького, дикл. Д-ра Петрушевича, о. Геніосчі'я, гетьм. П. Скоропадського. Тов-о признане австр. урядом, обмежує (задня пропорціонально за малих засобів) свою діяльність на Австрію (Відень, Грац, Леобен) і Югославію (Загреб, Бельград). Адреса (для висилки жертв): Universitätsprof. (Dr. Stan. Dnistrjanskuj, Wien, XVIII. Theresiengasse, 15. (Проф. Др Дн. є головою Тов-а²⁾).

— Кількість Укр. на віденському університеті, яку подав ректорат на просьбу виділу „Січ“:

Богосл. 10, правн. 53 (з того 3 жінки), медиц. 65 (16 ж.), філос. 88 (18 ж.), земель. 43, Надзвичайні слухачі: право 1 ж., філос. 11 (6 ж.). Разом: 281 слухачів Українців а в тім: 44 ж. (стан перед 1. IV. 1921.). В цей спосіб находяться нашого студентства в Чехослов., Австрії та Югосл. більш 1500 люда, а може й значно більше, прймаючи, що не всі приступили до організації.

¹⁾ Віденська „Мол. Ж.“ трудно дістати, бо воно в Польщі й у Сх. Галичній властями заборонено.

²⁾ Адміністрація „Поступу“ готова безплатно висилати до Відня жертви П. Т. жертводавців із провінції до тижня по їх одержанні, через оден з тут. банків.

Німеччина.

Берлін. 22. I. ц. р. малий гурток студентів (до 8 люда) заклад „Спілку Студентів Українців у Німеччині“. Довгий час число товаришів було вельми малим аж по навязанні зносив з студентами по таборах інтернованих¹⁾ те число почало збільшуватися і тепер числить около 50 чоловіка і в тім 5 Галичан, прочі Придніпрянці.

Нав'язують зносини з „У. М. С. А.“²⁾ (Стоваришення молодих християн), яких представник Мг. Еберзоль багато поміг нашим студентам у справі принамання на вищі школи в Німеччині. Мг. Еберзоль обіцяв також помочи матеріально іматрикульованим студентам. Спілка має вже власне помешкання. 4. III. улаштовано концерт-бал із гарним успіхом. Берлінські товариші мовлять на меті заснувати книгозбірню й курс українознавства та чужих мов. При тім усім однак браку грошевих засобів. Терплять особливо незаможні члени Спілки й декотрі живуть у крайній нужді (за „Мол. Ж.“). Адреса: Verein Ukrainischer Studenten, Berlin, Pestalozzistrasse, 22.

Буковина.

Укр. академічне т-во „Запороже“ подає до відома вислід вибору старшин на літн. сем. 1921. О. Шкраба, абс пр. старший; С. Бошняк, ст. пр. заступн.; А. Алексюк ст. пр. скарбн.; І. Івончискул, ст. пр. старший юнаків.

— Рада укр. акад. тов. „Союз“. 27. III. ц. р. відбулися в салі „Нар. Дому“ загальні збори зі слід. порядком: 1. Прочитання і справдження протоколів. 2. Звіт і звільнення уступаючої ради. 3. Вибір нової ради. 4. Зміна статута і внутрішнього уставу. 5. Довільні внесення.³⁾

Румунія.

Букарешт. На загальних зборах Українців студіюючих на унів. в Букарешті, які відбулися 7. II. ц. р. засновано академічне тов-о „Зоря“, яке має 14 чл (7 мед., 4 вел., 1 прав., 1 тех., 1 лісов. акад.). Вибрано виділ: т. Канюк В. с. голова, т. Волошин Давид секр. Адреса: Волошин Давид, студ. мед. Висигесті, str. Sevenilor 39.

Америка.

New York. 6. III. відбулися в Українському Інформаційному Бюрі органі-

заційні збори укр. моводи вищих і фахових шкіл. Засновано організацію, яка називається: „Товариство Української молоді“. Вибрано Тимчасову Раду для ведення інтересів тамошнього укр. зорганізованого студентства, в якій склад увіходять: т. Юрій Андрейко гол., тов-а Ольга Кирчівна секр. Досі (в марті) належить до орг. 29 членів. 29. III. має уладитися концерт, із якого весь дохід призначений на поміч укр. студентам на еміграції. Адреса:

American Ukrainian Exchange, Inc. (для „Тов-а Укр. Молоді“)
30 E. 7 th str. N. York City
U. S. A.

Оповідки.

„Січовик“ із Відня у відповідь на листи т-шів з Галичини пише, що „центр колишньої наддунайської держави дуже змінився. Життя до неможливости трудне“. Нерадять до В. приїжджати. Техніка, земельна вища школа й медичний факультет майже замикають нам дорогу. На дуже скромне удержання треба місячно що найменше 3000 до 4000 к. Мешкання дуже трудно найти й нижче 600 кор. майже нема. Хоч „Тов-во Прихильників Освіти“ уділює місячно підмоги (до 1000 к), то та ледви на заплачення мешкання встарчає й то не завжди. Також дозволення на приїзд дуже трудно одержати й нераз аж по місяцях це вдається. Що до пасів і віз, то це „індивідуальні справи, які треба самому поладнати“. Радить дальше не до Відня вибиратися, радше до Праги й то аж на найближчий зимовий семестр, а поки що вчатися приватно м. і. чужих мов, головню англійської та французької.
(За „Мол. Ж.“).

— Виділ „Академ. Гром.“ в Празі подає до відома тов. правника м, що всякі інформації дотично правничих студій на пражських університетах видає правнича секція Укр. Ак. Гр. Адреса: Прага П. Marianska 4.

— На потреби українського студ. у Празі зложили громадяни міста Станиславова 21,000 мп.

— Всю кореспонденцію для Української Академічної Громади в Празі треба відправляти по слідуючій адресі: Praha, hlavní posta, postovní sranka c. 411.

— З'їзд катол. студентів і інтелігенції в Празі від 9 — 13 липня 1921.

Ціль з'їзду: Скриплення славянської солідарности. Програма:

В суботу 9. VII. в Народнім Театрі для учасників зїзду представлення „Prodaná nevesta“.

¹⁾ Щож они досі робили в таборах інтернованих!? Прохаємо написати нам, бо воно інтересне. (Ред.)

²⁾ За „УМСА“ напишемо ширше іншим разом. (Ред.)

³⁾ Прохаємо оба шан. товариства подати нам свою адресу. (Ред.)

В неділю 10. VII. Відправа торжественної старо-славянської літургії в церкві „Na Slovanech“.

Опісля сейчас отворення з'їзду. По полудні слідуєть реферати. Вечером на честь учасників академія на Жофіне: її програму уложать чес. студенти.

В понеділок 11. VII. дальші реферати.

Вівторок 12. VII. Славянські сходи. Реф. Др Дворник із Парижа, Др Вайс проф. чес. унів. Реферати по-однакових народів славянських. Збори славянських студентів і загальне засідання Кир.-Мет. Ліги студентів.

В середу 13. VII. прогулька до Каролевого Тина, славного своїми пам'ятниками з часів Кароля IV-ї до інших історичних місцевостей Чеської Реп.

Підчас з'їзду уладиться виставу, яка покаже розвій Кир.-Мет. ідеї до об'єднання всіх славянських народів.

Участь у з'їзді заповіли вже студенти з Югослав. і з Лужиц. Всім учасникам дається знижку на „візум“ у всіх чеських консулятах.

— „Земля“, секція тов. „Січ“ (Відень) звертається з проханням до товаришів агрономів на чужих університетах увійти в зносини з нею. Адреса: Wien, XVIII. Theresiengasse 15. (секція „Земля“).

— „Спілка Студентів Українців“ у Берліні звертається до шан. панів авторів, до видавництва і до всього громадянства з проською допомогти їхній книгозбірні. Підписано: Лоський Ігор, гол. Золотарів Іван, секр. (Адреса вище).

Б. Середні школи.

Свогого рода монотонію в середніх школах перервали в цьому пір'ю святочні концерти, вечірки, академії і т. д. в 60 роковини смерті Тараса. Вони розвіяли на хвилину буденщину й відай у неодній молодій душі розбудили волю життя й діла. Крім цього молодь об'єднала роковини разом із цілим старшим громадянством по всіх містах та містечках нашого краю.

О скільки можна завважати, оживився також організаційний рух по українських заведеннях. Різні кружки, що наслідком воєнного лихоліття перервали свою діяльність, підняли її в цьому році наново. Завязалися також нові кружки. 1) Загалом молодь сер. шкіл у щасливішому положенню, як студентство університету, бо має змогу помімо триваючого воєнного стану на нашій землі, побирати в заведеннях розмірно правильну науку.

Зате її ряди не осягнули у Львові, а може й деінде цього числа, яке було перед великою світовою війною в 1914 р. 2)

Львів. Святочні Сходи. Пластових полків Львівського Пластового Коша в пам'ять 60-их роковин смерті Т. Шевченка займають визначне місце між усіми святочними

обходами, які уладжувала молодь середніх шкіл на честь Генія. Програма така:

Святочна часть.

1. Виступ частини львівського Коша при звуках пластового маршу Яр. Ярославенка. 2. Відспівання пластової гимну. 3. Слово Кошового Отамана. 4. Відчитання „Золотої Книжки“, присяга нових учасників (ць) і іменування перших „Гетьманських Пластунів Скобів“. 5. П. Ніщинський: Виїмки з „Вечерниць“, смичковий квартет із фортепяном, пластуни полку кн. Ярославни. 6. Т. Шевченко: „Святе в Чигирині“, декламація — тов. А. Ел. Сеніківна, пл. — учасниця полку кн. Ярославни. 7. Шевченко-Стеценко: „Завовіт“, мішаний хор сполучених співаків львівського Коша.

Пластуни при праці й огляданні вистави.

Пописова часть.

1. Танець українських пластунів, пластуни полку П. К. Сагайдачного. 2. На сходах гуртка „Соціли“ пластуни полку кн. Ярославни. 3. Знакування: семафорне, пластуни (-нки) полків П. К. С. і М. Б. — Телеграфом Морзе, пластуни (-нки) полків Богдана Хмельницького і кн. Ярославни. 4. Пожарництво, пластуни (-нки) полків В. Хм. і кн. Яросл. 5. Ритмічні танці, пластуни полку Марти Борецької. 6. А. Вахнянин: Марш Норманів, мужеський хор сполучених співаків.

Як пластова старшина, так теж і пластуни (-нки) вложили наглядно много праці та заходів, щоби сходи випали як найвеличавіше. Цій праці відповів також успіх, який помімо розмірно недовгого приготування був справді гарний. Замітнішими точками багатой про-

1) Те можна сказати про Львів, Перемишль, Золочів та Станиславів. За Самбір, Стрий, Долину, Сокаль, Дрогобич і т. д. не знати. Булоби к речі, як товариші й товаришки з цих міст подалиб хоч короткі вістки зі свого організаційного життя. Інакше загал думатиме, що там спить усе без ініціативи. (Ред.)

2) Прохали ми о подання числа товаришів та товаришок зі сер. шкіл у нашій країні. На стільки тисяч чатаців досі того не зроблено. Думаємо, що це нещадність. Вже всі зналиб, кільки вас. (Ред.)

рами були: присяга, цебто обітниця, зложена пластунами (-ками) цілій суспільності, що вірно повнитимуть пластові обовязки; дальше вельми різноманітна й багата вистава праць пл-нів (-нок), з яких неодні ціхувала не лише пильність, а то й не малий талант; врешті ціла пописова часть. Найвище пластове відзначення одержали: Богдан Макарушка, VIII кл. акад. гімназ. й Р. Зубик. Сходина протягнулася від 7-ої год. вечером поза 10-у в ніч. Еліта львівської вкр. суспільності (вступ лише за запрошенням) мала нагоду блище заізналися з пластом, що є безперечно одною з найздоровіших організацій по наших середніх школах.

Загалові нашого громадянства послужить до сеї ціли нова книжка Д-ра О. Тисовського „Життя в пласті. Основи пластового знання для укр. молодезі“, яка має невдовзі появитися.

(Реф. П. Ток, не-пластун).

— Кружок Л. У. С. (група сершк) у Львові, звертається до всіх Товаришів і Товаришок сершкіл в краю й за кордоном і прохає помістити цей

З а к л и к.

Товариші й Товаришки! Нові часи настали для всіх народів Європи й зокрема для українського народу. Всюди на ідейніші одиниці зпосеред християнської молоді гуртуються під ясної Прапор Христа до боротьби з ложжю, темрявою, лінивством, безхарактерністю та всякою підлотою. Це велик новітнього часу, який найшов відгомін і в нашому студентському світі. Його вислідом, то наша Українська Студентська Ліга.

Товариші і Товаришки! Подібні Ліги найблагороднішої молоді повстали останніми літами у Франції, Еспанії, Голляндії, Німеччині, Югославії, Чехії, Австрії, Італії й у інших культурних народів. А крім них заснувалася одна, в сесвітна студентська Ліга. Станьмо поруч ідейної молоді культурного світа! Ліга не вкладає окремих тягарів і обовязків, яких не мавби й так ідейний студент-християнин, чи студентка. Ліга не перешкаджає приступити до ніякої організації, що має благородні ціли й не перешкаджає піднятися ніякої культурної праці.

Ліга лише хоче зібрати все, що найблагородніше в українському народі до спільної, зорганізованої, карної праці над своїм виробленням і над добром цілого народу. Ліга хоче поглибити й поширити нашу освіту, розяснити наші сумніви, скріпити ідейні змагання, втворити гарні, гармонійні, діяльні й рішучі характери, дати, як каже Франко про християнство: „вищу мету жит-

тя, вказати новий світ ідей, вляти в душу зовсім іншу силу й іншу волю, ніж дає матеріялістичній світогляд; утворити фалангу людей смілих, безоглядних, готових на жертви й терпіння, відданих одній високій ціли, а при тім солідарних супроти іновірців і характерних“.)

Товариші і Товаришки! Загальний статут Ліги у Ваших руках. Піднесімо в гору ясний прапор Правди і ставіймо в ряди. Де ще нема частини Ліги, хай усюди повстане — по всіх містах та місточках, по всіх школах, гімназіях, семінаріях, ліцеях! Хай усюди потворяться кружки найліпших з Вас. Не о часю ходити, а о внутрішню, ідейну, непобідну силу! Лишаймо, хоча з жалем, легкодухів, поверховних, безідейних, лінних і трусів на боці. Вибирайте, що найкраще й найсильніше духом!

По примірові мелоді цілого культурного світа сотворім одну велику організацію. Не лякайтеся противної агітації ні безкритичних або й зловбих упереджень. Самостійність у благороднім, це знамя сильного характеру. Всюди виберіть собі й попрохайте на конзулянтів совісних, зичливих приятелів молоді, яких без боязни та з довірям прохатимете о раду.

Мусимо мати свої віданки, свої домівки, свої бібліотеки, свої збори та зїзди, свій орган, свої фонди! Вільно іншим гуртуватися під прапором Драгоманова чи Маркса, Енгельса чи Гекеля — то вільно нам, християнській молоді, гуртуватися під прапором Христа! Досить уже байдужости та інерції, дволичности та неконсеквенції.

Хай до кінця цього року не буде ні однієї закутнини, де не будоби хоч одного свідомого лігіста чи лігістки, хоч одного конзулента. Покажім нашу свідомість, ідейність, культурність та самостійність, як годиться дітям великого, культурного народу.

Подробиці й цілу будову організації лишімо на дальшій час по феріях.

Отже до діла, Товариші, Товаришки! До діла, до праці, до боротьби! Кличе нас слава, хоч поневолена Україна, кличуть наші благородні серця, кличуть найкращі товариші й товаришки цілого культурного світа!

Від гімна. кружка „Л. У. С.“, „Хлопчачої Громади“, „Спортового Кружка“, „Евхаристійної Дружини“ на загальних зборах у Львові 25. V. 1921.

(Наступає 357 підписів).

* * *

¹⁾ Ів. Франко. „Данте Алігьєрі“,

Перемишль. (Лист).

Хвальна Редакці!

В першому числі студентського вісника „Поступ“ натякнули Ви на бездіяльність та лінивість духа нашої гімназійної молодіжкі*). Сумний цей закид та глибоко вразив наші молоді серця — однак на жаль дещо правдивий. Взірцеве товариське життя, солідарність, спільна праця над поширенням світогляду серед товаришів, одним словом це все, що так гарно розвивалось і цвіло перед воєнною завірюхою в нашій гімназії, тепер... окрилось тихим туманом легкого сну. Годилосяб тепер вказати на причини сеї сумовитої буденщини в нашому студентському життю. Причини ці ріжні. Одною з найважливіших — це недавня війна, котра немилосерно пожерла багато ідейних одиниць із нашої гімназії. Одні з них зложили своє буття життя в обороні ідей, а другі коротають свій вік по тюрмах. А ці, що осталися і держали дотепер провід у нашій гімназії — це горстка байдуких одиниць, котрі більше дбали про свої вигоди ніж про спільну працю. Отже заходом деяких із вище згаданих відновлено для традиції з початком ц. р. спортовий кружок „Сянова Чайка“, далше „Драматичний кружок“ і „Пласт“. На тім і осталося. Відновлені кружки не проявили дотепер жадної діяльності, бо „Драм. кружок“ невдовзі на жадання Дирекції розвязано, а „Сянова Чайка“ й „Пласт“ обмежились на фізичних вправах, котрі відбувалися що тижня. Аж в останнім часі за ініціативою деяких бувших членів „Драм. кружка“ устроено концерт у честь Т. Шевченка.

Всеж таки — хоч пізно — вступило відродження в нашій гімназії. Зпосеред туману цілковитого забуття виступили одиниці, котрі стараються збудити товаришів до нового життя, стараються з'організувати молодіж та захоплюють до спільної, солідної праці. За їх ініціативою засновано в цвітві ц. р. на місці давнього „Драм. кружка“ кружок „Само-образування“, котрого напрям культурно-просвітньо-національний. Відновлено рівнож кружок „Сянова Чайка“. Принаймешне раз на тиждень відбуваються відчити та дискусії на ріжні теми. Одним словом товариське життя починає щораз більше розвиватись. Точний звіт із діяльності кружків подамо при кінці цього року.

Просимо рівнож прислати для нашого кружка 1, 2 і 3 число „Поступу“, а рівнож послаємо гроші на 5 число. Займемось також поширенням цього одного студентського вісника.

З правдивим поважанням
Виділ кружка „Само-образування“
гімн. мол. в Перемишлі.

Перемишль, дня 22. IV. 1921.

Перемишль. (Звіт). Дня 25. I. 1919 р. відбулися по раз перший загальні збори в цілі отворення читальні для учениць укр. держ. семін. курсів у Перемишлі.

Засідання розпочалося вступним словом Вп. Дир. Матвіяса та поученням членів, які мають обовязки супроти новозаснованої читальні і також про її ціль. Опісля відбувся вибір виділу. Від цього дня збори в читальні відбувалися кожної суботи. Відчити були на ріжні теми.

8. XI. тов. Ол. Темник „Земля“ Кобиланьскої.

15. XI. Вп. проф. Котисової „Сон української ночі“.

22. XI. тов. Бр. Древню „Козаччина“.

29. XI. тов. Осипи Годив „Про околиці Перемишля“.

12. XII. тов. Михайлович „Життя і твори Т. Шевченка“.

Тому, що з браку вугля не було науки, замкнено й читальню до цвітня. Від 26. IV. 1920 р. IV. рік зівстав звільнений з усяких обовязків для читальні з причини зближаючогося іспиту зріюсти, а ведення читальні переняв на себе III. рік. Відтак вбрано слідуючий виділ: тов-а Олена Гадзевич голова; тов-а Древню заст. голови; Евг. Малик секретарка; Городецька Ольга заст. секрет.; Евген. Лучковська касієр.; Патронік Ольга заст. касієр.; Осипа Годик бібліот.; Волод. Глембоцька заст. бібліот. Делегатки III рік: Марія Пеленська, II. рік: Лебедович Марія, I рік: Гадзевич Наталія.

Дня 6. V. на зборах виділу ухвалено кілька відчитів з історії та географії України тому, що прабуло багато учениць із польських шкіл, де дуже мало познайомились з історією та географією рідної землі. На слідуючий раз був відчит тов-и Пеленської М. „Ланські жарти“ Ів. Франка. По кожнім відчиті тов-а Гадзевич мала викласти про положення України. Кожний член був обовязаний платити місячно 50 сот. Всі доходи були призначені на закупно книжок і часописів. З часописів передплачувано „Український Голос“, „Вперед“, „Нашу Мету“ та закуплено книжки для бібліотеки.

На рік 1920/21 вбрано слідуючий виділ: Ол. Гадзевич голова; Анна Кінаш заст. гол.; Ольга Слонська касієрка; Іванна Менчак заст. касієр.; Шульган бібліот.

Перший відчит був того самого дня —

3. X. тов-а М. Гінка „Соняшний промінь“ В. Грігченка.

10. X. тов-а Ольга Патронік „Осаул Підкови“ Будзиновського.

12. X. Вп. проф. Тишинська „Росмерсгольм“ Ібзена та інчі його твори.

16. X. тов-а Ол. Вислоцька „Хмари“ Нечуя-Левицького.

*) Так тут дехто думав, та ми, з редакції, лишали загадку нерозв'язаною.

7. XI. тов-а Ольга Городецька „Захар Беркут“ Ів. Франка.

15. XI. Вп. проф. Тишинська „Середники образования“.

28. XI. тов. Трухан „Козачка“ М. Вовчка.

По кожнім відчиті розвивалася дискусія на його тему, а відтак тов-а Годиш Ол. здавала звіт із політики цілого тижня на підставі часопису „Укр. Дзвін“.

Члени читальні були обов'язні платити по 2 мк. місячної вкладки. Провід читальні обняла Вп. проф. Тишинська. За її енергійним старанням розвинулась наша організація далеко більше чим попереднього року.

Слідуючі збори відбулися 19. II. 1921 р. Провід читальні переняв III. рік, до виділу вибрано: Олена Вислоцька голова; Гадзевич Наталія заст. голови; Степанія Дорожовець секрет.; Катря Глушко заст. секр.; Ольга Патронік касієрка; Іванна Менчак заст. касієр.; Павлина Фуглевич бібліотекарка; Наталія Малик заст. бібліот.; Делегатка IV. рік Олена Гадзевич, III. рік Андрушко Марія, II. рік Федонович Іванна, I. рік Підгарбій.

Відтак вибрано ревізійну комісію, якої членами стали Ольга Бородецька Олена Галала і Марія Гуміняк. Ревізійна комісія перевела шконтрум каси. Рівнож переведено інвентар книжок. Збори устанавлено раз на тиждень. Запрудумовано часопис „Український Голос“, а на руки Вп. п. Яцишин „Поступ“.

В році 1921 відбувся слідуючі відчити:

26. II. Вп. проф. Ціпановська „Леса Українка“.

5. III. тов-а Ів. Менчак „Як розвивалась українська держава“ та про її відносини до Польщі.

13. III. тов-а Пушкар „Значіння води в природі“.

19. III. тов-а К. Глушко „Біологія рослин“.

2. IV. Вп. учит. Савицька „Михайло Драгоманів“.

9. IV. тов-а Евг. Малик „Маніпулянтка“ Ів. Франка.

18. IV. тов-а Ол. Гадзевич „Торговля жемчугів“ Пегіянського.

По кожнім відчиті наступає дискусія, а відтак голова О. Вислоцька здає звіт із політичної діяльності з цілого тижня, на підставі українських і польських часописів, по чім ідуть пояснення Вп. Директора.

Веденням читальні займався дуже щиро Вп. Директор Матвіас, за його старанням і трудом розвів читальні з кожним тижнем поступає значно вперед.

Збори в читальні відбуваються кожної суботи під проводом Вп. Директора й учительських сил. 10. II. відсвяткували члени читальні пам'ять Тараса Шевченка величавим паранком.

Крім вище наведених відчитів вже виготовлені на будуче слідуючі: Вп. проф. Ціпановської і Тишинської виклади педагогічні і психологічні. Підгарбій уч. I р. „Про чоловіка як твір органічний“. Гадзевич Нат. „Вплив чувств естетичних на виховання“; Стиранець: „Найважливіші відомості з астрономії“. Малик Н. „Спомини з України“.

Крім Вп. Дир. великі заслуги коло піднесення нашої організації положили в минулім році Вп. проф. Погорецька якою коляторка; в сім році Вп. проф. Ціпановська і Тишинська, які своїми кріпкими словами загравають молодь до життєвої боротьби.

Перемишль 27. IV. 1921.

Олена Вислоцька
голова чит.

(печать). Анастасія Дорожовець
секретарка

— Інститут ОО. Василян в Бучачі. Надіслано нам отсе оповіщення з проханям помістити його в „Поступі“: „Бучацький монастир ОО. Василян званий в нашій суспільности вже від давна. Там містилася колись славнозвісна середня школа, котра видала чимале число діяльних громадян, з поміж яких деякі ще нині працюють на народній і церковній роботі, там естуввав вірцевий тип новітнього конвікту, що через цілі літа збирав українську молодь околиці й провінції і виховував її своєю добіркою метою слова й діла, там приміщувалась широкоазієній нашому людові „Місійний Інститут ім. св. Йосафата“, котрий під величним кличем „Бог сього хоче“ образував і заправляв молодих охотників до великого апостування в Єврові й Америці, там основується тепер „Інститут ОО. Василян“, про котрий думаємо говорити.

Незавжди в собі початок Інституту припадає на 1917 рік. З першу тільки незначне число вихованців найшло приміщення в монастирі, але не минув рік як загальне число учеників дійшло до 47. Їх всіх, відповідно до класу, записано до публичних шкіл в Бучачі. Не радо йшли діти до міських шкіл, бо викладава мова була їм чужою. На щастя не довго тривав цей стан, Бо вже 2. XI. 1918 р. прийшла Українська Влада й діти почули в школі свою рідну мову. Крім цього Укр. Уряд спомогає захист грошевиими датками, одягами й мав іще праичинитися до віднови дому, у якому містився захист. Прийшов однак страшний воєний фронт і не було навіть мови приступати до віднови. 4. VI. 1918 Польки зайняли місто. І хоча не довго їхні фронтові війська попасали біля монастиря й захисту, всеж таки своїм господарюванням нанесли чимале неладу й розходів. На шкільний рік 1919/20 прийняв Інститут 60 учеників. Обставини, що

їх сотворили недавно манулі дні, не дозволили посилати дітей до публичних шкіл. Отворено отже в монастирі домашню школу. І тепер не обійшлося без клопотів. То шкільний державний інспектор, то передусім польські військи переривали правильну науку. Що більше! дійшло навіть до цього, що сила польських жовнірів заволоділа Інститутом, а дітям лишався — стрих. Можеб прийшов був кінець Інститутові, якби не сильна витривалість монахів-виховавців. Замість кинути все, розпустити домів дитвору, монахи стали шукати инчого ваходу. Випорожнили монастирську спіжарню й в ній відбувалася наука. — Прийшли памятні ферії 1920 року. Дітям, з таким вкладом праці й мукою покінчили рік належася відпочинок. Але й тепер инче лихо спало на голову. Прийшла большевія й забрала все, що пригосподарилось на монастирському фільваркові. Школі грозила, що забере її в свої руки монастирську й інститутську бібліотеку виписала, що „займається“ Скінчилось однак на погрозах і виписках.

В хвилі, як недалеко шаліла ще боротьба, як на бучацькому ринку громадились „мітинги“, монастир отвирав 1920/21 шкільний рік. Отвирав його не заосмотрений ні в харчі, ні в опал, ні одужу, а що найважливіше без грошей в касі. Отвирав його однак зі сильною вірою в краще завтра, отвирав зі святим завзяттям, що за Божою поміччю побідить і голод і холод і вбогість. Так сталося. Найшлися великодушні серця далеко поза океаном, найшлися жертволюбиві люде такі в краю, що поспішили на поміч, щоб не дати впасти цьому, що Бог двигнув на ратунок безпомічних, на світло безпросвітних. І Інститут не тільки встувє, не тільки мізеренько животіє, ні, він кріпшає, поширюється. Сорок учнів, а котрих більшість і мріяли не могла про школу й науку, користає тепер з научно-виховавчої праці безпретенсійних монахів. — Три гімназійні класи, що складаються тепер на цілість Інституту, будуть з починком нового шкільного року (1921/22) доповнені четвертою класою, так що Інститут 00. Василіян в Бучачі обійматиме цілу назву гімназію. План науки в головних чертах той сам, що й инчих класичних гімназій. Латини вчиться від I. кл., німецької мови від II. кл., а грецької від III. кл. — Ціллю Інститута — це дати всесторонню освіту — вишколення розумові й волі й тям

робом виховати нашому громадянству людеї вчених, характерних, повних ініціативи й діла, людеї, що не шукалиб себе, що все й всюди малиб постояти за Найвищу Правду й Добро...

„...розкуватись, одностайне односердне стати за Євангеліє Правди за тематі людеї“.

Ціль велична, ідейна, божеська. Тож не диво, що до такої ціли надаються тільки великі душі, тільки геройські серця. А й Інститут зі своєї сторони вибирає тільки здорових, совісних, охочих до науки, а зпритим що найспосібнічих учнів. — На прикінці подаємо умовини прийяття до Інституту 00. Василіян в Бучачі:

До першої класи гімна. приймається 10—12 літних молодців, що скінчили четверту нар. класу й крім цього здали в Інституті вступний іспит. Ці, що старатимуться о прийяття до II, III. і IV. класи гімна. мають виказатися по хвалінім свідцтвом з відповідної класи й мають бути готові піддатися вступним іспитам, якщо Інститут цього зажадає. На шкільний рік 1921/22 можна зголосуватися, або 1) перед вакаціями до 20 червня ц. р. влючно; або 2) підчас вакацій до 15. серпня влючно. Вступні іспити зглядно прийяття цих, що подадуться до 20. червня ц. р. відбудуться 1. липня ц. р., а тих, що подадуться до 15. серпня ц. р. іспити, а радше прийяття відбудуться 30. серпня ц. р., так щоб на випадок не прийяття до Інституту кожен мав змогу вписатися до державних шкіл. До іспиту можуть явитися тільки ці, що викажуться призволом Інституту. Призвіл або відмову на приїзд одержать одні сейчас по 20. червня, а другі сейчас по 15. серпня. Проситися отже при поданні долучити почтові значки на відповідь. До подання вимагається метрика атл. її відписи і шкільні свідцтва. Щоби ці документи не пропали на почті треба післяти їх поручено. — Інститут жадає, щоби кошти удержання зобов'язались сплачувати родичі чи опікуни хлопця після своєї можности й особного порозуміння з Інститутом. Подрібні вимоги що до біля, оплати і т. и. будуть подані кожному при прийятті.

Адреса:

„Інститут 00. Василіян в Бучачі“.

Присилайте датки на Пресовий Фонд „Поступу“!
Вважайте це своїм народнім обовязком, щоб наш часопис як найкраще розвивався.

Наш Прапор

ЧАСОПИС ДЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ¹⁾.

СИЛЬНО — ВЕСЕЛО — ВІРНО!

Й. С.

Читайте!

Таємна сила слова завжди порушувала маси. Але либонь ніколи передтим освічені круги не улягали так сильно й ярко впливам буденного собі софізмату як сьогодні. Бо нині вистарчить блаженський навіть софістичний доказ вбрати в літерацький одяг і пустити в світ на крилах часописі чи брошури, а з певністю перебіжить він земську простір і всюди найде оплески й незвичайне приняття. Так образуеться сьогодні всевладна публична опінія. Кожен о сім знає, кожен нарікає на її тиранію, а мимо цього рідко хто не дається заволодіти її приманами, чаруванням. Безперечно знаємо багато речей, котрих не знала минувшина, читаємо й пишемо без порівняння більше як давніше, але попри це все менше вміємо думати, менче здаємо собі справу з того, що в нас вмавляють або що самі боронимо. Причина цього недомагання лежить у великій мірі якраз у тім самім, що так много й так скоро читається й пишеться.

Якщо бажаєте вами самими не збільшати рядів цих некритичних освіченців потреба вам такої на провесні свого молодого життя забратися до пуньбого читання й писання.

Молодь наша читає більше як хто, читає так, що прямо пожирає книжку. Читає в школі, читає дома, — читає за дня, читає в ночі, читає поезію, читає прозу, — читає брошуру-книжку, читає часопис. Без застанови все береться за добру монету, книжці віряться на слово... А кінцевий вислід такого читання який? Такий, що не вміється думати стисло й ядерно, що не вміється йти до глибини речі, зводити щоденні балачки до неоспоримих засад, устерегтися засідок кротого доказування.

Тому возьміть собі за засаду передусім любити й читати книжки, що навчають розум і ублагороднюють серце. Тільки така лектура доповнить у вас шкільну науку, а в неодного заступить і школу. Школа витикає лише напрям, кидає конечне світло й вказує спосіб поісіти й зглубити знання. Школа приготовляє лише рілю, кидає зерна науки, а кожен сам власною працею має їх виплекати.

Щоби таке читання було успішніше, читайте книжку з пером у руці. Не кожному вільно носити меч, оружжя, але кожен має право узброїтись в перо. Запишіть місця повні змісту й правдиво гідні завваги. Очевидно не відписується цілих розділів чи сторін. Однак глу-

¹⁾ Відділ часопису „ПОСТУП“, присвячений молодньому студентству й молоді виділових шкіль. Рік I. Ч. 6—7.

бокi й незвичайнi думки, клясичнi мiсця, добiрнi докази, знаменнi факти, прояви можна й треба записати.

Памятайте лише, що при цих записках мусять уважати на якийсь лад, уклад. Найлiпше всi короткi нотатки, виписки укладати в алфаветичнiй порядку пiсля початкової букви тзв. маркантного слова. Довшi мiсця винотовують звичайно в зошитi, означуючи їх порядочними числами. Опiсля й до них треба спорядити алфаветичнiй показчик пiсля початкової букви заголовкового слова, подаючи притiм дотичне число зi спитка. Цей спiсiб дає змогу легко й скоро вiднайти все потрібне.

Солiдна лектура, лектура з пером у рудi не легке дiло. Гнучкiсть нашої волi раз-у-раз умiє ухилити увагу розуму, щоби тим ро-бом пiдтримувати молодецьку нехiть до книжки. Тож треба знати, щотiльки силою нашої волi ламається початкову нехiть, i тiльки терпеливiсть та горда впертiсть у цiм зглядi родить людей науки, родить фаховцiв у своїй рoдi.

Кo. 0.

ДУМКА.

Чому лiта молодiї
Так скоро iдете?
Де ви мої дорогiї
Хвилини несете?

Нi, не хочем їх топити!
Нi край свiт замчати,
Але хочем ми їх, брате,
Вiчности вiддати!

Чи у морю їх втопити
Важаєте, лiта?
Чи за гори їх замчати,
На край сього свiта?

Хай вона хоч приголубить
Сi невиннi цвiти;
iх вона сердешних любить
Мов рiднiї дiти.

М. Ю. Лермонтов.

А Ш И К - К Е Р І Б. ¹⁾

(Кавкаське оповiдання.)

Переклав: Ю. Редько, Гiмн.

Давно тому назад, у городi Тифлiсi, жив оден багатий Турок. Аллах дав йому багато золота, але дорожка вiд золота була для нього його одинога дочка, Магуль-Мегерi. Гарнi є звiзди на небi, але за звiздами живуть ангели, а вони ще гарнiшi; так i Магуль-Мегерi була гарнiша за всiх тифлiських дiвчат. Був також у Тифлiсi бiдний Ашик-Керiб. Пророк не дав йому нiчого крiмi благородного серця й дару пiсень. Граючи на саазi (= балалайцi) й виславлюючи старинних героїв Туркестану, ходив він по весiллях звеселяти багатих i щасливих людей. На одному весiллі побачив він Магуль-Мегерi й вони взаiмно полюбилися. Малу надiю мав Ашик-Керiб дiстати її руку й посумнiв, як зимове небо.

Одного разу лежачи в садi пiд виноградником, він здрiмався й заснув. В цiй хвилi йшла попри нього Магуль-Мегерi зi своїми товаришками й одна з них, побачивши сплячого Ашика (= музику), пiдiйшла до нього й заспiвала: „Чому ти спиш пiд виноградником? Вставай, бо йде твоя люба“. Він прокинувся; а дiвчина втiкла. Магуль-Мегерi вчула її пiсню й почала на неї сварити. „Якщо ти зналаб, вiдповiла ця, кому я спiвала, то дякувалаб менi: цеж твiй Ашик-Керiб“.

— „Веди мене до нього!“ сказала Магуль-Мегерi й вони пiшли. Побачивши його сумне лице, вона почала його вишитувати й потiпати.

¹⁾ Полное собрание сочинений М. Ю. Лермонтова. Т. III., ст. 232 сл. Петербургъ, издание Павленкова. Рік вид. не зазначений. (Завв. перекл.)

— „Я не можу бути веселим“, — відповів Ашик-Керіб, — я тебе люблю, а ти ніколи не будеш моєю!“

— „Прося мові руки в батька, — казала вона — а він справить весілля за своєї гроші, а мене вивіне так, що встане нам на життя“.

— „Добре, — відповів він, — скажім, що Ляк-Ага нічого не пожалує для своєї дочки; але хто зна, чи ти опісля не будеш мені докоряти, що я нічого не мав і тобі все завдячую? Ні, люба Магуль-Меґері, я поставив протягом сімох літ подорожувати по світі і здобути собі багатство, або згинути в далеких пустинях. Як-що ти годишся, то за сім літ будеш моєю“.

Вона згодилася та сказала, що як-що він в означений день не верне, то вона стане жінкою Куршуд-бека, що вже від давна просить о її руку.

Прийшов Ашик-Керіб до своєї матері, попросив її благословення на дорогу, поцілував маленьку сестру, повісив на плечі торбину й опарався на подорожню палацию вийшов із Тифлісу. Невдовзі догоняє його їздець; він дивиться, а це Куршуд-бек. „Щасливої дороги! — крикнув бек. — Куди лиш підеш? я буду тобі товаришем“.

Не радів дим Ашик, але пішли разом. Довго йшли вони вкуці, а наприкінці побачили перед собою ріку. Ані моста, ні броду. „Пливи перший! — сказав Куршуд-бек — я попливу за тобою“. Ашик скинув верхню одіж і поплив. Перепливши, поглянув назад — о горе! о всемогучий Аллаху! — Куршуд-бек, взявши його одіж, поїхав назад до Тифлісу; лиш порох зносився хмарою зід копит його коня.

В Тифлісі віддав бек одіж Ашика-Керіба його старій матері. „Твій сина утопивсь у глибокій ріці, отже його одіж“. Мати в розпучі впала на одіж любого сина й почала облизати її гарчачими слезоами; потім узяла її й понесла до майбунньої невістки, Магуль-Меґері. „Мій сина утопився, — сказала до неї. — Куршуд-бек правів його одіж; та вільна“. Магуль-Меґері всміхнулася й відповіла: „Не вір; те все лиш вигадки Куршуд-бека. Перед семи літами ніхто не буде моїм чоловіком“. Вона взяла зі стіни свій сааз і спокійно почала співати найлюбшу пісню бідного Ашик-Керіба.

Міжтим подорожний прийшов голій і босий до одного села. Добрі люде оділи його й накормили; він за те співав їм чудові пісні. Так переходив він зі села до села, з міста до міста, а його слава гомоніла по всіх усядах. Прибув наприкінці до Халафу. Як звичайно ввійшов до каварні, взяв сааз і почав грати. В тому часі жив у Халафі баша, що вельми любив співзвків. Чимало їх приводили до нього, але ніоден не припає йому до вподоби. Його чавші ніг не чули, бігаючи по місті. Нараз, переходячи мимо каварні, почувли пречудний голос. Пішли туди. „Ходи з нами до великого баші, — крикнули вони, — або пращайся з життям“. — „Я вільний чоловік, подорожний із міста Тифлісу, — каже Ашик-Керіб, — схожу — то піду, не схожу — не піду, а ваш баша мені не начальник“. Однак, не дивлячись на це, вони вхопили його й привели до баші. „Співай!“ — сказав баша й Ашик заспівав. У своїому співі виславлював дорогу Магуль-Меґері й цей спів так спотобався гордому баші, що цей лишив у себе бідного Ашик-Керіба. Посиналося йому золото й срібло, шасливо й весело зажив Ашик-Керіб і став вельми багатим. Не знаю, чи забув він за свою Магуль-Меґері, чи ні, але час минав скоро. Останній рік уже добігав до кінця, а він і не думав про відїзд. Магуль-Меґері почала впадати в розпучу.

В цьому часі оден купець їхав караваною з Тифлісу з 40 верблюдами й 80 невільняками. Магуль-Меґері прикликує купця, дає йому золотий таріль і каже: „Возьми цей таріль, і в котрій лиш город приїдеп, виставляй його у своїому склепі й оголоси, що хто признається його власником і це докаже, дістане таріль і золота, кільки він заважить“.

Купець поїхав; усюди сповняв припоручення Магуль-Меґері, але ніхто не зголошувався по золотий таріль. Вже продав майже всі товари, а з рештою приїхав до Халафу. Оголосив усюди поручення Магуль-Меґері. Почувши це Ашик-Керіб прабіг до склепу й побачив у склепі тифліського купця золотий таріль. „Це мій!“ — крикнув і вхопив його рукою. — „Так, це твоє, — сказав купець — я пізнав тебе, Ашик-Керібе. Іджд чим скоріше до Тифлісу: твоя Магуль-Меґері вешла сказала тобі, що час минає, а коли не прибудеш в назначений день, то вона віддасться за иншого“.

В розпучі Ашик-Керіб схопився за голову: лишилося тільки три дні до назначеного часу. Однак він сів на коня, взяв зі собою торбину з червінцями й пігнав, не жалуючи звіряти. Бянци обезсильний кінь впає мертвий на Арзаян-горі, між Арзаяном і Арзерумом. Що йому було робити? З Арзаяну до Тифлісу два місяці їзди, а лишилося всего два дні. „Аллаху всемогучий! — кликнув він, — коли Ти мені не допоможеш, то не жити мені на світі!“ Нараз побачив він у долині чоловіка на білому коні й почув сильний голос:

„Облац (= молодче) що ти хочеш робити?“

„Хочу вмерти!“ — відповів Ашик.

„Якщо так, злязи в долину, а я тебе вбю“.

Ашик зліз зі стрімкої гори.

„Ходи за мною“, — сказав грізно їздець.

„Як я можу йти за тобою, — відповів Ашик — твій кінь летить як вітер, а я обтяжений торбиною“.

„Правда. Повісь отже торбу на моє сідло та йди за мною!“ Ашик старався бігти, але скоро останув позаду коня. „Чомуж ти остався?“ — спитав їздець.

„Якже я можу йти за тобою: твій кінь швидший від гадки, а я вже втомлений“.

„Правда. Сідай заду на мого коня й кажи правду: де тобі треба їхати?“

„Щоби хоч до Арзеруму цьогодня доїхати“ — відповів Ашик.

„Замкниж очі“. Він замкнув. „Тепер отвори“. Глядить Ашик: перед ним білють стіни й мінарети Арзеруму.

„Вибач, ага, — сказав Ашик — я помилився; я хотів сказати, що мені треба до Кару“.

„Таж я говорив тобі, щоби ти говорив правду, — відповів їздець. — Замкниж знов очі. Тепер отвори!“

Ашик своїм очам не повірив, що це Карс. Він упав на коліна й казав: „Вибач, ага, тричі завинив твій слуга Ашик-Керіб; але ти сам знаєш, що коли чоловік ранком почав брехати, то буде брехати й до кінця дня. Мені зараз треба до Тифлісу“.

„Який жеж ти неправдомовний! — сказав суворо їздець — але щож робити, прощаю тобі й тепер. Замкниж очі. Тепер отвори!“ — додав він по хвилині.

Ашик крикнув із радості: вони стояли коло брами Тифлісу. Щиро подякувавши та звнявши зі сідла свою торбину, Ашик-Керіб сказав до їздця:

„Ага, твоє добродійство велике, але зроби ще більше. Коли я оповідатиму, що за оден день приїхав із Арвіяну до Тифлісу, то ніхто мені не йме віри; дай отже мені щонебудь на доказ!“

„Зігнися, — сказав цей всміхнувшись — візьми зпід копита мого коня грудку землі і сховай за пазуху! Якщо не віритимуть у правду твоїх слів, то кажи привести сліпу від сімох літ, намасти їй очі, а вона побачить світло дня“.

Ашик узяв грудку землі зпід копита білого коня; але як лише підіймив голову — їздець і кінь щезли йому з очей. Щойно тоді впевнився він у душі, що його добродієм був ніхто инший, хіба Хадеріліяз (= св. Юрій).

Пізним вечером Ашик-Керіб відвайшов свою хату. Тремтячою рукою застукав у двері, говорячи:

„Ана, ана (= мамо), відчини! я божий гість, я голодний. Ради подорожного твоего сина, пусти мене!“

Слабий голос старушки відповів: „На нічліг є доми багатих та сильних; в тепер у городі весілля, там можеш переночувати“.

„Ана, — відповів він — я ту знакомих не маю й тому повторяю мою просьбу: ради подорожного твоего сина, пусти мене!“

Тоді сестра сказала до матері: „Мамо, я встану та відчиню йому двері“.

„Негідна дочко! — відповіла стара — ти радо приймаєш молодих людей, бо я вже сім літ, як втратила від сліз зір“.

Та дочка, не вважаючи на її говорення, встала, відчинила двері й пустила Ашик-Керіба. Сказавши звичайне поздоровлення, він сів і зі зворушенням почав оглядати свою хату. Й бачить він, що на стіні висить запорошений милозвучний сааз і птає в матері: „Що це висить у тебе на стіні?“

„Цікавий ти гість, — сказала вона — буде з тебе й того, що дадуть тобі кусник хліба, а завтра підеш із Богом“.

„Та я вже сказав тобі, що я твій син, ти моя рідна мати, а це моя сестра. Тому прошу сказати мені, що це висить на стіні?“

„Це сааз“, — відповіла стара, не даючи йому віри.

„А що це воно таке сааз?“

„Сааз, це те, що на ньому грають і співають пісні“.

Ашик попросив, щоби вона дозволила сестрі здійняти сааз і показати йому. „Не можна, — сказала стара — це сааз могого нещасного сина. Вже сім літ висить на стіні й нічия жива рука його від тоді ще не дікнула“. Але сестра його встала, здійняла зі стіни сааз і подала йому. Тоді підніс він очі на небо й сказав таку молитву: „Всемогучий Аллаху! Якщо маю осугнути бажану ціль, то мій семиструнний сааз буде так голосний, як у той день, в якому я в останнє на ньому грав“. Він вдарив по мідяних струнах — вони голосно заговорили; він почав співати: „Я бідний керіб (= подорожний) тому і слова мої бідні; але великий Хадеріліяз поміг мені сюди дістатись. Хоч я бідний і слова мої бідні, пізнай, мамо, мене, свого путника!“

По цих словах його мали заплакала й запитала: „Як ти зवेशся?“

„Рашид“ (= простодушний) — відповів він.

„Раз говори, другий же раз слухай, Рашиде, — сказала вона — своїми словами ти шматуєш моє серце. Цей ночі мені снилося, що вже мабуть побіліло волосся на моїй голові. Вже сім літ минуло, як я осліпла від сліз. Скажиж мені те, що маєш його голос, коли він прийде?“

Двічі зі слізами повторяла вона свою просьбу. Він надармо називав себе її сином, вона не вірила йому. По якійсь часі він попросив: „Позвольте, мамо, взяти сааз і йти; я чув, що ту близько є весілля: я буду співати й грати, а все, що дістану, принесу сюди“.

„Не вільно, — відповіла — від того часу, як пропав мій син, його сааз не виходив із хати“.

Він почав закликатися, що не ушкодить ані одної струни. „Коли хоч одна струна пірвалася, то відповідає ціле моє майно“. Стара обмацала його торбину, а перевернувшись, що вона наповнена грішми, пустила його. Відпровадивши його до дверей багатого дому, сестра лишилася коло дверей послухати, що буде.

В тім домі мешкала Магуль-Меґері по цей ночі мала стати жінкою Куршуд-бека. Куршуд-бек пірував із рідними й приятелями, а Магуль-Меґері, сидючи за багатю чадрую (= завісою) зі своїми товаришками, тримала в одній руці чарку з отруєю, а в другій кинжал. Вона присягла, що вмере скоріше, ніж стане жінкою Куршуд-бека. І чує вона, що прийшов путник і відізгався словами: „Селям алейкум! ви ж забуваєтеся й піруєте, тож довольте мені, бідному путникові, сісти з вами, як за те співатиму вам пісні“.

„Чомуж ні? — сказав Куршуд-бек. — Сюди пускаємо співаків, бо ту весілля. Заспівайже щонебудь, ашшю (= співаче), а я тобі дам повну жмею золота. А якжеж ти зवेशся?“

„Шінде-герурсез“ (= скоро дізнається).

„Що це за ймення? — кинув сей зі сміхом — я перший раз це чую!“

„Коли я мав народитися, — відповів Ашх — то сусіди приходили й питали: сьга, чи дочку Бог дав? Їм відповідали: шінде-герурсез (= скоро дізнається). Й коли я народився, мене так назваєм“. Потім узяв він сааз і почав співати:

„В городі Халафі я пив місірське вино, а Бог дав мені крила й я за три дні прилетів сюди“.

Брат Куршуд-бека вхопив кинжал у руки й крикнув: „Ти брешеш! як можна за три дні прийти сюди з Халафу?“

„Защо ти хочеш мене вбити? — сказав Ашх. — Співаки звичайно зі всіх чотирьох сторін збираються в одно місце. Можете мені вірити, або й ні“.

„Нехай співає дальше“ — сказав жених. Ашх-Керіб заспівав знову:

„Ранком я молився в Арзвизні, вполудне в городі Арзерумі, перед заходом сонця в Керсі, а вечером у Тифлісі. Аллах дав мені крила й я прилетів сюди, бо став жертвою білого кова; він летів швидко як плиця, з гори в пропасть, з пропасти на гору. Мевлян (= Господь) дав Ашхкові крила й він прилетів на весілля Магуль-Меґері“.

Тоді Магуль-Меґері, пізнавши його голос, кинула їд в одну сторону, а кинжал у другу. „Так отже ти додержала присяги? — сказала товаришка — тож іще цей ночі ставеш жінкою Куршуд-бека“.

„Ви не пізнали, а я пізнала любий голос“ — одповіла Магуль-Меґері й узявши вошиці розтяла чадру. А коли глянула і справді пізнала свого Ашх-Керіба, крикнула й обоє зміли. Брат Куршуд-бека кинувся з кинжалом, щоб обоїх убити, але Куршуд-бек затримав його, говорячи: „Знай, що чоловіка не мине те, що йому призначено при його вродженні“.

„Отямившись, Магуль-Меґері зачервонілася зі стиду, закрила лице рукою й сховалася за занавісу.

„Тепер вже видно, що ти справді Ашх-Керіб, — сказав жених — але скажи, як ти міг за так короткий час переїхати так великий простір?“

„На доказ правди моя шабля перерубає землю; а коли говорю неправду, то хай моя шия буде товша від волоска. Але найліпше приведіть до мене сліпу, що вже сім літ не видить, а я їй верну зір“.

Сестра Ашх-Керіба, що стояла в сніж, почувши це, побігла до матері. „Мамо! — крикнула вона — це справді мій брат і твій син, Ашх-Керіб!“ Узявши стару під руку привела її на весільний пир. Тоді Ашх узяв грудку землі за пазуху, розмочив її водою, помазав очі мами і сказав: „Знайте всі люди, як могучий і великий Хадеріліз!“ і мати його прозріла. Тоді вже ніхто не міг сумніватися, а Куршуд-бек відступив йому прегарну Магуль-Меґері.

Ашх-Керіб урадований сказав до нього: „Слухай Куршуд-беку, я тебе по-тішу. Моя сестра не гірша від твоєї давньої нареченої. Я багатий, то й у неї буде не менше золота й срібла. Оженися з нею й будьте так щасливі, як я з моєю Магуль-Меґері!“

Осип Маковей.

Тайна у фляшці.

(Жарт).

Се було в літі року 1970-ого.

Пан Кароль Мірські, властитель кількох великих домів у Львові, відновлював свою віллу, у котрій сам мешкав. Робота йшла спокійно й без пригоди. Тільки як вибивали замуроване вікно в одній кімнаті, трапилось маленьке диво: між цеглами була закоркована фляшка з карткою в середині. Муляр віддав фляшку Мірському. Той винав картку, подивився і тільки здвигнув плечима. На картці були самі числа, все ґрунами по чотири, котрі нічого не казали. Числа були такі :

4831	7265	0808	4242	2433	8856
3320	0977	1463	0915	3377	0924
2456	9388	1515	1008	0413	6303
1963	1501	6824	1512	1415	0803
1527	3308	2993	8842	0110	9115
4202	0805	1215	2256	5605	9333
0108	0533	2405	5677	0856	0111
9388	1515				

Мірські придивлявся сим числам довго й стільки цего вигадав, що вони повинні щось значити, бо не даром же їх заховано у фляшці і замуровано. Писав сю картку батько Мірського, Тадеуш, — се пізнав син по почерку письма, а що батька вже при кінці року 1920-ого не було між живими, то картка мала пятьдесят літ. Пан Кароль був ще малим хлопцем, як його батько помер — і то помер якось так несподівано, не відомо, з якої причини, і навіть не дома, тільки на чужині. Пізнійше, по літах, Кароль довідався дещо більше про батька, але то були самі неприємні відомости, ширені чужими людьми; тимчасом родина все згадувала покійного Тадеуша добрим словом, бо він підчас світової війни здобув великий маєток і обезпечив добробутом діти і внуків на довгі літа. Як він се зробив, се його діло — нехай його Бог судить, коли поступав нечесно. Зрештою се вже світ давно забув і наслідники Тадеуша жили собі спокійно й вигідно.

Пан Кароль не показав нікому карточки і мулярови з осторожності сказав, що вона без значіння. Однак сам про себе здогадувався чимраз більше. Він памятав ще з молодих літ чутку, що батько лишив не тільки закушені дома, але й мільони готівки. Тимчасом справді лишилися тільки дома — і то два з них забрав суд — а крім домів лише кількесот тисячів марок; мільонів готівки ніхто не бачив і не найшов. Однак звідки взялася та чутка? На якій основі ширили її? Куди ділася мільони?.. Отже пан Кароль здогадувався, що ся картка з числами може вияснити йому таємницю — тому був осторожний, навіть родині не показав її. Врешті, що з того прийшло рідні, колиб і побачила картку? Ніхто не був би в силі відчитати її словами.

Кілька днів носив Мірські картку при собі, у вільний час придивлявся їй годинами, купив собі навіть книжку з шифрами, читав її, в ночі не спав і думав, однак нічого з того не виходило. Числа мовчали як закляті. Тоді прийшло йому на думку, дати сповістку

до віденських часописів і обіцяти нагороду тому, хто pomoже відчитати шифри з часів світової війни. Він так і зробив і сей спосіб показався добрим. Подав свою видуману адресу на пошту і дістав небавом лист від урядника віденського воєнного архіву. Той казав собі прислати шифри. Мірські надумувався два дні, але вкінці післав. До тижня прийшла відповідь, що шифри можна упорядкувати і їх відчитання не буде тяжке, однак за труд треба наперед заплатити п'ятьсот доларів. Місному здавалась та нагорода за велика і він знову думав скільки днів, чи післати її чи ні, бо не знав, за що платити, але не находив іншої ради і післав. За сю заплату дістав таку відповідь, писану по німецьки:

„Прислані шифри є російські, з часів світової війни. Перед читанням треба їх зовсім инакше уставити. Останні дві групи стеркніть; вони лише кажуть, що в середині письма є такі самі дві групи, а за ними числа 1008 і 0413. Отсі числа є важні; вони показують, яку рамку треба зробити на шифри. Рамка має мати десять рядків з гори в низ, а вісім у ширш. Числа 04 з другої групи кажуть, що 10-й рядок у рамці має мати лише 4 місця, а 13 означає азбуку, мені невідому. Отже рамка має мати $9 \times 8 + 4$ квадратика, разом 76. Тепер можете сі групи 1008 і 0413 також стеркнути; їх не читається. Приступаємо до двох перших груп: 4831 і 7265. Коли придивитесь їм, побачите, що се є головні числа 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, лише розкинені. Отже так, як вони є розкинені, напишіть собі їх у верху над рамкою над вісьмома квадратиками. Тепер там, де стоїть 1, починаєте виписувати з гори в низ шифри, ділячи кожду групу на половину, отже 08, низше 08, в третім квадраті 42, потім 42 і т. д. Коли вже не стане місць у рядку під 1, переносите числа у рядок під 2, потім під 3 і т. д. аж до восьмого рядка. Буде се виглядати так:

4 8 3 1 7 2 6 5

63	05	24	08	15	09	01	03
15	33	24	08	22	77	10	15
01	24	56	42	56	14	91	27
68	05	93	42	56	63	15	33
24	56	88	24	05	09	42	08
15	77	15	33	93	15	02	29
12	08	15	88	33	33	08	93
14	56	63	56	01	77	05	88
15	91	03	33	08	09	12	42
08	11	19	20				

Тут маєте числа вже упорядковані. Тепер треба їх читати не з гори в низ, тільки як звичайно, з лівої сторони в праву. Числа в квадратах від 01 до 99 означають букви, цифри й інтерпункції. Я не можу їх відчитати, бо не знаю, якою мовою се писаве, і не знаю, хто се міг писати. Вам буде легше се відгадати. На кінці письма є, здається, рік 1920“.

Коли Мірські дістав сю рамку з числами і придивився їй, всердився дуже і кинув її на стіл. „Було за що платити п'ятьсот доларів! Проклятий Німець-дурисвіт! Замість одної загадки присилає другу! Якже я її відчитаю?!“ Два дні Мірські ані не дивився на лист Німця; думав, що той піддурив його — та й годі. Третього дня хотів покликати свого сина-студента ва поміч, але побоявся, щоби не зрадив тайни і дав спокій. Вечером того дня ще раз виняв рамку з числами, закурив п'ягаро, затесав олівець і з більшою вірою в себе й у Німця сказав собі: „Може й не здурив? Хто шукає, той найде!“ Зачав з кінця. Рік 1920 уважав певним. Потім навгад, ва пробу, підставив під 08 *i* і слово *Mirski*, в котрім ся буква два рази приходить. Перед *Mirski* поклав *Tadeusz*. І тепер далі навгад під кожде число 77 в рамці підписував *t*, під 05 — *a*, під 88 — *d*, під 15 — *e*, під 91 — *u*, під 03 — *sz*, 33 — *m*, 08 — *i*, 09 — *r*, 12 — *s*, 42 — *k*. Підставивши сі букви, спробував читати, чи вийде що з того: — *a ier-szem* (може то *na pierwszym*?), далі незрозуміле, потім — *arkietem* (може то *parkietem*?) — *siedm mi* — (Боже мій! може то *siedm milion(w)?*)

Пан Кароль аж затрясся зі зворушення. Здається, найшов спосіб відчитати шифри! І нервово почав підписувати букви так, як здогадувався: під 63 — *n*, а під 24 — *p*. Чудо! Вже можна читати: *na pierwszym piatrze*, отже 01 — *w*, 22 — *a*, 10 — *rz* (*piatrze*), 56 — цілком певно є *o*, се видко зі слів *p 56 d parkietem*, отже всюди замісць 56 дати *o*, — чудесно все складається — *pod parkietem siedm mi-onów* — очевидно *siedm milionów* — гурра! сім мільонів! 93 се *l*, 14 — *j*, отже вше треба читати *w pokoju* — *alkonem* ніщо вше, тільки *balkonem*, 27 — *z*, 68 *b*, — і вже вся таємниця відгадана! Ще дещо лишається, але се пuste...

Пан Кароль не міг усидіти на кріслі. Схопився і почав майже бігати по кімнаті та сміятись: „Ха-ха-ха! сім мільонів! Як гладко я то відчитав!“ Затер руки, знову сів коло бюро й переписав собі ціле тайне письмо на чисто словами: „*Na pierwszym piatrze w pokoju z balkonem pod parkietem leży siedm milionów. Tadeusz Mirski. 1920*“. Золотий батечко! Як чудово він се уладив! Що за мудра голсва! Адже сього ніхто в світі не відгадав би!

По сій розв'язці хитрої загадки Мірські майже цілу ніч не спав. Все думав, які то мільони, чи в золоті чи в сріблі чи в банкових нотах чужих держав. Потім журился, як добути їх з під паркету. Треба паркет зривати, а під ним ще й дошки. Дома родина і слуги; сказати всім, на що се робиться, зле, — не сказати і почати роботу, в сі будуть чудуватися. Комната вже готова, все направлене, ще тільки тапетів нема, — що тут казати при такій руїні помоста? До того й сама робота не легка, сам не зірве паркету і дощок. Паркет старий, сухий, дубовий, дощивки заходять одна в другу, годі де будь починати, треба з краю. Дощки під паркетом можна би і в середині зривати, але не знати де.

Напитав собі Мірські журби — і немалої, однак над сею журбою, мов над хмарами, світило ясне сонце — сім мільонів! Оплатиться і подумати і попрацювати і зірвати паркет, щоби їх добути. Тільки все тихо, спокійно, незамітно, щоби ніхто не знав. Яка радість! Стільки

років ходити по міліонах, просто топтати їх ногами, — а вони тобі несподівано вискакують на руки, як котиви, і просяться: поглядь нас! дивись, які ми гарні!

Мірські порадив собі дуже розумно. Пождав ще два тижні, поки робітники покінчили свої роботи у віллі, потім вислав цілу родину і слуги на вакації в гори, а сам лишився з сином дома. Коли вже не було нікого, сказав синові, чому його задержав. Ще того самого дня, по виїзді родини, батько з сином позамикали всі двері і почали зривати паркет. Працювали так тяжко, як се їм ніколи не доводилось. Паркет був мов зрослий до купи і сухі дощинки при витяганню кололися на тріски. В ночі не хотіли батько з сином робити галасу, щоби не накликати поліції на свою голову. За те на другий день працювали оба уже досвіта завзято, аж піт з них ллявся.

Під вечер добулись до скарбу. Між стелею партеру і помостом першого поверха був вільний простір, у котрім лежало сім бляшаних скринюк. Батько і син кинулись на скринки, як тигри на доbachу, зірвали дротяні обвязки і паперові обгортки — та стали придивлятися. У скринках було дійсно сім міліонів, сім тисячів тисячок, нових, неушкоджених, але паперових марок з року 1920-ого котрі вже давно втратили свою вартість.

Батько і син подивилися один на одного наче з докором і жалем, але не відзивалися. Тільки по добрій хвилині старий Мірські закликав сердито: „Нехай то чорт побере! Дав п'ятьсот доларів, зірвав майже цілий поміст, сам набився, як віл — і все за пусто, за дурно!“

Син мовчав, копнув ногою одну скринку з міліоном і по добрій хвилині відзивався:

— Я би татови щось порадив.

— Що?

— Тато журився, які талети дати в сій комнаті. А ми кажим обліпити сі стіни міліонами. Се буде моя комната!

— А справді! — сказав батько. — Се буде дуже оригінально!

На тім і стало. Коли родина Мірського вернулася з вакацій, застала комнату вже готову, з новим паркетом і з сімома міліонами на стінах. Се було дійсно дуже оригінально. Ніхто в місті не мав такої дорогої комнати... А молодий пан Мірські писав з того часу шифрами діда до своєї судженої...

І. Шевчик-Лукавиченко. „М. М.“

ГРАЙ, БАНДУРО!

Грай бандуро! Грайте струни!
Пісні нам про чар любви!
Хай хоч раз я потанцюю,
Як дівчата в час весви!

Грай бандуро! Грайте струни!
А ти, горе, тихо будь!
Щоб душа моя зрадла,
Звеселилася вся груди!

Грай бандуро! Грайте струни!
Хай пропаде сердца жаль,
Хай пливе від нього мрія,
Чиста, світла, мов хрусталь.

Грай бандуро! Грайте струни!
А ви, очі, гляньте в даль,
Чи вже раз коли скінчиться
Мого народу печаль?!

Й. Залчківський.

СМОЛОСКИПИ НАЗОРЕЯ.

Скінчився бенкет. Останні лектики опустили золоту палату Нерона. Цісар сперся ливно на поруччя з жовтого сирійського мрамору, що окружало балькон. Тимчасом оден з невідьняків обтирав шовковою хустиною грубі каплі поту з його чола й товстого карку; другий махав звільня понад його головою віялом з павинних пер. Нерон сьогодні випав таки вже за багату, а через це було йому дуже душно. Кипрійське вино заморочило добре голову. Він сердився, що не може спокійно віддихнути, ніз холодних критих коритарях, ані біля коштовних водограїв, ані в тіах своїх розкішних садів.

Чому сьогоднішня забава не дала йому роскоші? Кухар предінь поставився, як тільки міг; незвичайна страва з сидилійських мозочків не могла вже краще смакувати. Кумедні штуки індійського чарівника наповняли подивом усіх гостей, а веселі пісні звеселили їхні душі. Тільки оден Нерон був невдоволений, сумний! Місце, де звичайно підчас торжественного пиру лежав його давний друг Сезон, було цим разом пусте.

Прижмуривши очі глядів лютий Нерон на місце ясно осяяне сонцем. Ген онтам на долі стояла на мармурнім посадиці його власна статуя, що золотом блищала під золотистими промінцями літного сонця.

„Справді чудова!“ — закликав з одушевленням.

Префект Тігеллін, що поруч нього сидів на низкій мармуровій лавчині, притакнув тільки німим кивненням голови.

Це образило Нерона. Він бажав собі, щоби префект звеличав його статую високопарними словами, а тут коб тобі хоч одно слово.

„Чи не бачиш, яка вона гарна“ — засичав люто Нерон.

„Вожеський Володарю! Рим кращої над неї не має“ — відповів покірно наляканий префект і став попід небеса вихвалювати статую її творця.

Сердитий Нерон, оперши голову на поруччя, говорив сам до себе цівголосом так, що Тігеллін та невідьняки могли його чути:

„Такий сам підлизник, як і всі! Тільки оден однісенький Сезон таким ніколи не був“.

„Вожеський Володарю! Сезон звав Тебе дураком, дівваком, блазном, соромитником, нікчемним душегубом. Дійсно, він не був облесним! Добре, що вже нині буде спалений. Його язик колов страшніше, чим острий ніж“.

Префект говорив правду. Сезон, злощійний друг Нерона, не похваляв тепер поведіння імператора. Погордив при-

язню цезаря, покинув його, а прилучився до чималої вже тоді громади ісповідників Ісуса з Назарету. Враз із другими християнами мали його нині спалити. Так велів сам ображений і загніваний Нерон.

„Лектика!“ — закликав Нерон на невідьняків.

Егіопські раби поставили перед ним золочену лектику. Була вибита багровим шовком, висдругана з кедрового дерева й викладана слоневою кістю.

„Знаєш, мій друже Тігелліне, що я задумав сьогодні вчинити? Вершком штуки жити — є самого себе поконали, — казав Сезон. — Хочу нині себе побідити. Хочу бути привним на спаленні Сезона. Мене перед цим остерігали. Вчора вечером, як я казав Єгиптянинові, щоби мені виворожав зі звезд, явилась у мене стара жидівка, Веслазіанова ворожка. Приїздила близенько до мене й шепнула мені до вуха: „Стережися, Цезаре! Ти запалюєш живі смолоскипи для Назорея! Їх полумінь збудить Єгову зі сну!“ „Ті жидівські ворожки — казав даліше імператор — дивно, неясно говорять. Але я стару гардав зрозумів. Однак ти, Тігелліне, про це мовчи! Ніхто більше не сміє знати, що вона мені говорила. Я таки хочу запалити живі смолоскипи. Хочу дуже бачити, чи той чужий Бог збудиться зі сну. Гарно воно булоб вийайти нового Бога. Наші вже постарілись. Проч з ними! Народ уже й так кпить собі з прастаркуватих богів; він бажає нових. Проголоси завтра, любий Тігелліне, цілому місту, що я є для нього новим богом! Я сам завтра жергтвувати-му перед твоєю статуєю. Сенатори мають вистелити своїми баграми місце перед жертвеником, щоби мої ноги не ваялися порохом, який вони долчуть!“

Префект покірно склонився; кивнув на невідьняків. Нерон казав іще раз обтерти собі піт з чола. Відтак розперся на подушці, що вкривала сидження в лектиці і приказав нести себе до цирку.

Тігеллін ішов за лектикою. Рівномірно були егіопські раби босими ногами по мармурових плитках; мязи їх жилих рук напружувались чим раз більше під татарем, а смаглява шкіра їх напів нагих членів, намащених пахучою оливою, блищала до сонця мов бронза облита водою.

Вони несли імператора коритарями, хідниками, огородами та широкими сходами. Нерон глядів побіжно на свої до-статки.

В тіні одного з обелісків сидів чепурненько одітий, гарний, молоденький хлопець. Обняв руками коліна і мріяв. Почувши ступіт, глянув і побачив біля себе цісарську золоту лектику.

Імператор змірив його від стіп до голови. Постава, гарні черти молодика вельми йому сподобалися. Вони пригадували йому статую Адонія, яку вирізав славний Фідій. Нерон повелів рабам задержатися.

„Цей хлопець мені подобається — промовив до Тігелліна. — Хочу, щоб він мені в палаті услуговував“.

Префект взяв хлопця за руку й попровадив його з собою до палати імператора.

Невільники тимчасом понесли Нерона до царку. Спершу хотіли занести його на царське місце, але він велів нести себе на арену.

Величезний гурт народа виповняв цирк аж по самі береги. Різнобарвні убрання видців, серед яких відбивалися багрові плащі сенаторів, нагадували просорий луг, вкритий - засіяний різнородними цвітами. В цілм цирку панував страшний гамір. Голосні розмови, регіт гудили пеначе яка туча. Дикі авірюки в підземних клітках, почувши над собою такий страшний гамір шаліли. Кидалися мов скажені до kratів; рвалися пристрасно на ананий собі пир.

По обох сторонах входу на арену поставлено по три стовпи. До кожного з них був привязаний якийсь християнин. Їх тіла обвито гороховянкою замоченою в смолі.

Так мали ісповідники Розлятого Ісуса з Назарету стати живим паливом, смолоскипами.

Нерон казав показати собі стовп, до якого був привязаний Сезон. Став перед ним і промовив:

„Чи пізнаєш мене, Сезоне!?“

Солома тихо заворушилась і добува з неї наїв придуманий голос.

— „Так, Цезаре, пізнаю“.

— „Скажи, Сезоне, що я більший від твого Бога, а будеш ще жити!“

— „Ні! Ти не більший над могого Бога! Можеш мене замучити! Я християнин! Я люблю горячо свойого Бога! Я хочу для Нього вмерти!“ — відповів з тріумфом Сезон.

Очі імператора заблищали вогнем. Закляв страшно і подався назад до своєї льожі. Видці цікаво поглядали по собі.

„Запалити живі посвітні!“ — виїшов гнівний, жорстокий приказ з уст Нерона.

На ці слова метнулося кількох циркових послугачів й стали підпалювати довгими жердками з запаленою на кінці смолою гороховянку, якою були обвиті тіла святих Мучеників. Ясна полумінь бухнула сейчас і обняла цілі стовпи. З грудей Мучеників понеслися горячі слова: „Аллилуя! Псалом новий Господеві і нову славу воспоєм чесним собором, серцем недукавим. Христе змилосердись... допоможи... рятуй...“

Безпереривний тріскіт смоли, радісні сміхи й дикі вквання видців за-

глушили щирю молитву Мучеників. Горіючі тіла корчилися та частинами відпадали на землю й купалися у власній змішаній з киплячою смолою крові.

Це було щось жорстоке дике й страшне! Світ не видів іще такого пекельного видовища.

Римляне пристрасно любили цього рода забави! Не було ні стриму, ні милосердя для невинних жертв, ані крику протесту проти такої жорстокости. Серця й уми Римлян роззвірилися. В них не стало ні крихітки якогось людського почування.

Лютій тиран тіпшився непомірно. П'яний з радости казав собі подати гарфу та став одушевлено грати й співати пісню, яку сам собі уложив на честь божка сонця. Співав тепер погано й хрипливо, бо хоч за молоду мав гарний тамиий голос, то тепер зіпсував собі його зовсім через п'янство. Як скінчив третю строкфу своєї пісні глянув заіскреними очима докруга себе, щоб переконатися, чи сподобалася його музика та спів. Однєк лише дехто з видців плескав у долоні. Розлючений віддав арфу невільникові, а сам аж заскреготав зі злости зубами й кивнув на префекта.

Тігеллін прийшов скоренько, скловився покірно й спитав: „Чого бажаєш, божеський імператоре?“

„Чому ти нуждені раби не плещуть у долоні!? Чиж не чули могого співу?“ — засичав скажено Нерон.

Але заледви сказав ці слова, аж ту під землю заревіли знова дикі авірюки. Розшаліла товпа стала домагатися нового видовища — боротьби глядітаторів.

У цій хвилині повіяло від стовпів густим, сірим туманом диму. Він окружив жорстокого тирана й його дружини. Нерон заслонив собі очі. Колиж відслонився і глянув, побачив біля себе погану, стару жидівку, знану ворожку. Вона витягнула до нього свої костисті руки й потихоньки промовила: „Живи смолюски Назореє!“

„Викиньте цю бабу з цирку!“ — приказав гнівно, але заледви невільники оглянулися, жидівки-ворожки вже не було — десь пішла.

Сердитий Нерон всів до лектики й казав невільникам нести себе назад до палати, бо забава йому вже остогидла.

Як відходив зі свойого місця ніхто навіть не вслав. Преторіяне, що звичайно засипали його вітатами, тепер нахмурені мовчали. Сенатори гляділи в зовсім противний бік і немов не бачили, що несуть імператора. Всі приятелі, що звичайно товпилися коло Нерона, повідвертались до нього плечима. Всім їм завадто вже він надав і тому його так дуже зненавиділи.

Невільники принесли цезаря до лишньої палати. Вийшов з лектики. Бли-

зенько в кригїм коритарї була мармурова лавочка. Нерон підійшов до неї й розложився вигідно. Щоби загасити спрагу, казав принести собі заправленого пахучими корінцями вина. Гарний, молоденький хлопець приніс на срібній підставці золоту чашу наповнену дорогим вином. Прилякнув, склонився низенько й подав імператорові.

Нерон витягнув товсту руку по чашу, але боячись отруї, приказав найперше напитися Тігеллінові. Префект надпив трошки і дав тиранові. Цей випив усьо до дна.

„Слухай, малий! Чи то тебе зустрів я нині по дорозі, як мене несли до цирку?“ — промовив цезар до хлопця.

Малий протакнув німим рухом голови.

Нерон зняв собі з пальця цінний перстень, кинув його на землю й сказав: „Возьми, хлопча, будеш багатим щасливим“.

Малий почувши слова „будеш щасливим“ дрожачим голосом промовив:

„Божеський Володарю! Я не можу прийняти цього дарунку. Він мені не принесе щастя! Скажи випустити мого дорогого батька, якого Ти велів всадити в тюрму. Він невинний!“

Не знав, сердега, що Нерон приказав зробити ще щось страшнішого чим тюрма. Не знав, що його батенька немає вже між живими!

Тиран хотів щось сказати, але нечаяно рознісся на подвірю крик. В одну мить з'явився перед ним якийсь чужинець на простім коні. Зіскочив, прилякнув і звістив, що Гальба й другі зворожблені вожді в порозумінню з сенатом ідуть на Рим та що вони вже недалеко.

Тепер аж стало ясно Неронові, чому нині з ним так холодно обійшлися в цирку.

Вістка, яку приніс йому чужинець смертельно його налякала. Одного ворога не був би так боявся, але тут чує, що майже цілий народ повстає проти нього. Закрив очі руками; голову опер на позолочене поруччя мармурової лавочки й сидів так непорушно мов ражений пром. З цього стану вивів його щойно Тігеллін, спитавши, чи не видати яких приказів.

Нерон покрутив головою, на знак, що ні. Обтер спитніле чоло, розчепив собі одіж на грудях і спитав: „А деж є царця?“

„Цариця, божеський імператоре, вже в Кампанї“ — відповів Тігеллін і мерщій побіг до палати. За ним незамітно пішли також невільники, що несли лектику.

Здалека загудів глухий голос грому. Нерон поглянув на небо й побачив, що воно чимраз більше закривається чорними хмарами. Йшла буря.

Тимчасом на форум панував страшний гамір. Від часу до часу стихав,

а тоді виразно було чути, як хтось говорив до народу палку бесїду. Гамір зростав і змагався по раз то більше. Розярнення народу росло з кожною хвилиною. Куди лиш оком було глянути, з усіх сторін напливали товпи людей і горнулися на форум. Між якими тогачи горожан та чорними одягами живок ярко відбивали шоломи і зброя воєнків. Цілий ринок гудів наче рій пчїл.

Стало смеркатись. Нерон усе таки сидів на тому самому місці. В тім ясна лисавка прорізала чорну хмару і вслід за цим розлягся страшний удар грому. Тиран задрожав на цілому тілі, став наче стїна бідий.

„Ця лисавка була подібна до величезного меча — промовив наближаючись до імператора Тігеллін.

„Ні! Це була посвітня Назорея!“ Гамір на форум ставав щораз більший, а за хвилину наче яка буря загремїло: „Геть з тираном!“

Тігеллін подався поспїшно до палати.

Малий хлопець стояв тихонько о кілька кроків поза імператором.

Оба гляділи німо на бурю. Нараз огниста стрїла лисавки роздерла чорні хмари. Її світло пробїгло по мармуровій долівці, начеб покотилась філя плавучого живого срібла.

Нерона обняла смертельна тривога. Закликав на невільників, але ні одна жива душа не відізналася Лютий подався до своєї палати. Ввійшов до гарно прибраної кімнати. Звичайно ждало тут багато урядників, сенаторів, патрицій, чужих послів, а тепер? Ні живої душі! Все неначе вимерло. Палату налягла мертвецька тишина.

Нерон не йшов уже дальше, а проето біг і безнастанно клякав префекта. Але надармо — префект не відізнався. Тодї Нерон вярвав кусень залізної штаби і став нею бити в бронзову бляху, щоб почув котрий з невільників. Ніхто не обзивався. Сильний брязкіт бляхи лунав переразливо по пустих кімнатах.

Молодий Сезон приступив до стрівоженого тирана і спитав ніжно:

„Божеський Володарю! Чого бажаеш?“

Нерон стрепенувся. „То ти хлопча! Де префект? Де мої невільники? Приклич їх! Я їм не позволив відходити!“ — кричав мов божевільний.

„Вони повтікали!“ — відповів малий і хотів уже відійти, аж тут загремів грїм так сильно, що ціла палата задрожала в своїх основах. Неронм начеб щось кинуло. Він захитався і немов зранений тигр заревів на ціле горло: „Смолоскипи Назорея!“

Минуло кілька хвилі.
„Скажи, хлопча, — простогнав болючо кровопийця — чи той Бог, котрого ви христїане почитаєте в катакомбах, чи

той Розп'ятий Бог є великий? Чи Він є всюди присутній?"

Малий хотів відповісти, але Нерон заткав йому вуста, та в тій самій хвилі, залунало щось нового, страшного по коритарях палати. Крик, віскання, промлюни, вереск, брязкіт вояцької зброї росли з кожною хвилиною.

Нерон зблід, а піт котився горохом по встрашенім його лиці. З виразом розпучливої молитви підніс руки до гори. Очі вилили у небо і благав свого божка Юпітера о рятунку.

Нараз зпосеред дикого крику залунав грімо голос Тігелліна. „Ось тут є цей, за котрим шукаєте. Убийте жорстокого тирана, як сважену собаку!“

Іще раз кривдув Нерон „Смолоскипи Назорея“ і налів мертвий повалився на землю.

За хвилину отворив очі і простогнав:

„Візьми меч, малий Сезоне, і пробий мене! Я спалив твого батька, убий мене!“ „Не убий!“ — наказує Божа заповідь“ — вийшло з уст малого.

Нерон вхопив ніж, приложив собі до горла. Однак рука йому здеревіла й не міг нею рушити.

„Пробий мене, Бруте!“ — закликав, побачивши між збунтованими колишнього свого друга.

Брут вхопив меч і встромив його в саме серце тирана. Тепла, червона кров бухнула з широкої рани.

Потовчіть ваших немічних богів! Бог християн сильніший!

„Смо-ло-ски-пи На-зо-ре-я!“ — простогнав і купаючись у своїй власній крові сгнояв у страшних муках...

І горюча посвітля, що лежала біля замордованого Нерона, спалахкотіла сильніше та освітляла своїм ясним світлом на другому кінці коритаря гарного, малого Сезона.

Микола Байрак. „М. М.“¹⁾

ПРИ СПОМИНАХ.

Передостанні свята перевів я, як борець за волю. Я не забуду ніколи цих щасливих хвиль. Ясне сонечно вітало нас на чистім полі край ліса, в землянках. З нашої і ворожої сторони нісся спів „Христос воскрес“. Ми знали шапки й також співали з тиха... У наших грудях відживала надія, більшала любов і будилися почування. Ми взаємно складали собі бажання й просили Бога:

„Господи Боже, Покровителю наш, хай приймуться наші труди й приврять нашу ниву!“ — Моливи полетіли в блакитні простори і впали у стій Всевипного...

Останні свята перевів я в селі на агарищах рідної хатини, як змарнований бідолаха.

Я сидів на зеленім березі Сяну й пускав за водою думки про волю, а вони десь далеко полетіли тай блукають... чогось шукають.

Тоді живіше заворушилися у мене високі почуття ідеї.

Ці свята приходиться святкувати також на своїй, а незольній землі, далеко від родини. А традиція так тягне мене в мої гори, розцвіли долини й темні ліса.

„Великодні свята!“ Воскрес Христос — всесторонній Ідеал. Цей, що але переборов. Я тішусь, бо ми берці за правду святу йдемо під стягом нашого Покровителя. Під Його кермою певно дійдемо до ціли!

Не скажемо „Єгово, Ти нас одурив“. Віримо свято, а віра твердо піддержить нас.

Буду святкувати й Господа молити. Пішлю думки по всій Україні, а вони полетять і пошепочуть кожному в ухо;... понесуть поклія козацьким могилам, хай і вони сіромахи потішаться!

Будуймо храм на тій скалі, яку лишив нам наш Покровитель, не дайме ніколи видерти собі його!

Прийміть мої любі Земляки, мої щирі гарячі бажання:

Хай сповняться наші ідеї, бажання, наша правда хай повстане, щоб ми з Воскресенням могли заспівати гимн вольній Україні!

Працюймо, а поки що працюймо щиро всі для сповнення наших ідей!

¹⁾ „М. М.“ означає, що автор належить до кружка „Молода Муза“ в Перезмишлі.

Гавриїл Костельник.

ТРИ СЕРЦЯ.

Одна стара так казка каже: Що в кожній людині Є три життя — три різні серця — Що перше серце з глини.	І так ще каже казка тая: Лиш тії люде жили, Що херувимське серце чисте У собі розбудили.
А друге серце з мяса, з крови — Вово лиш їсти знає; А третє серце херувимське, Що з Богом розмовляє.	Бо тільки тая деревина К своїй меті доходить, Яка цвіте затишна й красна, І у свій час зародить.

Бо хто сліпим прожив, цей стратив
Що у житті найкраще —
Й кінчить ця казка: Знайтеж, люде,
Котре з сердець тих — ваше!

І. Шевчик - Лукавиченко. „М. М.“

Скажи! чи бачиш ти у тьмі
Брилянтів блески чарівні?
Скажи! чи чуєш у тюрмі
Птичок співавня на весні?
Ох ні! Ох ні! Бо ми в тюрмі,
Мов на самому моря дні!

Скажи! чи тишишся життям,
Коли несуть мерця у храм?
Скажи! чи милий тобі лет,
Коли почуєм в серці гнет?
Ох ні! Ох ні! Бо ми сумні,
Бо в гору нам минають дні!

Скажи! Чи веселишся ти,
Коли скоїться що в сімі?
Скажи! чи любий чар весіль,
Як в серці в тебе горе, біль?
Ох ні! Ох ні! Бо ми дурні!
І вянєм як квітки тужні!

Лиш Україну як згадять
Нам у журбі, щоб як важкій,
Любови жар всю грудь пройме,
Надія в серці зацвіте!
Тоді весело на душі,
Не чуєм горя, ні грижі!

І. Д—о.

ПІД ЦВІТ ВИШЕНЬ...

Садки в снігу. Скупались в ньому вишні,
На яблувах цвірінькають пташки —
І бренькіт пчіл, мов спомини колишні,
І зелень піль, і гори в далині.

Окутані в шовкове павутиння
Мов піря линуць сніжинки-квітки.
Далеко десь співають гагали —
Хвала Творцеві всього створіння!

Мурашки тихі сунуть між травю:
Робучий люд зірвався до життя,
Не жить йому на весну без пуття!

І гомін йде хмаринами горою:
Христос воскрес, з мертвих воскрес! —
Воскреснеш Нене! Вольна заживеш!

**Кожний ідейний студент і студентка повинні передплачувати
свій студентський часопис „П о с т у п“.**

Видає: Редакційний Комітет.

За редакцію відповідає: Д-р Ол. Надрага.

Печатня Ставропігійського Інститута під управою Ю. Сидорака.

(для Адміністр. „Поступу“). До 30. червня прохаємо вирівнати свої еwent. залет-глостно. Рівнож П. Т. Добродієв (-йок) що беруть часопис у коміс, прохаємо чешно, до 30. VI. пислати належитість за розпродані (до цієї дати) прим. й подати ласкаво, скільки примірників посилати їм од нового шк. року.

Переписка Редакції.

Нашим П. Т. дописувачам. Уже при перших випусках завважали ми, що за малий обем нашого часопису, щоби помістити всі надіслані праці. За того деякі печатано щойно по 3-х а то й 4-х місяцях, або й досі не печатано. Щоби цьому зарадити, редакція має намір у недалей будучині видавати „Поступ“ і „Наш Прапор“ окремо, оден 1-го, а другий 15-го в місяці. Цим чином оба побільшаться, а ціна Н. П. може стане низшою. Лише прайдуйте нових передплатників, а також памятайте й на „прес. ф.“ — Грена й Олена Собчуки, Дрогобич Лист і те, що було в ньому, одержали. Не радимо однак нічого в листі посилати. Шлемо Вам і братчикові привіт і бажанья веселих вакацій. — І. В. Ісбрук. На Ваше питання, чому Ліга не відізалася прилюдно на нотатку, поміщену в „Укр. В.“ 2. II. д. р. інформують нас так: Ліга, як тов-о зорганізоване з рамени иселенської Церкви має инший характер і инший спосіб розвою, як подібні чисто світські товариства. Коли повстає нове світське тов-о, то ініціатори викінчують статут, оголошують і запрошують загал прислугити до організації. Противно тов-о з рамени Церкви а давнім уже статутом не роблять розголосу, лиш поволи добиврають відповідні одиниці й так діло розростається і поширює на міліони, як це є саме з Лігою. Мимо цього Ліга не була й не є, ні тайним, ні анонімним тов-ом. До 2. II. читало її статут яких 20—25.000 української інтелігенції, студентства й молоді сер. шкіль. Іменно статту оголошено у студентському календарці „Ідея“ ще з кінцем вересня 1920; в 2 вид. „Ідеї“, в грудні 1920 і в календарці „для Українців-інтелігентів“. Що декотрі товариші, пе,ебуваючи на селах, або за кордоном його не читали, нічого в тім дивного й відай ними редагована дотична нотатка. Чи Ліга є секцією „Акад. Гром.“ або инших тов.? Покищо ві. Вона, не маючи ще „дивильних“ прав, не є рівнорядною. Щойно тоді, як Ліга постаравься й о дивильні права, може думати о приступленні до згаданих товариств „як секція“. Очевидно поодинокі члени можуть належати й фактично належать до різних світських, студентських і нестудентських організацій, як це впрочім водиться по цілому культурному світі.

І. Г. Колонія. „Молоде Життя“. Є два органи цієї назви. Оден виходить у Відні й цього не мож легко дістати.

Другий у Львові, так сказатиб, „орган Пласту“, виданий „Укр. Кр. Тов. охорони дітей і опіки над молодіжю“. Досі вийшли 2 випуски: за лютець і за квітень, (ціна 12 + 15 м. + 2 м. поштове). Можна набути через книгарні, а також через нашу адміністратцію. Містить праці самих пластунів та пластунок.

Р. С. Перемишль. „Годішня поступова“ й „теперішня поступова“. „Поступовий“ (в опінії некритичного загалу), має різне, а навіть противречне значіння в різних часах. І так у перших десятках XIX. ст. „поступовий“ уважався поверховними людьми матеріаліст; около половини XIX. ст. був ідеаліст, а назадньому матеріаліст зі всім, що до матеріалізму належить. В цій хвилі не є поступовий ні оден, ні другий, бо критика розслідила ложність і противречність обох напрямів. Так само було та є на соціальному полі. Хтож отже в дійсности поступовий? Безперечно й безсумнівно цей, котрий іде у всіх областях по лінії дійсної правди, а не по лінії пустих, хочби й нових і глосних фраз. Це ясне. Та мимо цього в нас деякі гімназіясти й академіки й навіть „старі“ цього в практиці не признають, живучи в р. 1921 ідеями та поглядами з перед 30, 40, 60 літ і уважаючи їх поступовими, хоча строга критика вже давно їх закинула. Це доказом несамостійности в суді і свідочтвом недоостатку вищої культури. Колись може більше на цю тему.

Декотрим гімназістам в Самборі. Кажете, що „Поступ“ видається „для допирення целібату“ (?). Чи було в ньому досі хоч одно слово про целібат? А як ні, то звідки таке оречення? Видно, що у Вас немає ні крихітки критичного самостійного суду, а лиш сліпа й пуста віра; й ця Ваша віра сильніша, як у неодних „клерикалів“. Женіться всі, редакція нічого немає проти цього. Та ручимо Вам, що товаришки життя найдете від ай між такими премудрими гімназістками, що не читавши „Поступу“, проти нього виступають.

Лігістам (-кам) Н. Санч. При печатанні в 5 ч. сценічної картини: „На могилі Тараса“ пропущено заввагу (під текстом), що картину відіграли Ви в 60 рок. Т. Шевченка. Простіть! Цю й инші деякі печатні ошибки завдячуємо вонним коректорам і вонним відносинам, яким ми помимо зусиль зарадити не годі.

Г е л а, П. кл. (ibid.) Вислови лемківські збирай і списуй, додаючи літературне значіння. „Поступ“ має 8—10.000 читачів. Іде також за кордон і м. і. до Канади й цілої Америки. На прочі твої питання не можемо на разі відповісти. Пращай.

Р. Т. Снятин. Тії добродії терплять на недугу... но, голови, чи мізку, котру можна назвати „клерофобією“. Запитайте їх, чи досі наш часопис заступався де за інтересами кліра? Ні. Чи бодай проповідував читачам християнство? І то ні. Отже! Хіба в тім клерикалізм, що не зневажав християнства й не воював проти нього. Але, як так, як у тім має бути клерикалізм, то ще більше клерикальними є учебники математики, геометрії, фізики й т. і. А чому? Бо часописові остає змога виступати проти християнства, а згадані учебники, писані хочби як завязуцями антиклерикалами, того зробити хіба не в силі. Ось бачите, яка несамостійність у думанні, який брак усякої критики. Пишіть знова дещо.

Станіславів. „Цікавий“. Одержали ми отсю відповідь: Справу, про котру Ви запитуєте, обговорює основно на підставі історичних жерел у своїх наукових і популярно-наукових розвідках д-р Богдан Барвінський: 1) Історичний розвій імени українсько-руського народу. Львів 1909; 2) Звідки пішло імя „Україна“? (Відб. з „Вістника Союзу визв України“). Відень 1916 і Виниця 1917; 3) Наше народне імя (Україна, Укрїнці, Український), в „Просвітих Листках“ 1916 р. ч. 39 (відб. з Календаря „Просвіти“ 1916); 4) Історичні права українського народу до його народного імени. Відень—Київ 1918. Усі розвідки, на жаль, вичерпані. Невдовзі появлятьсь нове видання п. з. „Український народ, його історичне імя та національна окремішність“.

Б. И. Станіславів. Ще Вам не ясно, який наш напрям? Відповідаємо: Правда й Добро значить: хочемо обговорюванням різних научних тем ширити освіту, й благородною ініціативою убагороджувати волю й серце. За політичний напрям нема що питати. Раз тому, що в цілм нашім народі є лиш оден напрям, а не різні; а по друге тому, що наш часопис є аполітичний, бо лише на такий одержали ми дозвіл, що всякий добре розуміє.

Ю. К. (ibid.) Дякуємо за статтю. Поквищо не можемо Вас упевнити, що надрукуємо, бо не було змоги належно її перечитати. Будемо однак старатися

сповнити Ваші бажання. Може на феріях напишете ще. Гарзд!

Ф. Романюк (ibid.) Прийде час, справимо неточність. Сподівемося по Вас, що приєднаєте нсвих передплатників, бож Ви оден із перших, що заохотили нас до вид. „Поступу“.

Стрий. Терешк. Авт. „Клерикальний“, неклерикальний“, є лихо утворена форма від грецького слова *κλῆρος* (по укр. духовенство, кдир). З уживанням цього слова є блахманство. „Клерикальний“ (прим. -на партія) малоб означати цих людей, що стремлять до влади духовенства в політиці. В цьому значінню тепер навіть духовенство не є „клерикальне“ й цілий світ це знає. Інше значіння цього слова то: християнський, але в тому значінню знова кожний християнин (свідомий) є клерикальний, будучи християнським. А як так, то нема сенсу уживати нової назви, а сказати просто: християнин. Одним словом некультурне баламутство.

Б. Р. Чортків. „Воскресення“ це ніяка „клерикальна квижка“, а гарне оповідення з подорожі по південній Америці з 5 образками. (Ц. 40 Мп.) Можете замовити й через нашу адміністрацію.

New - York. „Тов. Укр. Молоді“. Шлемо теплий привіт. Присилайте й до нас відомости та звіти з тов. а, бо загал галицького студентства на нашій дорозі про Вас не довідається. Студентські органи, видавані поза Галичиною до нас не доходять.

Canada, Edmonton Напишіть Товариші за Ваші школи, предмети, ферії й т. и. Те все для многих із нас незнає й цікаве.

Brasil, Curitiba. Р. Ф. і М. Т. Ми читаємо про Бразилію в оповіданнях К. Мая й цікавий для нас цей далекий світ. Яку прислугу зробилиб Ви нашим наймолодшим, пишучи найзвичайніші для Вас, а так цікаві для нас речі про тамошні звичаї та обичаї, про підсоння, про цікавіше з фавни й фльори і т. и. Сподіємося, що пристанете на нашу просьбу. Гарзд!

Усіх читачів „Поступу“, прихильників і противників широ прохаємо написати нам на феріях, що говорили га говорять про цей часопис, чи воно йому корисне, чи ні. Всі ті: голоси про „Поступ“, яких збірку вже маємо, бажаємо оголосити по феріях або з кінцем року 1921. Думаємо, що воно так для прихильників, які противників буде вельми інтересне — а Вам списати такі „голоси“ дуже легко. Лиш, як найвірніше.